

VERZAMELING

VAN

WETTEN, BESLUITEN, VERORDENINGEN ENZ. HET LEGER BETREFFENDE;
ALSMEDE DE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN
VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BIJBLAD

BEHOORENDE BIJ DEN

MILITAIRE SPECTATOR,

TIJDSCHRIFT VOOR HET NEDERLANDSCHE LEGER.

JAARGANG 1884.

BREDA,
BROESE & COMP.

1884.

Literaire
Sociale
's Gronwen hank

I N H O U D.

A.

Aanstelling van milic.-plaatverv. tot onderofficier	Blz. 15.
Aanvragen nopens herstellingen of verbeteringen aan gebouwen	» 23.
Aanvulling van het mobilisatie-voorschrift.	» 20.
----- reglement rijkstelegraaf.	» 13.
Administratie bij de korpsen	» 4.
Art. 125 der militiewet	» 14.
Artillerie. (Zie <i>Voorschrift</i> .)	
----- magazijnen. (Zie <i>Formatie</i> .)	

B.

Berekening van traktementen	Blz. 8.
Berging van buskruit toebehoorende aan kooplieden en fabrikanten	» 23.
Beschikkingen op de 2de afd. der krijgsschool, (Intrekkingen van)	» 25.
Betalingstukken voor rekening van het vestingstelsel	» 15.
Bevolkings-statistiek	» 1.
Bevordering van het personeel van den geneesk. dienst van het leger in Ned.-Indië. (Wijziging der bep.)	» 21.
Briefwisseling.	» 10.
----- voordrachten en rapporten over dienstzaken.	» 10.
Buiten-omloopstelling der koperen pasmunt	» 1, 10.
Bijslag op traktement. (Examen-commissiën)	» 9.
Bezichtigingen van forten gedurende aldaar te houden oefeningen.	» 18.

BOEKWERKEN. (K. M. Academie.)

Artillerie-reglementen :

Pelotonschool te voet.	Blz. 2.
Grondslag van het onderricht en Ruiterschool te voet	» 2.

Cavalerie-reglementen :

Pelotonsschool te paard.	» 21.
Ruiterschool -----	» 1, 21.
Wijzigingen in het cavalerie-reglement.	» 18.

Infanterie-reglementen :

Bataljonsschool.	» 14.
Compagniesschool.	» 14.
Grondslag van het onderricht en Recrutenschool.	» 13.
Linijschool. Gewijzigde herdruk.	» 16.

Voorschrift sergeant- of korporaal-tamboer, den sergeant- of korporaal-hoornblazer.	Blz.	16.
Voorschrift op het tirailleeren.	»	14.
Wijziging voorschrift wapenen en schietoefeningen.	»	17.
Aanvulling en wijziging van de Handleiding officieren van wapening.	»	20.
ELAND, Duurzame en tijdelijke versterkingskunst, met atlas. 5de druk.	»	3.
Handboek voor onderofficieren en korporaals der niet bereden artillerie 1ste deel, 2de stuk.	»	3.
Leiddraad bij de schermoefeningen.	»	20.
Overzicht, Beknopt. 1883.	»	22.
PESCH, v., Handleiding Artillerie, Hoofdstuk V, Draagbare wapenen	»	4.
Regeling van het militair vervoer over de spoorwegen	»	18.
Reglement op de bediening van de voorposten-telegraaf.	»	1.
----- voor de scholen bij het korps genietroepen.	»	7.
SCHOLS, Landmeten en waterpassen. Met atlas. 3de druk	»	26.
Wet en reglement K. M. Academie.	»	16.
Instructie veterinaire dienst. (v. CLEEF.)	»	4.
KROMHOUT, Vademecum. (v. CLEEF.)	»	1.
Neerlands leger. (v. CLEEF.)	»	7.
Reglement voor den Garnizoensdienst en de Instructie voor de Plaatselijke commandanten en Plaats-Majoor. (v. CLEEF.)	»	13.
Schietregels voor het vestinggeschut. Toelichting. (TJEENK WILLINK.)	»	18.
Tarieven. Vervoer van militairen. (v. CLEEF.)	Blz.	13, 19.
Tarieven en prijzen voor het per stoomboot vervoeren van militairen. (v. CLEEF.)	Blz.	23.
Voorschrift verantwoording van soldij, brood en vivres. (v. CLEEF.)	»	4.
----- dienstreizen. (v. CLEEF.)	»	19.
----- pionierarbeid. (v. DRUTEN.)	»	14.
Waterstaats- en Topographische kaarten.	»	4.

C.

Cavalerie-manoeuvres.	Blz.	20.
Compagniesadministratie.	»	17.
Consignatiën. (Zie <i>Storting.</i>)		
Cumulatie. (Zie <i>Pensioen.</i>)		

D.

Deserteur. (Zie <i>Kennisgeving.</i>)		
Desertie van militairen.	Blz.	14.
Detachering als tijdelijk schrijver bij het D. v. O.	»	12.

E.

Eerbewijzen van gewapende troepen jegens elkander	Blz.	11.
Examen-commissie. (Zie <i>Bijslag.</i>)		
----- (Zie <i>Samenstelling.</i>)		
Extracten-strafregister betreffende gewezen militairen der landmacht.	»	16.

F.

Formatie van de art.-, stapel- en constr.-magazijnen. (Uitbreiding der)	Blz.	16.
Forten. (Zie <i>Oefeningen.</i>)		
----- (Zie <i>Bezichtigen</i>)		
Fourage voor paarden in kampen.	»	13.
Fourages over 1884/85	»	25.
----- 1884/85. Schadeloosstelling	»	25.

G.

Garnizoensverandering.	Blz.	7.
Gebouwen. (Zie <i>Aanvragen.</i>)		
Genie. (Zie <i>Opleiding.</i>)		
Geniegoederen. (Zie <i>Voordrachten.</i>)		
Genietroepen. (Zie <i>Oefeningen.</i>)		
Gevangenen. (Zie <i>Uitgaanskassen.</i>)		
----- (Zie <i>Vervoer.</i>)		

H.

Herstellingen aan wapenen bij de korpsen van het leger.	Blz.	3.
Herijk van maten en gewichten.	»	3.
Herzienting der voorschriften omtrent het militair geneeskundig onderzoek. »		4.
Hoofdcursussen. (Zie <i>Sterkte.</i>)		
Hospitaalsoldaten. (Zie <i>Straffen.</i>)		
Hulp te verleenen aan militairen behorende tot detachementen. (Geneeskundige)	»	19.
Huwen van ingelijfdn bij de militie te land.	Blz.	16, 25.
Huzaren. (Zie <i>Werving.</i>)		

I.

Infanterie. (Zie <i>Oefeningen.</i>)		
Inhoud van het Recueil Militair.	Blz.	9.
Instructie ter regelmatige waarneming van den vétérinairen dienst bij het leger. (Nieuwe)	»	1.
Instructie-bataillon. (Zie <i>Voorschrift.</i>)		
Intendance-cursus. (Zie <i>Toelage.</i>)		
----- (Zie <i>Toelating.</i>)		
----- (Zie <i>Toelatingsexamen.</i>)		

K.

Kaarten aan de landmacht. (Verstrekking van)	Blz.	10, 15.
Kamp bij Laren.	Blz.	15.
Kennisgeving van de afvoering als deserteur van miliciens.	»	15.
Korpsen. (Zie <i>Administratie.</i>)		
----- (Zie <i>Herstellingen.</i>)		
Krankzinnigen. (Verzorging van)	»	23.
Krijgsschool. 2de afd. (Zie <i>Beschikkingen.</i>)		
----- (Zie <i>Toelagen.</i>)		
----- (Zie <i>Toelating.</i>)		
----- (Zie <i>Toelatingsexamen.</i>)		

L.

Leidraad voor de mil. leden der militieraden.	Blz.	24.
Levensmiddelen. (Prijzen van)	»	3.
Lichting voor 1884. (Indeeling der)	»	14.
Lijsten der thans van kracht zijnde reglementen	»	5.

M.

Manoeuvres. (Zie <i>Cavalerie.</i>)		
Materieel. (Zie <i>Oplegging.</i>)		
Milicien ziekendragers	»	20.

Miliciens. (Zie <i>Kennisgeving.</i>)	
Militairen. (Zie <i>Vervoer.</i>)	
Militie. (Zie <i>Wet.</i>)	
——— (Zie <i>Huven.</i>)	
Militiekader.	Blz. 12.
Militie-luitenants.	» 4, 13.
Militie-plichtigen. (Zie <i>Opleiding.</i>)	
Militieraden. (Zie <i>Leidraad.</i>)	
Militiewet. (Zie <i>Art.</i>)	
Misbruiken van wapenen door militairen. (Maatregelen)	» 14.
Mobilisatie voorschrift. (Zie <i>Aanvulling.</i>)	

N.

Normaal-schiet school. (Zie <i>Voorschrift.</i>)	
---	--

O.

Oefeningen van het korps genietroepen in de legerplaats bij Zeist.	Blz. 16.
——— op de forten.	» 16.
——— der 2de divisie infanterie.	» 20.
Oefeningstijd voor ingelijfd bij de militia te land.	» 7.
Officieren van gezondheid 1ste kl. (Zie <i>Standplaatsen.</i>)	
Onderofficier. (Zie <i>Aanstelling.</i>)	
Onderricht in de rijkunst aan officieren van onbereden wapens.	» 24.
Onderwijs. (Zie <i>Voorschriften.</i>)	
Onderzoek. (Geneeskundig)	» 24.
Oplegging van het materieel van het veldleger. (Regeling van de).	» 11.
Opleiding van militia-plichtigen tot vestingtelegrafisten en opzichters der Genie.	» 11.

P.

Pasmunt. (Zie <i>Buiten-omloopstelling.</i>)	
Pensioen of onderstand met inkomsten in betrekkingen, waaraan geen uitzicht op burgerlijk pensioen verbonden is. (Cumulatie van)	Blz. 18.
Prijsbepaling van het Recueil Militair	» 7.

R.

Rapporten. (Zie <i>Briefwisseling.</i>)	
Recueil Militair. (Zie <i>Inhoud.</i>)	
—— ——— (Zie <i>Prijsbepaling.</i>)	
—— ——— (Zie <i>Uitgaaft.</i>)	
Reglement garnizoensdienst. (Nieuwe uitgave van het)	Blz. 4.
——— op het bezichtigen van 's Rijks vestingwerken.	» 20.
Reis- en verblijfkosten.	» 8, 21.
Rekening en verantwoording. (Zie <i>Weduwen- en Weezenkas.</i>)	
——— van het fonds voor onderofficieren 1883	» 12.
Roodvonk te Zuidland.	» 18.
Rijkunst. (Zie <i>Onderricht.</i>)	
Rijksbedieningen. (Burgelijke)	» 18.
Rijkstelegraaf. (Zie <i>Aanvulling.</i>)	

S.

Samenstelling der vaste examen-commissie. (Wijziging in de)	Blz. 17.
Schadeloosstelling. (Zie <i>Fourages.</i>)	
Scherpschutters wegens wangedrag. (Terugstelling van).	» 24.

Schrijver. (Zie <i>Detacheering</i> .)	
Smid-bankwerkers bij het korps torpedisten	Blz. 14.
Soldaat-schrijvers in Nederlandsch Indië.	» 17.
Standplaatsen der dirig. officieren van gezondheid 1ste kl.	» 13.
Sterkte brengen bij de korpsen van de onderofficieren-leerlingen van den Hoofdcursus. (Het weder in de)	» 19.
Storting van gelden in de kas der gerecht. en vrijw. consignatiën	» 13.
Straffen. (Het opleggen van)	» 1.
— — — aan hospitaalsoldaten. (Het opleggen van)	» 19.

T.

Telegraafcommissie. (Oorlogs-)	Blz. 19.
Toelage van officieren, gedetach. bij de 2de afd. der Krijgsschool en den Intendance-cursus	» 10.
Toelating van hier te lande gedetach. officieren van het Ned. Indisch leger tot de 2de afd. der Krijgsschool en den Intendance-cursus	» 17.
Toelatingsexamen van in Nederland aanw. Ind. officieren tot de 2de afd. Krijgsschool en Intendance-cursus.	» 23.
Torpedisten. (Zie <i>Smid</i> .)	
Traktementen. (Zie <i>Bijslag</i> .)	
— — — — — (Zie <i>Berekening</i> .)	
Troepen. (Zie <i>Kerbewijzen</i> .)	

U.

Uitgaaf van het Recueil Militair. (Beknopte)	Blz. 9, 12.
Uitgaanskassen voor gevangenen	» 10.

V.

Veldleger. (Zie <i>Oplegging</i> .)	
Verbeteringen aan gebouwen. (Zie <i>Aanvragen</i> .)	
Vervoer van militaire gevangenen.	Blz. 9.
— — — — — militairen en militaire goederen.	Blz. 10, 16.
Vestingstelsel. (Zie <i>Betalingstukken</i> .)	
Vestingtelegrafisten. (Zie <i>Opleiding</i> .)	
Vestingwerken. (Zie <i>Reglement</i> .)	
Voordrachten tot verkoop van geniegoederen. (Indiënen).	Blz. 9.
— — — — — en rapporten over dienstzaken	» 10.
Voorrechten toe te kennen aan miliciens.	» 13.
Voorschrift betreffende de Normaal-schietschool.	» 15.
— — — — — tot regeling der opleiding tot 2de luitenant der artillerie bij het leger hier te lande	» 22.
Voorschrift omtrent het Instructie-bataillon.	» 20.
Voorschriften betrekkelijk het militair onderwijs. (Intrekking van)	» 25.
Vuur en licht in de wachten.	» 15.

W.

Wachten. (Zie <i>Vuur en Licht</i> .)	
Weduwen- en weezenkas voor de officieren der Landmacht over 1882	Blz. 1, 3.
— — — — — en weezenfonds. (Indisch Militair)	» 11.
Werkzaamheden door milit. werklieden voor particulieren. (Verrichten van)	» 22.
Werving bij het 3de regiment huzaren. (Sluiting der)	» 11.

Wet tot wijziging der wet van 19 Aug. 1861 (Stbl. n°. 72) betrekkelijk de Nationale Militie.	Blz. 16.
Wijziging. (Zie <i>Bevordering.</i>)	
----- (Zie <i>Samenstelling.</i>)	

Z.

Ziekendragers. (Zie *Milicien.*)

WETSONTWERPEN, MEMORIËN VAN TOELICHTING, VERSLAGEN
DER COMMISSIËN VAN RAPPORTEURS EN MEMORIËN
VAN BEANTWOORDING ENZ.

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1884:

Memorie van beantwoording	Blz. 1.
Bijlagen tot de memorie van beantwoording	» 31.
Opgaaf van het benoodigde en voorhanden achterlaadgeschut voor de bewapening der verdedigingswerken.	» 31.
Overzicht van uitgevoerde en in uitvoering zijnde werken betreffende het algemeen plan van kazerneering, vastgesteld bij het besluit des Konings van 5 December 1881 (<i>Staatsblad</i> n°. 189).	» 32.
Nota, houdende vergelijking tusschen de Oorlogsbegrootingen voor 1870 en voor 1884.	» 35.
Overzicht van de begrootingen voor het Departement van Oorlog voor 1870 en voor 1884.	» 51.
Vergelijkend overzicht van de sterkte der korpsen van het leger op 1 Juli 1870 en op 1 Juli 1883.	» 54.
Nota van wijzigingen.	» 55.

Begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1884:

Voorloopig verslag der commissie van rapporteurs.	» 57.
Memorie van beantwoording.	» 59.
Verslag	» 64.
Nota van wijzigingen	» 64.
Nota van toelichting op de nota van wijzigingen.	» 64.

Voorstel van wet van den Heer SCHEPPEL, tot het beperken van het vestingstelsel tot de stelling van Amsterdam:

Memorie van beantwoording	» 65.
-------------------------------------	-------

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1885:

Ontwerp van wet.	» 79.
Memorie van toelichting	» 88.

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883.

Nieuwe instructie ter regelmatige waarneming van den vétérinairdienst bij het leger. Vroegere beschikkingen aangaande dien dienst worden vervangen door een instructie, die afzonderlijk zal worden gedrukt. M. v. O., 30 Oct., IIde Afd., Pers., N°. 15. — (509).

Buiten omloopstelling der koperen pasmunt. Gedurende Nov. en Dec. 1883 en Jan. 1884 is de koperen pasmunt, volgens de wetten van 28 Sept. 1816 en 26 Nov. 1847 geslagen, inwisselbaar. K. B., 15 Oct. (*Staatsblad* N°. 143). M. v. O., 2 Nov., Iste Afd., N°. 33. — (510).

Het opleggen van straffen. Door de luitenants-adjudanten (bataljonsadjudanten) mogen geen straffen worden opgelegd, wegens overtredingen der krijgstucht. De aanschrijving M. v. O., 28 Oct. 1861, N°. 46 B. (*B. U. bladz.* 894) is ook toepasselijk op de bataljonsadjudanten. M. v. O., 3 Nov., Iste Afd., Secr. — (511).

Cavalerie-reglementen. Ruiterschool te paard. Deze herdruk is aan de K. M. Academie verkrijgbaar tegen den prijs van f 0,40. M. v. O., 12 Nov., IIde Afd., Gen. Staf. — (512).

Vademecum van den Kolonel-Ingénieur KROMHOUT. De aandacht wordt gevestigd op dit werk, dat bij de Gebroeders VAN CLEEF verschenen is. M. v. O., 12 Nov., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 27. — (512).

Rekening en verantwoording van de Directie der Weduwen- en Weezenkas voor de officieren der Landmacht over 1882. Het totaal der ontvangsten bedroeg: f 364.259,86; dat der uitgaven: f 350.966,90. — Het getal gepensioneerde weduwen beliep op 1 Jan. 1882: 513; op 1 Jan. 1883: 498. M. v. O., 16 Nov., VIde Afd., Int. N°. 28. — (513).

Reglement op de bediening van de voorposten-telegraaf. Dit reglement is een vervolg op het *Reglement voor den telegraafdienst te velde*, en bij de K. M. Academie verkrijgbaar voor f 0,32. M. v. O., 21 Nov., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 6. — (515).

Bevolkingsstatistiek. Wanneer miliciens, onder de wapenen zijnde, bij het staande leger overgaan, moeten zij ingeschreven worden door de militaire autoriteit in het afzonderlijk register, dat door die autoriteit, kracht-

tens K. B. 23 Sept. 1877 (*Staatsblad* N°. 185) wordt aangehouden. Een aanvraag aan het gemeentebestuur tot het toezenden eener bevolkingskaart (Model A) aan de betrokken militaire autoriteit behoort niet te geschieden. M. v. O., 3 Dec., IIde Afd., Gen. Staf N°. 55. — (515).

Artillerie-reglementen. Van het *Exercitie-reglement voor de Veld- en Rijdende artillerie* zijn de onderdeelen: I. *Grondslag van het onderricht en Ruiterschool te voet* en II. *Pelotonsschool te voet*, elk voor f 0,12 bij de K. M. Academie verkrijgbaar. Het *ontwerp-Reglement* bedoeld bij de Beschikking van 12 Aug. 1879, IIde Afd., N°. 39 (*Rec. Mil.* 1879, II, bladz. 239) wordt buiten gebruik gesteld. M. v. O., 4 Dec., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 22. — (516).

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. ⁽¹⁾

Weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht. Benoeming tot voorzitter den Luit. Gen. ENGELVAART, tot leden de Luit. Kolonels PABST en ALINGS, den Ritm. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, de Kapiteins ALMA, JENTINCK en VAN DER BURG, in vervanging van de Luit. Generaals MAC-LEOD en VAN WILLIS en den Gen. Majoor VAN DIEPENBRUGGE. K. B., 28 Nov., N°. 28. — M. v. O., 7 Dec., Vide Afd., Int., N°. 50. — (517.)

Prizen van levensmiddelen. Contracten zijn gesloten voor de levering van rijst, gort, bruine boonen en groene erwten. M. v. O., 10 Dec., Vide Afd., Int., N°. 41. — (518.)

Herijk van maten en gewichten. Gedeputeerde Staten der provinciën zullen het tijdstip bepalen, waarop die voor elke gemeente (gedurende 1 Jan. tot 1 Oct.) zal plaats hebben. (K. B., 29 Nov. (*Staatsbl.* N°. 161). — M. v. O., 17 Dec., Iste Afd., Secr. N°. 13. — (520.)

Handboek voor onderofficieren en korporaals der niet bereden artillerie. Eerste deel. Tweede stuk. Verkrijgbaar aan de K. M. Academie tegen f 0,95. M. v. O., 17 Dec., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 17. — (521.)

Duurzame en tijdelijke versterkingskunst, met atlas. De 5de omgewerkte druk van dit werk van den Luit. Kol. ELAND, aan de K. M. Academie verkrijgbaar voor f 7,50. M. v. O., 20 Dec., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 50. — (521.)

Herstellingen aan wapenen bij de korpsen van het leger. De vergoeding van de meesters geweermakers en zwaardvegers, over 1884, bedraagt f 400 's jaars. Deze kunnen ook gebezigd worden voor herstellingen van wapens van andere korpsen of korpsgedeelten, dan waarbij zij zijn ingedeeld, en genieten dan in sommige gevallen een verhooging van f 25. Bij slecht uitgevoerd werk kan een korting worden opgelegd van hoogstens f 50 in de drie maanden. Wijzigingen worden vermeld van het »Reglement op het beheer en het onderhoud van de draagbare wapenen, in gebruik bij de korpsen van het leger» en tarieven voor de verschillende herstellingen gegeven.

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

K. B., 30 Oct., N°. 21 en 8 Dec., N°. 42. — M. v. O., 20 Dec., Vide Afd. Int., N°. 51. — (522.)

Nieuwe uitgave van het Reglement op den garnizoensdienst en de Instructie voor de Plaatselijke commandanten en Plaats-Majors. Daar het niet mogelijk is een geheel nieuw reglement op den Garnizoensdienst samen te stellen, dat volkomen zou passen in de toestanden van onzen tijd, zoolang daaraan geen andere grondslag kan worden geschonken dan de bestaande verouderde Fransche wetten, zal de oude uitgaaf worden herdrukt met toevoeging van de bovengenoemde Instructie. M. v. O., 20 Dec., VIIde Afd. Mil. en Schutt., N°. 59. — (573.)

Militie-luitenants. Het doel is om ontwikkelde jonge lieden, die blijken hebben gegeven van grooten ijver en uitstekenden aanleg, gedurende hun militie-diensttijd zoodanig practisch te vormen dat zij bij mobilisatie als reserve-officier kunnen optreden. Zij moeten om tot dien rang te worden bevorderd een examen afleggen, dat voor de verschillende wapens en dienstvakken uitvoerig wordt omschreven. Dit examen mag niet worden afgelegd of de candidaat moet 15 maanden achtereenvolgens in werkelijken dienst zijn geweest. De militie-luitenants genieten gedurende den tijd dien zij in werkelijken dienst doorbrengen, een jaarlijksch traktement van f 900 's jaars. Hun aantal mag een vastgesteld getal bij elk wapen, korps of dienstvak niet overschrijden enz. K. B., 14 Dec., N°. 63. — M. v. O., 22 Dec., VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 4. — (575.)

Administratie bij de korpsen. Wijzigingen van sommige artikelen, naar aanleiding van de Begrooting voor het Dep. v. Oorlog voor 1884. M. v. O., 27 Dec., Vide Afd. Int., N°. 53. — (594.)

Boekwerken. *Hoofdstuk V. Draagbare wapenen van de Handleiding tot de kennis der Artillerie voor de Cadetten van dat wapen*, door C. L. VAN PESCH, Kapitein der Artillerie, verkrijgbaar aan de K. M. Academie voor f 4. M. v. O., 31 Dec., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 41. — (595.)

Kaarten. Verschenen zijn: van de *Waterstaatskaart van Nederland*, de bladen 3 en 4 van 16 (Steenwijk), het blad 2 van 20 (Enkhuizen), de bladen 2 en 4 van 21 (Zwolle), het blad 4 van 27 (Hattem), de bladen 3 en 4 van 34 (Groenlo) en de bladen 1, 2 en 3 van 41 (Aalten). Van de *Topographische en militaire kaart des Rijks* (gewone uitgave) het belangrijk gewijzigde blad 10 (Sneek), terwijl de bijwerking der herdrukte bladen 15 (Stavoren), 32 (Amersfoort), 39 (Rhenen) en 44 (Geertruidenberg) hoofdzakelijk bestaan heeft in het aanbrengen van nieuwe staatsspoorwegen. Van de *Topographische en militaire kaart des Rijks* (goedkoope uitgave), de belangrijk gewijzigde bladen 6 (Leeuwarden), 15 (Stavoren), 27 (Hattem), 28 (Almelo) en 32 (Amersfoort), hebbende de wijziging betrekking op bijwerking volgens den legger. M. v. O., 31 Dec., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 52. — (595.)

Herziening der voorschriften omtrent het militair geneeskundig onderzoek. Wijziging van vroegere beschikkingen. De vastgestelde reglementen omtrent dat onderzoek worden gedrukt. M. v. O., 31 Dec., IIIde Afd., N°. 98. — (596.)

Boekwerk. Het *Voorschrift, houdende wijziging van de verantwoording van soldij, brood, vivres en fourages en van kleeding en uitrusting bij de compagnieën van de korpsen der landmacht* is aan rechthebbenden verzonden, en bij de Gebrs. VAN CLEEF, 's-Hage, verkrijgbaar tegen f 0,20. — M. v. O., 31 Dec., Iste Afd. Secr., N°. 101. — (599.)

Boekwerk. De *Instructie ter regelmatig waarneming van den veterinairen dienst bij het leger, in tijd van vrede* is aan de rechthebbenden verzonden en

bij de Gebrs. VAN CLEEF, 's-Hage, verkrijgbaar voor f 0,40. M. v. O.,
31 Dec., Iste Afd. Secr. N°. 102. — (600.)

Lijsten der thans van kracht zijnde reglementen, voorschriften, aanwijzingen, enz. Een lijst der op 31 Dec., van kracht zijnde reglementen, voorschriften enz., welke, hoewel afzonderlijk gedrukt, geacht moeten worden bij het Recueil Militair te behooren, alsmede een lijst van de overige op 31 Dec. 1883 van kracht zijnde reglementen, voorschriften, aanwijzingen enz. voor den dienst bij de landmacht, voor zoover zij niet in het Recueil Militair zijn opgenomen.

NB. Bij deze laatste aflevering van het Recueil Militair is een inhoudsopgaaf met omslag alsmede een register gevoegd.

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Toelage voor eerste uitrusting en kleeding- en reparatiefonds en prijsbepaling voor het jaar 1884. Staten, aanwijzende hetgeen voor eerste uitrusting en voor het kleeding- en reparatiefonds, aan toelagen zal worden te goed gedaan en aan het Rijk in rekening geleden. Regeling der prijzen, waartegen voorwerpen van kleeding en uitrusting enz., bij de onderofficieren en manschappen van alle wapens van het leger in gebruik, zullen moeten worden uitgegeven of verzekerd. Daarbij is den tijd van duur der verschillende voorwerpen vastgesteld. K. B., 3 Dec. 1883, N°. 23. — M. v. O., 2 Jan., Vide Afd., Int., N°. 23. — (1.)

Verstrekking van brood over 1884. Te Brielle, Hellevoetsluis en Willemstad geschiedt de verstrekking door aannemers tegen 5,94, 6 en 6,90 centen per ration. In de overige garnizoenen wordt het brood uit garnizoensbakkerijen verstrekt, behalve in Heusden, Kampen, Schoonhoven, Terneuzen, Pannerden, Milligen en Veenhuizen, alwaar geldelijke toelagen zullen worden te goed gedaan in stede van brood. Militairen, die verblijf moeten houden op plaatsen hiervoren niet genoemd, ontvangen geen brood, maar hiervoor 10 centen daags. De contracten met de aannemers zijn mede vermeld. M. v. O., 2 Jan., Vide Afd., Int., N°. 24. — (40.)

Boekwerken. Bij STENFERT KROESE en VAN DER ZANDE te Arnhem is verschenen een *Hoogduitsch-Nederlandsch Militair Technisch Woordenboek*, door F. A. HOEFER, 1ste Luit. der Art. M. v. O., 5 Jan., Vide Afd., Gen. Staf, N°. 11. — (46.)

Gemiddelde remonteprjs over het jaar 1883. Die prijs bedraagt: f 607. M. v. O., 5 Jan., Vide Afd., Int., N°. 25. — (46.)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. (1)

Eerste oefeningstijd voor ingelijfdcn bij de militie te land der lichting van 1884. De militieplichtigen van 1884 blijven gedurende het geheele eerste jaar van hun dienstdijd onder de wapenen. Voor hen, die, door oefeningen vóór hun indiensttreding, in een zekeren tijd een bepaalden graad van geoefendheid hebben verkregen, kan de dienstdijd op tien maanden worden gebracht. Voor het geval de miliciens dezer laatste categorie door de loting, volgens art. 124 van de wet betrekkelijk de nationale militie, voor het blijvend gedeelte mochten worden aangewezen, dan behouden zij, mits ze hun nummer verwisselen met een nummer, dat hun op groot verlof recht zou hebben gegeven, aanspraak op het hun toegekend voorrecht. Maken zij van de bevoegdheid tot nummervwisseling geen gebruik, dan kan hun een verlof van 2 maanden worden verleend. — De miliciens, die vóór hun inlijving aan een zeker examen voldoen, kunnen geplaatst worden bij het korps en het garnizoen hunner keuze, en genieten eenige voorrechten aangaande huisvesting en menage. — Voorts bevat dit Besluit eenige bepalingen omtrent de miliciens, die geschikt zijn om als korporaal en onder-officier op te treden. K. B., 25 Dec. 1883, N°. 26. — M. v. O., 10 Jan., VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 39. — (47.)

Prijsbepaling van het Recueil Militair 1883. Die prijs bedraagt, met inbegrip van de Algemeene Orders voor het leger: f 4,62⁵. M. v. O., 19 Jan., Iste Afd., Secr., N°. 22. — (58.)

Reglement voor de scholen bij het korps Genietroepen. Verkrijgbaar aan de K. M. Academie voor f 0,20. Het *Reglement voor de school bij het bataljon Mineurs en Sappeurs* wordt buiten werking gesteld. M. v. O., 22 Jan., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 11. — (58.)

Achtste uitgaaf van het boekwerk »Neerlands leger.» Verkrijgbaar bij de Gebr. VAN CLEEF voor f 0,75. M. v. O., 26 Jan., VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 64. — (58.)

Garnizoensverandering op 1 Mei 1884. De 2de comp. van het 1ste bat. Iste Regt. inf. te Assen, zal met 1° Mei van standplaats verwisselen met de 1ste comp. van het 4de bat. van datzelfde Regt., in garnizoen te Leeuwarden. K. B., 24 Jan., N°. 17. — M. v. O., 29 Jan., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 36. — (59.)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

Reis- en verblijfkosten. Voor de toepassing van de tegenwoordige bepalingen omtrent de vergoeding van reis- en verblijfkosten voor dienstverrichtingen of verandering van woonplaats (niet op eigen verzoek) worden de burgerlijke en militaire landsdienaren in vijf klassen verdeeld. Van de militairen worden o. a. in de 1ste klasse gerekend: de Generaals, Luit-Generaals en Generaals-Maj.; in de 2de klasse: de Militie-Commissarissen en hun plaatsvervangers, de Dirigeerende Offic. v. Gez. 1ste en 2de kl., de Kolonels, Luit-Kolonels en Majoor; in de 3de klasse: de Kapiteins en Luitenants; in de 4de klasse: de conducteurs 1ste kl. der art., de opzichters 1ste kl. van fortificatiën, de opperwachtmeesters dienstdoend kwartiermeester bij de marechaussée, de cadetten der K. M. Academie; en de 5de klasse: de conducteurs 2de en 3de kl. der art., de opzichters der artillerie-werkplaatsen in vestingen of bij parken, de opzichters 2de en 3de kl. der fortificatiën enz. — De tarieven voor verblijfkosten zijn, bij verblijf binnenlands, voor de 1ste kl., f 10,—; 2de kl., f 8,—; 3de kl., f 6,—; 4de kl., f 4,50; 5de kl., f 3,—. Bij verblijf buitenslands worden deze getallen achtereenvolgens: f 12,—, f 10,—, f 8,—, f 6,50, f 4,50. — De reis wordt gedeclareerd. — Gevallen worden omschreven waarin geen verblijfkosten worden vergoed. K. B., 5 Jan. (*Staatsbl.* N°. 4). — M. v. O., 31 Jan., VIdé Afd., Int., N°. 94. — (60.)

Berekening van traktementen enz. Voor gedeelten van een jaar geschiedt de berekening in dier voege, dat steeds het jaar op 360 en de maand op 30 dagen wordt gesteld. Dit besluit treedt in werking op 1 Febr. 1884. K. B., 21 Jan., (*Staatsbl.* N°. 8). — M. v. O., 5 Febr., VIdé Afd., Int., N°. 9. — (88.)

Lithografie
S. J. van
's Gravenhage

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Vervoer van militaire gevangenen. Om den Zondagsdienst van beambten niet onnoodig te verzwaren, moet het vervoer van militaire gevangenen op Zondag zooveel doenlijk worden vermeden. M. v. O., 8 Febr., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 26. — (91.)

Inhoud van het Recueil Militair. Een lijst wordt gegeven, waarin, chronologisch gerangschikt, zijn opgenomen de in het *Rec. Mil.* geplaatste stukken, die gedurende 1883 buiten werking gesteld zijn, alsmede de bepalingen, die als vervallen of van geen waarde moeten worden beschouwd. M. v. O., 9 Febr., Iste Afd., Secr., N°. 28. — (91.)

Beknopte uitgaaf van het Recueil Militair. Aan de rechthebbers zal het 4de stuk van die Beknopte uitgaaf kosteloos worden toegezonden. Na 1 April 1884 mag, voor zooveel het tijdvak 1814—1883 betreft, het oorspronkelijk *Rec. Mil.* buiten gebruik worden gelaten en de 4 stukken van de Beknopte uitgaaf worden geraadpleegd. Alleen moet het *Rec. Mil.* worden nageslagen voor de volgende stukken: de Afstandstafelen, het Vervolg op de afstandstafelen, de Inkwartieringstafelen, de Voorschriften van lijst A, (31 Dec. 1883, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 103.) (*R. M.* 1883, bladz. 600), de Tarieven der prijzen van toebehooren en verwisselstukken tot draagbare wapenen en eindelijk de Bijlagen en modellen behorende bij de Beschikking M. v. O., 22 Nov. 1880, IVde Afd., Art., N°. 73. (B. U. 1878). M. v. O., 11 Febr., Iste Afd., Secr., N°. 20. — (98.)

Het indienen van voordrachten tot verkoop van geniegoederen. Voor boomen, hak- en rijshout en rietgewas, de voordrachten tot verkoop in den loop van September, voor andere goederen in den loop van Januari in te zenden. De modellen dier voordrachten worden gegeven; zij moeten in tweevoud worden opgemaakt en door tusschenkomst van de geniecommandanten, voorzien van de opmerkingen van deze worden ingezonden. In bijzondere omstandigheden kunnen zij tusschentijds, doch alsdan met opgaaf van redenen, worden ingediend. M. v. O., 13 Febr., Vde Afd., Genie, N°. 14. — (100.)

Bijslag op traktement (Examen-commissiën). Het K. B. van 1 April 1882, n°. 5, houdende toekenning van bijslag aan militaire leden van examen-commissiën, wordt ingetrokken. K. B., 13 Febr., N°. 11. — M. v. O., 16 Febr., VIde Afd., Int., N°. 68. — (103.)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

Toelage van officieren gedetacheerd bij de 2de Afdeeling der Krijgsschool en den Intendance-cursus. Te rekenen met 1 Jan. dezes jaars wordt die toelage gesteld op f100 's jaars, boven de toelagen toegekend bij K. B., 6 Febr. 1859, N°. 97. — K. B., 13 Febr., N°. 12. — M. v. O., 18 Febr., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 24. — (104).

Briefwisseling. Uit het feit dat de M. v. O. soms brieven ontvangt van autoriteiten, die den brief in een andere qualiteit onderteekenen, als bij het in den brief behandeld onderwerp behoort, wordt vermoed dat de archieven niet van elkaar afgescheiden worden gehouden. Op die afscheiding wordt aangedrongen, en moet door dengene die een archief overneemt daarop worden gelet, en kennis worden gegeven wanneer het archief niet in behoorlijken toestand is. M. v. O., 20 Febr., 1ste Afd., Secr., N°. 27. — (105).

Briefwisseling, voordrachten en rapporten over dienstzaken. In verband met het verschijnen van het Aanhangsel, opgenomen in het 4de stuk der Beknopte uitgaaf van het *Rec. Mil.*, wordt bepaald, dat, wanneer in stukken verwezen wordt naar Koninklijke Besluiten of naar Beschikkingen, aanschrijvingen, resolutiën enz., van dat Aanhangsel, alsdan bij die verwijzing moet worden vermeld: »B. U., Anh. bladz.». M. v. O., 21 Febr., 1ste Afd., Secr., N°. 29. — (106).

Buiten omloopstelling der koperen pasmunt. De koperen pasmunt zal alsnog gedurende Febr., Maart en April aan de kantoren der betaalmeesters kunnen worden ingewisseld. K. B., 30 Jan. (*Staatsbl.* N°. 24). — M. v. O., 21 Febr., 1ste Afd., Secr., N°. 30. — (106).

Vervoer van militairen en militaire goederen. Het vervoer over de route via Boxtel en via Udenhout is facultatief gesteld, en kan dus — tegen berekening der vracht volgens de kortste route — van beide routes worden gebruik gemaakt. M. v. O., 22 Febr., IIde Afd., Int., N°. 43. — (108).

Uitgaanskassen voor gevangenen. Alleen de gelden tot de uitgaanskas behorende, moeten in de rekening van de belanghebbenden worden gestort en de overige gelden aan hen tegen quitantie uitbetaald worden. M. v. O., 22 Febr., 1ste Afd., Secr., N°. 45. — (108).

NB. Aan de rechthebbenden zijn rondgezonden: »Het Reglement van den garnizoensdienst en de Instructie voor de Plaatselijke Commandanten en Plaats-Majours», alsmede »Voorschriften omtrent het militair geneeskundig onderzoek.»

Verstrekking van kaarten aan de landmacht. Bij de Topographische Inrichting wordt opgelegd de vereischte voorraad, tot veldgebruik ingerichte stellen kaarten ten behoeve van het Hooftkwartier, de staven der divisien infanterie en van zelfstandige brigades. Over dezen voorraad kan reeds in tijd van vrede door den Chef van den Gen. Staf worden beschikt. Voor den ordonnansendienst worden bovendien opgelegd 12 complete stellen, en verder uitgereikt aan de staven der divisien infanterie en de cavalerie-inspectie, 6 exemplaren der vereischte bladen van de opgeplakte goedkoopste uitgaaf van de Topographische kaart op de schaal 1:50000. De regimentsstaven der inf. en cav., de staven der veldbataljons, veldeskadrons alsmede de veldcompagnieën der genietroepen ontvangen reeds in vreedestijd een compleet opgeplakt exemplaar der goedkoopste uitgaaf. Al deze kaarten worden in blikken trommels verstrekt, doch ongekleurd. Eindelijk wordt vermeld door wiens zorgen en op welke wijze de kaarten moeten worden gekleurd alsook hoe de verstrekking zal geschieden, die over drie jaren loopen zal. M. v. O., 1 Maart, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 54. — (109).

Indisch militair weduwen- en weezenfonds. De contributie voor 1884 is voor de ofl. van de landmacht in Ned. Indie voor 1884, in te gaan 1 Jan., vastgesteld op 5 $\frac{1}{2}$. M. v. O., 1 Maart, VIde Afd., Int. N°. 68. — (113).

Regeling van de oplegging van het materiëel van het veldleger. In dit boekwerk — zie Beschikking M. v. O., 16 Maart 1883, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 45 (B. U., bladz. 2256) — worden eenige wijzigingen gebracht, die gedrukt en kosteloos aan de rechthebbenden zullen worden uitgereikt. M. v. O., 5 Maart, IVde Afd., Art., N°. 42. — (113).

Eerbewijzen van gewapende troepen jegens elkander. Elk der elkander ontmoetende troepen zal links uitwijken en het geweer schouderen of de sabel in de hand nemen. M. v. O., 11 Maart, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 9. — (114).

Opleiding van militie-plichtigen tot vestingtelegrafisten en opzichters der Genie. De miliciens-telegrafisten kunnen na zes maanden werkelijken dienst met groot verlof vertrekken, wanneer zij aan het voorgeschreven examen voor vestingtelegrafist voldoen. — Wanneer miliciens der genietroepen voldoen aan een examen, in dit Besluit omschreven, kunnen zij worden opgeleid tot milicien-opzichter der Genie, en door nadere examens tot milicien-korporaal en milicien-sergeant opklimmen. K. B., 29 Febr., N°. 13. — M. v. O., 11 Maart, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 66. — (115).

Indeeling der lichteing voor 1884. De lichteing bedraagt 11.000 man, waarvan 600 voor den zeedienst. Voorschriften waarnaar de miliciens moeten worden ingedeeld, worden gegeven. M. v. O., 12 Maart, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 17. — (124).

Sluiting der werving bij het 3de Regiment Huzaren. Het aantal vrijwilligers is voltallig. — M. v. O., 13 Maart, IIIde Afd., Pers., N°. 49. — (130).

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. (1)

Detacheering als tijdelijk schrjver bij het Departement van Oorlog. Voor de oproeping van onderofficieren om deel te nemen aan het vergelijkend examen (zie punt 4 en 5 van de Beschikking M. v. O., 30 Juni 1879, Iste Afd., Secr., N°. 77. — B. U., bladz. 1675) komen alleen de onderofficieren in aanmerking, die *onafgebroken* in militairen dienst zijn geweest, te rekenen van het tijdstip, waarop zij op de lijst (zie dezelfde Beschikking, sub 2°. a.) zijn geplaatst, en van wie het uit de, vóór de oproeping door het Dept. v. O. opgevraagde, extracten uit het strafregister blijkt, dat hun gedrag een plaatsing bij dat Dept. waardig is. M. v. O., 17 Maart, Iste Afd., Secr., N°. 57. — (131.)

Beknopte uitgaaf van het Recueil Militair. Het 4de stuk van deze uitgaaf, gebonden in heel linnen, verkrijgbaar bij de Gebrs. VAN OLEEF te 's Hage, tegen f 6,82⁵. M. v. O., 18 Maart, Iste Afd., Secr., N°. 16. — (131.)

Militie-kader. Het voorgeschreven sub 4 der aanschrijving van 8 Sept. 1883, VIIde Afd., Mil. en Schutt., n°. 49 (B. U., bladz. 2399) als volgt te lezen: »de miliciens-korporaals en miliciens-onderofficieren moeten, met behoud van hun graad, toegelaten worden tot een verbintenis als vrijwilliger bij het korps, waartoe zij behooren, voor zoover daarbij vacatures in hun graad bestaan en zij, naar het oordeel van den chef, de geschiktheid bezitten, voor het bekleeden van dien graad van de vrijwillig dienenden gevorderd. Voor zooveel zij behooren tot de inf., tot de cav., tot de veld- of vestingart., kunnen zij, wanneer er geen vacature in hun graad bestaat bij het regiment, waarbij zij zijn ingedeeld, ook bij een ander regiment van hetzelfde wapen of onderdeel van het wapen met een vrijwillige verbintenis in dien graad overgaan, wanneer daarbij open plaatsen zijn, en zij de hierboven bedoelde geschiktheid bezitten. M. v. O., 26 Maart, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 29. — (132.)

Rekening en verantwoording van het Fonds voor onderofficieren enz. over 1883. Totaal der ontvangsten: f 75.312,19⁵. Totaal der uitgaven: f 74.211,32. Op het Grootboek ingeschreven een totaal van f 715.000. Op 31 Dec. 1883 bedroeg het aantal deelgenooten: 1498: het aantal personen in het genot van jaarlijksche lijfrenten en

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

pensioenen: 410; terwijl 13 nog in leven zijnde deelgenooten, bij het verlaten van den dienst, aan hun echtgenooten weduwnpensioenen hebben verzekerd, en 29 deelgenooten de hun uit het fonds aankomende gelden (totaal f 20.000) in het fonds hebben laten berusten, ten einde daarvan jaarlijksche rente te genieten. M. v. O., 3 April, VIde Afd., Int., n°. 58. — (134.)

Voorrechten toe te kennen aan miliciens, die tot een graad worden opgeleid. De miliciens, die uit onbekendheid met bestaande bepalingen, of wegens den grooten afstand waarop hun woonplaats van een garnizoen is gelegen, de gelegenheid misten het examen af te leggen, bedoeld bij K. B. 25 Dec. 1883, N°. 26, art. 4, en in aanmerking komen om voor een graad te worden opgeleid, zullen zooveel mogelijk, bij elkander in de kazerne worden gehuisvest en afzonderlijk of wel met de aspirant-onderoff. of de aspirant-korp. menage houden, wanneer zij binnen een maand na aankomst bij het korps met goed gevolg het voorgeschreven examen afleggen. M. v. O., 4 April, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 38. — (137.)

Storting van gelden in de kas der gerechtelijke en vrijwillige consignatiën. Bepalingen ter voorkoming dat de zegelkosten hooger zouden komen dan de te consigneerden sommen. M. v. O., 5 April, Iste Afd., Secr., N°. 36. — (138.)

Boekwerken. Aan de rechthebbenden zijn verzonden de *Vervolg-tarieven* voor het vervoer van militairen en militaire goederen, de *Voorschriften* omtrent het mil. geneesk. onderzoek, de *Wijzigingen* in de regeling van de oplegging van het materieel van het veldleger. Bij de Gebr. VAN CLEEF te 's Hage verkrijgbaar: de *Vervolg-tarieven* tegen f 0,06, de *Voorschriften* tegen f 0,85 en de *Wijzigingen* tegen f 0,05. M. v. O., 9 April, Iste Afd., Secr., N°. 41. — (139.)

Infanterie-reglementen. De gewijzigde herdruk van het *Reglement op de exercitiën der Infanterie. Grondslag van het onderricht en Recrutenschool*, bij de K. M. Academie verkrijgbaar voor f 0,10. M. v. O., 16 April, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 125. — (140.)

Boekwerk. Aan de rechthebbenden verzonden de nieuwe uitgaaf van het *Reglement voor den Garnizoensdienst en van de Instructie voor de Plaatselijke Commdt. en Plaats-majoor*s. Dit boekwerk bij de Gebrs. VAN CLEEF te 's Hage, verkrijgbaar voor f 1,35. M. v. O., 19 April, Iste Afd., Secr., N°. 17. — (141.)

Aanvulling van het Reglement voor den dienst der Rijks-telegraaf. Deze aanvulling heeft betrekking op de aansluiting van bijzondere telefoon-geleidingen aan de Rijkstelegraafkantoren. M. v. O., 19 April, Iste Afd., Secr., N°. 18. — (141.)

Fourage voor paarden in kampen. Vaststelling van een gewijzigd ration en verhooging der schadeloosstelling voor fourages, onder sommige omstandigheden. K. B., 12 April, N°. 15. — M. v. O., 21 April, VIde Afd., Int., N°. 15. — (142.)

Militie-luitenants. Onder bekendmaking van een voorschrift tot vorming van luitenants uit de militia, worden opgaven gedaan omtrent voordrachten tot benoeming van militia-luitenants, op grond van het in dat voorschrift bedoeld onderzoek. M. v. O., 22 April, VIIde Afd., Mil. en Schutt. N°. 10. — (143.)

Standplaatsen der dirigeerende Officieren van gezondheid der 1ste klasse. De standplaatsen in de 1ste, 2de en 3de militaire afdeling zijn Amsterdam, Utrecht en Dordrecht. K. B., 20 April, N°. 6. — M. v. O., 22 April, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 37. — (159.)

L. B. v. O.
1881
S. v. O.

Smid-bankwerkers bij het korps torpedisten. Zij worden, ook wat het pensioen betreft, gelijk gesteld aan korporaa's. K. B., 16 April, N°. 17. — M. v. O., 24 April, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 24. — (160.)

Art. 125 der Militiewet. Aanwijzing van de troepengedeelten der lichte 1881 en 1882, die voor de oefeningen zullen worden opgeroepen voor hoogstens 35 dagen. K. B., 19 April, N°. 15. — M. v. O., 26 April, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 59. — (161.)

Desertie van militairen. Bepalingen aangaande den dag, waarop de desertie moet gerekend worden te zijn ingegaan. M. v. O., 26 April, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 81. — (166.)

Voorschrift op den pionierarbeid door infanterie. Verschenen bij de K. M. A. en aldaar verkrijgbaar voor f 0,22. M. v. O., 29 April, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 27. — (167.)

Infanterie-reglementen. Bij de K. M. A. verkrijgbaar tegen f 0,12, de gewijzigde herdruk van het *Voorschrift op het tirailleeren*. M. v. O., 1 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, n°. 28. — (167.)

Art. 125 der Militiewet. Een wijziging in de data der oproeping van de milicien-verlofgangers, lichte 1881. M. v. O., 3 Mei, VIIde Afd., Milit. en Schutt., N°. 3. — (168.)

Maatregelen tegen het misbruiken van wapenen door militairen. De manschappen aan wie buiten dienst het dragen van de sabel of bajonet is verboden, zullen gekleed zijn met den koppel en drager, doch zonder sabel of bajonet en zonder scheidde; de manschappen der Cavalerie en der Rijdende Artillerie echter met de sabeltasch. M. v. O., 3 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 7. — (168.)

Infanterie-reglementen. Gewijzigde herdrukken van het *Reglement op de exercitiën der Infanterie, Compagnieschool en Bataljonschool*, verkrijgbaar voor f 0,10 en f 0,13 bij de K. M. Academie. M. v. O., 5 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 12. — (169.)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Voorschrift betreffende de Normaal-schietschool. Het oude voorschrift wordt ingetrokken en een nieuw gegeven. M. v. O., 8 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 78. — (171.)

Verstrekking van kaarten aan de landmacht. Voor de aanvulling van de in de regiments- en korpsbibliotheken voorhanden bladen der Topographische en Militaire kaart des Rijks (bedoeld sub 6°. Rec. Mil. 1884, bladz. 109), kunnen bladen van de goedkoope uitgaaf dier kaart worden gebezigd. M. v. O., 10 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 26. — (179.)

Betalingsstukken voor rekening van het vestingstelsel. Ter voorkoming dat de Betaalmeesters van 's Rijks schatkist de betalingstukken ten laste van het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting vermengen met die voor rekening van de voltooiing van het vestingstelsel, worden de militaire autoriteiten uitgenoodigd op de laatstbedoelde een aantekening te stellen, waaruit blijkt, dat zij op de begrooting van de voltooiing van het vestingstelsel betrekking hebben. M. v. O., 12 Mei, VIde Afd., Int., N°. 33. — (179.)

Kennisgeving van de afvoering als deserteur van miliciens. Bepalingen voor het kennisgeven van die afvoering aan de Heeren Commissarissen des Konings. M. v. O., 14 Mei, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 58. — (180.)

Vuur en licht in de wachten. Voorwaarden van het met J. Stoop te Breda gesloten contract voor de levering van steenkolen, takkebossen en kaarsen. M. v. O., 16 Mei, VIde Afd., Int., N°. 68. — (180.)

Kamp bij Laren. De drie bataljons van het 7de regt. inf. te Amsterdam zullen in den loop van dezen zomer, beurtelings een kamp betrekken op de heide bij Laren. Mededeeling van de wijze waarop dit zal geschieden, alsmede van den duur der kampeering. K. B., 1 Mei, N°. 24. — M. v. O., 19 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 19. — (181.)

Aanstelling van miliciens-plaatsvervangers tot onderofficier. De commandeerende officieren van de korpsen zijn vrij om milicien-plaatsvervangers, die daarvoor geschikt worden geoordeeld, tot onderofficier aan te stellen. Uitgezonderd hiervan zijn de plaatsvervangers, die vroeger in

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

den graad van onderofficier in het leger gediend hebben. M. v. O., 23 Mei, VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 70. — (184.)

Wet tot wijziging der wet van 19 Aug. 1861 (*Staatsbl.* N°. 72) betrekkelijk de Nationale Militie. Deze wijziging heeft betrekking op het in overeenstemming brengen van genoemde wet met de wetten van 14 Nov. 1879 (*Staatsbl.* N°. 191 en 193), aangaande de crimineele wetboeken voor het krijgsvolk te land en voor het krijgsvolk te water. K. B., 24 April, (*Staatsbl.* N°. 70.) — M. v. O., 23 Mei, VIIde Afd., Int., N°. 71. — (185.)

Practische oefeningen van het korps Genietroepen in de legerplaats bij Zeist. Kampeering in de maanden Juli en Augustus. K. B., 12 Mei, N°. 32. — M. v. O., 24 Mei, Vde Afd., Genie, N°. 48. — (192.)

Huwen van ingelijfdcn bij de militie te land. Nieuwe bepalingen hieromtrent. M. v. O., 24 Mei, VIIde Afd., N°. 68. — (193.)

Wet en Reglement voor de Koninklijke Militaire Academie. Bij de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,40. M. v. O., 26 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 61. — (195.)

Infanterie-reglementen. De gewijzigde herdruk van het *Voorschrift voor den sergeant- of korporaal-tamboer, den sergeant- of korporaal-hoornblazer en de tamboers en hoornblazers* verkrijgbaar aan de K. M. Academie voor f 0,40. M. v. O., 26 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 62. — (196.)

Uitbreiding der formatie van de artillerie-, stapel- en constructie-magazijnen. Aanstelling van hulpschrijvers. K. B., 7 Mei, N°. 30. — M. v. O., 26 Mei, VIde Afd., Art., N°. 67. — (196.)

Extracten-straftregister betreffende gewezen militairen der landmacht. Bepalingen omtrent het afgeven hiervan. M. v. O., 27 Mei, IIIde Afd., Pers., N°. 117. — (197.)

Infanterie-reglement. De gewijzigde herdruk van het *Reglement op de exercitiën der infanterie. Linijschool* aan de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,04. M. v. O., 28 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 58. — (199.)

Vervoer van militairen en militaire goederen. Opgenomen worden in het *Tarief voor het gewoon militair vervoer*: de Ned. Rijn-spoorweg, de local-spoorweg Haarlem—Zandvoort, de spoorweg Nijmegen—Cleef en de spoorweg Luik—Maastricht. De *Voorschriften betreffende dienstreizen van manschappen der nationale militie enz.* en het *Voorschrift houdende bepalingen, in acht te nemen bij het vervoer van militairen en militaire goederen*, wordt in verband daarmee aangevuld. M. v. O., 29 Mei, VIde Afd., Int., N°. 130. — (199.)

Oefeningen op de forten. Zij zullen gehouden worden op het fort bij Asperen, het fort aan de Steeg en de batterij aan den Dieldijk. De troepen, die daaraan zullen deelnemen, worden aangewezen en voorts eenige bepalingen ter regeling dezer oefeningen gegeven. K. B., 12 Mei, N°. 31. — M. v. O., 31 Mei, IIde Afd., N°. 81. — (201.)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Wijzigingen in het Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen der infanterie. De nadere wijzigingen in bedoeld voorschrift aan de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,01⁵. M. v. O., 7 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 80. — (205.)

Compagniesadministratie. Het voorschrift, houdende wijziging van de verantwoording van soldij, brood, vivres en fourages en van kleding en uitrusting bij de korpsen van de Landmacht, bedoeld bij beschikking van 20 Sept. 1883, VIde Afd., N°. 32, wordt met 1 Jan. 1885 in werking gebracht bij het Koloniaal Werfdepot. M. v. O., 7 Juni, VIde Afd., Intendance, N°. 89. — (205.)

Wijziging in de samenstelling der vaste examencommissie. De Majoor-Intendant H. C. VAN ERP TAALMAN TIP, sedert bevorderd tot luitkol.-int. en de Ritmeester Jhr. P. GEVAERTS worden eervol van hunne betrekking als leden der genoemde commissie ontheven en in hunne plaats als zoodanig benoemd de Majoor-Intendant F. J. HINRICHS en de Kapitein van het Regt. gren. en jagers, W. L. DE PETIT. M. v. O., 14 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 35. — (206.)

Toelating van hier te lande gedetacheerde officieren van het Ned. Ind. leger tot de Tweede Afdeeling der Krijgsschool en den Intendance-cursus. In Nederland vertoevende officieren van het Ind. leger, die aan het admissie-examen wenschen deel te nemen, moeten daartoe vergunning vragen aan den Minister van Koloniën, en wel: de verlofgangers vóór of op 1 Jan. van het jaar, waarin zij examen wenschen te doen, rechtstreeks aan den Minister, en de gedetacheerde officieren één maand vroeger aan hun onmiddellijken Chef. De bedoelde termijnen zijn niet van toepassing op hen, die bij hun verzoek kunnen overleggen een vóór hun vertrek uit Indië, langs hierarchieken weg geprovoceerde beschikking van den Commandant van het leger en Chef van het Dept. van Oorlog in Ned. Indië, waaruit blijkt, dat tegen eventueele inwilliging van hun verzoek geen bezwaar bestaat. M. v. O., 14 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 37. — (207.)

Soldaat-schrijvers in Ned. Indië. De artikelen 1, 2, 3, 4 en 8 van het Kon. Besl. dd. 9 Nov. 1879, N°. 27, zijn van toepassing op de

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

actief dienende militairen, die te 's Hage het examen voor soldaat-schrijver wenschen af te leggen. M. v. O. 14 Juni, VIde Afd., Int., N°. 88. — (209.)

Bezichtiging van forten gedurende de aldaar te houden oefeningen. De bedoelde forten zijn te bezichtigen op Zondag 20 en Vrijdag 25 Juli door officieren van land- en zeemacht en schutterijen. Voorzover de belangen van den dienst het toelaten, moet daartoe, op aanvraag, door de commandeerende officieren verlof verleend worden. M. v. O. 16 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 13. — (210.)

Burgerlijke rijksbedieningen. Toevoeging van nieuwe bedieningen aan den staat houdende opgaaf van burgerlijke rijksbedieningen, bedoeld bij het Kon. Besl. dd. 15 April 1869, N°. 2. M. v. O. 18 Juni, IIIde Afd., Pers., N°. 34. — (211.)

Cumulatie van pensioen of onderstand met inkomsten in betrekkingen, waaraan geen uitzicht op burgerlijk pensioen verbonden is. Het Kon. Besl. dd. 24 Aug. 1873, N°. 31, wordt, voorzover de onder het Dept. van Oorlog behoorende gepensioneerden of onderstand genietenden betreft, buiten werking gesteld, en bepaald dat bedoelde personen voortaan hun pensioen of onderstand in zijn geheel gelijktijdig mogen genieten met inkomsten of belooningen uit de geldmiddelen van den Staat, van 's Rijks Koloniën en bezittingen in andere werelddelen of uit fondsen onder beheer des Rijks geplaatst, *in betrekkingen, waaraan geen uitzicht op burgerlijk pensioen verknocht is*, mits die inkomsten of belooningen niet te boven gaan een som van f 1000 voor gepensioneerden met den rang van officier en van f 800 voor mil. gepensioneerden van minderen rang, voor hen die pensioen of onderstand genieten volgens de IIIde Afd. der Wet van 28 Aug. 1851 (*Staatsblad* N°. 129) en voor gepensioneerden of onderstand genietenden volgens de Wet van 24 Juni 1854 (*Staatsblad* N°. 92.) M. v. O., 19 Juni, IIIde Afd., Pers., N°. 12. — (214.)

Regeling van het militair vervoer over de spoorwegen. Een gewijzigde herdruk bij de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,40. M. v. O., 20 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 6. — (215.)

Roodvonk te Zuidland. Zoolang de epidemie aldaar aanhoudt, mogen de verlofangers der militie uit die gemeente, voorzover zij verblijf houden in een huis of vaartuig, waar het roodvonk is uitgebroken, niet onder de wapenen komen. M. v. O., 23 Juni, VIIde Afd., Mil. en Sch., N°. 46. — (216.)

Toelichting op de schietregels voor het vestinggeschut. Verkrijgbaar bij TIEENK WILLINK te Zwolle voor f 1,30. M. v. O., 24 Juni, IVde Afd., Art., N°. 42. — (216.)

Wijzigingen in het exercitie-reglement der cavalerie. Bij de K. M. A. verkrijgbaar: de wijzigingen in den Grondslag voor het onderrecht tegen f 0,01; Ruiterschool te voet f 0,01⁵; Pelotonschool te voet f 0,01⁵; Ruiterschool te paard f 0,01⁵; Pelotonschool te paard f 0,02⁵; Eskadronschool f 0,03; Regimentschool f 0,02⁵; Brigade-school f 0,01. M. v. O., 25 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 21. — (217.)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Boekwerken. Bij de Gebroeders VAN CLEEF te 's Hage verschenen en resp. tegen den prijs van $f 0,02^5$, $f 0,01^5$ en $f 0,04$ verkrijgbaar:

1°. het Vervolg N°. 3 op de Tarieven, behoorende bij het Voorschrift, houdende bepalingen, in acht te nemen bij het vervoer van militairen en militaire goederen;

2°. de Veranderingen in het Voorschrift betreffende dienstreizen van manschappen der nationale militie, en het betalen en verzekeren der kosten daarvan; en

3°. de Veranderingen in het Voorschrift, bedoeld sub 1°.

M. v. O., 3 Juli, Iste Afd. Secr., N°. 24. — (219.)

Het weder in de sterkte brengen bij de korpsen van de onderofficieren-leerlingen van den Hoofdcursus. De onderofficieren bij de hoofdcursus-comp. te 's Bosch en Kampen gaan op 1 Oct. a. s. weder over in de sterkte van hun korps en blijven, voorzover zij een effectieven graad bekleeden, de soldij genieten omschreven in de 3de kolom van de tabel litt. C van het Kon. Besl. dd. 8 Febr. 1883, N°. 11. De onderofficieren, die hierdoor overcompleet bij hun korps geraken, worden als zoodanig boven de sterkte gevoerd totdat er vacatures ontstaan. Kon. Besl., 24 Juni, N°. 61. M. v. O., 3 Juli, IIIde Afd., Pers., N°. 20. — (219.)

Geneeskundige hulp te verleen en aan militairen behoorende tot detachementen. Bepalingen voor detachementen waaraan geen officier van gezondheid is toegevoegd en *tijdelijk* in een plaats moeten verblijven, waar niet in den militairen geneeskundigen dienst is voorzien. M. v. O., 5 Juli, VIde Afd., Int., N°. 52. — (221.)

Opleggen van straffen aan hospitaalsoldaten. De aandacht wordt gevestigd op art. 10 van het Reglement, ter uitvoering van het Kon. Besl. dd. 7 Sept. 1869, N°. 15 (B. U. bladz. 1135), waarin aan de chefs der ziekeninrichtingen de rechten en plichten van korpscommandanten toegekend worden. M. v. O., 5 Juli, IVde Afd., Int., N°. 53. — (222.)

Oorlogs-telegraafcommissie. In plaats van den hoofddirecteur der Rijkstelegraaf, wordt de Inspecteur belast met het rekenplichtig beheer van den dienst der Rijkstelegraaf aangewezen tot lid der oorlogs-telegraafcommissie. M. v. O., 7 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 43. — (223.)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

Aanvulling en wijziging van de Handleiding voor de officieren van wapening enz. Verkrijgbaar bij de K. M. Acad. voor f0,10. M. v. O., 9 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 44. — (223.)

Aanvulling van het mobilisatie-voorschrift. Zal afzonderlijk worden gedrukt en uitgereikt worden aan allen, die op last van het Dept. van Oorlog, het Recueil Militair ontvangen. M. v. O. 12 Juli, VIde Afd., Int., N°. 5. — (224.)

Reglement op het bezichtigen van 's Rijks vestingwerken, kazernes enz. Met intrekking der Kon. Besluiten, dd. 10 Febr. 1825, N°. 161, en 19 Sept. 1850, N°. 56, wordt een reglement vastgesteld, waarvan de inhoud in het *Rec. Mil.* wordt medegedeeld. Kon. Besl. 11 Juli, N°. 57. M. v. O., 23 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 36. — (224.)

Miliciens-ziekendragers. Een reglement hierop betrekkelijk, wordt medegedeeld, en bepalingen gemaakt omtrent de oefeningen in het dragen van zieken voor de miliciens der lichte 1884 en van die van 1883 (blijvend gedeelte), alsmede van lichten die voor herhalingsoefeningen worden opgeroepen en waarvan nog geen manschappen voor ziekendragers zijn opgeleid. M. v. O., 23 Juli, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 91. — (228.)

Leidraad bij de schermoefeningen. Een gewijzigde herdruk, bij de K. M. Acad. tot een beperkt aantal gedrukt en verkrijgbaar voor f0,01⁵. M. v. O., 25 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 18. — (241.)

Cavalerie-manoeuvres. Mededeeling van het hierop betrekkelijke Kon. Besl. en van de ministerieele beschikking ter uitvoering hiervan. De oefeningen zullen plaats hebben in de provinciën Gelderland en Utrecht, onder leiding van den Inspecteur der cavalerie. Kon. Besl., 22 Juli, N°. 52. M. v. O., 28 Juli, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 37. — (243.)

Voorschrift omtrent het Instructie-Bataillon. Het vroegere voorschrift en de daarop betrekkelijke aanschrijvingen worden ingetrokken, en een nieuw voorschrift — waarvan de inhoud in het *Recueil* wordt medegedeeld — met 1 Nov. a. s. ingevoerd. M. v. O., 28 Juli, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 97. — (246.)

Oefeningen der 2de Divisie Infanterie. Door het 5de Regt. (zonder het 5de bataljon) zullen oefeningen gehouden worden in de provinciën Groningen en Drenthe, van 1 tot en met 6 Sept., en door het 5de Regt. (zonder het 5de bataljon) van 8 tot en met 13 Sept. in de provincie Noordbrabant. Kon. Besl., 31 Juli, N°. 25. M. v. O., 4 Aug., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 48. — (255.)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Leiddraad voor de militaire leden der militieraden. Aan den bestaanden leiddraad wordt een artikel toegevoegd, waardoor een waarborg verkregen wordt, dat de beslissing omtrent de aanspraak op vrijstelling intijds aan belanghebbenden wordt ter kennis gebracht, ten einde daarvan binnen den bij de wet gestelden termijn, in beroep te kunnen komen. M. v. O., 5 Aug., VIIde Afd., Mil. en Schutterij, N°. 55. — (259.)

Wijziging der bepalingen op de bevordering van het personeel van den Geneeskundigen Dienst van het leger in Nederlandsch-Indië. Aan officieren van gezondheid en militaire apothekers, in bevordering voorbijgegaan wegens gemis van de vereischte kunde voor hooger rang of wegens gemis aan den vereischten dienstdtijd, of om beide redenen te zamen, wordt, bij bevordering, ouderdom van rang toegekend boven degenen, die hen voorbijgingen. Deze bepaling is echter niet toepasselijk op offic. v. gez. 2de kl. en mil. apothekers 2de kl., die 10 jaren na hun benoeming tot officier bij het Indische leger de vereischte kunde nog niet bezitten. Het genoemde besluit wordt geacht in werking te zijn getreden op 1 Jan. 1883, doch voor laatstgenoemde officieren, voor zoover zij op dezen datum reeds langer dan 10 jaren bij het Indisch leger dienden, tot 1 Jan. 1886 verlengd. Voor hen, die, ingevolge vroegere bepalingen, recht hebben op rappel van ancienniteit, blijft dat recht verzekerd, indien zij vóór 1 Jan. 1886 bewijzen van de vereischte kunde geven. Kon. Besl., 24 Juli, N°. 49. M. v. O., 9 Aug., IIIde Afd. Pers., N°. 41. — (260.)

Reis- en verblijfkosten. In elk voorkomend geval moet gedeclareerd worden naar de klasse van het tarief, waartoe de betrekking behoort, waarin gereisd wordt. Voor het traject van de woning naar het station, en omgekeerd, wanneer beide in de bebouwde kom eener zelfde gemeente gelegen zijn, mag niet gedeclareerd worden. Op de lastgevingen moet een verklaring der bevoegde autoriteit gesteld worden, dat aan den last is voldaan. M. v. O., 11 Aug., 1ste Afd., Secr., N°. 40. — (262.)

Exercitie-reglement der cavalerie. Bij de Kon. Mil. Acad., resp tegen de prijzen van f 0,36 en f 0,16, verschenen: herdrukken van de *Ruiterschool te paard* en de *Pelotonsschool te paard*, waarin de wijzigingen zijn

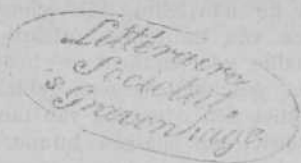
(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

opgenomen, bedoeld bij de kennisgeving van 25 Juni 1884, IIde Afd., N°. 21. M. v. O., 12 Aug., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 21. — (263.)

Beknopt overzicht der proeven en oefeningen bij de artillerie over 1883. Bij de Kon. Mil. Acad. verkrijgbaar voor f 2,50. M. v. O., 16 Aug., IVde Afd., Art., N°. 16. — (264.)

Voorschrift tot regeling der opleiding tot tweede luitenant der artillerie bij het leger hier te lande. Mededeeling van het hierop betrekkelijke Koninklijk Besluit en van de ministerieele beschikking ter uitvoering daarvan. Kon. Besl., 25 Juli, N°. 92. M. v. O., 20 Aug., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 46. — (264.)

Verrichten van werkzaamheden door militaire werklieden voor particulieren. Het is aan de militaire werklieden, die — wanneer zij gehuwd zijn — aanspraak hebben op de *bijzondere voorrechten*, bedoeld bij de aanschrijving dd. 15 Maart 1881, IIIde Afd., Pers., N°. 63 (B. U., bladz. 2017), verboden werkzaamheden te verrichten voor particulieren, tenzij, op voordracht van den Chef, door den Minister van Oorlog, daartoe, tot wederopzeggens toe, vergunning is verleend. M. v. O., 23 Aug., 1ste Afd., Secr., N°. 87. — (390.)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Toelatingsexamen van in Nederland aanwezige Indische officieren tot de Tweede Afdeling der Krijgsschool en den Intendance-cursus. Voor zooveel betreft de in Nederland aanwezige Indische officieren zal dit examen, te beginnen met 1885, worden afgenomen overeenkomstig het in Indië geldende programma voor dat examen, vastgesteld bij het Ind. Besluit dd. 9 Aug. 1881, N°. 1 (Ind. Staatsbl. N°. 175) en aan het Ind. leger bekend gemaakt bij de Alg. Order van dat jaar, N°. 45. M. v. O., 29 Aug., Iide Afd., Gen. Staf, N°. 43. — (291.)

Berging van buskruit, toebehoorende aan kooplieden en fabrikanten. Het Rijksbuskruitmagazijn te Doesburg wordt voor den opslag van bedoeld buskruit opengesteld, onder gelijke voorwaarden als voor de magazijnen te Loevestein en Delft is bepaald. De kooplieden en fabrikanten moeten zich, tot het verkrijgen van de daartoe vereischte vergunning, schriftelijk wenden tot den Garnizoenscommandant, die, voorzoover ruimte aanwezig is, de opberging mag toestaan. Ter uitvoering van het hierop betrekkelijke Kon. Besl. worden door den Minister van Oorlog de noodige voorschriften gegeven aangaande de betaling van het bergloon, de wijze van opbergen enz. Kon. Besl. 12 Mei, N°. 28. M. v. O., 10 Sept. IVde Afd. Art., N°. 27. — (291.)

Verzorging van krankzinnigen. Mededeeling der wet van 27 April 1884 (Staatsbl. N°. 96), gevolgd door bepalingen omtrent het opnemen van officieren en mindere militairen in krankzinnigengestichten. M. v. O., 11 Sept., Vde Afd. Int., N°. 34. — (293.)

Boekwerken. Het *Vervolg* N°. 3 op de Tarieven en prijzen voor het per stoomboot vervoeren van militairen en het *Vervolg* N°. 4 op de Tarieven voor het per tram vervoeren van militairen zijn aan de autoriteiten die het Rec. Mil. ontvangen, verzonden en verkrijgbaar bij de Gebroeders VAN CLEEF voor f 0,05. M. v. O., 12 Sept., Iste Afd. Secr., N°. 35. — (319.)

Aanvragen nopens herstellingen of verbeteringen aan gebouwen enz. tot militair gebruik bestemd. Nieuwe bepalingen omtrent de wijze waarop de aanvragen behooren te geschieden. M. v. O., 16 Sept., Vde Afd. Genie, N°. 39. — (320.)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

Terugstelling van scherpschutters wegens wangedrag en z. In aanmerking genomen dat de aanstelling tot scherpschutter en de terugstelling tot de gewone klasse van militairen uitsluitend moet berusten op bezit of gemis van een bepaalde geoefendheid in het schieten; dat de aanstelling tot trompetter alleen geschiedt wegens gebleken vaardigheid in het blazen van signalen, en dat met den overgang van tamboers en hoornblazers tot de 1ste klasse beoogd wordt, aan eenigen hunner, bij ancienneteit, een verhooging van soldij toe te kennen, worden de aanschrijving van 11 Sept. 1883, N°. 64 P (B. U. bladz. 916), de beschikking van 11 Oct. 1867, N°. 73 P (B. U. bladz. 1046) en het bepaalde bij punt 4 der beschikking van 13 Juni 1881, IIde Afd., N°. 1 (B. U. bladz. 2058) ingetrokken, en bepaald dat, indien bij sommige korpsen bevelen mochten zijn gegeven, gegrond op de evengenoemde ingetrokken bepalingen, omtrent de daarbij betrokken militairen binnen korteren of langeren tijd, maar uiterlijk op 1 Jan. 1885, gehandeld moet worden overeenkomstig de bovengenoemde beginselen, met dien verstande, dat de wegens wangedrag teruggestelde scherpschutters eerst bij bestaande vacature weder tot scherpschutters kunnen worden aangesteld. M. v. O., 29 Sept., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 41. — (323.)

Geneeskundig onderzoek. De aanschrijving van 25 Nov. 1868, N°. 12 P (B. U. bladz. 1088) wordt ingetrokken. M. v. O., 30 Sept., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 36. — (324.)

Onderricht in de rijkunst aan officieren van onbereden wapens. In de garnizoenen, waar zich bereden korpsen bevinden — te Leiden echter voor zooveel daartoe paarden beschikbaar zijn — zullen op den gebruikelijken voet rijlessen gegeven worden. Hiertoe wordt te Leeuwarden een detachement van het 1ste Regt. huzaren, sterk 1 luitenant, het noodige kader en verdere personeel en 24 rijkspaarden gedetacheerd. M. v. O., 1 Oct., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 35. — (324.)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1884. ⁽¹⁾

Huwen van ingelijfdcn bij de Militie te land. In de voorlaatste alinea der Beschikking van het M. v. O., dd. 24 Mei 1884, VIIde Afd., Mil. en Sch., N°. 68 (R. M. 1884, bladz. 193), wordt het woord »hij'' vervangen door »een voor eigen nummer of in vervanging van zijn broeder optredende loteling, of een zonder loteling ingelijfde''. M. v. O., 15 Oct., VIIde Afd., Mil. en Sch., N°. 80. — (327.)

Schadeloosstelling voor fourages over 1884/85. De schade-loosstelling voor gemis van fourages, door de tot het houden van dienstpaarden gerechtigde opper-, hoofd- en verdere officieren te genieten, bedraagt per paard en per dag, bij voortdurend of tijdelijk verblijf: te Deventer en Haarlem *f* 0,61; te Amersfoort, Arnhem, 's Gravenhage, 's Hertogenbosch en Leiden *f* 0,62; te Amsterdam, Bergenopzoom en Utrecht *f* 0,63; te Breda *f* 0,64; te Roermond en Zutfen *f* 0,65; te Venlo *f* 0,67, en in alle andere plaatsen *f* 0,71. Kon. Besl. 14 Oct., N°. 54. M. v. O., 18 Oct., VIde Afd. Int., N°. 38. — (327.)

Fourages over 1884/85. Staat aanwijzende de namen en woonplaatsen der aannemers van fourages, met opgave van de prijzen, waarvoor deze geleverd moeten worden. M. v. O., 18 Oct., VIde Afd. Int., N°. 39. — (329.)

Intrekking van beschikkingen op de Tweede Afdeeling der Krijgsschool betrekking hebbende. De beschikkingen van 27 Sept. 1878, IIde Afd. N°. 60 en van 8 Dec. 1881, IIde Afd. N°. 62, (B. U. bladz. 1583 en 2119) worden ingetrokken. M. v. O., 20 Oct., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 15. — (332.)

Intrekking van voorschriften betrekkelijk het Militair Onderwijs. *Het Voorschrift van examen voor de onderofficieren der infanterie, cavalerie en artillerie, tot het verkrijgen van den rang van Tweede Luitenant bij die wapens*, tot welks invoering machtiging werd verleend bij Kabinet-rescript van 13 Maart 1868, N°. 67, wordt buiten werking gesteld, en, in verband daarmee, ingetrokken de aanschrijvingen van 23 Maart 1868, N°. 31 P en van 12 Jan. 1877, N°. 87 P, de Kennisgeving van 12 April 1880, IIde Afd., N°. 53, en de Beschikking van 12 Juli 1881, IIde Afd., N°. 12 (B. U.

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1884.

Aanh. bladz. 481 tot en met 492). M. v. O., 20 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 16. — (332.)

Boekwerken. De 3de druk van de Handleiding, *Landmeten en Waterpassen*, met een atlas van XIV platen, door Ch. M. SCHOLS, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, is aan de Kon. Mil. Acad. verkrijgbaar gesteld tegen f2,75. M. v. O., 21 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 18. — (333.)

(1) .A881 ristiliM liengsP

statistiek van de voorzigtigste
 M. v. O., 20 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 16. — (332.)

Boekwerken. De 3de druk van de Handleiding, *Landmeten en Waterpassen*, met een atlas van XIV platen, door Ch. M. SCHOLS, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, is aan de Kon. Mil. Acad. verkrijgbaar gesteld tegen f2,75. M. v. O., 21 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 18. — (333.)

statistiek van de voorzigtigste
 M. v. O., 20 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 16. — (332.)

Boekwerken. De 3de druk van de Handleiding, *Landmeten en Waterpassen*, met een atlas van XIV platen, door Ch. M. SCHOLS, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, is aan de Kon. Mil. Acad. verkrijgbaar gesteld tegen f2,75. M. v. O., 21 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 18. — (333.)

statistiek van de voorzigtigste
 M. v. O., 20 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 16. — (332.)

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1884.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

§ 1. De ondergeteekende gevoelde wel eenige teleurstelling door uit het Voorloopig Verslag over het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1884 te vernemen, dat naar het oordeel van vele leden deze begrooting den stempel niet draagt van het ernstig streven naar bezuiniging.

Hij had zich geveild dat een lager bedrag van tennaastenbij een en een kwart millioen, waardoor die begrooting zich onderscheidt van die voor het loopende jaar, eenige meerdere erkenning zou hebben gevonden; te meer, daar die uitkomst zeer zeker is verkregen ook door te bezuinigen en te besnoeien op de gewone uitgaven.

Hij stelt zich voor, dit aan te toonen bij het weerleggen van eenige voorstellen tot bezuiniging, waarop bij het bespreken der verschillende onderwerpen zijn aandacht wordt gevestigd."

Hij juicht het overigens toe, dat de Kamer, meer dan vroeger, den weg is opgegaan van te wijzen naar bepaalde posten, waarop zij bezuiniging mogelijk acht.

Algemeenheden baten ten deze weinig, de meeste ministers van oorlog hebben van jongs af te zeer geleerd, de deugd der zuinigheid te betrachten, dan dat zij haar zoo plotseling geheel uit het oog zouden verliezen, wanneer zij met het beheer van 's lands krijgczaken zijn belast. Zij moeten zich echter maar al te vaak bewegen in een richting, waarin zij of hunne voorgangers door de Volksvertegenwoordiging zelf zijn gedreven en waarop zij niet kunnen terugkomen.

Ook nog door andere omstandigheden en feiten wordt hunne gedragslijn ten deze beheerscht. Daaronder zijn vooral te noemen de steeds verminderende waarde van het geld en de verbazende en aanhoudende vooruitgang en ontwikkeling der natuurkundige wetenschappen met haar toepassing op de militaire techniek.

Daar de ondergeteekende een groot voorstander is van het redeneeren op grond van daadzaken, zij het hem vergund er eenige aan te halen.

Het verhoogen der soldijen en in het algemeen het verbeteren van het tijdelijk welzijn onzer onderofficieren en minderen — ten einde op die wijze meer vrijwilligers en meer en beter kader te bekomen — is niet alleen door de Volksvertegenwoordiging toegejuicht, maar de voorbeelden zijn menigvuldig, dat uit haren boezen stemmen zijn opgegaan om het bezigen van dit middel aan te prijzen. Dat een aanzienlijke en vaste verhooging der jaarlijksche uitgaven hiervan het gevolg moest zijn, is duidelijk.

Het bouwen van nieuwe kazernen en hospitalen en het verbeteren van oude in

verband met de billijke eischen van hygiëne en comfort, is een verlangen geweest — en het strekt haar tot eer — ook van de Volksvertegenwoordiging. Zij heeft zelfs het algemeen plan tot uitbreiding en verbetering der kazerneering goedgekeurd en belangrijke stappen zijn reeds gedaan om het te verwezenlijken. Noch Volksvertegenwoordiging noch Regeering hebben het in hunne hand den ingeslagen weg weder te verlaten. Men kan een korte poos blijven stilstaan, maar het gevoel van redelijkheid en van welvoegelijkheid van het Nederlandsche volk zou er met kracht tegen opkomen, wanneer men bleef volharden in sommige onoogelijke ja walgelijke toestanden, die nog hier en daar worden aangetroffen.

Dat ook hier niet alleen groote uitgaven voor ééns reeds zijn gedaan en nog gedaan zullen moeten worden, behoeft niet te worden gezegd, maar dat ook vaste jaarlijksche verhooging van uitgaven, om te bewerken, dat het eenmaal gestichte aan de eischen blijft voldoen, volgen moet, lijdt geen tegenspraak.

Verbetering en uitbreiding van het onderwijs in 't algemeen, en dus ook van dat in het leger, was zonder den minsten twijfel eveneens een verlangen der Vertegenwoordiging, en zelfs het Voorloopig Verslag, dat thans wordt beantwoord, getuigt er van.

Veel is er in de laatste jaren gedaan ter bereiking van dat doel en belangrijke jaarlijksche uitgaven zijn er het gevolg van geweest; met zorg kan en moet worden gewaakt tegen weelde en overdrijving, maar geheel op dit alles terug te komen, is onmogelijk.

De invloed der verminderde waarde van het geld blijkt schier uit ieder artikel der begrooting, en aangaande de gevolgen der door de natuurwetenschappen voorgelichte en gesteunde techniek zij slechts een enkel voorbeeld aangehaald. Toen de ondergeteekende in 1873 voor het eerst als Minister van Oorlog optrad, bestond ons zwaarste kustgeschut uit ijzeren achterlaadkanonnen van 24 cM die, voorzien van de onvermijdelijk noodige uitrusting en munitie, wanneer ze in batterij stonden, ieder p. m. f 35.000 kostten. Die geschutsoort is sedert wel niet onbruikbaar geworden, doch zij is thans zeer inferieur aan hetgeen de vijand tegen haar over kan stellen. Men heeft er minder van aangeschaft dan men aanvankelijk meende te doen; men is moeten overgaan tot *stalen* kanonnen van hetzelfde kaliber, maar naar een beter systeem ingericht; kanonnen die echter met uitrusting en munitie in batterij staande ieder f 104.680 kosten.

Maar hierbij is het niet gebleven. Voor de in aanbouw zijnde koepelforten zijn aangeschaft of besteld moeten worden kanonnen van 30,5 cM., die met uitrusting en munitie in batterij staande ieder ruim f 250.000 kosten. Deze stukken, geplaatst in gepantserde koepels, worden niet meer door menschenhanden alleen bediend; kunstige werktuigen zijn er toe noodig, werktuigen die, evenals de koepels der fortten zelf, door stoom- of hydraulische kracht in beweging worden gebracht. Deze koepels met hun geschut eischen dus voor de bediening der samengestelde werktuigen een personeel van machinisten en stokers en zullen daardoor ook weder vaste jaarlijksche uitgaven vorderen. Maar ook door al het andere nieuwere geschut, dat men wel heeft moeten aanschaffen, worden de vaste jaarlijksche uitgaven verhoogd. De oude oefeningsterreinen waren volkomen onvoldoende en gevaarlijk geworden, door de verbazende afstanden waarop het schot van die geschutsoorten reikt. Men heeft naar andere en betere terreinen moeten omzien en het stichten van het etablissement nabij Oldebroek is er het gevolg van geweest. Daar kampeert thans ieder jaar een groot deel onzer artillerie tot het houden der oefeningen, waarvan zij anders geheel verstoken zou moeten blijven. Dáár wordt het onvermijdelijk noodige onderwijs in het schieten gegeven, dáár wordt veel goeds voorbereid en gesticht in het belang onzer defensie, maar het onderhoud van het etablissement met de kosten voor zijn vast personeel, die van het kampeeren en van het verbruik der tegenwoordig zeer kostbare munitie, vormen een permanenten post op de jaarlijksche oorlogsbegrootingen.

In weerwil van al het reeds aangevoerde, acht de ondergeteekende het niet onnoodig hierbij een afzonderlijke nota over te leggen, houdende een vergelij-

king tusschen de begrotingen voor het Departement van Oorlog van 1870 en 1884.

Uit die nota zal, naar hij vertrouwt, blijken, dat er volstrekt geen willekeurige opdrijving der uitgaven heeft plaats gehad, maar ook, dat noemenswaardige vermindering der vaste uitgaven niet kan worden tegemoet gezien. Men zou bijna kunnen volhouden, dat men voortaan een zuinige begrooting zal moeten noemen een zoodanige, wier bedrag dat der begrooting van het vorige jaar niet al te veel overtreft.

Het denkbeeld van sommige leden, om aan het Departement van Oorlog een vaste jaarlijksche som toe te wijzen, waarmede het zou moeten volstaan, een denkbeeld, dat in het Voorloopig Verslag zelf trouwens reeds afdoende is weerlegd, moet derhalve, al ware het ook meer practisch buiten beschouwing blijven.

§ 2. De meening van sommige leden, dat een afdoend middel tot het bereiken van een lager eindcijfer zou wezen de sterkte onzer levende strijdkrachten zoodanig te verminderen, dat onze krijgsmacht slechts de sterkte zou behouden, die noodig geacht wordt om de Nieuwe Hollandsche Waterlinie te bezetten en te verdedigen, is in het Voorloopig Verslag zelfs op zoo welsprekende wijze, op zulke goede gronden, met zooveel nadruk en zoo afdoende weerlegd, dat de ondergeteekende er weinig of niets aan weet toe te voegen. Men verliest soms te veel uit het oog, dat onze duchtige liniën en onze uitstekend geconstrueerde en gearmeerde forten, niets ter zake doen tot het handhaven onzer neutraliteit. Worden die liniën en forten aangevallen, dan bestaat er reeds geen neutraliteit meer, maar de toestand van oorlog is ingetreden. Het handhaven onzer neutraliteit kan slechts geschieden door een veldleger, dat dan uit den aard der zaak gereed zal staan zich te scharen aan de zijde der tegenpartij van hem, die ons, door het moedwillig schenden van ons grondgebied, feitelijk en opzettelijk den oorlog aandoet.

Met protesten — de geschiedenis heeft het geleerd — handhaaft men geen neutraliteit, maar wel soms enkel en alleen door het ernstige en onwrikbare voornemen aan den dag te leggen, hem als vijand te beschouwen, die onze rechten niet ontziet. Maar het aan den dag leggen van dit voornemen mag geen ijdele vertooning zijn; de wereld moet weten, dat de middelen bestaan om het te volbrengen.

Ten aanzien van het betoog, dat op deze begrooting zou kunnen worden bezuinigd, vermits het bij art. 123 der militiewet gesteld maximum van $\frac{1}{7}$ van het geheele bedrag der vijf lichtingen van de militie te land niet, zooals tot nu toe; elk jaar onder de wapenen behoeft te worden gehouden, meent de ondergeteekende al dadelijk te moeten doen opmerken, dat er bij de begrooting voor 1884 geenszins op gerekend is het geheele $\frac{1}{7}$, hiervoren bedoeld, in werkelijken dienst te houden. Immers het getal manschappen der lichting van 1883, volgens de begrooting voor het blijvend gedeelte aan te wijzen, bedraagt 6805, derhalve ruim 600 beneden het wettelijk maximum.

Bovendien moet daarbij in het oog worden gehouden, dat, terwijl van 1 Januari tot ultimo April 1884 niet meer dan 940 miliciens der lichting van 1882 bij de bereden korpsen als blijvend gedeelte in dienst zijn, bovengenoemd getal van 6805 miliciens slechts van 1 Mei tot 15 Juli onder de wapenen gehouden wordt.

Op laatstgenoemden datum vermindert het cijfer der voor het blijvend gedeelte in werkelijken dienst vertoevenden tot 6535, om op 15 September niet meer dan 1875 te bedragen, terwijl eindelijk van af 1 October — en wel alleen bij de bereden korpsen — niet meer dan 975 miliciens voor het blijvend gedeelte in dienst worden gehouden.

De verdere beschouwingen over al dan niet mogelijke bezuinigingen in deze paragraaf vervat, zal de ondergeteekende beantwoorden bij het bespreken der aanmerkingen op de artikelen van het wetsontwerp gevallen.

§ 3. Het wordt door vele leden betreurd, dat in de Memorie van Toelichting met geen woord melding is gemaakt van de plannen en inzichten van den ondergeteekende, hoofdzakelijk omtrent de regeling onzer levende strijdkrachten,

De ondergeteekende zal niet ontkennen, dat hij bij het samenstellen der Memorie van Toelichting er wel eenigszins op heeft gerekend, dat hij voor de Kamer niet was een *geheel nieuw man*, en dat zijn denkbeelden over de voorname vraagstukken van landsdefensie derhalve voldoende bekend mochten worden geacht. Verloochening van eenmaal met overtuiging geopenbaarde beginselen lag nimmer op zijn weg, en hij vond derhalve te meer aanleiding tot soberheid, daar tegelijkertijd een misschien nabij zijnde grondwetsherziening, waarvan de juiste omvang en strekking nog niet beslist zijn, het onmogelijk maakte, min of meer nauwkeurig geformuleerde denkbeelden te uiten omtrent de regeling onzer levende strijdkrachten."

Het eenige wat hij had kunnen zeggen, doch wat hij meende dat vanzelf sprak, is, dat de onvoldoende toestand, waarin men inderdaad verkeert, niet kan blijven bestaan tot na de herziening onzer hoogste Staatswet.

Voorzieningen moeten noodwendig worden getroffen, hetzij met, hetzij zonder wijziging van bestaande wetten; maar hieraan moet voorafgaan overleg tusschen ten minste twee en misschien drie Departementen van algemeen bestuur, en hierop door eenzijdige beschouwingen vooruit te loopen, acht de ondergeteekende niet raadzaam.

Hij verwijst overigens naar de mededeelingen van zijn ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken in diens Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag betreffende het Vde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1884, en doet opmerken dat het hem derhalve, zooals blijkt, uit den aard der zaak onmogelijk is thans reeds bepaalde inzichten en plannen ten aanzien van de samenstelling en de inrichting onzer levende strijdkrachten aan de Vertegenwoordiging voor te leggen. Hij schaaft zich geheel aan de zijde van die leden, die meenen dat bij den gegeven stand van zaken op wetgevend terrein nog geen ingrijpende voorstellen kunnen worden gedaan tot legervermoring en samenstelling.

§ 4. Gelijk hierna, bij de artt. 82 en 83 *a* en *b*, 84 en 85 *b* blijken zal, wil de ondergeteekende, met het oog op onzen financieelen toestand, gaarne nog meer te gemoet komen aan het bezwaar tegen de bij die artikelen aangevraagde sommen voor de verdere uitvoering van het algemeen plan van kazerneering, dan bij het opmaken dezer begrooting voor dit onderwerp reeds door hem werd gedaan. Al de posten, welke eerste termijnen voor bedoelde uitvoering betreffen, geheel uit de begrooting te ligten, wordt hem echter — al ware hij overigens genegen daartoe over te gaan — door overwegende redenen belet. Immers, ingevolge de nadere bepalingen betreffende de kazerneering te Utrecht, met die gemeente getroffen bij overeenkomst van 21 October 1879 ter regeling der gevolgen van het afbranden der Willemskazerne, zal ná 1 November 1885 voor de ter plaatse garnizoen houdende vestingartillerie, geen localiteit meer beschikbaar zijn. Ten einde in dit gemis in tijds te kunnen voorzien, werd dan ook op de begrooting voor het loopende dienstjaar het noodige bedrag voor aankoop van terrein toegestaan en wordt thans een eerste termijn voor de daarop te bouwen kazerne aangevraagd.

Te Haarlem werd, bij de overeenkomst van 1 November 1878 met die gemeente, reeds in dat jaar terrein verkregen voor den aanbouw van een kazerne *c. a.* voor cavalerie en van een kazerne voor een bataljon infanterie, welke beide gebouwen, volgens het algemeen plan van kazerneering, ter plaatse worden vereischt. Eerstgenoemd gebouw, waarvoor bij de begrooting voor 1882 en 1883 de noodige sommen werden toegestaan, nadert zijn voltooiing.

Daar alle tot den bouw daarvan noodig geweest zijnde hulpwerken en bijkomende inrichtingen ten volgenden jare nog op het bedoelde terrein aanwezig zullen zijn, is de gelegenheid om den bouw der tweede op dat terrein te stichten kazerne zoo voordeelig mogelijk uit te besteden, thans gunstiger dan ooit. Het zou dus inderdaad niet in 's Rijks welbegrepen financieel belang zijn, thans van dien bouw geheel af te zien en zelfs niet dien te verdagen. Om deze reden wenscht de ondergeteekende dan ook voor dit werk althans een eerste termijn op de begrooting te behouden.

Het verbeteren der bestaande kazerne te Haarlem en het verbeteren der daarbij gelegen stallen tot woningen voor gehuwden aldaar zou echter, zonder overwegend bezwaar, geheel, en het bouwen van woningen voor gehuwden te 's Gravenhage, gedeeltelijk kunnen worden verdaagd.

De wijziging die de wellicht ophanden zijnde herziening der Grondwet en hare latere gevolgen in het contingentscijfer zouden kunnen brengen, behoeft geenszins aanleiding te geven om niet met de verbetering en aanvulling der bestaande kazernen, overeenkomstig het algemeen plan van kazerneering, voort te gaan. Immers werd bij het opmaken daarvan, ten grondslag voor de berekening van de te huisvesten aantallen paarden en manschappen aangenomen, dat, naar de tegenwoordige sterkte van het contingent, één volle lichter opgeroepen voor eerste oefening, één dergelijke opgeroepen voor herhalingsoefeningen, benevens het gedeelte eener lichter als blijvend gedeelte noodig ter voorziening in den gewonen dienst, volkomen overeenkomstig de eischen eener goede kazerneering ondergebracht moeten kunnen worden, zoomede dat bovendien de zolderverdiepingen der kazernen voldoende moeten zijn ingericht, om nog een lichter tijdelijk te kunnen huisvesten. Zonder thans in overdrijving te vallen bij den bouw, wat de noodige ruimte betreft, zal de nieuwe kazerneering dus ruimte in voldoende mate aanbieden om, desvereischt, eenige vermeerdering in de sterkte van het contingent zonder bezwaar te gedogen.

Ter beantwoording der hier gestelde vragen diene verder:

ad 1°. dat, hoewel het voorhands niet in het voornemen van den ondergeteekende ligt, af te wijken van het dislocatie- of kazerneeringsplan, zooals dat door zijnen ambtsvoorganger werd ingediend en bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur is vastgesteld, hij zich door deze verklaring de gelegenheid echter niet wil benomen zien om, wanneer later mocht blijken dat, om deze of gene reden, wijziging in dat plan — voor zoover het dan nog zal moeten worden uitgevoerd — zeer wenschelijk is die wijziging alsnog daarin voor te stellen;

ad 2°. tot grondslag der sterkte-berekening voor de kazerneeringsruimte is genomen die van het bestaande contingent. Nochtans zou het door de vorige Regeering voorgestelde contingent in het kazerneeringsplan geen verandering hebben gebracht. Wel bedroeg de sterkte daarvan 1600 man meer dan die van het bestaande, doch dit meerdere aantal manschappen zou moeten hebben dienen tot versterking der bestaande tactische eenheden van het leger, maar niet tot het vormen van nieuwe zoodanige eenheden. Verhooging van het militie-contingent zou derhalve geen anderen invloed hebben gehad op de kazerneering dan dat per man iets minder kubieke ruimte beschikbaar zoude zijn geweest, terwijl het op het plan van kazerneering zelf van geen invloed zou geweest zijn, omdat het geen verandering zou hebben gebracht in het aantal kazernen en in het aantal en de hoofdafmetingen der lokalen in iedere kazerne;

ad 3°. voor zoover den ondergeteekende is kunnen blijken, wordt, bij den bouw en de inrichting der kazernen, de noodige zuinigheid betracht; in enkele opzichten, waarin zulks naar zijn wijze van zien niet in voldoende mate het geval was, is daarop overigens door hem orde gesteld.

In voldoening aan de verlangens, aan het slot dezer paragraaf te kennen gegeven, wordt reeds thans hierbij overgelegd:

a. een staat, als in de voorlaatste alinea van § 4 wordt bedoeld; en zullen voorts, vóór de mondelinge behandeling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting, alsnog in tijds aan de Kamer worden toegezonden:

b. het plan der kazerne te Utrecht, waarvoor bij deze begrooting een eerste termijn wordt aangevraagd, en

c. de teekening der onlangs voltooide kazerne voor een bataljon infanterie te Utrecht — in veertien bladen — naar hetwelk men voornemens is in beginsel ook de kazerne voor een bataljon infanterie te Haarlem, voor welke mede bij deze begrooting een eerste termijn gesteld wordt, te bouwen.

§ 5. De omstandigheid dat de voorgestelde verhoogingen, tot wijziging van de verhouding tusschen de organieke cijfers der eerste en tweede luitenanten bij het leger, geen algemeene instemming heeft gevonden, mag voor den ondergeteekende nog geen reden wezen, om de begroting voor 1884 al dadelijk met de tot die wijziging gevorderde sommen te verminderen. Vooreerst toch is het ook thans nog zijn meening, dat de gronden, waarop zijn voorstel rust, meer dan voldoende zijn om die voordracht te wettigen; terwijl hij het voorts zou betreuren, wanneer, hetzij omdat het voorgestelde de door hem aangewezen anomalie niet geheel wegneemt, hetzij omdat aan een algemeene verhooging der traktementen van officieren of aan een afdoende verbetering der traktementen van kapiteins en oudere luitenanten voor het tegenwoordige niet te denken valt, een zoo billijke en betrekkelijk zoo weinig kostende maatregel, als de evenbedoelde, achterwege zoude moeten blijven.

Dat die maatregel een latere afdoende regeling der traktementen in den weg zoude staan, — gelijk eenige leden meenen — acht de ondergeteekende een moeilijk te staven bewering, die — hij wijst er met genoegen op — in zekeren zin al dadelijk weersproken wordt door de daarop volgende verklaring van andere leden, volgens welke hunnerzijds tegen hoogere uitgaven voor traktementen geen bezwaren bestaan, indien minstens dezelfde sommen op andere artikelen bezuinigd worden.

Van deze verklaring moge de ondergeteekende akte nemen, met de toezegging zijnerzijds, dat het zijn ernstig streven zijn zal, om, daar waar de belangen der defensie dit toelaten, op de uitgaven voor de landsverdediging zooveel mogelijk te bezuinigen, bezuinigingen, die al dadelijk blijken kunnen uit deze begroting en de daarin door hem gebrachte wijzigingen.

§ 6. In hoeverre van de hierbedoelde maatregelen afdoende verbetering van den toestand van het kader is te wachten, kan alleen door de ondervinding worden beslist.

Het lijdt intusschen bij den ondergeteekende geen twijfel dat werkelijk een belangrijke schrede tot oplossing der kaderquaestie zal worden gedaan bij het volgen van den weg, aangegeven in de bewuste aanschrijving, waarbij het doel, dat met de vorming van kader uit de militie wordt beoogd en de wijze, waarop dat doel het beste is te bereiken, uitvoerig werden ontwikkeld.

Nopens de vraag aangaande het getal der op grond van het Koninklijk besluit van 8 Juni 1883 n°. 31 aangestelde onderofficieren, zij het den ondergeteekende geoorloofd het navolgende te doen opmerken:

Bij Zijner Majesteits besluit van 11 Januari 1883 n°. 22 werd bepaald, zooals ook in vorige jaren telkens voor de lichting van het loopend jaar was voorgescreven, dat de miliciens der lichting van 1883, om voor bevordering tot onderofficier in aanmerking te kunnen komen, zich moesten verbinden, krachtens art. 126 der militiewet minstens zes maanden onder de wapenen te blijven na het tijdstip, waarop zij anders in het genot van onbepaald verlof zouden worden gesteld. Deze verbintenis moest derhalve worden gevorderd zoowel van hen, die na afloop van den eersten oefeningstijd van twaalf maanden met groot verlof moesten worden gezonden als van diegenen, welke voor het blijvend gedeelte waren aangewezen, en derhalve ongeveer zeventien maanden in werkelijken dienst moesten doorbrengen.

Vermits die bepaling de laatstbedoelde categorie van miliciens tot eenen diensttijd van pl. m. drie en twintig maanden verplichtte, en er grond bestond om aan te nemen, dat velen dier categorie daardoor werden weerhouden zich toe te leggen op het verkrijgen van den graad van onderofficier, werd bij Koninklijk besluit van 8 Juni 1883 n°. 31 de bovengezegde verplichting alleen opgelegd aan die miliciens der lichting van 1883, welke niet voor het blijvend gedeelte waren aangewezen, en mitsdien anders na twaalf maanden dienst met onbepaald verlof huiswaarts zouden keeren.

Van aanstelling van onderofficieren op grond van het Koninklijk besluit van

11 Januari 1883 n°. 22, zooals het gewijzigd is bij besluit van 8 Juni 1883 n°. 31, kan intusschen nog geen sprake zijn, vermits, volgens de bestaande voorschriften, een bevordering tot onderofficier niet kan volgen dan na eenen minimalen diensttijd van tien maanden en de miliciens der lichting van het loopende jaar dit tijdperk eerst in het volgende jaar achter den rug zullen hebben.

Wat betreft de vraag naar verdere plannen van den ondergeteekende ten opzichte van het kader, zij aangeteekend, dat de maatregelen, tot het vormen van korporaals en onderofficieren, uit de militie genomen, voor een groot deel juist strekken om te voorzien in het bezwaar van den over het algemeen te jeudigen leeftijd van het kader; terwijl in de laatste jaren ter vermindering van het tekort aan kader, tal van voorzieningen zijn getroffen, wier uitkomst dient te worden afgewacht, voor en aler verdere maatregelen in deze, in overweging kunnen worden genomen.

De werking van het Koninklijk besluit van 11 November 1873 n°. 11, hier bedoeld, is niet zoo gunstig geweest, als men zich dit had voorgesteld. Toch werden langs den bij dat besluit bedoelden weg voor het leger verkregen: bij de *infanterie* ruim 400 aspirant-onderofficieren en ruim 200 aspirant-korporaals, en bij de *artillerie* 19 aspirant-onderofficieren en 4 aspirant-korporaals; terwijl de meesten dier jongelieden den graad hebben behaald, waarvoor zij zich wenschten te bekwamen. Bij het bestaande gebrek aan kader is het stellig raadzaam, om dit middel tot het verkrijgen van onderofficieren en korporaals te behouden, en zulks te meer, omdat het kader, langs dien weg verkregen, over het algemeen goed voldoet.

§ 7. Het is den ondergeteekende niet duidelijk hoe door het vermeerderen van het aantal van Rijkswege aangewezen bewaarplaatsen voor handelsbuskruit, de bezwaren zouden verminderen, die de handelaars in buskruit en vuurwerken bij het vervoer daarvan ondervinden.

Wanneer buskruithandelaars zich tot het Departement wenden met het verzoek in Rijkswegmagazijnen handelsbuskruit op te leggen, dat echter slechts hoogst zelden gebeurt, zal hun verzoek, zooals nog onlangs is geschied, zooveel mogelijk toegestaan worden.

§ 8. Indien de ondergeteekende het gestelde in § 8: »Als voorbeeld hoe men de inrichting wenschte, verwees men naar de Vde afdeling van het VIIde hoofdstuk B der Staatsbegrooting», wel begrijpt, dan wordt een splitsing wenschelijk geacht, naar gelijksoortige onderwerpen.

Te dien aanzien zij opgemerkt, dat, al moge het bij den eersten aanblik wellicht niet zoo schijnen, bij de inrichting van de VIIIste afdeling zooveel doenlijk het beginsel is gevolgd, dat bij de Vde afdeling van hoofdstuk VII B der Staatsbegrooting toegepast werd; eveneens toch als bij deze begrooting, is splitsing, naar gelijksoortige onderwerpen, geschied bij de artt. 38, 39, 40, 41 en 42 van de VIIIste afdeling der Oorlogsbegrooting.

Dat de bedragen der artt. 33, 34, 35 en 36 elk op zichzelf grooter zijn dan die der gelijksoortige artikelen van het loopende jaar en vroegere jaren, is een onvermijdelijk gevolg van de omstandigheid, dat, met den ingang van het jaar 1884, de uitgaven voor den dienst der genie over slechts 4 commandementen in stede van, zooals voorheen, over 8 stellingen zijn moeten worden verdeeld.

Evenmin als vroeger doenlijk was de artikelen betreffende onderhouden enz. in de voormalige 8 stellingen, nader in onderdeelen te splitsen, zonder de begrooting onnoodig op te drijven, is zulks thans doenlijk met betrekking tot de artikelen voor de nieuwe commandementen.

Immers in die artikelen moeten tal van werkzaamheden enz. zijn omschreven — bijvoorbeeld die vermeld in het ontwerp van wet op de 6de bladz., regel 9 tot en met 24 van boven — welke, zoo zij al behoeven te worden verricht, dan nog meesttijds van zoo geringen omvang zijn, dat daarvoor ook slechts een zeer klein bedrag wordt gevorderd.

Zouden nu echter voor al de hierbedoelde verrichtingen afzonderlijke artikelen

moeten worden gemaakt, dan zou elk daarvan noodwendig tot een maximum-bedrag dienen te worden gesteld, terwijl nu al die verrichtingen te zamen in het artikel zijn ingesmolten, waarin zij zijn opgenomen, en dus daarvoor afzonderlijk eigenlijk geen bepaald bedrag in rekening is gebracht.

Daarenboven is het zeer moeilijk, zoo al niet ondoenlijk, een grens te trekken tusschen gewoon onderhoud en kleine herstellingen en tusschen deze en belangrijke herstellingen, enz.

Voorts neemt de ondergeteekende de vrijheid omtrent deze aangelegenheid verder te verwijzen naar het te dien aanzien gestelde onder de VIIIste afdeeling artt. 31—38 (blz. 33 en 34), van de Memorie van Beantwoording der Oorlogsbegroo-ting voor 1881, en § 7 (blz. 12 en 13) der Memorie van Toelichting, begroo-ting 1882.

Met betrekking tot de laatste alinea van § 8 heeft de ondergeteekende de eer te doen kennen, dat ditmaal, ten gevolge van de vervanging van *acht* verdedi-gingsstellingen door *vier* genie-commandementen, de cijfers in de kolommen voor hetgeen de beide voorgaande jaren was toegestaan, bezwaarlijk op andere wijze konden worden ingevuld, dan bij de *verzameling* van de VIIIste afdeeling der be-grooing thans is geschied. Overigens wil hij gaarne onderzoeken, in hoeverre het mogelijk is meer cijfers in te vullen in de kolommen voor hetgeen in de beide voorgaande jaren is toegestaan en uitgegeven.

Het gedetailleerd vermelden van de uitgaven over het voorlaast verlopen jaar zou — zooals reeds bij vroegere gelegenheden is te kennen gegeven — een zeer uitgebreiden arbeid vorderen, die niet zou worden opgewogen door het nut, hetwelk er door zou gesticht worden. Voor de artikelen bijv. der IIIde en IVde afdeelingen, waarbij een zoo groot personeel betrokken is, zou dit voor som-mige onderdeelen zelfs een „onbegonnen arbeid” wezen. En gesteld dat het mo-gelijke ware de getallen op te geven, dan zou blijken dat de verschillende onder-deelen van een artikel — het eene jaar bij het andere vergeleken — zoo veel zouden verschillen, dat daaruit geenerlei leering zou te trekken zijn. De sterkte, de toestanden, waaronder het personeel geplaatst wordt, de prijzen van levens-middelen, fourages, enz., de verschillende benoedigheden en vergoedingen, enz.; enz., varieeren bijna dagelijks, zonder dat dit te voorzien, noch in de meeste gevallen te beheerschen is.

Artikelen.

Iste AFDEELING.

Art. 2. Dat er op dit artikel verhoogingen worden voorgedragen, is een nood-zakelijk gevolg van het Koninklijk besluit van 31 December 1874 (*Staatsblad* n°. 231), waarbij de minima en maxima der traktementen van referendarissen en hoofd-commiezen, alsmede van de mindere ambtenaren en bedienden bij de Departementen, geregeld werden. Immers, wanneer deze hoofd- en verdere ambtenaren en bedienden trouw en ijverig hunnen plicht betrachten, zou in strijd met dien algemeenen maatregel van inwendig bestuur gehandeld worden, bijaldien hun niet te zijner tijd vermeerdering van traktement, naar gelang van het aan hunnen rang verbonden minimum en maximum, werd toegekend.

Toelichting van die verhoogingen, waarvoor werd uitgetrokken een som van *f* 2050, achtte de ondergeteekende onnoodig, omdat hij meende, dat uitsluitend hij kan beslissen, wie voor dergelijke verhoogingen in aanmerking gebracht moeten worden. Intusschen wil hij gaarne meer licht daaromtrent aan de Tweede Kamer verschaffen. Hij meent dit het best te kunnen doen door het volgende staatje, waarin — met weglating der namen van de personen aan wie hij de verhoogingen toedacht — wordt aangewezen welken rang zij bekleeden, welken leeftijd zij op 1 Januari 1884 bereikt zullen hebben, hoeveel jaren zij op dien dag den lande gediend zullen hebben, hoeveel jaren zij alsdan bij het De-

partement werkzaam geweest zullen zijn, welke bezoldiging zij thans genieten, en welke verhooving hun ingevolge deze begrooting zou ten deel vallen.

Men zij daarbij indachtig, dat de minima en maxima voor de thans in aanmerking genomen rangen zijn: voor dien van adjunct-commies *f* 1200 en *f* 1900; voor dien van 1sten klerk *f* 800 en *f* 1100; voor dien van bode *f* 700 en *f* 850.

Rangen.	Leeftijd	Den Lande gediend	Bij het Departement werkzaam	Tegenwoor- dige bezoldiging.	Voorgestelde verhooving.
	op 1 ^o Januari 1884.				
Adjunct-commies	57 jaren,	41 jaren,	26 jaren,	<i>f</i> 1700	<i>f</i> 100
idem	45 »	28 »	22 »	» 1500	» 100
idem	32 »	8 »	7 »	» 1500	» 100
idem	43 »	24 »	19 »	» 1400	» 100
idem	42 »	25 »	16 »	» 1400	» 100
idem	44 »	21 »	16 »	» 1400	» 100
idem	42 »	24 »	13 »	» 1400	» 100
idem	54 »	5 »	5 »	» 1400	» 100
idem	46 »	31 »	18 »	» 1200	» 100
idem	41 »	26 »	13 »	» 1200	» 100
Eerste klerk . .	45 »	28 »	13 »	» 1000	» 50
idem . .	38 »	22 »	13 »	» 950	» 50
idem . .	40 »	20 »	11 »	» 950	» 100
idem . .	39 »	22 »	8 »	» 850	» 50
idem . .	41 »	24 »	7 »	» 850	» 50
idem . .	53 »	36 »	5 »	» 850	» 50
idem . .	35 »	19 »	5 »	» 850	» 50
idem . .	35 »	15 »	5 »	» 850	» 50
idem . .	32 »	11 »	5 »	» 850	» 50
idem . .	32 »	15 »	5 »	» 800	» 50
idem . .	38 »	22 »	4 »	» 850	» 50
idem . .	32 »	16 »	6 »	» 850	» 50
idem . .	27 »	3 »	3 »	» 800	» 50
Bode	60 »	39 »	23 »	» 800	» 50
idem	58 »	38 »	21 »	» 800	» 50
idem	59 »	40 »	17 »	» 800	» 50
idem	44 »	27 »	5 »	» 750	» 50
idem	45 »	25 »	13 »	» 750	» 50
idem	73 »	23 »	12 »	» 750	» 50
idem	42 »	26 »	8 »	» 700	» 50
					<i>f</i> 2050

Uit dit staatje blijkt, naar de ondergeteekende meent, duidelijk, dat de traktementen bij het Departement van Oorlog niet opgedreven worden. Wanneer men daarbij in aanmerking gelieft te nemen, dat uitbreiding van personeel niet dan zeer noode plaats vindt, mag men zich overtuigd houden, dat bij de raming van dit artikel de vereischte zuinigheid betracht wordt.

De voorgenomen aanstelling van een tijdelijken teekenaar tot adjunct-commies wordt geesicht door het Staatsbelang. Het is strijdig met dat belang, wanneer

iemand, die door zijn werkring dikwijls vertrouwd raakt met zaken en toestanden welke van geheimen aard zijn, door voordeelige aanbiedingen van particulieren verlokt kan worden zijn tijdelijke werkzaamheden in Staatsdienst te laten varen voor anderen arbeid. Alleen een *vaste* aanstelling tot landsambtenaar kan hem van zoodanige verwisseling terughouden, vermits zekerheid van een *blijvend middel van bestaan en uitzicht op pensioen* voordeelen zijn, welke hij niet gaarne zal missen.

De voorgestelde benoeming van een gedetacheerden onderofficier — wiens kundigheden als zoodanig bij particulieren niet toegepast kunnen worden — tot eersten klerk is daarentegen niet op Staatsbelang, maar, zooals in de Memorie van Toelichting reeds werd te kennen gegeven, op billijkheid gegrond. De bedoelde onderofficier is thans reeds meer dan 5 jaar aan het Departement werkzaam en verricht daar gelijksoortigen arbeid als door eerste klerken wordt geleverd. Waarom zou hij, nu gemeld tijdvak zeer zeker voldoende gelegenheid aan zijne chefs heeft kunnen schenken om te oordeelen of zij over zijn werk en zijn gedrag tevreden kunnen zijn, langer moeten blijven in een positie, welke, voornamelijk ten aanzien van pensioenrecht zijner vrouw, ingeval hij mocht komen te overlijden, verschilt van die, welke wordt ingenomen door hen, die gelijken arbeid als hij verrichten?

IIde AFDEELING.

Art. 4. Dat het getal der officieren van den grooten staf, bij vroeger vergeleken, niet zoude verminderd zijn, kan niet worden toegestemd. De vraag rijst dan ook, in welken zin hier inkrimping van den grooten staf bedoeld wordt. Wenscht men vermindering van dat getal der adjudanten van den Koning, dan zij het den ondergeteekende vergund, hier te wijzen op hetgeen door zijnen ambtsvoorganger ter zake werd aangeteekend in zijn, onder dagteekening van 27 November 1880 en 23 November 1882 ingezonden antwoorden, op de Voorloopige Verslagen der Tweede Kamer, betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor de dienstjaren 1881 en 1883. Ook met het oog op de toen aangevoerde redenen, heeft men van den ondergeteekende geen voorstel tot vermindering van dat getal adjudanten te wachten.

De ondergeteekende sluit zich volkomen aan bij het betoog, door zijn ambtsvoorganger herhaaldelijk (o. a. op blz. 25 van de Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag der Kamer betreffende de begrooting voor het jaar 1882) omtrent de onmisbaarheid der bevelhebbers in de militaire afdelingen geleverd. Hij zou het dan ook zeer tegen het belang van den dienst achten, om die zoowel in vredestijd als bij mobilisatie en in oorlogstijd gewichtige betrekking te doen vervallen.

In de meening, dat de functie van inspecteur van het militair onderwijs aan een der inspecteurs van de wapens zou kunnen worden opgedragen, zonder schade voor de werkzaamheden van dien inspecteur en zonder bezwaar voor den dienst, kan door den ondergeteekende niet worden gedeeld. Behalve dat eerstgemelde betrekking een uitgebreide dienstcorrespondentie met zich brengt, behoeft men slechts na te gaan welke werkzaamheden den inspecteur van het militair onderwijs, volgens zijn instructie, persoonlijk zijn opgedragen, om tot de overtuiging te geraken, dat het vereenigen van die betrekking met die van inspecteur van een wapen slechts ten nadeele van beide functiën zal kunnen strekken. Het is waar, vroeger bestond er geen inspecteur van het militair onderwijs maar de verbetering en uitbreiding, die het onderwijs in de laatste jaren in het algemeen in Nederland heeft ondergaan, moest noodwendig ook tot verbetering en uitbreiding van het onderwijs in het leger leiden. Betrekkingen bij het onderwijs, waaraan vroeger niet werd gedacht, bleken noodzakelijk te zijn, en deze noodzakelijkheid doet zich bij het militair onderwijs even goed als elders gevoelen.

Art. 6. Slechts noode is tot dusverre het geheel aantal kapiteins-adjudanten, dat volgens de niet te weelderige formatie aanwezig moet zijn, incompleet gelaten.

De intendanten in de militaire afdelingen dienen ieder twee kapiteins te hun-

ner beschikking te hebben. Tot nu toe was er in de belangrijke 2de militaire afdeling slechts een kapitein, aan wien bovendien herhaaldelijk opdrachten moesten worden gedaan, niet tot den dienst in de afdeling betrekking hebbende. Op den duur is dit onhoudbaar.

Het werk dat tot voorbereiding van den oorlogstoestand door de intendance moet worden verricht, is mede oorzaak dat het bepaald noodzakelijk is, den volgens de formatie ontbrekenden kapitein-intendant zoodra mogelijk te benoemen.

Art. 7. Te recht wordt hier aangemerkt dat het onnoodig is, de bevordering bij de plaatselijke en provinciale staven gelijken tred te doen houden met die bij de staven der wapens.

De ondergeteekende denkt dan ook niet aan een ruime toepassing van art. 17 der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), ten opzichte van de officieren van bedoelde staven, al valt, naar zijn meening, niet te ontkennen, dat genoemd wetsartikel aan die officieren zekere aanspraken op bevordering heeft willen verleen.

Dat echter de twee majoors van den plaatselijken staf, wier bevordering in het Verslag besproken is, in geen geval gelijktijdig met hunne tijdgenooten bij het wapen, waarvan zij herkomstig zijn, in rang zijn opgeklommen, kan reeds blijken uit de omstandigheid, dat de laatsten *vijf jaren* vroeger dan zij in den bedoelden hooger rang werden benoemd.

Het bestaan van de garnizoensmagazijnen van kleeding heeft in het geheel geen invloed op het al dan niet wenschelijke der opheffing van de betrekking van plaatselijk commandant.

In de meeste garnizoenen, waar garnizoensmagazijnen van kleeding zijn gevestigd, zijn geen plaatselijke commandanten, en alleen te 's Hertogenbosch heeft de plaatselijke commandant bemoeiing met het garnizoensmagazijn van kleeding.

In de andere garnizoenen wordt het toezicht over die magazijnen uitgeoefend of door de intendanten of door de garnizoenscommandanten.

IIIde AFDEELING.

Tusschen de werkring van den *luitenant-kolonel* en dien van den *majoor* bestaat tegenwoordig geen verschil. De *rang* van majoor zou dus eigenlijk kunnen worden gemist, en voor het afschaffen van dien rang zou onder meer de omstandigheid pleiten, dan ook bij de zeemacht de majoorsrang niet bestaat. Immers het handhaven van den majoorsrang bij de landmacht kan, in gevallen waarin leger en vloot tot gemeenschappelijk handelen worden geroepen, tot vreemde en ongewenschte verhoudingen leiden; een majoor van de landmacht, heden de meerdere van den luitenant-ter-zee, wordt, bij diens bevordering tot kapitein-luitenant, morgen diens ondergeschikte.

Indien dan ook tot dusver nog geen gevolg is gegeven aan de in beginsel zeer zeker wenschelijke opheffing van den majoorsrang, zoo moet zulks uitsluitend worden toegeschreven aan de financieele gevolgen, die aan zoodanigen maatregel verbonden zouden zijn.

Na de vorenstaande mededeelingen zal het duidelijk zijn, dat de ondergeteekende geenszins kan medewerken tot verwezenlijking van den in het Voorloopig Verslag uitgesproken wensch, om de verhouding tusschen de aantallen luitenant-kolonels en majoors op den vroegeren voet terug te brengen. Door de tegenwoordige regeling is aan den hoofdofficier een alleszins billijk en gewenscht vooruitzicht op rangsverhooging verzekerd en hem na eenige jaren dienst in den rang van majoor, een lotsverbetering gewaarborgd die, bij de bestaande maatschappelijke toestanden en de zeker niet ruime bezoldiging, geenszins overdadig is te noemen, maar waarop hij, naar de meening van den ondergeteekende, ten volle aanspraak mag maken.

De wenschelijkheid om de opleiding van onderofficieren tot officier als vroeger

bij de korpsen te doen plaats hebben, kan door den ondergeteekende niet worden beaamd. Daargelaten, dat het reeds niet tot bezuiniging zal leiden, indien men tien inrichtingen voor opleiding van onderofficieren tot tweede luitenant moest in stand houden, in plaats van twee, zooals thans, is een zoodanige regeling zeker niet in het belang der studiën.

Mogen de resultaten bij de vorige regeling ook al voldoende zijn geweest — men verliese niet uit het oog, dat voor de opleiding van den onderofficier tot officier, tegenwoordig hogere eischen moeten worden gesteld dan vroeger. Juist het streven om de opleiding in verband met die eischen, te verbeteren, heeft tot de thans bestaande regeling aanleiding gegeven, en het zou verkeerd zijn daarop thans weder terug te komen.

De beide hoofdcursus-compagnieën tot één te vereenigen zoude tot geen bezuiniging van belang aanleiding geven, daar men wegens het grootte getal leerlingen tot het vormen van parallelklassen zou moeten overgaan en alzoo hetzelfde onderwijzend personeel zou behoeven. Daarentegen zou een zoodanige vereeniging, met het oog op de noodige localiteit, onvermijdelijk tot groote geldelijke uitgaven leiden.

Een vereeniging der inrichtingen tot opleiding van het mindere kader thans te Arnhem, Schoonhoven en Kampen gevestigd, tot één, zou in verband met de zoo zeer verschillende eischen aan de opleiding voor de bereden en de vesting-artillerie en voor de infanterie te stellen, aan groote bezwaren onderhevig zijn.

Tegen een bezuinigingsmaatregel als de afschaffing der kapiteins voor speciale diensten, bestaan overwegende bezwaren.

Deze kapiteins zijn in de organisatie der korpsen opgenomen, om te voorkomen, dat officieren aan den dienst bij de compagnieën worden onttrokken — zooals vroeger geschiedde — tot het verrichten van tal van bijzondere diensten, waarin noodwendig moet worden voorzien. De bedoelde kapiteins zijn voorts bestemd om bij mobilisatie van het leger bij de alsdan op te richten depots te worden ingedeeld, en ook voor dit doel kunnen zij niet worden gemist. Toen bij de organisatie van 1881 de depots uit de vredesformatie der korpsen infanterie verdwenen, mocht niet worden nagelaten, de eventueele oprichting daarvan behoorlijk te verzekeren. Tot dat einde is de aanwezigheid reeds in tijd van vrede van enkele kapiteins per regiment, bepaald noodzakelijk.

Art. 8. De ondergeteekende sluit zich geheel aan bij het betoog van de leden die zich verklaarden tegen de verandering van het regiment grenadiers en jagers in een gewoon regiment infanterie. Hij wijst daarbij nog op de eervolle geschiedenis van dit regiment, en op de hooge waarde voor het moreel der troepen, verbonden aan het in stand houden van korpsen, welker namen roemrijke geschiedkundige herinneringen wekken.

Ook tegen de opheffing der muziekkorpsen bij de infanterie, heeft de ondergeteekende ernstige bezwaren. Hij veroorlooft zich hier te herinneren aan de gedachtenwisseling, gevoerd bij de behandeling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1875, waarop gelden werden aangevraagd voor de wederoprichting dier muziekkorpsen. Ook toenmaals de eer hebbende als Minister van Oorlog het woord tot de Kamer te richten, heeft hij uiteengezet, dat de verhooging van uitgaven, aan dezen maatregel verbonden, meer schijnbaar dan werkelijk — en in elk geval niet belangrijk was; dat ook vroeger muziekkorpsen aanwezig waren, die ooglukkig en op onregelmatige wijze werden in stand gehouden; dat een algeheele afschaffing der muziek bij de infanterie *ondoenlijk* en strijdig met het belang van den dienst zou zijn. Deze motieven gelden ook thans nog, met dezelfde kracht. De ondervinding van tal van jaren heeft bewezen, dat de muziekkorpsen in het leger niet kunnen worden gemist; de behoefte daaraan wordt, ook in het buitenland, algemeen gevoeld en erkend; de opheffing dier korpsen zou een nadeeligen invloed uitoefenen op het moreel en den militairen geest der troepen.

Dat zelfs bij de schutterijen aan het bezit van muziekkorpsen een hooge waarde wordt gehecht, bleek den ondergeteekende dezer dagen uit het feit, dat

verscheidene gemeenten, alwaar een muziekkorps voor de schutterij, ook door subsidie uit de gemeentekas wordt in stand gehouden, er de voorkeur aan geven dit subsidie te handhaven, boven het toestaan van eenige gelden, tot het nemen van maatregelen voor het behoorlijk onderhoud der geweren, klein kaliber, waarmede de ondergeteekende zich voorstelt de schutterijen gaandeweg te bewapenen.

De toelage voor verblijf te 's Gravenhage en te Amsterdam wordt — overeenkomstig de bepalingen van de Koninklijke besluiten, waarbij die toelage geregeld is — niet genoten door officieren, aan wie bereids eenigerhande toelage uit 's Rijks schatkist boven het gewoon traktement is toegekend. De officieren, van het leger in *Nederlandsch-Indië* bij dat hier te lande gedetacheerd, genieten als zoodanig een toelage, en zij hebben dus geen recht op de toelage wegens verblijf in de gemelde plaatsen; — zij staan in dat opzicht gelijk met alle andere officieren, aan wie bijzondere toelage toegekend is.

Men neme voorts in aanmerking, dat de van het Indische leger gedetacheerde officier een toelage geniet van *f* 600 en de officier van het Nederlandsche leger voor verblijf in de residentie of in de hoofdstad slechts *f* 200 toelage ontvangt. Als eerste luitenant heeft eerstbedoelde dus een inkomen van *f* 1800, de laatstbedoelde daarentegen slechts van *f* 1400. Het schijnt niet wenschelijk en ook niet noodig, aan een Indisch officier, die volkomen dezelfde diensten verricht als de Nederlandsche officieren, een nog hoogere toelage toe te kennen.

Art. 10. A. Men dwaalt, indien men meent, dat het incompleet aan officieren der artillerie, sedert het antwoord op het Voorloopig Verslag op het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het loopende jaar, *aanzienlijk verminderd* is. Tot leedwezen van den ondergeteekende kan er in deze van *aanzienlijke* vermindering van incompleet nog hoegenaamd geen sprake zijn, gelijk genoegzaam hieruit blijken kan, dat op 1 November 1882 97, en op 1 dezer 90 officieren der artillerie aan de organieke sterkte ontbraken. De ondergeteekende kan dan ook stellig nog niet toegeven aan den wensch, hier ten aanzien van het personeel der artillerie-schietschool geuit.

De afwijking blijft intusschen, gelijk het Koninklijk besluit van 20 Maart 1881 n°. 11 aangeeft, van tijdelijken aard. Zonder twijfel zal, zoodra het incompleet voldoende zal zijn ingekrompen, tot wederinvoering van den bij het Koninklijk besluit van 14 Februari 1881 n°. 9 beoogden toestand worden overgegaan. De gewenschte zelfstandigheid der artillerie-schietschool bestaat echter ook thans.

De kapitein-adjutant van het materieel bij de artillerie stapel- en constructie-magazijnen wordt niet bij den staf der artillerie gevoerd, omdat hierdoor kosten zouden worden veroorzaakt, die niet strikt noodzakelijk zijn.

De bedoelde betrekking is in vreedstijd van blijvenden aard, doch vervalt, zoodra in oorlogstijd de magazijnen ledig geraken. Ofschoon de met de waarneming belaste officier dus niet onmiddellijk in oorlogstijd beschikbaar komt en derhalve zeker beter geplaatst zou zijn bij den staf der artillerie, is het om der kosten wille wenschelijk geacht, een der officieren voor speciale diensten als adjutant voor het materieel te doen optreden.

Dat op de begrooting voor den directeur der pyrotechnische school slechts het traktement van luitenant-kolonel uitgetrokken werd, is geenszins toe te schrijven aan een vergissing, maar aan den wensch om de raming zooveel mogelijk te doen overeenkomen met den vermoedelijken toestand bij de inrichting in het volgende jaar.

De toelagen voor den kapitein en luitenant bij de gieterij van bronzen geschut zijn, ten gevolge van een misverstand, in dit artikel geraamd. Zij behooren en komen ook voor onder art. 29 (zie bladz. 152 van den Uitgewerkten staat).

In verband daarmede is art. 10 verminderd met het bedrag der gemelde toelagen ad *f* 700.

De uitgaven voor de artillerie-inrichtingen zijn tot de strikt onvermijdelijke beperkt. Meer beperking acht de ondergeteekende ongeraden. Wat het opzicht-

voerend personeel betreft, meent hij te mogen doen opmerken dat het niet mogelijk is dit personeel te verminderen of te vermeerderen naar gelang van mindere of meerdere werkzaamheden, terwijl ook in aanmerking dient te worden genomen, dat bedoeld personeel mede het toezicht moet houden zoowel op de werkzaamheden die voor de Departementen van Koloniën en van Marine worden verricht als op den aanmaak van materieel der artillerie in particuliere fabrieken of werkplaatsen.

D. De ondergeteekende sluit zich volkomen aan bij de leden, die van oordeel zijn, dat de rijdende artillerie niet nog meer kan worden ingekrompen dan bij de organisatie van 1881 is geschied.

Bij de beoordeeling der waarde van rijdende artillerie moet ook in het oog gehouden worden, dat zij door hare snelle bewegingen veel meer dan veldartillerie geschikt is, om ondersteuning te brengen op punten waar die dikwijls dringend vereischt kan zijn. Van hoeveel overwegend belang deze eigenschap bijv. bij het tegengaan van landingen kan zijn, behoeft geen betoog.

De ondervinding heeft afdoende geleerd, dat het, bij de steeds hoogere eischen, welke in veel opzichten aan de artillerie moeten worden gesteld, voor het behoud eener goede bevelvoering noodzakelijk is, niet meer batterijen en compagnieën onder één commando te brengen, dan thans het geval is. Inkringing van het aantal regimentsstaven bij behoud der sterkte aan artillerie is dan ook niet mogelijk, zonder dat de goede gang van den dienst ernstig schade lijdt.

De commandanten der bereden en der vestingartillerie hebben, in den loop van 1883, de bij hen in gebruik zijnde lokalen op het Binnenhof moeten ont-ruimen, ten gevolge waarvan hun, tot nader order, ten gebruike is verstrekt het huis, gelegen in de Hofstraat, hetwelk, tijdens de verbouwing van het Departement van Justitie, tot huisvesting van personeel van dat Departement heeft gediend.

Dewijl echter, bij het opmaken der begrooting, niet bekend was, voor hoe langen tijd hun het gebruik van evengemeld huis kon worden toegestaan, was het noodig, er op te rekenen, dat aan genoemde commandanten, in het jaar 1884, wellicht niet voortdurend van Rijkswege bureelen zouden kunnen worden verstrekt.

Met het oog hierop moest bij de begrooting op een verhooging der aan gemelde autoriteiten toegekende bureelkosten gerekend worden; dit is geschied ten bedrage van f 500 voor ieder hunner, — welke som voldoende doch niet te hoog voor het beoogde doel moet worden geacht.

Het spreekt echter vanzelf, dat, zoolang het huis in de Hofstraat nog bij genoemde commandanten in gebruik zal zijn, geen verhooging der hun toegelegde bureelkosten zal plaats hebben.

Art. 12. Op 1 Juli 1882 waren bij het Nederlandsch-Indische leger onder anderen gedetacheerd 80 officieren der infanterie en 5 officieren der artillerie van het leger hier te lande. Zoolang nu het cijfer dier gedetacheerden zoo hoog bleef, scheen het niet noodig of wenschelijk de begrooting van het Departement van Oorlog te bezwaren met een post van eenige duizenden guldens, uitsluitend bestemd om bedoeld cijfer nog te doen klimmen. Bovendien was de lust om op den voet van 's Konings besluit van 18 Augustus 1871, n°. 10, te worden gedetacheerd, onder de luitenants van het leger hier te lande, vallende in de termen van dat besluit, minder groot dan vroeger, terwijl zoowel voor hen als voor jongere officieren de gelegenheid open bleef, om volgens andere bepalingen dan die van gemeld besluit tot detachering bij het Indische leger in aanmerking te komen.

Dit zijn de redenen, waarom, bij het samenstellen der begrooting voor het loopende jaar, het artikel slechts voor memorie werd uitgetrokken.

IVde AFDEELING.

De afwijkingen en veranderingen welke bij de vaststelling der nieuwe regeling van de soldijen onder des ondergeteekenden ambtsvoorganger hebben plaats gehad, zijn de navolgende:

Regiment grenadiers en jagers.

voor 2 korporaaals-tamboers de soldij verhoogd met 15 cent per dag *f* 109,50.

Acht regimenten infanterie.

voor 32 korporaaals-tamboers, als voren, met 16 cent *f* 1868,80; voor 2 onderofficieren bij de hoofdcursus-compagnie, verhooging wegens bijzondere diensten, 5 cent per dag *f* 36,50.

Instructie-bataillon.

voor 1 korporaal-tamboer, als voren *f* 58,40; voor 2 onderofficieren bij de hoofdcursus-compagnie, als voren *f* 36,50.

Korps pontonniers.

voor 6 werklieden, 5 cent per dag *f* 109,50.

Vier regimenten vestingartillerie.

voor 4 onderofficieren bij de cursus-compagnie, verhooging voor bijzondere diensten 5 cent per dag *f* 73.

Korps genietroepen.

voor 4 sergeanten veldtelegrafisten is de soldij gelijkgesteld met die hunner graadgenooten en daardoor per dag 10 cent minder gesteld *f* 146.

Rest, gelijk aan de opgaaf *f* 2146,20.

Art. 13. Ten aanzien van de opmerking, dat men zich niet kan voorstellen, dat het groote verschil — ruim een ton gouds — tusschen de raming voor 1884 en de uitgaven voor 1882 voor de acht regimenten infanterie, alleen zou toe te schrijven zijn aan de reden, vermeld in de noot 2 op bladz. 61 van den uitgewerkten staat, wordt de aandacht gevestigd:

op de drie eerste woorden van de bedoelde noot, luidende »Een voorname reden»;

op de noot 10 op bladz. 121 van den uitgewerkten staat, en in verband hiermede,

op den staat, voorkomende op bladz. 11 der Memorie van Toelichting.

Uit een en ander is, meent de ondergeteekende, voldoende af te leiden, dat die reden geenszins »alleen» de oorzaak van het verschil is, en tevens dat dit in de stukken niet beweerd is.

E. De vrees, hier uitgedrukt, wordt door den ondergeteekende niet gedeeld.

De omstandigheid toch, dat de bij de compagnieën hospitaalsoldaten ingedeelde milicien de tamelijk geringe kans zal missen om na eenen oefeningstijd van twaalf maanden met onbepaald verlof huiswaarts te keeren, wordt ruimschoots opgewogen door het feit, dat hij ten gevolge van die indeeling de vrij groote kans ontloopt van bij het wapen der infanterie voor het blijvend gedeelte te worden aangewezen, waardoor hij tot eenen diensttijd van ongeveer zeventien maanden zou zijn verplicht.

Wat betreft de noodzakelijkheid van den hierbedoelden maatregel zij aange- teekend, dat de inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, ter zake gehoord, van gevoelen is, dat het in het belang van den dienst noodzakelijk moet worden geacht, de miliciens bij de hospitaalcompagnieën ingedeeld langer onder de wapenen te houden, aangezien juist op het tijdstip, waarop zij anders met groot verlot zouden vertrekken, de militaire hospitalen het meest bevolkt zijn ten gevolge van de opkomst der jongste lichte en door het verblijf in die inrichtingen van de ter constatering van gebreken daarin opgenomen miliciens.

Art. 17. In het belang van de geoefendheid der troepen moet de ondergeteekende bezwaar maken gevolg te geven aan het door vele leden uitgesproken verlangen, om den post van dit artikel ad *f* 78,000 uit de begroting te lichten en de oefeningen die daaruit zouden worden bekostigd *niet* te doen plaats hebben. Hij deelt den door die leden geopperden twijfel aangaande het nut dezer oefeningen in geenen deele. Daarover in het breede uit te weiden schijnt overbodig; het zij genoeg te herinneren, dat die oefeningen strekken om aan de technische wapens — de artillerie en de genietroepen — gelegenheid te geven zich in kampen *practisch* volledig te bekwamen, hetwelk in de garnizoenen *niet* kan geschieden; en verder, om, zoowel de troepen van het veldleger als de bezettingen der verdedigingswerken, beurtelings te brengen in toestanden welke zooveel mogelijk met die van den werkelijken oorlog overeenstemmen. Dat de aan die oefeningen bestede gelden een veelzijdig nut afwerpen, is trouwens reeds door de ondervinding van verscheidene jaren bewezen.

De last der inkwartiering aan de manoeuvres verbonden schijnt niet zeer zwaar te drukken. Met waardeering kan worden vermeld, dat bij het groote meeren- deel der burgemeesters van de betrokken gemeenten zeer veel bereidwilligheid en medewerking wordt ondervonden bij de voorbereiding en de uitvoering der oefeningen en dat de ingezetenen algemeen zonder tegenzin de inkwartiering dragen en zich zelfs beijveren de troepen welwillend en hartelijk te ontvangen. Wordt door de inkwartiering een goede verpleging van den soldaat verzekerd, zij strekt, bij den onder de Nederlandsche burgerij heerschenden geest, zeer zeker ook tot versterking der banden tusschen volk en leger.

De omstandigheid dat de terreinen waarop dit jaar de manoeuvres der 3de divisie infanterie plaats hadden, van soortgelijken aard waren als die, gelegen nabij de garnizoenen waarin de troepen dezer divisie verblijf houden, heeft geenszins te kort gedaan aan het nut dier oefeningen. Immers dit wordt hoofdzakelijk gevonden in de oplossing der bezwaren, verbonden aan de troepenleiding op *onbekende* terreinen en onder telkens afwisselende omstandigheden, en voorts in de regeling en de uitvoering van den dienst, overeenkomstig de eischen voor de zooveel mogelijk op oorlogsvoet gebrachte troepen.

Kan de ondergeteekende alzoo niet erkennen, dat de uitgaaf van art. 17 niet ten volle door het daarmede te bereiken doel zou zijn gerechtvaardigd, en kan hij dan ook niet besluiten om de oefeningen waarvan sprake is in 1884 geheel achterwege te doen blijven, — hij wil niettemin ook hier een blijk geven van zijn ernstig streven, om, bij de bestaande financiële moeilijkheden in het Staatsbeheer, mede te werken tot bezuiniging. Hij meent zulks, zonder te groote offering ten nadeele van de geoefendheid der troepen, te kunnen doen, door de veldmanoeuvres, de oefeningen op de forten en de kadermanoeuvres in 1884 op *eenigszins beperkter schaal* te doen plaats hebben, hetzij door den duur der oefeningen te bekorten, hetzij, wat de veldmanoeuvres betreft, door deze meer in de nabijheid der garnizoenen en door een geringer aantal troepen te doen houden. De raming van art. 17 is daarom, in de bij deze Memorie gevoegde Nota van wijziging, nader met *f* 14.000 verminderd en alzoo gebracht op *f* 64.000, welk bedrag alzoo *f* 21.000 lager is dan de voor het loopende jaar toegestane som van *f* 85.000.

In verband met deze wijziging is in de omschrijving van het artikel een geringe verandering gebracht.

De ondergeteekende teekent hierbij evenwel nadrukkelijk aan, dat een vermindering van uitgaven op dit artikel geenszins bestendig kan zijn, en dat voor 1885 onvermijdelijk weér een hooger bedrag zal moeten worden aangevraagd.

Kan in een tijdelijke beperking van den omvang der oefeningen geen overwegend nadeel liggen, op den duur zou dit ongetwijfeld wel het geval zijn en zou de militaire waarde van het leger zeer zeker daaronder schade lijden.

Fortmanoeuvres. Dat enkele gemeenten zoowel verleden jaar als dit jaar inkwartiering gedurende de oefeningen hebben bekomen, is inderdaad te wijten aan de omstandigheid, dat oefeningen van zeer verschillende natuur toevalligerwijze gedeeltelijk op hetzelfde terrein plaats moesten hebben.

Gelijk de fortoefeningen der laatste jaren bewijzen, worden zij telken jare in een ander gedeelte der linie gehouden, en er zullen dan ook stellig eenige jaren verlopen, alvorens dezelfde landstreek opnieuw met inkwartiering in het belang van deze oefeningen zal worden belast.

Ter beantwoording van de drie hier gestelde vragen betreffende de verdedigingswerken van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, diene het volgende:

Ad 1um. Van de 38 sterkten en forten der Nieuwe Hollandsche Waterlinie zijn 27 voorzien van de vroeger daarvoor vastgestelde bewapening, met dien verstande dat in sommige daarvan het flankgeschut (houwitser van 15 cM. en kanonnen van 9 cM. K.) gedeeltelijk nog is te vervangen door kanonnen van 9 cM. L.

Dat in de 11 overige sterkten dier linie de vastgestelde bewapening niet aanwezig is, heeft hoofdzakelijk zijn grond hierin, dat de voor de linie uitgetrokken kanonnen van 15 cM. K. en Getr. mortieren nog niet voorhanden zijn.

De ondergeteekende moet er echter op wijzen, zooals ook reeds ten vorigen jare is geschied, dat de bewapening der *Nieuwe Hollandsche Waterlinie* noodwendig moet worden herzien, onder anderen in verband met de invoering der Getr. kanonnen van 10,5 cM. en de vermoedelijke invoering van Getr. mortieren van middelbaar en klein kaliber.

Tot die herziening kan evenwel thans nog niet worden overgegaan.

Ad 2um. De werkzaamheden betreffende het onder den grond brengen van telegraafverbindinglijnen tusschen en achter de forten zijn nog niet ver gevorderd, vermits de hiervoor noodige kabels nog grotendeels moeten worden geleverd.

Op het oogenblik is echter door detachementen van het korps genietroepen met die werkzaamheden een aanvang gemaakt.

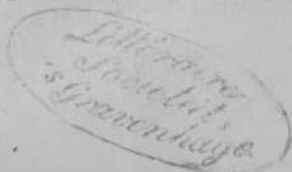
Men vertrouwt dat de noodige ondergrondse telegraaflijnen in den loop van het volgende jaar geheel of althans voor een goed deel zullen kunnen tot stand komen.

Ad 3um. Er wordt geregeld voortgegaan met het brengen van gronddepots in de verschillende sterkten. In den aanvang van dit jaar is zulks reeds geschied in sommige vestingen en forten van het noordelijk gedeelte der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, terwijl vóór het einde des jaars vermoedelijk nog een aanbesteding van gelijke werkzaamheden zal plaats hebben.

De post uitgetrokken in onderartikel 2 van artikel 1 der vestingbegroting voor den dienst 1884 onder 4^e., moet, onder meer, strekken tot het voortzetten van dat werk.

Gaarne zou de ondergeteekende voldoen aan het verlangen, nog om een opgave te ontvangen van de uitgaven, dit jaar gedaan voor elk der verschillende oefeningen, in art. 17 genoemd, doch dit is thans nog niet doenlijk, omdat de rekeningen deswege nog niet alle bij het Departement van Oorlog ingekomen zijn.

Tot dusver is bij alle oefeningen op groote schaal op de verjaardagen van leden van het Vorstelijk Huis groote parade gehouden door de troepen, die aan die oefeningen deelnamen. Bij de regeling van het programma dier oefeningen wordt dan ook steeds op die dagen gelet, ten einde zé als rustdagen te gebruiken. Het zal wel geen betoog behoeven, dat de groote inspanning, welke bij de hier-

bedoelde oefeningen van de troepen moet worden geveerd, rustdagen noodzakelijk maakt. Niet alleen dienen zij tot verademing voor troepen en paarden, maar ook tot voorziening in de noodige herstellingen aan kleeding, schoeisel, beslag, materieel enz. Wat het verstrekken van groote tenue aan de manschappen, die voor de herhalingsoefeningen onder de wapenen zijn, betreft, zou de ondergeteekende zich niet verantwoord achten, daarvoor buitengewone uitgaven te doen.

Bij den ondergeteekende zijn geen klachten ingekomen van belanghebbende eigenaren omtrent het betreden hunner landerijen door de troepen zonder hunne vergunning.

De meening als zou het schijnen dat de proeven met verduurzaamde levensmiddelen nog niet eenig afdoend resultaat hebben opgeleverd, heeft den ondergeteekende eenigszins bevreemd, na hetgeen daaromtrent door zijn ambtsvoorganger op blad. 14 der Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over de begroting van het loopend jaar, is medegedeeld. Wel degelijk hebben die proeven aanvankelijk voldoende uitkomst opgeleverd.

Men is er toch in geslaagd niet alleen een doelmatigen morgen- en middagkost te bekomen, die betrekkelijk goedkoop is en in den smaak van den soldaat valt, maar bovendien kan thans een zeer geschikt reserve-ration worden verkregen.

Ook de meerdere kennis, opgedaan nopens de wijze van verduurzaming dezer levensmiddelen, en met opzicht tot de gelegenheid waar, in geval van nood, op de beste wijze in de behoefte zou kunnen worden voorzien, is van groot belang te achten. De proefnemingen hebben de noodige gegevens verstrekt omtrent de gemakkelijkste en beste wijze van inpakken en verzenden, en vooral ook omtrent het opleggen en bewaren van deze soort van levensmiddelen in versterkte plaatsen, iets wat voor een behoorlijke proviandeering van zooveel belang is. Voornamelijk voor *dit laatste punt* wordt een voorzetting der proef zeer wenschelijk geacht.

De levensmiddelen, welke dezen zomer — zoowel bij de veld- als bij de fort-oefeningen — zijn gebruikt, bleken van uitmuntende qualiteit te zijn. Slechts van 2 bussen kon de inhoud niet genuttigd worden. Deze blikken waren waarschijnlijk door het vele transporteeren lek geworden.

Met het oog op het betrekkelijk gering bedrag, dat voor deze voor de leger-verpleging zoo belangrijke zaak wordt uitgetrokken, houdt ondergeteekende zich overtuigd, dat daartegen — na voormelde toelichtingen — geen bezwaar meer zal bestaan.

Art. 18. Het uitspreken van een *beslissend* oordeel over de Iersche paarden is voornamelijk niet mogelijk, daar de geschiktheid der paarden voor een groot gedeelte afhangt van den tijd, welken zij voor den dienst bruikbaar blijven. Intusschen komt het den inspecteur der cavalerie, wiens gevoelen omtrent dit punt gevraagd is, voor, dat de Iersche paarden goed voldoen aan de eischen, die men kan stellen aan paarden voor onze cavalerie. In aanmerking nemende, dat degenen, die de paarden levert, eerst gaandeweg op de hoogte komt van hetgeen verlangd wordt, en dat er vooruitgang in de levering is op te merken, zou het — ook naar het oordeel van den inspecteur der cavalerie — te betreuren zijn, indien van de nu gevolgde wijze van remonteering werd afgeweken, voordat een volledig oordeel over de Iersche paarden kan worden uitgesproken.

Proeven met andere paardensoorten zijn te ontraden. Eenheid van soort toch geeft eenheid van gang, een eisch van overwegende waarde bij de cavalerie.

Met de opmerking, dat de paarden der cavalerie een zeer armoedig voorkomen hebben, en dat zij dof in het haar zijn, kan niet worden ingestemd.

Er wordt, zeer te recht, van de cavalerie gevorderd, dat de paarden goed op adem en geschikt zijn om groote afstanden te doorloopen. Paarden, welke aan die eischen voldoen, zullen nimmer vet, of rond en gevuld zijn.

De cavaleriepaarden zien er evenwel gezond uit.

Daar een cavalerie-officier twee paarden heeft en dus minder dienst van zijne paarden behoeft te vorderen dan van een troepenpaard geveerd moet worden,

zou reeds bij eenzelfde paardensoort een officierspaard beter uitwendig figuur moeten maken dan een troepenpaard. Voegt men daarbij de buitengewone zorg, aan de oppassing besteed, een zorg, die met geen mogelijkheid aan een groot aantal paarden in dezelfde mate kan worden gegeven, en bedenkt men daarbij, met hoe prijzenswaardigen ijver tal van cavalerie-officieren moeite noch kosten ontzien, om zich uitstekende paarden te verschaffen, dan is het uit zichzelf duidelijk, dat, zoolang een remonte niet uitsluitend uit zeer kostbare paarden bestaat en aan ieder ruiter niet twee paarden worden gegeven, de officierspaarden steeds beter figuur zullen maken dan de troepenpaarden.

Op de vraag of het ration fourage niet te klein is in verband met de van de paarden gevorderde diensten, kan worden geantwoord, dat het ration voldoende is te achten. Mogelijk zou het eenigszins kunnen worden gewijzigd, zoodat de paarden iets méér hooi, doch daarentegen iets minder stroo ontvingen. Een dergelijke wijziging zal door den ondergeteekende in overweging worden genomen. De hier gestelde vraag of bij de berekening van het benodigd aantal remontepaarden voor 1884, wel gerekend is op een zeker percent, voor officieren bestemd, kan toestemmend beantwoord worden. Tot aanschaffing van die paarden wordt beschikt over de gelden, uit de verstrekking van paarden aan officieren in 1883 voortvloeiende (vergelijk de noot 9 op bladz. 119 van den uitgewerkten staat).

Vde AFDEELING.

Vermits in de gebouwen bij het Departement van Oorlog, op het plein in gebruik, niet langer voldoende ruimte was aan lokaliteit voor de bureelen van het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, is men in het voorjaar van 1881 verplicht geweest, elders geschikte lokalen daartoe te zoeken, niet te ver verwijderd van het magazijn van geneesmiddelen.

Mocht de gelegenheid zich voordoen om, bij expiratie van den huurtermijn, voor minderen prijs — de huurprijs van het bedoelde huis in het Voorhout is f 1200 — geschikte bureelen voor genoemden dienst te vinden, mede niet op te grooten afstand van gemeld magazijn, dan zal men die gelegenheid niet laten voorbijgaan.

De vraag, of er niet al te gemakkelijk aan de officieren van gezondheid vergunning wordt verleend tot uitoefening van burgerpraktijk, moge beantwoord worden met een verwijzing naar het Koninklijk besluit van 23 Juli 1881 n°. 18 (Beknopte uitgave van het *Recueil Militair*, bladz. 2069). En dat van de daarbij verleende bevoegdheid tot het uitoefenen der genees- en heelkunde bij niet militairen, door officieren van gezondheid geen hunnen gewonen dienst benadeelend gebruik gemaakt wordt, kan wel blijken uit de omstandigheid, dat nog op geen hunner art. 3 van gemeld besluit behoefde te worden toegepast, welk artikel den Minister van Oorlog de bevoegdheid verleent, om officieren van gezondheid, die, *te zijner beoordeeling*, hunne plichten als militair geneeskundige niet met voldoende ijver volbrengen, tijdelijk de uitoefening der civiele practijk te verbieden.

Art. 20. Blijkens den toelichtenden staat is op art. 20, verpleging van zieken, over 1882 uitgegeven f 208.448,58*.

Voor zooveel kon worden nagegaan, is met eenige zekerheid aan te nemen dat de over 1883 geraamde som ad f 246.550 niet zal behoeven te worden uitgegeven.

In verband daarmee heeft men vermeend de raming voor dat onderwerp over 1884 niet hooger te moeten stellen dan f 219.950.

Vide AFDEELING.

De ondergeteekende wil gereedelijk toegeven, dat het schoolonderwijs bij de korpsen betere uitkomsten zou opleveren, indien het uitsluitend door daartoe wettelijk bevoegde personen werd gegeven.

In verband met het aangehaalde opstel van den heer mr. KERDIJK, waarvan de ondergeteekende met veel belangstelling heeft kennis genomen, heeft hij een berekening doen opmaken van de uitgaven, welke gevorderd zouden worden voor een regeling van het in- en herhalingsonderwijs, aan de miliciens te geven, waarbij de in bedoeld opstel geuite wenschen zouden worden vervuld. Naar die berekening, waarbij is aangenomen, dat in alle garnizoensplaatsen voor genoemd onderwijs over de gemeentescholen zou kunnen worden beschikt en waarbij overigens in alle opzichten matig is geraamd, wordt daartoe vereischt; — behalve de buitengewone uitgaven voor eerste aanschaffing van hulpmiddelen bij het onderwijs — jaarlijks meer dan een halve ton gouds. Dit vrij aanzienlijk bedrag uitsluitend militair standpunt toch eenigermate als bijzaak van het doel, waarvoor de militie onder de wapenen wordt geroepen, moet worden beschouwd, houdt den ondergeteekende voorloopig er van terug, die vereischte som aan te vragen.

Art. 23. De voorgestelde som ad *f*100 per hoofd, voor toelage aan officierenleerlingen van de tweede afdeling der krijgsschool, is bestemd om hun te moeten te komen in de onvermijdelijke kosten aan de plaatsing bij die inrichting verbonden, zooals aanschaffing van boeken, harnachement enz. De residentietoelage wordt hun, evenals aan alle officieren alhier in garnizoen, verstrekt als schadeloosstelling voor het duurdere leven in de residentie.

Art. 24. Van ongeregeldheden, die aan de Koninklijke Militaire Academie zouden hebben plaats gehad, is den ondergetrekkende niets bekend.

De opdracht aan de commissie, belast met het instellen van een onderzoek nopens den omvang van het onderwijs aan die Academie, benevens het door haar uitgebrachte verslag, zullen door den ondergeteekende bij afzonderlijk vertrouwelijk schrijven worden overgelegd.

Bij het indienen van de begrooting is het getal cadetten niet altijd met volkomen zekerheid op te geven. Hierdoor ontstaat wel eens eenig verschil tusschen het geraamde en het werkelijk getal.

Het geheele getal cadetten bedroeg bij den aanvang van het cursusjaar 1882/83 **326**, bij het begin van het cursusjaar 1883/84 **324**.

Met het oog op den gewenschten ruimen toevloed van cadetten aan de Koninklijke Militaire Academie zou het niet raadzaam zijn de bij de wet vastgestelde bijdrage voor de cadetten tot het vroeger gevorderde bedrag te brengen.

Hoezeer de ondergeteekende geen overwegende bezwaren heeft tegen de gevraagde overlegging van een nominatieven staat der cadetten, die gedeeltelijk voor rekening van het Rijk aan de Academie hunne opleiding ontvangen, zoo acht hij het toch niet wenschelijk aan dat verlangen te voldoen. Hij kan niet nagaan, welk belang de kennisneming van zoodanige opgave voor de Kamer kan hebben, terwijl het voor de cadetten en hunne betrekkingen niet aangenaam zou zijn, indien de door hen genoten ondersteuning — zij 't ook in beperkten kring — openbaar werd gemaakt. Mocht de Kamer evenwel op de mededeeling der bedoelde namen blijven aandringen, dan zal de ondergeteekende de eer hebben, die bij afzonderlijke vertrouwelijke missieve in te zenden.

De verhooging der bezoldiging van eenen burgerleeraar, waartegen blijkens het Verslag bezwaar is gerezen, bedraagt *f*200, en brengt zijn traktement op *f*2400 's jaars. Wanneer men in aanmerking neemt, dat bedoelde leeraar, die voor zijn taak zeer geschikt is, ruim drie jaren bij de Academie werkzaam is, en van hoeveel belang het voor het onderwijs bij die inrichting is, goede leeraren te behouden, schijnt dergelijke bezoldiging niet te ruim.

Art. 25. In het stuk over den toestand van het militair onderwijs, door den ondergeteekende, als bijdrage voor het Regeeringsverslag over den toestand der hooge-, middelbare en lagere scholen over het jaar 1882/83, aan zijnen ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken gezonden, komt een verslag voor omtrent den staat van het onderwijs bij de pupillenschool.

Het is voor den ondergeteekende nog een punt van twijfel, of een officier van gezondheid bij de pupillenschool een voldoende en nuttigen werkkring vinden zou. Nu echter nog slechts twee officieren van gezondheid aan de organieke sterkte ontbreken en dit incompleet vermoedelijk al spoedig zal aangevuld zijn, zal de ondergeteekende gaarne het denkbeeld, om een officier van gezondheid bij genoemde school te plaatsen, in ernstige overweging nemen.

Intusschen make men zich, wat besparing van kosten betreft, geen illusien. Voor de geneeskundige behandeling en de *verstrekking van geneesmiddelen*, ten behoeve van de pupillenschool, van 1 October 1882 tot ultimo September 1883, dus gedurende één jaar, is uitgegeven *f* 1436.

VIIde AFDEELING.

Art. 26. De ondergeteekende kan op dit punt slechts antwoorden, dat bij het Departement van Oorlog de bepalingen van het Koninklijk besluit van 14 Februari 1877 n°. 18 (NIET *Staatsblad* n°. 18), stipt worden nageleefd, en dan ook voor de daarbij vastgestelde onderscheidingsteekenen en gratificatiën, volgens de letter van art. 2 van het besluit, alleen in aanmerking komen personen, valende in de termen der wet van 24 Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 92).

Art. 28. In verband met het bepaalde in de 3de alinea van artikel 24 der wet van den 2den Juni 1875 (*Staatsblad* n°. 95) tot regeling van het toezicht bij het oprichten van inrichtingen, welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, is door den Koning bij Hoogstdezelfs besluit van 11 November jl. n°. 16 (*Staatsblad* n°. 155) bepaald, dat de buskruitfabriek „De Krijgsman” op hetzelfde terrein zal worden opgebouwd en in werking gebracht, waar die fabriek vroeger was gevestigd.

Ingevolge dat Koninklijk besluit zal de goedkeuring van het plan der buskruitfabriek en het stellen der noodige voorwaarden later door Zijne Majesteit geschieden. Het ontwerp van die voorwaarden is bij het Departement van Oorlog in bewerking.

Ook in verband met het gestelde in punt e, art. 16, van het Voorloopig Verslag omtrent het Vide hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1884, moet de ondergeteekende verklaren, niet te kunnen nagaan, op welken grond de bewering rust, dat het Departement van Oorlog het oprichten en weder in werking doen treden der fabriek zou hebben tegengewerkt. Die bewering is volkomen in strijd met de waarheid.

Art. 31. Op den 14den dezer was te Delft voorhanden een hoeveelheid van ruim 236.000 K.G. messingplaat D. 0,0023, welke hoeveelheid voldoende is voor den aanmaak van ruim 9.000.000 patroonhulzen.

VIIIste AFDEELING.

De ondergeteekende is overtuigd dat de sommen, tot deze afdeeling behorende, niet te hoog zijn gesteld.

Die voor het gewoon onderhoud zijn, met het oog onder anderen op de vele oude gebouwen, welke in de verschillende garnizoensplaatsen voor militaire doeleinden in gebruik zijn, bepaald niet voor vermindering vatbaar; terwijl uitstel van de thans aangevraagde belangrijke herstellingen en vernieuwingen hem mede zeer onraadzaam voorkomt. Deze betreffen toch meest voorzieningen, welke niet kunnen worden nagelaten, zonder nadeel voor de bewoning, ook in hygiënisch opzicht en in verband met brandgevaar, of wel zonder het gebruik of de behoorlijke instandhouding van de te onderhouden voorwerpen in de waagschaal te brengen. Dit laatste geldt in het bijzonder kunstwerken, als bruggen, duikers, sluizen enz. Voor het overige zou, zooals vanzelf spreekt, uitstel dier herstellingen slechts leiden tot grootere uitgaven in volgende jaren.

Art. 34. Het voornemen bestaat om, wanneer de artillerie-kazerne te Delft door den cursus zal zijn ontruimd, de daardoor beschikbaar komende ruimte voor

het grootste gedeelte te bestemmen tot magazijnen. Dit is te meer wenschelijk, omdat de ruimte in het bestaande centraalmagazijn van kleding te *Delft* veel te bekrompen is.

IXde AFDEELING.

Een wijziging van het voor eenige jaren ingevoerde stelsel van Rijks centraalmagazijnen van kleding enz., in dien zin, dat op het stelsel zelf werd teruggekomen, zou op groote bezwaren stuiten en niet onaanzienlijke uitgaven ten gevolge hebben. Men zou, behoudens hervormingen, moeten terugkeeren tot het vroegere stelsel van voorziening in kleding en uitrusting voor de troepen, maar de elementen, waaruit het was samengesteld, en de krachten waarmede het werkte, zijn sedert verstrooid en verdwenen, en zouden niet zoo gemakkelijk weder bij elkaar kunnen worden gebracht. Ook zijn de hierbedoelde magazijnen *als zoodanig* nuttige en geenszins zulke uiterst kostbare inrichtingen. Men moet toegeven dat er uit een staathuishoudkundig oogpunt bedenkingen zijn te maken tegen het daaraan verbonden zijn van zogenaamde *ateliers de confection*; maar deze zijn reeds zeer ingekrompen en zullen beperkt worden tot hetgeen bij den nu eenmaal bestaanden staat van zaken onvermijdelijk noodig is. Daar de arbeid er grootendeels machinaal wordt verricht en dus betrekkelijk slechts een gering aantal geoefende handen eischt, is het mogelijk hare werkkrachten plotseling uit te breiden, hetgeen bij mobilisatiën die de behoeften eveneens plotseling doen rijzen, van groot belang is.

Art. 43. Ten einde eventueele vacatures in de betrekking van technisch adviseur-keurmeester bij een der drie Rijks centraalmagazijnen van kleding enz. te kunnen aanvullen, werd indertijd een programma van examenen vastgesteld.

Die betrekking werd evenwel opgeheven bij het Koninklijk besluit van 26 Mei 1881, n° 30, waarbij slechts ééne keuringscommissie — en wel bij het centraal magazijn te Amsterdam — werd ingesteld. Die commissie moet bestaan uit:

- 1 hoofd (officier, bij voorkeur kapitein-intendant), en
- 3 keurmeesters (officieren of burger-ambtenaren).

Het ligt nu wel voor de hand, dat voor de keurmeesters, die steeds onder de leiding van een hoofd werkzaam zijn, niet dezelfde hooge eischen gesteld behoeven te worden, als die welke voor de steeds zelfstandig optredende technische adviseurs-keurmeesters noodig geacht waren.

Voor de keurmeesters is inzonderheid noodig practische ervaring, in de magazijnen opgedaan, gepaard met eenige kennis van vreemde talen, natuur- en scheikunde en technologie, alsmede bijzondere bedrevenheid in het gebruik maken der wetenschappelijke hulpmiddelen tot het practisch onderzoek. Twee van de, na het in werking treden van het bepaalde bij genoemd Koninklijk besluit, benoemde keurmeesters, die, onder de leiding der toenmalige technische adviseurs, geruimen tijd in de centraalmagazijnen een speciale opleiding hadden genoten, hadden van een en ander bij afgelegd examen doen blijken. De derde was reeds sedert de oprichting der magazijnen als technisch adviseur-keurmeester werkzaam. Mocht onverhoopt een vacature in de betrekking van keurmeester ontstaan, en mocht daartoe geen officier of ambtenaar in aanmerking kunnen komen, die reeds blijken van practische ervaring en van de noodige kennis had gegeven, dan zouden voor een vergelijkend examen tijdig de te stellen eischen bekend worden gemaakt.

Xde AFDEELING.

Art. 47. De ondergeteekende stemt gaarne in met de hulde aan den arbeid der Topographische inrichting gebracht. De hooge onderscheidingen herhaaldelijk aan die inrichting toegekend, leveren het bewijs dat het bestuur dier inrichting, bij den tegenwoordigen verdienstelijken directeur, aan zeer bekwame handen is toevertrouwd.

XIde AFDEELING.

Art. 48. De redenen, die op bladz. 22 der Memorie van Beantwoording van het voorgaande jaar tegen het opdragen der werkzaamheden van de permanente militaire spoorwegcommissie aan den generalen staf werden aangevoerd, bestaan ook thans nog in onverzwakte mate. Zonder uitbreiding van dien staf kan zulk een overdracht niet plaats hebben, zoodat een gehoor geven aan den in het Voorloopig Verslag ten deze uitgesproken wensch zou leiden tot een persoonsverwisseling, die te minder reden van bestaan zou hebben, nu de ondervinding bewezen heeft, hoe, door overleg met de spoorwegmaatschappijen en nauwkeurig toezicht op het vervoer, aanzienlijke besparingen voor het Rijk zijn verkregen.

Art. 50 b. Ofschoon moet worden toegegeven, dat het hierbedoeld tarief niet hoog is gesteld, schijnt het toch niet overal het geval te zijn, dat de voerlieden geenszins vergoeding vinden in de toegestane bedragen voor de diensten, die hun door het leveren van vervoermiddelen worden opgelegd. Onlangs toch werd zelfs, door een voerman, de tusschenkomst van den Minister ingeroepen, omdat de burgemeester der gemeente hem, naar hij meende tot zijn nadeel, voor het bewijzen van die diensten was voorbijgegaan.

Thans wordt, betrekkelijk, zeer weinig van de hier bedoelde diensten gebruik gemaakt. Het verplaatsen van troepen geschiedt werkelijk zooveel mogelijk met openbare middelen van verkeer (spoor- en tramwegen, stoombooten, enz.) Voor diensten als hier bedoeld is in 1882 in het geheele Rijk slechts f 1542,84⁵ ten laste van dit artikel uitgegeven.

Voor zooveel eenigszins mogelijk worden, tot het vervoeren van militaire goederen, artillerievoertuigen met treinbespanningen gebezigd.

XIIde AFDEELING.

Art. 58. De ondergeteekende zou — hoewel hij moet toestemmen dat deze post eigenlijk niet op deze begrooting behoort — niet gaarne zien dat het defroyement van den amanuensis van de weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht van de begrooting werd afgenomen. Daardoor toch zou de eenige band, die tusschen deze instelling en het Rijk bestaat, verbroken worden, een noodzakelijke band, die reeds sinds tal van jaren daardoor onderhouden wordt.

XIIIde AFDEELING.

Art. 67. De taak van de hier bedoelde commissie liep eerst medio Mei jl. ten einde. Ze heeft geleid tot het Koninklijk besluit van 2 dezer (*Staatsblad* n°. 151), waarbij werden vastgesteld:

1°. een reglement op het geneeskundig onderzoek omtrent de geschiktheid voor den krijgsdienst van hen, die tot vrijwilligen dienst bij de zee- of landmacht wenschen te worden toegelaten en van hen, die daarbij vrijwillig dienen;

2°. een reglement op het geneeskundig onderzoek omtrent de geschiktheid voor den krijgsdienst van militieplichtigen en van hen, die als vrijwilliger, plaatsvervanger of nummervervisselaar bij de militie wenschen te worden toegelaten, of als zoodanig zijn ingelijfd;

3°. een reglement op het geneeskundig onderzoek omtrent de geschiktheid voor den dienst der schutterijen.

Aangenaam is het den ondergeteekende hierbij te mogen aantekenen, dat de commissie haren arbeid zeer oordeelkundig en met groote zorg en toewijding heeft verricht.

Art. 69. De ondergeteekende vernam niet zonder leedwezen dat vele leden, om redenen van financieelen aard, ernstig bezwaar hadden tegen den onder dit artikel voorgestelden post, en dat bij vele andere leden tegen de voordracht bezwaren bestonden, omdat zij haar in strijd achtten met tot nog toe gevolgde

beginselen van wetgeving Die beginselen heeft bij nochtans elders; naar hij meent, op goede gronden bestreden. Slechts vrees voor te groote uitvoerigheid weerhoudt hem zijn vroeger betoog hier in te lasschen (1).

Bovendien gelooft hij dat, waar het geldt een Staatsbelang, bezwaren als van hierbedoelden aard niet al te zeer wegen mogen. En zoo schijnt het ook in andere landen te worden begrepen, getuige hetgeen in *Frankrijk* bij de wet van 18 Augustus 1881 (Journ. Milit. Offic. 1881, part. regl. 2de sem. pag. 95) plaats had; getuige hetgeen men in *Duitschland* voor de gepensioneerden van vroeger deed; getuige ook het gebeurde in *België*, waar de Volksvertegenwoordiging het gewoon crediet voor de oud-strijders van 1830 niet alleen verleende, maar zelfs voor 1883 verhoogde met 50.000 fr. of het dubbele bedrag der verhooging, door de Regeering voorgedragen.

Den ondergeteekende zij het vergund, de bedoelde leden te wijzen op een buitenlandsch geschrift, waarin het wenschelijke van eene liberale gedragslijn jegens strijders van vroeger dagen uit het oogpunt van Staatsbelang betoogd wordt. Een Engelsch schrijver zegt: »Eene Regeering moet in alle quaestiën, rakende de verbintenissen, het ontslag, de pensioenen en andere belooningen harer soldaten, zoodanig handelen dat hare rechtvaardigheid, om niet te zeggen vrijgevigheid, nooit in twijfel kan worden getrokken. Het geloof in de lagere rangen van een leger, dat hunne Regeering edel en mild handelt in zaken als de bovenbedoelde, is *stellig een groote som gelds waard*».

En edel en mild mag men toch wel wezen jegens die brave strijders van veelbewogen tijden, wier bestaan, zooals bij het Verslag zelf word erkend, op hun ouden dag, zoo hoogst kommervol is, en onder wie er op 1 April 1883 meer dan 1000 waren met een pensioen van minder dan f 100 's jaars, en 400, wier pensioen niet hooger is dan 46 of 50 gulden; mannen, die eenmaal hun leven voor den Staat veil hadden, van wie velen een of meer ledematen ten offer brachten, zonder andere belooning te erlangen dan een pensioen van 91 gulden 's jaars, en onder wie er niet weinigen te vinden zijn, wier borst met het kruis der Militaire Willemsorde versierd is.

De ondergeteekende ontkent niet, dat ook onder de gepensioneerden der zee-macht en de gegageerden uit de koloniën dergelijke hulpbehoevende oud-strijders te vinden zijn; het komt hem zelfs billijk voor, dat ook aan deze oud-militairen en schepelingen worde gedacht, door bijv. bij de betrokken hoofdstukken der Staatsbegrooting een som, of wel een »memoriepost» voor de verhooging hunner pensioenen en gagementen uit te trekken.

Maar zijn voorstel ten behoeve van de gepensioneerden der landmacht te laten varen, ten einde later, gezamenlijk met zijne ambtgenoten voor Marine en Koloniën, stappen te doen tot een voordracht, als bij het Verslag in overweging wordt gegeven, hiertoe — het moge den ondergeteekende ten goede worden gehouden, — kan hij niet besluiten. Hij handhaaft dan ook zijn voordracht, nog altijd hopende, dat de Kamer er zich mede zal vereenigen.

XIVde AFDEELING.

Art. 74. Bij het vaststellen van het cijfer voor onvoorziene uitgaven bestemd, is gelet op het bedrag, hetwelk in de laatste jaren gebleken is noodig te zijn om bedoelden post te doen beantwoorden aan het tweeledig doel, daarvoor bij de ARTT. 2 en 3 der begrootingswet gesteld.

Dat voor het bedrag van art. 74 een cijfer is aangenomen hetwelk tot in onderdeelen van honderd gulden afdaalt, heeft alleen de strekking om het eindcijfer der begrooting op een ronde som te brengen.

(1) Zie: de Militaire Pensioenen bij de Land- en Zeemacht zoowel in Nederland als in Indië 's Gravenhage, Van Cleef. 1878.

XVde AFDEELING.

Bij den ondergeteekende zijn geene gevallen bekend, waarop het beweren, dat het wapen der Koninklijke marechaussee aan zijn oorspronkelijke bestemming wordt onttrokken, gegrond kan zijn.

XVIde AFDEELING.

A. Art. 77. De beide hier bedoelde posten staan met elkander in onmiddellijk verband, daar zij beide moeten dienen ter verzekering van het naar behooren en spoedig kunnen leggen der torpedo-versperring van het *Volkerak*.

Ten deze wordt verwezen naar het hieromtrent gestelde op bladz. 182 der Memorie van Toelichting. (*Milit. Spect.* 1883).

Art. 78. Dat met den aanmaak van het nog ontbrekende vestinggeschut niet alleen zonder te groote overhaasting, maar slechts op zeer bescheiden wijze wordt voortgegaan, kan ten duidelijkste uit de hieronder vermelde cijfers blijken.

In bijlage n°. 3, tot de Memorie van Toelichting der Oorlogsbegrooting voor 1881, treft men een begrooting van kosten aan, voor de in die bijlage als ontbrekend opgegeven vuurmonden. Somt men uit deze opgaven de gelden op, die uitsluitend noodig zijn voor de aanschaffing van het ontbrekende vestinggeschut, dan komt men, voor de 4 kanonnen van 15 cM. Zw.; 76 kanonnen van 15 cM. Lt.; 193 kanonnen van 12 cM. L.A.; 147 kanonnen van 12 cM. K.A.; 13 kanonnen van 8 cM. A. en 20 mortieren van 21 cM. tot een totaal benodigd bedrag van *f* 6.917.072 of, indien — zooals geschiedt — de kanonnen van 12 cM. L.A. van brons worden vervaardigd, tot een totaal bedrag van *f* 6.299.472. Hierbij dient in het oog gehouden te worden, dat, indien van de bovenvermelde soorten van vuurmonden enkele niet mochten worden aangeschaft, daarvoor andere vuurmonden in de plaats moeten treden en het totaal bedrag der kosten dus ongeveer hetzelfde zal blijven.

Nu is sedert toegestaan voor vestinggeschut: in 1881 *f* 400.000; in 1882 *f* 400.000; 1883 *f* 300.000; of gemiddeld *f* 366.000 per jaar, zijnde alzoo jaarlijks ongeveer het $\frac{1}{17}$ der totale som voor de aanschaffing van vestinggeschut benodigd. Op de begrooting van 1884 is een som van *f* 340.000 mede ongeveer $\frac{1}{18}$ der totaal benodigde som, aangevraagd. Uit deze cijfers blijkt volkomen, dat slechts zeer langzaam met de aanschaffing wordt voortgegaan, doch tevens volgt daaruit, dat het niet wel doenlijk is, die aanschaffing over een nog grooter aantal jaren te verdeelen, weshalve de ondergeteekende ernstig bezwaar moet maken tegen de voorgestelde vermindering met *f* 100.000 van het voor dit artikel uitgetrokken bedrag.

Met 1 Januari aanstaande zullen ongeveer 48 kanonnen van 10,5 cM. gereed zijn en moeten deze vuurmonden van de in de toelichtingen tot het artikel aangegeven uitrusting voorzien worden, terwijl een gedeelte der overblijvende som voor den aanmaak van mortieren van 15 en 10,5 cM. en van kanonnen van 10,5 cM. zal besteed worden.

Tevens bestaat het voornemen het overblijvende diër som te besteden om den onvoldoenden voorraad buskruit — die door verbruik vermindert, terwijl het aantal vuurmonden, die 'betrekkelijk groote ladingen vereischen, vermeerdert — althans eenigermate aan te vullen, door aanschaffing van buskruit in het buitenland, waarbij men zal trachten buskruit te verkrijgen, dat aan de vuurmonden een grootere uitwerking geeft, ten einde op die wijze tegemoet te komen aan de hooge eischen, die tegenwoordig aan de vuurmonden moeten gesteld worden.

Tot dusverre is alleen een gedeelte van het buskruit noodig voor de kanonnen van 30,5 cM. in het buitenland aangeschaft, en wel bij de buskruitfabriek ROTTWEIL-HAMBURG. Deze fabriek kwam, als de meest bekende en voornaamste in het buitenland en nadat men in de gelegenheid was geweest bij de firma KRUPP met haar buskruit proeven te zien nemen, het meest in aanmerking. Omtrent deze fabriek kan worden meêgedeeld, dat zij belangrijke hoeveelheden

oorlogsbuskruit levert aan Duitschland, Italië, Oostenrijk, Engeland, Rusland enz., en dat zij fabrieken heeft te *Rottweil* in *Wurtemberg*, te *Duneberg* bij *Hamburg*, bij *St. Petersburg*, in *Beieren*, *Servië* enz., zoodat men bij die fabriek de voordeelen eener uitgebreide ondervinding aantrest.

De leveringsprijzen zijn voor het gewone buskruit, zonder inbegrip van vracht en verpakking, niet hooger, somwijlen zelfs lager dan voor het Muidensche buskruit, terwijl de vereischte voorloopige proeven door de fabriek genomen en betaald worden. Voor het buskruit van meer samengestelden aanmaak, als voor het kanon van 30,5 cM., is de prijs zonder verpakking iets hooger dan waarvoor het leveren van buskruit — evenwel van andere samenstelling en aanmaak — door de fabriek te Muiden was aangenomen. Het door de fabriek *Rottweil-Hamburg* geleverd buskruit voor 30,5 cM. heeft de voordeelen van, bij minder lading en gelijken of minderen gasdruk, ongeveer 15 M. meer snelheid aan het projectiel te geven, terwijl het, zoolang het niet in den vuurmond is opgesloten, bij de behandeling en de opbewaring weinig gevaarlijk is, hetgeen bewezen is door, in tegenwoordigheid van Nederlandsche officieren, genomen proeven, waarbij een hoeveelheid van 58 KG. buskruit, van het hier te lande geleverde, in een stevige gesloten kist werd aangestoken en langzaam verbrande, zonder eenige ontplofing te veroorzaken.

Een opgave van het voorhanden geschut, zoomede van hetgeen volgens de vastgestelde bewapening benoodigd zou wezen, wordt hierbij als Bijlage overgelegd; waarbij evenwel moet opgemerkt worden, dat aan deze opgave geen bepaalde waarde kan worden gehecht, daar, zooals hiervoren reeds is gezegd, de bewapening opnieuw dient te worden vastgesteld, zoodra omtrent de invoering der getrokken mortieren en eventueel van andere vuurmonden zal zijn beslist. Alleen kan herhaald worden dat, voor zoover het zich thans laat aanzien, de vroeger opgemaakte begrooting van kosten niet zal worden overschreden.

Ten aanzien van het zoogenaamde *remise-geschut* komt het raadzaam voor die benaming niet meer te bezigen, doch de vuurmonden, die in remises zullen opgesteld worden, te verdeelen in *reserve-geschut* en in *licht beweegbaar geschut*. Voor eerstbedoelden vuurmond zal het kanon van 10,5 cM. in de eerste plaats in aanmerking komen, terwijl nog niet is kunnen beslist worden of als ligt beweegbaar geschut een der bestaande soorten van vuurmonden, dan wel een nog lichter kanon zal moeten bestemd worden.

Eerst wanneer de proeven met getrokken mortieren zullen zijn afgelopen, is met zekerheid na te gaan of een kanon van 15 cM. K. voor krachtig indirect vuur noodig is, dan wel of die vuurmond, voor het indirecte vuur, niet door de zooveel goedkooper en beweegbaarder mortieren is te vervangen.

Art. 79. Na de voorgestelde aanschaffing van de 2 kanonnen van 24 cM. voor het fort aan den Maasmond en van die der 2 affuiten voor die vuurmonden, welke het volgend jaar zullen aangevraagd worden, zullen — nu aldaar aanvankelijk slechts één pantserkoepel wordt opgesteld — alle vuurmonden en affuiten voor de pantserkoepels voorhanden of besteld zijn.

Voor de aanschaffing der benoodigde projectielen, van het buskruit en van de verdere uitrusting voor de forten IJmuiden en aan den Maasmond, is deze post een eerste termijn.

De prijzen der kanonnen zijn volkomen nauwkeurig en natuurlijk overeenkomstig de prijsopgaven der firma FRIED. KRUPP aangegeven.

De aanschaffing der uitrusting enz. wenscht de ondergeteekende over drie jaar te verdeelen; voor de beide genoemde forten en voor dat op de Harssens zal in het volgende jaar een belangrijk minder bedrag op de begrooting behoeven uitgetrokken te worden. Daar evenwel de oplevering van het fort IJmuiden, volgens het contract, tegen het einde van 1884 en die van den koepel voor kanonnen van 15 cM. op het fort aan den Maasmond in Maart 1885 moet plaats hebben, is het bepaald noodig die forten reeds in 1884 van een enigszins voldoende hoeveelheid munitie te voorzien, ten einde, met de daarin opgestelde kanonnen, zoo zulks onverhoopt mocht worden vereischt, te kunnen vuren. Daarbij moet

in aanmerking worden genomen, dat de proeven voor het vaststellen der munitien en de aanmaak daarvan een vrij belangrijk tijdsverloop vorderen en dat die proeven, vóór de bewapening der forten, moeten allooopen.

Het is volstrekt noodig dat de beide kanonnen van 24 cM. voor het fort aan den Maasmond in 1884 worden besteld. In de eerste plaats moeten die vuurmonden — welker vervaardiging 14 maanden tijds vordert — gelijktijdig met den opbouw van den pantserkoepel daarin worden opgesteld, althans indien men belangrijke werkzaamheden en groote uitgaven vermijden wil, en in de tweede plaats moet, bij de keuring van den koepel, uit die vuurmonden geschoten worden, zoodat, indien de kanonnen eerst in 1886 werden opgeleverd, die keuring niet tijdig genoeg zou kunnen geschieden en dit tot moeilijkheden met den fabrikant aanleiding zou geven.

De 4 kanonnen van 30,5 cM. zijn in den loop van het voorgaande en van dit jaar werkelijk opgeleverd en hebben bij de proeven uitstekend voldaan. Zoo kan bijvoorbeeld worden medegedeeld, dat bij het schieten tegen een schijf op 2026 M. onder ongunstige omstandigheden alle granaten, wegende 455 KG., de schijf troffen in een rechthoek van 1,80 M. hoogte en 1,20 M. breedte.

In verband met art. 79, heeft de ondergeteekende de eer, nog het volgende mede te deelen:

In 1881 werd met de firma H. GRUSON, te *Buckau*, bij *Maagdenburg*, een contract gesloten voor de levering van één affuit van 30,5 cM., bestemd voor het fort op de *Harssens*.

In 1882 werd met dezelfde firma een overeenkomst aangegaan betreffende de levering van drie, voor de bewapening van genoemd fort verder benoodigde affuiten van hetzelfde kaliber, met toebehooren, stoomwerktuigen en vizierinrichtingen, onder bepaling dat het vervoer naar en de opstelling van alle affuiten op bovenvermeld fort door den fabrikant moeten geschieden.

De voormelde affuiten zijn naar behooren opgeleverd. De betaling van den laatsten termijn, betreffende die levering, alsmede de betaling, vallende op de levering der stoomwerktuigen en vizierinrichtingen, zoomede de voldoening der kosten van transport en montage — een en ander ten bedrage van f 20.500 — hebben echter tot dusverre niet plaats gehad, dewijl is overeengekomen, dat bedoelde betalingen, als eindbetaling op het laatstbedoeld contract, eerst na de volledige opstelling en keuring der koepels zullen geschieden.

Daar de opstelling en keuring der koepels ten gevolge van vertraging, eerst in 1884 zullen plaats hebben, kan, over de, voor evenbedoelde betalingen, op de begrooting voor 1882 beschikbaar gebleven som, niet meer beschikt worden, doch zal het te dezer zake verschuldigde niettemin in 1884 moeten worden voldaan.

In verband hiermede behooren de voormelde uitgaven hare omschrijving te vinden in de begrooting voor dat dienstjaar en de daarvoor noodige gelden, ten bedrage van f 20.500, op die begrooting te worden gebracht.

Te dien einde wordt, bij de hierbij gevoegde Nota van wijzigingen, een nieuw art. 79 *bis* in de ontwerp-begrooting ingelascht.

Art. 82, a. De redenen, welke tot de aanvraag van dezen post hebben geleid, zijn uitvoerig uiteengezet op de bladzijden 23 en 24 van de Memorie van Toelichting.

Het is dringend noodig in de zeer gebrekkige regeling van het magazijnstelsel te Utrecht, welke daarenboven geheel afhangt van tijdelijke en opzeggbare vergunningen, door den bouw van het nu aangevraagde magazijn op afdoende wijze te voorzien.

Die bouw kan niet worden uitgesteld, ook omdat een dier vergunningen reeds ultimo April 1885 eindigt.

Daar het vereischte magazijn onder andere zal moeten bevatten: afzonderlijke ruimten tot berging van ijzeren kribben, nachtleger, dekens, lakens, gedragen

en nieuwe lakensche kleeding en eetketels, voorts pak-, kleed-, werk- en linnen-kamers, bureelen, benevens een woning voor een bewaker, en zoodanig magazijn voorts, uit den aard der zaak, zeer hecht moet worden gebouwd, komt het den ondergeteekende evenmin raadzaam voor, op de kosten van dien bouw te bezuinigen.

Ten einde evenwel zooveel mogelijk tot beperking van het eindcijfer dezer begrooting te geraken, is de ondergeteekende bereid de uitvoering van het hier bedoelde werk zoodanig te regelen, dat de kosten over *twee* dienstjaren kunnen worden verdeeld. Tot dat einde is dan ook de oorspronkelijk aangevraagde som van *f* 70.000 voor den geheelen bouw, thans bij Nota van wijziging tot een eersten termijn, ten bedrage van *f* 40.000, teruggebracht.

B. Bij § 4 dezer Memorie van Beantwoording, zijn nader de redenen medegedeeld, welke genoopt hebben tot het aanvragen van een som, als eersten termijn, voor den bouw van een kazerne voor een regiment vestingartillerie op Rijksgrond te Utrecht.

Bedoelde som, ad *f* 180.000, is niet wel voor vermindering vatbaar, daar de geheele bouw, op ruim *f* 500.000 geraamd, zoo niet geheel, dan toch voor verreweg het grootste gedeelte, in 1885 voltooid zal moeten zijn.

Vermindering van het aangevraagde bedrag van *f* 180.000, zou derhalve niet slechts ten gevolge hebben dat de voor 1885 aan te vragen som onevenredig groot zou moeten worden, maar zou er bovendien toe leiden dat de bouw, ten nadeele van het werk, op zeer ondoelmatige wijze over de jaren 1884 en 1885 moest worden verdeeld.

Ook de aangevraagde som van *f* 30.800, voor het bouwen van een stal op het terrein Damlust bij Utrecht, kan bezwaarlijk worden verminderd. Daaromtrent moet in aanmerking worden genomen, dat in de kosten tot opbouw van stalling zijn begrepen die der riolering en van het verder inrichten van het bouwterrein.

Zooals in de Memorie van Toelichting reeds is vermeld wordt thans, ter voorziening in de ontbrekende plaatsruimten in de stallen ten behoeve van het garnizoen te Utrecht, aldaar stalling gehuurd; hetgeen echter, uit den aard der zaak, op den duur niet wenschelijk is, vooral niet omdat daardoor ook een behoorlijk toezicht zeer bezwaarlijk is.

Art. 83, a. De ondergeteekende oordeelt, op de gronden daarvoor ontwikkeld in de Memorie van Toelichting, den bouw van een stal voor 5 paarden te Helder alsnog zeer wenschelijk en zou het daarom niet raadzaam achten dien post van deze begrooting af te nemen.

In het bedrag van *f* 5500, voor het bouwen van een conducteurswoning op, aan te koopen terrein nabij het kruithuis te Delft, zijn mede begrepen de kosten voor den aankoop van het benodigde terrein.

De ondergeteekende zou het betreuren indien de som, aangevraagd voor het vergrooten van het zeer bekrompen exercitieterrein onder Haarlem, de goedkeuring der Kamer niet kon verwerven; zoowel omdat de betrokken eigenaar thans tot verkoop van den daartoe noodigen grond tegen billijken prijs genegen is, als omdat er geen ander terrein nabij Haarlem te vinden is, geschikt voor de oefeningen van cavalerie.

Het terrein daarvoor tot heden gebezigd, en waarvan de huur op 31 October van dit jaar eindigde, is toch door verstuiving en andere omstandigheden voor dat doel dermate onbruikbaar geworden, dat van een weder-inhuren van dat terrein geen sprake kon zijn.

b. In verband met het gestelde ad § 4 dezer Memorie van Beantwoording, is thans de eerste termijn voor het bouwen van een kazerne te Haarlem, voor één bataljon infanterie, op *f* 50.000 gebracht, en alzoo verminderd met *f* 50.000.

Voorts is thans uit de begrooting geligt: de post van *f* 40.000, aangevraagd als eerste termijn voor het verbeteren van de bestaande kazerne te Haarlem en het verbouwen der daarbij gelegen stallen tot woningen voor gehuwden, welke

voorzieningen ook tot een volgend jaar kunnen worden uitgesteld; terwijl de som van f 85.000, uitgetrokken als 1ste termijn voor het bouwen van woningen voor gehuwde militairen te 's Gravenhage, op f 40.000 is teruggebracht, en alzoo met f 45.000 is verminderd.

Nopens het gevraagde omtrent den bouw van woningen voor gehuwde militairen beneden den rang van officier zij medegedeeld, dat de prijs van opbouw van dergelijke woningen bedraagt van f 2000 tot f 2200 per stuk, naar gelang der plaatselijke omstandigheden.

Aangezien thans te 's Gravenhage 113 woningen voor gezinnen van gehuwde militairen gehuurd worden, waarvan de gemiddelde huurprijs ongeveer f 2,60 per week bedraagt, zal het zeer wenschelijk zijn het bouwen der nog ontbrekende woningen, waarvoor het noodige terrein reeds beschikbaar is, op volgende begrotingen voort te zetten.

Over hoeveel termijnen dit zal kunnen verdeeld worden, zal grootendeels afhangen van de omstandigheid in hoever de daarvoor achtervolgens aan te vragen gelden zullen worden toegestaan.

Voorts zij hierbij nog medegedeeld, dat het huren van een groot getal van dergelijke woningen, als bijv. te 's Gravenhage noodzakelijk is, hoe langer zoo meer aan bezwaren onderhevig wordt; niet alleen omdat voor het doel geschikte woningen tegen niet te hoogen huurprijs in den regel zeer schaars te vinden zijn; maar bovendien omdat men daarbij, uit den aard der zaak, gebonden is te blijven binnen die wiken, welke niet te ver van de kazernegebouwen verwijderd zijn; en vooral hier ter stede, wordt het in steeds toenemende mate moeilijker aan dezen eisch te voldoen.

Art. 84. De aangevraagde sommen, ten behoeve van de kazerneering te Breda en ter verbetering van de gebouwen der Koninklijke Militaire Academie, mogen hoog schijnen, in werkelijkheid zijn zij dit niet.

De eerste post van f 3600 voor middelen ter voorziening tegen hooge waterstanden, aan de Koninklijke Militaire Academie, beoogt een voortzetting van het werk, waarvoor op het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting — dienstjaar 1882 — reeds geld werd toegestaan.

De toenmaals genomen voorzieningen hebben nog niet ten volle het gewenschte resultaat gehad om de kelders van het hoofdgebouw dezer inrichting te vrijwaren tegen instrooming van water, hetgeen in de laatste jaren meermalen is voorgekomen, door de hooge waterstanden van het riviertje de Mark.

Het komt derhalve dringend noodig voor de uitvoering van de thans voorgestelde werken niet uit te stellen, evenmin als de overige voor Breda aangevraagde voorzieningen, o. a. tot het verrichten van pijpwelboringen en het maken van regenbakken. Door vermelde hooge waterstanden toch, is het water uit de meeste welputten bij de militaire gebouwen ter plaatse, voor drinken en spijsbereiding ongeschikt geworden.

Het is daarom noodig dat betere wellen worden opgezocht en dat, meer dan thans kan geschieden, regenwater worde verzameld, waartoe het maken van regenbakken geen uitstel kan lijden.

Eenige fornuizen in de kazernen te Breda zijn gebrekkig. Vernieuwing daarvan moet geschieden, in welken stand der zaak het den ondergeteekende zeer gewenscht voorkomt de af te breken fornuizen door andere van betere inrichting te doen vervangen, aangezien hierdoor, als de ondervinding leert, op den duur belangrijk op de benoodigde hoeveelheden brandstoffen kan worden bespaard. Al zijn de kosten van eersten aanleg iets hooger, de bedoelde besparing weegt ruimschoots daartegen op.

De vraag of de verbetering der Oud-Heyningsche haven bij het fort De Ruyter niet zou kunnen worden uitgesteld moet ontkennend worden beantwoord.

De onder het vuur van dit fort en van het fort Prins Frederik bij Ooltgensplaat te leggen torpedo-versperring, maakt een integreerend deel uit van de verdedigingsmiddelen tot afsluiting van het Volkerak. Zal echter het doel ten deze

worden bereikt, dan moeten de torpedo's in een zeer korten tijdduur op hare plaats kunnen worden gebracht. Immers deze verrichting moet zijn afgelopen, vóórdát vijandelijke schepen ter plaatse kunnen zijn aangekomen, hetgeen uit den aard der zaak zeer spoedig na de oorlogsverklaring het geval kan zijn.

De voorgestelde verbetering nu der Oud-Heyningsche haven moet, in verband met den in art. 77 gestelden post voor aanschaffing van materieel voor den torpedodienst, strekken om het spoedig leggen der torpedo-versperring in het Volkerak onder alle omstandigheden volkomen te verzekeren.

Met de meeste zorg is overwogen of dit doel ook op minder kostbare wijze, hetzij door andere middelen, hetzij door vereenvoudiging van het ontwerp der havenverbetering — dit laatste in overleg met den Rijkswaterstaat — ware te bereiken, doch het is niet mogen gelukken een bevredigende oplossing voor dit vraagstuk, in eenen of anderen zin, te vinden.

De ondergeteekende is dan ook overtuigd, dat het verdedigingsbelang des lands de spoedige uitvoering der bedoelde havenverbetering gebiedend vordert.

Art. 85, b. Volgens de vastgestelde dislocatie van het leger, zullen te Venlo garnizoenen moeten houden drie veldeskadrons. Daartoe zal één veldeskadron, thans nog te Haarlem in garnizoen, naar Venlo en zal omgekeerd de rij- en hoefsmidschool van laatstgenoemde plaats naar Amersfoort moeten worden overgebracht. Daar deze dislocatie ten eerste in het belang der oefeningen van de daarbij betrokken cavalerie-afdeeling is, wordt op deze begroting het gevorderde bedrag aangevraagd, om daaraan zoodra mogelijk uitvoering te kunnen geven.

De ondergeteekende is overtuigd, dat de thans voor Venlo aangevraagde som niet meer bedraagt, dan ter voorziening in het strikt noodige aldaar wordt vereischt.

Ten einde, zij het dan ook langzamer dan aanvankelijk was bedoeld, met de verbetering der kazerneering geregeld te kunnen voortgaan, moet men zich in tijds de beschikking over de daartoe noodige terreinen verzekeren.

De ondergeteekende vermeent dan ook het bedrag van f 30,000, voor den aankoop van terrein te Amersfoort aangevraagd, niet uit deze begroting te moeten lichten.

Gaarne wil hij echter daarbij, op andere wijze bezuinigen en wel door te trachten de aangevraagde som niet alleen te doen strekken tot aankoop van terrein voor den bouw van infanterie-kazernen aldaar, maar ook tot aankoop van grond ten behoeve van de oprichting, later, van de andere militaire gebouwen, als een fouragemagazijn, stalling, enz., die ter volledige verbetering der kazerneering ter plaatse, noodig zijn.

Het wordt om die reden door hem wenschelijk geacht, de omschrijving van dezen post eenigszins te wijzigen en die als volgt te stellen:

»Aankoop en inrichting van terrein voor den bouw van kazernen, enz. voor een regiment infanterie en van andere militaire inrichtingen te Amersfoort».

Een derde overdekte rijbaan te Amersfoort is onmisbaar om de africhtings-oefeningen en die in het rijden van de vier verschillende korpsen der bereden wapens, welke erlang aldaar in garnizoen zullen zijn, regelmatig en zonder stoornis te doen plaats hebben.

Die vier verschillende troepengedeelten, namelijk: een depoteskadron, de veld-artillerie, de rij-school en het eskadron ordonnansen, moeten ten minste over drie afzonderlijke overdekte rijbanen kunnen beschikken.

Ten einde de paarden, tot de vier voormelde troepengedeelten behoorende, allen te Amersfoort te kunnen plaatsen, eischt de Rijksstalling aldaar alsnog een uitbreiding voor ongeveer 90 paarden.

De ondergeteekende was eerst voornemens den hiertoe noodigen bouw tot 1885 te verdagen; doch bij nadere overweging schijnt het verkieslijk de rij- en hoefsmidschool reeds in het volgende jaar naar Amersfoort over te brengen, vooral ten einde, zooals reeds besproken is, in het belang van de oefening der afdeeling cavalerie, die ingevolge het in 1881 vastgestelde dislocatie-plan te Venlo

vereinigd in garnizoenen zullen gebracht worden, dit gedeelte van dat plan zoodra mogelijk tot stand te brengen.

Voor den bouw, reeds in het volgende jaar, van bedoelde stalling is thans, in verband met het bovenstaande, alsnog in het gewijzigd ontwerp van wet een bedrag van f 60.000 uitgetrokken.

Ten einde evenwel hierdoor het eindcijfer der begrooting niet te verhoogen, heeft de ondergeteekende vermeend den post tot een bedrag van f 20.000, voor het bouwen van woningen voor gehuwde militairen op Rijksground te Kampen, benevens dien ad f 40.000, voor het bouwen van woningen voor gehuwde militairen op Rijksground te Arnhem, beide op de oorspronkelijke begrooting voorkomende, te moeten weglaten. Wanneer toch met den bouw dezer woningen in 1885 wordt aangevangen en deze in dat jaar krachtig wordt voortgezet, zullen die woningen nog bijtijds gereed kunnen zijn, terwijl inmiddels in het gemis daarvan, voor zooveel noodig, door huur kan worden voorzien.

's Gravenhage, 26 November 1883.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

BIJLAGEN TOT DE MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

OPGAAF van het benoodigde en voorhanden achterlaadgeschut voor de bewapening der verdedigingswerken:

Op 1 Januari 1883 voorhanden in het Rijk 14 kanonnen van 24 cM. St., 57 van 24 cM. IJ., 76 van 15 cM. St. L. (Zw.), 248 van 12 cM. L. A. Br. en St., 383 van 12 cM. K. A., 215 van 8 cM. A. Br.

Na dien datum nog op te leveren 4 kanonnen van 30,5 cM., 5 van 24 cM. St., 4 van 15 cM. St. L. (Zw.), 12 van 12 cM. L. A. Br. en St.

Te zamen als voorhanden te beschouwen 4 kanonnen van 30,5 cM., 19 van 24 cM. St., 57 van 24 cM. IJ., 80 van 15 cM. St. L. (Zw.), 260 van 12 cM. L. A. Br. en St., 383 van 12 cM. K. A., 215 van 8 cM. A. Br.

Zijn noodig volgens de vastgestelde armeeringsstaten 4 kanonnen van 30,5 cM., 47 van 24 cM. St., 18 van 24 cM. IJ., 69 van 15 cM. St. L. (Zw.), 68 van 15 cM. K., 263 van 12 cM. L. A. Br. en St., 418 van 12 cM. K. A., 237 van 8 cM. A. Br., 28 Getr. mortieren.

Zijn noodig voor de stelling *Amsterdam* en bij de forten bij *IJmuiden* en aan den *Nieuwen Maasmond* 7 kanonnen van 24 cM. St., 20 van 15 cM. St. L. (Zw.), 102 van 12 cM. L. A. Br. en St., 130 van 12 cM. K. A. en 10,5 cM. (*).

Totaal als noodig te beschouwen 4 kanonnen van 30,5 cM., 54 van 24 cM. St., 18 van 24 cM. IJ., 89 van 15 cM. St. L. (Zw.), 68 van 15 cM. K., 365 van 12 cM. L. A. Br. en St., 548 van 12 cM. K. A. en 10,5 cM., 237 van 8 cM. A. Br., 28 + (*) Getr. mortieren.

Zoodat hieraan *ontbreken* 35 kanonnen van 24 cM. St., 9 van 15 cM. St. L. (Zw.), 68 van 15 cM. K., 105 van 12 cM. L. A. Br. en St., 165 van 12 cM. K. A. en 10,5 cM., 22 van 8 cM. A. Br., 28 + (*) Getr. mortieren.

En *overcompleet* zijn 39 van 24 cM. IJ.

(*) Dit aantal kan nog niet met eenige juistheid worden opgegeven.

Omtrent het bovenstaande valt op te merken:

1°. dat onder het benoodigd niet begrepen zijn de vuurmonden voor *Geertruidenberg*, de *Zuiderlinie* en de *Grebbeinie*.

2°. dat geen bewapening is uitgetrokken voor de rondom *Amsterdam* op te maken posten in *tweede linie*.

3°. dat het als benoodigde opgegeven aantal kanonnen voor de stelling *Amsterdam* en de forten bij *IJmuiden* en aan den *Nieuwen Maasmond*, voor wat betreft de genoemde stelling, slechts op een globale berekening is gegrond, daar dat aantal nog niet met nauwkeurigheid is na te gaan.

4°. dat boven het aantal getr. mortieren, uitgetrokken in de vastgestelde armeeringsstaten en dat, benoodigd voor de stelling *Amsterdam*, nog een betrekkelijk groot aantal getr. mortieren zullen noodig zijn voor die sterkten, in welker armeeringsstaat zij niet zijn opgenomen, en bovendien ook wellicht in vervanging van de in de armeeringsstaten uitgetrokken kanonnen van 15 cM. K.

5°. dat in den loop van dit jaar ongeveer 48 kanonnen van 10,5 cM. zullen gereedkomen, waarvoor evenwel de affuiten en verdere uitrusting nog moeten worden aangeschaft.

OVERZICHT van uitgevoerde en in uitvoering zijnde werken betreffende het algemeen plan van kazerneering, vastgesteld bij het besluit des Konings van 5 December 1881 (*Staatsblad* n°. 189).

Toegestane en aangevraagde bedragen voor werken ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:

In 1881	f 535.500
» 1882	» 804.000 (1)
» 1883	» 863.500 (2)
» 1884	» 829.300

Uitgevoerde en in uitvoering zijnde werken en daarvoor noodige perceelen:

1ste Genie-commandement.

Bouwen van een kazerne c. a. voor een bataljon infanterie, op het terrein Damlust bij Utrecht (3). Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 f 107.004,91¹; uit dienst 1882 f 91.441,28; meer werk tot idem in 1882 f 15.799,55². Aannemingsom f 267.900. Afgelopen 15 November 1882.

Aankoop van perceelen voor den bouw van kazernen enz. en voor oefenings-terrein voor een regiment vestingartillerie en voor het korps genietroepen te Utrecht. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 92.970.

2de Genie-commandement.

Maken van een gebouw voor bureelen der artillerie met woning voor een adjudant-onderofficier te Helder. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 7.960. Aannemingsom f 7.960. Aanvang der uitvoering: Juni 1883. Het werk moet voor de eerste maal opgeleverd zijn 1 December 1883. De onderhoudstermijn eindigt 1 Juni 1884.

Verbeteren en uitbreiden van de kazerne aan het Waaitje, inrichten der hulpkazerne tot woningen voor gehuwden, magazijnen enz. en het verbeteren van

(1) In deze som is ook begrepen een bedrag van f 40 000 voor den bouw van een bakkerij met graan- en meelzolders te Utrecht, die echter thans nog niet tot uitvoering is gekomen

(2) In deze som is ook begrepen een bedrag van f 6000 voor den bouw van stallen voor verdachte en zieke paarden te 's Gravenhage, die echter door gemis aan geschikt terrein thans nog niet is aanbesteed kunnen worden.

(3) Voor dit werk is uit den dienst van 1880 betaald een som van f 69.453,80³.

het hospitaal te Hoorn. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 65.520; uit dienst 1884 f 3230. Aannemingsom f 68.750. Aanvang der uitvoering: Juni 1883. Het werk moet voor de eerste maal opgeleverd zijn 1 Mei 1884. De onderhoudstermijn eindigt 15 October 1884.

Bouwen van een cavalerie-kazerne c. a. met bijbehorende stallen, rijbanen, magazijnen, smederij enz. voor een depot-eskadron te Haarlem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 183.880,53; uit dienst 1883 f 236.119,47. Aannemingsom f 420.000. Aanvang der uitvoering: October 1882. Het werk moet voor de eerste maal opgeleverd zijn 1 September 1884. De onderhoudstermijn eindigt 15 October 1884.

Bouwen van een fourage-magazijn te Haarlem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 17.458,64²; uit dienst 1884 f 2641,35². Aannemingsom f 20.100. Het werk is voor de eerste maal opgeleverd 1 October 1883. De onderhoudstermijn eindigt 30 April 1884.

Bouwen van tien woningen voor gehuwde militairen en van een waschplaats enz. te Haarlem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 44.400. Aannemingsom f 44.400. Aanvang der uitvoering September 1883. Het werk moet voor de eerste maal opgeleverd zijn 1 Maart 1884. De onderhoudstermijn eindigt 1 Mei 1884.

Aankoop van perceelen voor idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 7358.

Overname van paardenruiven en voederbakken, benevens van de groote manège, van de gemeente Haarlem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 5482.

Schadeloosstelling aan de gemeente Haarlem voor het gebruik van gebouwen en gronden. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 4000.

Maken van een ringmuur met poort bij, en het doen van voorzieningen aan het hospitaal te Haarlem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 5756. Aannemingsom f 5756. Aanvang der uitvoering: Augustus 1882 Afge-loopen 30 April 1883.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 349,99².

Wijziging van de waschinrichting bij de Oranje-kazerne te 's Gravenhage. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 f 2664,98². Aannemingsom f 2665. Aanvang der uitvoering: Juli 1881. Afge-loopen 30 November 1881.

Verbetering van de Frederiks-kazerne te 's Gravenhage. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 9912. Aannemingsom f 9912. Aanvang der uitvoering: Maart 1883. Het werk is voor de eerste maal opgeleverd October 1883. De onderhoudstermijn eindigt 1 Mei 1884.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 2000.

Inrichting van een parkeerterrein c. a. voor bereden artillerie enz. te 's Gravenhage, met daarmede in verband staande werken. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 10.939. Aannemingsom f 10.939. Aanvang der uitvoering: April 1883. Het werk is voor de eerste maal opgeleverd 31 October 1883. De onderhoudstermijn eindigt 30 April 1884.

Schadeloosstelling aan de gemeente 's Gravenhage, voor het beschikbaar stellen van gemeentegrond aldaar, tot den bouw van woningen c. a. voor gehuwde militairen. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 20.000.

Verbeteren van de kazerne te Schoonhoven. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 f 11.488. Aannemingsom f 11.488. Aanvang der uitvoering: Juni 1881. Afge-loopen 30 April 1882.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 f 149,93.

3de Genie-commandement.

Botuwen van een kazerne voor het korps pontonniers te Dordrecht. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 62.903,67; uit dienst 1882 *f* 72.864,33; uit dienst 1883 *f* 2800. Aannemingsom *f* 138.568. Afgelopen 15 October 1883.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 *f* 2184,99.

Aankoop van grond voor dit werk. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 9225.

Aanbrengen van waterleidingen in deze kazerne. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 *f* 2249,96^s. Aannemingsom *f* 2250. Afgelopen 15 Oct. 1883.

Inrichting van de oude pontonniers-kazerne te Dordrecht tot schoollokalen, magazijnen, bureels, schermzalen en woningen voor gehuwde militairen. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 *f* 17.919. Aannemingsom *f* 17.919. Aanvang der uitvoering: Augustus 1883. Het werk moet voor de eerste maal opgeleverd zijn 1 Mei 1884. De onderhoudstermijn eindigt 1 Augustus 1884.

Maken van reinigingslokalen bij, en doen van voorzieningen aan de kazerne de Langestallen te Breda. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 5998,62. Aannemingsom *f* 5999. Aanvang der uitvoering: Juli 1881. Afgelopen 30 April 1882.

Vergrooten van de kazerne »den Doele» enz. voor het korps torpedisten te Brielle. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 63.795,38. Aannemingsom *f* 63.800. Aanvang der uitvoering: October 1881. Afgelopen 15 October 1882.

4de Genie-commandement.

Verbeteren van de Broerenkazerne te Zwolle. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 29.700. Aannemingsom *f* 29.700. Aanvang der uitvoering: Augustus 1881. Afgelopen 1 Augustus 1882.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 1999,37.

Bouwen van woningen voor gehuwde militairen en van waschklokalen voor waschbazen te Kampen. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 *f* 15.525. Aannemingsom *f* 15.525. Aanvang der uitvoering: Augustus 1883. Het werk moet voor de eerste maal opgeleverd zijn 31 Augustus 1884. De onderhoudstermijn eindigt 20 October 1884.

Aankoop van perceelen voor dit werk. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 *f* 8700.

Verbeteren van de Willemskazerne te Arnhem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 19.458. Aannemingsom *f* 19.458. Afgelopen 15 October 1882.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 *f* 4659,34^s.

Bouwen van kazernen c. a. voor 1½ bataljon infanterie te Arnhem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 *f* 81.000; uit dienst 1884 *f* 192.000; uit dienst 1885 *f* 110.900. Aannemingsom *f* 383.900. Aanvang der uitvoering: October 1883. Het werk moet voor de eerste maal opgeleverd zijn 1 Mei 1885. De onderhoudstermijn eindigt 15 Juli 1885.

Aankoop van grond voor dit werk. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 *f* 80.000.

Bouwen van een kazerne e. a. voor bereden wapens te Amersfoort. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 f 154,974,84^s; uit dienst 1882 f 175,580,02^s; uit dienst 1883 f 84,125,13. Aannemingsom f 414,680. Het werk is voor de eerste maal opgeleverd 1 November 1883. De onderhoudstermijn eindigt 15 December 1883.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 16,750.

Aankoop van grond voor dit werk (1). Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1881 f 8100.

Bouwen van een overdekte rijbaan te Amersfoort. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 26,900. Aannemingsom f 26,900. Aanvang der uitvoering: September 1882. Afgeloopt 1 October 1883.

Meer werk tot idem. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 1319,61^s.

Aankoop van grond voor dit werk. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 3400.

Bouwen van twintig woningen voor gehuwde militairen te Amersfoort. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1882 f 8593,78; uit dienst 1883 f 34,105,64^s. Aannemingsom f 42,700. Afgeloopt 10 October 1883.

Aankoop van grond voor dit werk. Betaald en reeds beschikbaar gesteld uit dienst 1883 f 9650.

NOTA, houdende vergelijking tusschen de Oorlogs-
begrootingen voor 1870 en voor 1884.

De oorzaken van het feit, dat het eindcijfer van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting in het laatste 20-tal jaren zoo belangrijk is gestegen, en dat de Oorlogsuitgaven thans jaarlijks het aanzienlijk bedrag van 21 à 22 millioen gulden bereiken, waar zij vroeger niet meer dan 10 à 14 millioen bedroegen, zijn hoofdzakelijk gelegen in de omstandigheid, dat in dit tijdperk belangrijke wijzigingen en hervormingen in de inrichting van ons krijgswezen moesten worden tot stand gebracht.

Kan al niet worden gezegd dat de belangen der landsverdediging vóór omstreeks het jaar 1864 werden verwaarloosd, — zeker is het toch dat daaraan toen niet evenveel aandacht werd gewijd als in den lateren tijd, en dat met minder zorg dan thans werd gearbeid aan het vele, dat ter behoorlijke regeling en voorbereiding tot den oorlog, noodzakelijk moet worden verricht en in stand gehouden.

De gebeurtenissen in Europa, meer bepaald sedert 1864, vestigden langzamerhand bij staatslieden en militairen de overtuiging, dat, ook voor kleine landen als het onze, het tijdperk van rust en van vertrouwen op voortdurenden vrede was afgesloten; dat daarentegen het gevaar voor verlies van ons onafhankelijk volksbestaan verre van hersenschimmig was geworden. Men begon dan ook in te zien dat het voor Nederland, evenzeer als voor alle andere Staten van Europa, een — zij 't ook treurige, maar niettemin dringende — noodzakelijkheid is, te allen tijde behoorlijk in staat te zijn om den oorlog, tot verdediging van de nationaliteit, te voeren, of om, met de wapenen in de hand, tegen schending onzer neutraliteit bij eenen strijd tusschen naburige Rijken, te waken. Naarmate het bewustzijn levendig werd dat te dien einde, reeds in tijd van vrede, meer uitgebreide en degelijke voorzorgen dan tot hiertoe werden genomen, noodig zijn,

(1) Voor dit doel werd in 1876 besteed een som van f 68,058.

werden de toestand en de inrichting onzer krijginstellingen meer en meer onderwerpen van studie en onderzoek; men trad daarbij in vergelijkingen met de militaire toestanden in het buitenland, en — wáár men ons krijgswezen aan een grondige critiek onderwierp, daar bleek het dat er veel was dat verouderd of gebrekkig was te noemen, veel dat aanvulling of verbetering behoefde.

Het was vooral het jaar 1870, dat ons in dit opzicht een, men mag zeggen *heilzame*, les heeft gegeven. De oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland deed de mogelijkheid ontstaan, dat ons land in den strijd zou worden medegesleept, of althans dat wij tot handhaving onzer neutraliteit zouden worden geroepen. De mobilisatie van het leger, welke dientengevolge noodzakelijk werd, gaf, voor het eerst sedert tal van jaren, de gelegenheid om de strijdkrachten uit den vrede-toestand op oorlogsvoet te brengen, en om mitsdien, althans eenigermate, proef-ondervindelijk te zien en te beoordeelen, of en in hoever het samengestelde werktuig waarmede de oorlog wordt gevoerd, desvereischt geschikt en in staat zou zijn tot werkdadig gebruik.

Die mobilisatie heeft ons dan ook, in vele opzichten, de oogen geopend voor den minder gunstigen toestand, waarin het krijgswezen tot dusver verkeerde; zij heeft het licht doen opgaan over tal van leemten en gebreken in de inrichting onzer levende en doode strijdkrachten, waarvan het bestaan wel is waar door deskundigen werd beweerd of vermoed, maar waarvan het ernstige karakter nog niet algemeen werd gevoeld en erkend. Niet alleen toch, lieten de organisatie, de sterkte, de geoefendheid, de uitrusting der troepen, de samenstelling der hulpdiensten te wenschen over en was de in de magazijnen opgelegde voorraad krijgshoeften onvoldoende, ook de inrichting der verdedigingsliniën en der inondatiemiddelen, de toestand, de bewapening en de uitrusting der versterkingen, waren verre van volmaakt te noemen. Daarbij droeg de regeling van het krijgswezen in alle opzichten den stempel van te veel op den vrede-toestand te zijn gebaseerd. Er was niet genoeg rekening gehouden met den eisch, om te allen tijde snel en geregeld op oorlogsvoet te kunnen overgaan; een eisch die zich met te meer kracht doet gelden, naarmate de middelen van versnelde gemeenschap en verkeer zich ontwikkelen en ook op het gebied der oorlogvoering aanwending en toepassing vinden.

Het is geenszins de bedoeling van den ondergeteekende, door het in herinnering brengen van deze feiten, een beschuldiging uit te spreken tegen de bewindsheden, die met de zorg voor den toestand van het krijgswezen belast zijn geweest. Dat die toestand in 1870 te wenschen overliet, was het gevolg van den zoo langdurigen tijd van vrede, waarin geen oorlogsgevaar ons land had bedreigd, zoodat het aan een krachtigen drijfveer om de strijdmacht in alle opzichten voor hare taak voor te bereiden, had ontbroken, en men gezwich had voor den drang naar bezuiniging, die voor de oorlogsuitgaven geen hooger cijfer dan 10 miljoen gulden per jaar toeliet.

Voorts moet in aanmerking worden genomen, dat de vorderingen der wetenschap, inzonderheid op technisch gebied, in korten tijd een zoo hooge vlucht namen en dat zich daarvan spoedig zoo belangrijke toepassingen in het krijgswezen deden gelden, dat ons land te dien aanzien geen gelijken tred kon houden met andere Staten, welke zich in de noodzakelijkheid bevonden steeds op een mogelijken oorlog bedacht te zijn en wier financieele krachten toelieten onmiddellijk van de nieuwste en beste hulpmiddelen der wetenschap partij te trekken. Ook mag niet worden voorbijgezien dat eertijds het uitbreken van eenen oorlog veelal geruimen tijd te voren kon worden voorzien, en dat daarbij het inleidingstijdperk voor den eigenlijken strijd vele weken, soms maanden duurde; terwijl daarentegen in 1870 niet alleen het oorlogsgevaar snel en onverwacht is ontstaan, maar ook de noodzakelijkheid om de mobilisatie en de concentratie der strijdkrachten te bespoedigen, in al hare kracht op den voorgrond is getreden. Aan die noodzakelijkheid moet dan ook juist en vooral sedert 1870, een groot gewicht worden gehecht, bij het vaststellen der maatregelen betreffende de inrichting der strijdkrachten en de voorbereiding tot den oorlog.

Waar intusschen — ook na 1870 — in den staatkundigen toestand van Europa, zoo menige aanleiding, die ook voor ons land een bedreiging van den vrede kon worden, niet te miskennen viel, waar tevens de inrichting onzer weermiddelen zoo veel ongerustheid moest inboezemen aangaande het antwoord op de vraag, of wij de taak der verdediging met goed gevolg zouden vermogen te ondernemen en ten einde brengen, — daar was voorzeker het tijdstip aangebroken, om met kracht de hand aan het werk te slaan, tot het nemen van maatregelen ter verbetering onzer krijgsmatregelen. Geen wonder dan ook, dat de opvolgende Regeeringen, die sedert 1870 het bewind voerden, zich zonder uitzondering tot taak stelden, daarvoor eenen alleszins voldoende toestand te scheppen, een toestand beantwoordende aan de eischen der oorlogvoering van den tegenwoordigen tijd. Bij dat streven werden zij, in het algemeen, door de natie en door de Vertegenwoordiging gesteund. Van de zijde der Staten-Generaal ging daarbij zelfs menigmaal een krachtigen aandrang uit, tot het treffen van noodig geoordeelde voorzieningen, en werd der Regeering herhaaldelijk het pad afgebakend dat zij bij de aan te brengen verbeteringen had te volgen.

Het was te voorzien — en niemand kon het zich verheelen — dat aan de hervorming onzer strijdkrachten hoogstbelangrijke uitgaven gepaard zouden gaan. Het was evenwel duidelijk dat die uitgaven onvermijdelijk waren. Immers men had te kiezen tusschen het bestendige van een toestand die buiten eenigen twijfel voor de verdediging *onvoldoende* was en waarbij de zekerheid bestond, dat het land een gemakkelijke prooi zou worden van de Mogendheid die zich ten doel mocht stellen het in bezit te nemen — en tusschen het vermeederen van ons weerstandsvermogen, zij 't ook ten koste van veel geld, zoodanig dat wij, bij de vele hulpmiddelen waarover wij kunnen beschikken, met vrouwen op onze kracht de toekomst zouden kunnen afwachten. Van de zijde der Regeeringen ware het nalaten van pogingen om in den toestand van het krijgswezen verbetering te brengen, plichtverzuim geweest; het weigeren van steun daaraan door het volk en zijne Vertegenwoordigers hadde gelijk gestaan met het vrijwillig prijsgeven van onze aanspraken op een langer behoud onzer vrijheid en onafhankelijkheid en zeer zeker ook van het recht op het voeren van heerschappij over een Indisch Rijk, met eenige millioenen inwoners.

Verschillende toevallig samenwerkende oorzaken, brachten intusschen te weeg dat de oorlogsuitgaven in de laatste 13 jaren nog aanmerkelijk hooger stegen dan voor de verbetering van den toestand en het gehalte der strijdkrachten a priori noodig kon worden geacht. Het tijdperk waarin tal van maatregelen moesten worden genomen om het krijgswezen, in zuiver militair opzicht, te brengen op de hoogte des tijds, was tevens dat, waarin de bezoldiging van het personeel, in verband met maatschappelijke toestanden en met de eischen voor het levensonderhoud, ten gevolge van de verminderde waarde van het geld, dringend vermeerdering vorderde; waar in toenemende behoeften en hygiënische eischen ten aanzien van de legerverpleging, zich deden gelden; waarin de vorming van een voldoende talrijk en bruikbaar *kader* — mede ter voorziening in de buitengewone behoefte aan aanvulling, welke sedert het begin van den Atjeh-oorlog, ten gevolge van overplaatsingen op ruime schaal bij het Indische leger, bestaat — op ernstige bezwaren stuitte, waaraan ten deele eveneens door geldelijke offers moest worden te gemoet gekomen. In elke richting dus vertoonden zich, tezelfder tijd, aanleidingen tot hoogere uitgaven, uitgaven gedeeltelijk van *buitengewone aard* en die slechts éénmaal werden gevorderd; voor een belangrijk deel echter ook *jaarlijks terugkeerende*, die een *bestendige* verhooging van het eindcijfer der oorlogsbegroting teweegbrachten.

De vraag of de gelden — jaarlijks ongeveer 10 millioen gulden — die méér dan vroeger voor het krijgswezen werden beschikbaar gesteld, inderdaad hebben kunnen strekken tot het in het leven roepen van een *geheel* bevredigenden toestand, kan voorsnog niet bevestigend worden beantwoord. Een nieuwe regeling van de levende strijdkrachten, die op gewijzigde wettelijke grondslagen behoort te rusten, blijft ontbreken, en — zoolang die niet is tot stand gebracht, moeten

de sterkte en het gehalte van het voor de verdediging beschikbare personeel te wenschen overlaten.

Maar niettemin is er met de toegestane gelden veel, zeer veel verricht, dat aan de waarde en de bruikbaarheid van het leger aan ons verdedigingsvermogen in hooge mate is ten goede gekomen, en een vergelijking van den tegenwoordigen toestand met dien van het jaar 1870, wijst talrijke punten van verschil aan, die getuigenis afleggen van vooruitgang op verschillend gebied, van ingrijpende verbetering zelfs, waar die bij de nog bestaande wettelijke hinderpalen, mogelijk en uitvoerbaar was.

Het vestingstelsel werd op juiste grondslagen geregeld; de voltooiing van de omvangrijke werken, daarvoor gevorderd, is bereids voor een goed deel ten einde gebracht en overigens in vollen gang; de nieuw gebouwde forten zijn ingericht overeenkomstig de technische en militaire eischen des tijds; bomvrije ruimten voor logies en magazijnen zijn in ruime mate voorhanden; de bewapening is herzien en wordt geleidelijk versterkt door vuurmonden van uitmuntende hoedanigheden; in de uitrusting met genie-materieel wordt gaandeweg voorzien; om het spoedig stellen der inundatiën te verzekeren, zijn kostbare werken tot stand gebracht, het in staat van verdediging brengen der versterkingen wordt zooveel mogelijk voorbereid, voor de telegraphische gemeenschap in de liniën is al het noodige materieel aanwezig, en zijn bovendien onderaardsche verbindingen in aanleg; het torpedo-wezen is geheel georganiseerd; het commando over de liniën, groepen, vestingen en forten is voorloopig geregeld; de aangewezen commandanten stellen zich reeds bij voorbaat op de hoogte van de taak die hen bij het uitbreken van eenen oorlog wacht.

In *dit* opzicht, wat de doode weermiddelen betreft, is dus ontegenzeggelijk een toestand ingetreden, die, zij 't nog niet volmaakt, toch alleszins bevredigend mag heeten. De Nieuwe Hollandsche Waterlinie bevindt zich reeds thans, zoo ten aanzien van de inrichting der werken en inundatie-middelen, als van de bewapening en uitrusting, in een' toestand, gunstiger dan die van eenige andere verdedigingslinie, in welk Rijk van Europa ook. En indien slechts de geldmiddelen niet ontbreken, zal het geheele vestingsstelsel, binnen enkele jaren, zeer zeker voldoen aan alle eischen, welke in redelijkheid in het belang der verdediging moeten worden gesteld.

Doch ook met betrekking tot de levende strijdkrachten is veel gedaan, wat de bruikbaarheid voor den oorlog aanmerkelijk heeft verhoogd. De bewapening der troepen, zoowel van de infanterie, de cavalerie en de genietroepen als van de bereden artillerie, is uitstekend goed en kan wedijveren met die van de beste legers van Europa; de organisatie is verbeterd; de hulpdiensten, welke sterkte en samenstelling vroeger te eenemale onvoldoende waren, zijn in betere verhouding met de overige troepen en op goede grondslagen geregeld; in de uitrusting der troepen — onder anderen met pioniergereedschap, voertuigen, materieel voor den geneeskundigen dienst enz. — is grootendeels op alleszins voldoende wijze voorzien; de voorraad krijgsmiddelen van allerlei aard is uitgebreid; het magazijnstelsel is verbeterd, de opleiding van de troepen heeft ook door verbeterde dislocatie en door veldmanoeuvres, oefeningen op de forten en bijzondere practische oefeningen der technische wapens, meer overeenkomstig de eischen voor den werkelijken oorlog plaats; tal van nieuwe voorschriften in het belang dier opleiding zijn in het licht gegeven; de bevelvoering voor de onderdeelen van het veldleger is geregeld, de aanvankelijke bestemming bij mobilisatie, zoowel voor veld- als voor bezettingstroepen is voor onderscheidene gevallen vastgesteld, de staven der divisien en onderdeelen zijn georganiseerd, het daarvoor bestemde personeel is aangewezen; talrijke bepalingen zijn gemaakt en maatregelen genomen om het spoedig en geregeld op voet van oorlog brengen van het leger te verzekeren.

Moge bij dat alles nog veel te doen overblijven, mogen daarbij zelfs, zoo men wil, vele nevenzaken zijn, die van betrekkelijk ondergeschikt belang zijn voor de waarde onzer levende strijdkrachten en door welke behoorlijke regeling niet kan

worden te gemoet gekomen aan de onvoldoende sterkte, het minder goede gehalte, den korten oefeningstijd der nationale militie — die de hoofdkracht van ons leger uitmaakt — het zijn niettemin zaken, van welker meer of min deugdelijke regeling, de bruikbaarheid van de troepen in hooge mate afhankelijk is en die men niet ongestraft zou kunnen verwaarloosen.

Thans kan dan ook worden gezegd, wat in het jaar 1870 nog niet kon worden beweerd, dan het mogelijke is en wordt gedaan om van de *beschikbare* troepenmacht desgevorderd op de beste wijze partij te kunnen trekken voor de verdediging; om de bruikbaarheid daarvan zoo hoog mogelijk op te voeren, en om haar in een minimum van tijd behoorlijk georganiseerd en van het noodige voorzien te kunnen brengen dáár waar hare aanwending zou worden vereischt.

Veel is overigens ook gedaan in het belang van de materiele positie der militairen. Aan de verbetering der kazerneering — een ook door de Staten-Generaal erkende dringende eisch — is met kracht de hand geslagen; doelmatig ingerichte kazernen, hospitalen, magazijnen enz., verrijzen waar zulks, in verband met de gelegenheid tot oefening der troepen en met de eischen voor een oorlogstoestand, noodzakelijk is te achten.

De soldijen van het mindere kader, en ook die van den soldaat, zijn verhoogd; aan den onderofficier is een behoorlijk, in de hogere graden een voor zijnen stand betrekkelijk ruim bestaan verzekerd; de traktementen der officieren zijn, zij 't ook nog in onvoldoende mate, vermeerderd; de pensioenen van officieren en minderen zijn aanzienlijk verbeterd en waarborgen thans aan den oudgediende het uitzicht op een voldoende inkomen voor zijn levensonderhoud.

Beoogde men bij het tot stand brengen dier verbeteringen ten behoeve van den militair beneden den rang van officier, ook bepaaldelijk het bevorderen van de vrijwillige dienstdiening en het verkrijgen van meer en geschikte stof voor de kadervorming — ter bereiking van dat doel werden ook nog andere middelen te baat genomen. De nieuw opgerichte Pupillenschool en de Instructie-batterij voor de bereden artillerie, werken thans met het Instructie-bataillon en de Instructie-compagnie voor de vestingartillerie samen, om voor de onderscheidene wapens het benodigde kader te trachten te verkrijgen. En al moge ook de uitkomst van al die maatregelen nog niet ten volle aan de verwachting beantwoorden en nog onvoldoende zijn om in het ernstige euvel, den kadernood, geheel te voorzien — er is niettemin ook in dit opzicht met ernst gestreefd naar verbetering; er is gedaan wat, bij de bestaande wettelijke regelingen op het stuk van den dienstplicht, mogelijk was en tot resultaten kon leiden.

Hoe aanzienlijk dus ook de uitgaven zijn, die sedert 1870 jaarlijks aan het krijgswesen worden ten koste gelegd, zonder dat nog de zoo noodzakelijke ingrijpende hervorming der levende strijdkrachten werd verkregen — het is er verre van, dat de beschikbaar gestelde gelden nutteloos zouden zijn weggeworpen. De toestand laat, voorzeker, ook thans nog te wenschen over, maar ieder deskundige zal erkennen dat daarin sedert 1870 zeer veel is verbeterd, dat, ondanks de zoo menigvuldige afwisseling van bewindslieden, over het algemeen daarbij naar één doel is gestreefd en stelselmatig is gearbeid; dat dan ook met méér vertrouwen dan toen, de taak der verdediging zou kunnen worden ondernomen. De offers, door de natie in het belang der defensie gebracht, zouden in de ure des gevaars zeer zeker blijken vruchten te hebben gedragen.

Ten einde te doen zien welken invloed onderscheidene maatregelen, sedert 1870 ter verbetering van het krijgswesen genomen, bij voortdurende op het eindcijfer der begrooting zullen hebben, volgt hier een vergelijking van eenige overeenkomstige cijfers van *gewone uitgaven*, uit de begrooting voor genoemd jaar (wet van 18 Januari 1870, Staatsblad n°. 21) en uit de gewijzigde ontwerp-begrooting voor 1884. Daarbij zal meer bepaald ook worden herinnerd, aan hetgeen geschied is ter voorziening in de leemten en gebreken, welke zich bij de mobilisatie van het leger in 1870 hebben geopenbaard.

Bij de behandeling van het daaromtrent van de Staten-Generaal medegedeelde *verslag* toch, werd door de Vertegenwoordiging met kracht op het treffen van

maatregelen tot verbetering te dien aanzien aangedrongen, en de Staten-Generaal hebben dan ook de vermeerdering, mede van de gewone oorlogsuitgaven, welke daarvan het gevolg is geweest, niet slechts kunnen voorzien, maar zij hebben die zelfs — het kan niet worden betwist — uitdrukkelijk gewild en gevorderd.

I. De staven.

Op de begrooting voor 1884 is méér uitgetrokken dan op die voor 1870 voor: den generalen staf *f* 25.974; de intendance *f* 28.675.

Behalve van traktementsvermeerdering der officieren en van méér bijzondere vergoedingen voor verblijf in de residentie en in de hoofdstad, verhuiskosten, enz., is deze toeneming der uitgaven het gevolg van een uitbreiding dier beide dienstvakken:

Zij telden namelijk in 1870, generale staf: 14 hoofdofficieren en kapiteins, 4 luitenants; 1884: 21 hoofdofficieren en kapiteins.

Zij telden namelijk in 1870, intendance: 12 officieren; 1884: 20 officieren.

De generale staf beschikt dus thans over 7 officieren méér dan in 1870 (de luitenants waren leerlingen der stafschool); de intendance over 8 officieren méér.

In het mobilisatie-verslag werd de sterkte der beide dienstvakken onvoldoende genoemd, en een uitbreiding dringend noodzakelijk geacht. Tevens werd er op gewezen dat de opleiding en de regeling der werkzaamheden van de intendanten te wenschen overlieten. Wat de opleiding betreft, daarin is sedert voorzien door de oprichting van den *intendance-cursus* bij de *Krijgsschool*. Deze inrichting, tevens bestemd voor de vorming van stafofficieren, vordert een jaarlijksche uitgaaf van *f* 9400 (art. 23) die in 1870 niet plaats had. Daardoor wordt intusschen geleidelijk een *reserve* verkregen van officieren, die geschikt zijn om aan deze dienstvakken bij mobilisatie de noodige uitbreiding te geven. Het gemis van een dergelijke elasticiteit voor de organisatie, zoowel van den generalen staf als van de intendance — in het mobilisatie-verslag een nadeel genoemd — is dus thans als opgeheven te beschouwen.

In de regeling der werkzaamheden van de intendanten is, vooral bij de reorganisatie van 1881, een gewenschte verbetering gebracht, zoodat die officieren thans veel meer dan in 1870 met dienstverrichtingen betreffende de eigenlijke *legerverpleging* zijn belast.

De besproken verbetering der staven vordert voor 1884 een hogere uitgaaf van: Generale staf *f* 25.974; Intendance *f* 28.675; Krijgsschool *f* 9400; totaal *f* 64,049.

II. De Wapens. (Staven en korpsen.)

De 3de *Afdeeling* der begrooting voor 1870 (officieren en troepen), werd geraamd op *f* 8.970.242.

Daarvan moeten, voor het maken eener zuivere vergelijking met de begrooting voor 1884, worden *afgetrokken*: de navolgende posten, voor bezoldiging van officieren van gezondheid en administrateurs van kleeding, die in 1870 wél, doch thans niet meer in de artikelen der wapenkorpsen zijn begrepen, alsmede die voor onderhoud van *nachtleger* en voor vernieuwing van *ledergoed* en *paardentuig* welke in 1870 mede in de artikelen der wapens waren opgenomen, doch thans op afzonderlijke artikelen der begrooting voorkomen.

Deze posten zijn:

86 officieren van gezondheid *f* 107.800; 18 administrateurs van kleeding *f* 30.000; nachtleger *f* 106.464; ledergoed en paardentuig *f* 40.789; te zamen *f* 285.053; blijft *f* 8.685.189.

De 3de en 4de *Afdeeling* der begrooting voor 1884 bedragen:

3de afdeeling *f* 2.924.688; 4de afdeeling *f* 8.669.150; te zamen *f* 11.593.838.

Daarvan af te trekken voor ;

Art. 17 en art. 18 *f* 436.720; rest *f* 11.157.118.

Alzoo bedragen de kosten van het personeel en de paarden der onderscheidene wapens voor 1884 méér *f* 11.157.118 — *f* 8.685.189 = *f* 2.471.929.

Van de verschillende oorzaken waardoor deze toeneming van uitgaven tot een zoo belangrijk bedrag wordt teweeggebracht, zullen de voornaamste hieronder worden vermeld:

a. Voor 1884 worden uitgaven gevorderd ten behoeve van de generaal-majors, divisiecommandanten en voor de adjudanten der bevelhebbers in de militaire afdelingen, ten bedrage van *f* 23.100.

Voor 1870 werden de divisiecommandanten voor *memorie* op de begrooting gevoerd en eveneens de adjudanten voor deze autoriteiten. De bevelhebbers in de militaire afdelingen komen op *beide* begrootingen voor onder den *grooten staf*.

De regeling van het commando over de troepen van het veldleger en de samenstelling der hoofdkwartieren, zooals die thans bestaan, zijn zeker beter in overeenstemming met de eischen voor den oorlogstoestand dan die van 1870. In het *mobilisatie-verslag* wordt er op gewezen dat daarin verbetering noodig was.

b. De *feitelijke sterkte* van officieren, onderofficieren en manschappen. Deze zoude, inzonderheid met betrekking tot het vrijwillig dienende en dus permanente onder de wapens zijnde personeel, uit den aard der zaak een grooten invloed op het kostenbedrag der wapens kunnen uitoefenen. *Bijlage B* geeft een overzicht van de legersterkte op 1 Juli 1870 (*Bijlage A* van het mobilisatie-verslag) en op 1 Juli 1883.

Uit dien staat blijkt, dat de sterkte der korpsen (zonder het Koloniaal Werfdepot, de Koninklijke Militaire Academie en de Pupillenschool) op 1 Juli 1883 42 hoofden méér telde dan op 1 Juli 1870; het aantal officieren is verminderd, het aantal onderofficieren vrij belangrijk vermeerderd. Hoezeer dus voor de laatstbedoelden méér uitgaven dan in 1870 noodig zijn, zou daartegen over staan een vermindering van kosten voor de officieren, de tamboers enz. De sterkte van het personeel blijkt dus in 't algemeen geen aanleiding te geven tot een eenigszins belangrijke verhooging der begrooting.

Een *aanmerkelijke* en *blijvende* vermeerdering der jaarlijksche uitgaven spruit evenwel voort uit de legersterkte in verband met:

1°. de *verhooging der traktementen* van de officieren en van de *soldijen* der onderofficieren en minderen.

Een berekening van het juiste bedrag dezer vermeerdering is bezwaarlijk te maken. Om echter te doen zien, dat *aanzienlijke* uitgaven uit de traktements- en soldijverhoogingen moeten volgen, zij hier vermeld:

dat de in 1881 ingevoerde regeling van de traktementen der officieren, en enkele andere maatregelen (verhouding aantallen 1ste en 2de luitenants, toelagen, enz.) voor 1884 vorderen een vermeerdering van kosten, van *f* 202.650;

dat de in 1883 vastgestelde soldijverhooging der *onderofficieren*, voor 1884 een toeneming van uitgaven teweegbrengt, van *f* 73.739,12⁵;

dat de soldijen per dag bij het wapen der infanterie respectievelijk bedragen voor een:

Adjudant-onderofficier, in 1870 *f* 1,15, in 1884 *f* 2,02; sergeant-majoor, in 1870 *f* 1, in 1884 *f* 1,47 à *f* 1,73; sergeant, in 1870 *f* 0,67⁵, in 1884 *f* 0,82 à *f* 0,92 of *f* 1,22; soldaat, in 1870 *f* 0,28, in 1884 *f* 0,34;

2°. het *langer* onder de wapenen houden van de militia voor *eerste oefening*.

Terwijl nl. voor 1884 gerekend wordt, dat de militia bij alle wapens *een vol jaar* onder de wapenen blijft, was die tijd voor 1870 bepaald voor:

Infanterie en genietroepen op 10 maanden:

Vestingartillerie en pontonniers op 8 maanden;

Cavalerie, veld- en rijdende artillerie op 12 maanden.

Het zal wel overbodig zijn te betoogen, dat het, om aan onze militia een zoodanigen graad van geoefendheid te kunnen geven, dat zij althans als *bruikbaar* voor de oorlogstaak is te beschouwen, *hoog noodig* is, haar *zóó* lang onder de wapenen te houden als de Grondwet toelaat. Dit werd reeds in 1873 bij het vaststellen der begrooting voor het volgende jaar, door de Vertegenwoordiging erkend.

De beschikbare tijd — 12 maanden — is alsdan voor het vele wat den militia moet worden onderwezen, nog zeer beperkt. De eerste oefeningstijd was dan ook in 1870 voor de onbereden wapens ten eenenmale *onvoldoende*;

3°. de sterkte der *militie*:

Deze bedraagt, volgens het mobilisatie-verslag en volgens de staten B en C der begrooting voor 1884 respectievelijk:

Militiesterkte, 1 Juli 1870 onder de wapenen 14.890 man; met onbepaald verlof 30.500 man; totaal 45.390.

Militiesterkte 1 Juli 1883 onder de wapenen 16.093 man; met onbepaald verlof 30.796; totaal 46.889 man.

Alzoo in 1883 méér onder de wapenen 1203 man; met onbepaald verlof 296 man; totaal 1499 man.

Het jaarlijks inlijven van een grooter aantal miliciens brengt verhooving van kosten te weeg: bijv. voor eerste uitrusting op het kleeding- en reparatiefonds, enz.

De lichting der militia bedroeg overigens in beide jaren 10.400 man nominaal.

4°. Het *oproepen* van méér miliciens-verlofgangers voor *herhalingsoefeningen* — mede reeds in 1873 als noodzakelijk erkend — en het *langer* onder de wapenen houden van die miliciens. Voor 1870 werd namelijk gerekend dat onder de wapenen zouden komen:

5400 man gedurende 35 dagen, en 910 man gedurende 30 dagen, totaal 6310 man; terwijl bijv. voor 1883 gelden benoodigd waren voor: 9560 man die gedurende 40 dagen onder de wapenen zouden blijven.

De *vermeerdering* van uitgaven welke door de sub 1—4 vermelde oorzaken wordt teweeggebracht, bedraagt, alleen voor de *militie*:

Voor soldijen langer onder de wapenen houden der militia voor eerste oefeningstijd *f* 581.777.

Voor soldijen herhalingsoefeningen *f* 79.041.

Eerste uitrusting der miliciens (kleeding- en reparatiefonds) *f* 10.080.

Brood en kleeding- en reparatiefonds (toelage) *f* 220.452.

Totaal *f* 891.350.

Het onder de wapenen houden van een grooter aantal miliciens voor het *blijvend gedeelte* vorderde in 1883 een som van *f* 20.872 méér dan in 1870. Daartegenover staat echter dat in laatstvermeld jaar het aantal vrijwilligers grooter was.

c. De sterkte der paarden.

Blijkens bijlage B waren op 1 Juli jl. méér aanwezig dan in 1870: 5 hoofd-officierspaarden (infanterie); 54 cavaleriepaarden; 655 artilleriepaarden.

Deze kosten voor 1884 méér aan *fourage*: Infanterie *f* 1.427,40; Cavalerie *f* 12.846,60; Artillerie *f* 172.605,60. Totaal *f* 186.879,60.

Bovendien vordert het grootere aantal paarden niet onbelangrijk hoogere uitgaven voor *verzorging* en *onderhoud* (stalgereedschap, hoefbeslag, stalling, enz.) en voor *zadeltuig*. Daarbij komt nog het volgende: In 1870 werd de opbrengst van paardenmest, doode paarden en veulens in mindering gebracht van de begrooting. Sedert 1881 geschiedt dit niet meer, doch vloeit het bedrag dier opbrengst als bate in de schatkist. Dientengevolge zijn de kosten voor verzorging van paarden *op de begrooting* zooveel hooger geworden, en wel *jaarlijks* gemiddeld ongeveer *f* 85.000 (1).

(1) De bedoelde opbrengst bedroeg in 1881 *f* 83.404,19^s, in 1882 *f* 86.520,04.

De grootere paardensterkte wijst overigens op de verbetering van twee leemten, die in het mobilisatie-verslag werden geconstateerd, namelijk de te geringe effectieve sterkte der eskadrons cavalerie, en te zwakke bereden artillerie.

Wat de cavalerie betreft, hoezeer het aantal veldeskadrons bij de reorganisatie van 1881 hetzelfde gebleven is, zijn daarbij de *reverse*- en 1 der *dépôt*-eskadrons opgeheven.

Desniettenstaande telt het wapen nog 54 paarden méér dan in 1870, zoodat de gemiddelde sterkte der eskadrons is vermeerderd. Overigens lijdt de cavalerie ook thans nog aan het euvel dat reeds in 1870 werd opgemerkt: namelijk het incompleet aan afgerichte en voor den velddienst geschikte paarden.

De vermeerdering van artilleriepaarden houdt verband, vooreerst met de uitbreiding der bereden artillerie, en voorts met die van den trein, beide in het mobilisatie-verslag dringend noodzakelijk geacht. De bereden artillerie telde namelijk in 1870: 408 stukken; thans 120. De trein bestaat sedert 1881 uit zes *compagnieën*, in 1870 waren er slechts drie. Ook het aantal caissons der batterijen is aanmerkelijk vermeerderd.

d. De verhooging van het minimum-bedrag, 't welk aan den soldaat van zijn soldij, na aftrek van de kosten voor zijn voeding, als *zakgeld* moet worden uitgekeerd.

Voor den soldaat der infanterie is dit van 5 cent op 10 cent gebracht. Dientengevolge, alsmede de door de meerdere *duurte der levensmiddelen* en de *verbetering der voeding*, zijn de soldijen, hoezeer die na 1870 zijn verhoogd, thans op verre na niet toereikend om de kosten der menages te dekken en den man het minimum-bedrag aan zakgeld uit te keeren.

Aan *bijslag op de soldij* moet daarom op de begrooting voor 1884 worden uitgetrokken f 178.650, terwijl op die van 1870 daarvoor slechts voorkwam f 3200, alzoo voor 1884 méér f 175.450.

e. De maatregelen in het belang van *het ondermijns* in het leger genomen.

Zie hieromtrent bij punt VI hierachter.

f. Verschillende oorzaken, waarvan de invloed op de uitgaven niet juist is aan te geven, maar die niettemin in belangrijke mate tot vermeerdering daarvan bijdragen, ontstaan zoowel ten gevolge van het *langer* in dienst houden van een *groter* aantal manschappen, als van *veelvuldiger oefening* (manoeuvres enz.).

Zoo zal de kleeding dientengevolge méér slijten dan vroeger, waardoor het saldo schuld, op het kleeding- en reparatiefonds, dat ten laste van het Rijk komt, grooter wordt; zoo is meer geld noodig voor onderhoud van het nachtleger, het wasschen der nachtlegergoederen, onderhoud van lokalen, slijtage aan ledergoed enz. Ook de maatregelen in het belang der spoedige mobilisatie genomen dragen daartoe bij, bij voorbeeld door het in orde houden der door de met onbepaald verlof gaande miliciens gedeponceerd wordende kleeding en uitrusting en van de voorwerpen die door de troepen te velde moeten worden medegenomen, enz.

III. De remonte.

Voor de aanvulling der paardensterkte wordt voor 1884 noodig geacht f 358.720. Voor 1870 was noodig f 161.350. Voor 1884 méér f 197.370.

Deze aanzienlijke vermeerdering is het gevolg van: 1°, de *uitbreiding* van de paardensterkte van cavalerie en artillerie en van het streven om de eskadrons zooveel mogelijk samengesteld te doen zijn uit geene andere dan voor den velddienst geheel geschikte paarden, waartoe eene grootere *jaarlijksche* aanvulling noodig is. Dientengevolge moeten in 1884 worden aangeschaft 608 paarden, terwijl in 1870 noodig waren 461 paarden. Voor 1884 méér 147 paarden.

2°. Van de stijging van den *prijs* van aankoop der paarden. Deze bedroeg in 1870 slechts f 350, terwijl thans daarvoor f 590, alzoo f 240 per paard méér moet worden uitgetrokken.

In het mobilisatie-verslag werd de aanvulling zooals die destijds plaats had, geheel *onvoldoende* genoemd. Ook in dit opzicht is dus, zij 't ook ten koste van een *blijvende* verhooging der begrooting, aan de eischen van den dienst tegemoet gekomen.

IV. De oefeningen.

Bijzondere uitgaven voor oefeningen der troepen komen op de begrooting voor 1870 slechts voor ten behoeve van: kampeeren van troepen (Art. 43) f 40,000, practische oefeningen der mineurs (Art. 25) f 2.400. Totaal f 42.400.

Daarentegen zijn voor 1884 uitgetrokken: manoeuvres, oefeningen op de forten en kampen (Art. 17) f 64.000, practische oefeningen artillerie (Art. 32) f 27.000, practische oefeningen genietroepen (Art. 40) f 9.000. Totaal f 100.000. Alzoo méér dan in 1870 f 87.600.

Dat deze hoogere uitgaaf ten bate van de bruikbaarheid van het leger strekt, en er toe bijdraagt om den in 1870 bestaanden minder gunstigen toestand met betrekking tot de geoeffendheid der troepen te verbeteren, behoeft geen betoog.

Intusschen heeft het op ruimere schaal oefenen der troepen nog andere en meer uitgaven ten gevolge, dan die welke in vorenstaande opgaaf zijn vermeld als *rechtstreeks* daarvoor te worden gedaan. Zoo worden bijv. door de infanterie en cavalerie thans veel meer *schietoefeningen* gehouden; daardoor en ook door de verstrekingen van munitie aan de schutterijen en weerbaarheidsvereenigingen worden thans jaarlijks verbruikt 3 millioen patronen, tegen 1.860,000 in 1869. De hoogere kosten daarvan, ten bedrage van ongeveer f 27.000, komen ten laste van de *artillerie-inrichtingen* (patroon-fabricage, buskruit-verzendingen), terwijl ook het *onderhoud* der geweren (en karabijnen) dientengevolge meer uitgaven vordert. Ook de artillerie — zoowel de vesting- als de bereden — houdt thans veel meer oefeningen (oefeningen op de forten; oefeningen met de zeemacht te Helder; schietoefeningen nabij de garnizoenen en op de Oldebroeksche heide enz.), waardoor het nieuwere materieel, dat op zichzelf reeds veel kostbaarder is dan het vroegere, vrij belangrijke sommen aan onderhoud en herstellingen en aan verbruikte munitien vordert. Zoo is voor de schietoefeningen der artillerie eene permanente legerplaats bij Oldebroek moeten worden ingericht, omdat de bestaande terreinen geene voldoende gelegenheid aanboden om met het nieuwere, ver dragende vesting- en veldgeschut op alle afstanden te vuren.

Niet alleen zijn voor het aanschaffen der terreinen, het maken der gebouwen, stallen enz. aanzienlijke uitgaven voor de inrichting dezer legerplaats noodig geweest, maar ook het *onderhoud* daarvan vordert nu *jaarlijks terugkeerende* en vrij belangrijke kosten. Op de begrooting voor 1884 is daarvoor bijv. uitgetrokken (art. 36) f 4150.

Ook voor transporten van materieel en munitien, verplaatsingen van personeel en paarden, slijtage aan voertuigen, paardentuigen, bedieningsgereedschappen, enz., brengen de oefeningen thans *jaarlijks* méér uitgaven dan vroeger mede.

Voor het *onderhoud* van materieel en paardentuigen der *veldartillerie* werd bijv. betaald: in 1870 f 22.103, in 1882 f 40.082; dus in 1882 meer f 17.979.

De oefeningen op de forten veroorzaken voorts kosten voor het in behoorlijken staat brengen van gebouwen, onderhoud en herstelling van materieel der genie en voor den verplegingsdienst, onderhoud der werken zelf, enz.

De practische oefeningen der *genietroepen* vorderen een betrekkelijk aanzienlijk hooger bedrag dan in 1870, zoowel ten gevolge van de uitbreiding die dit korps heeft ondergaan, als omdat méér werk wordt gemaakt van pionieroefeningen en omdat méér geld moet worden besteed aan de afschaffing van bruggenmaterieel, spoorwegmaterieel, werktuigen voor de werkplaatsen, gereedschappen, instrumenten voor proeven met dynamiet, enz.; terwijl ook het gereedmaken van de blindeeringen tot het in staat van verdediging brengen der versterkingen, 't welk in de werkplaatsen van dit korps geschiedt, tot verhooging van deze kosten aanleiding geeft.

Ook de oefeningen der genietroepen met *telegraafmaterieel* bij de manoeuvres, enz. hebben mede *ieder jaar* bijzondere uitgaven ten gevolge.

Het veelvuldig gebruik van *tentmaterieel* bij kampen, manoeuvres, enz. geeft aanleiding tot grootere kosten voor onderhoud en aanvulling, door sneller slijtage (zie hierachter bij punt X).

Het juiste bedrag van al die onderscheidene kosten, die over een aantal artikelen der begrooting zijn verdeeld, is intusschen bezwaarlijk te berekenen.

V. Geneeskundige dienst.

Op de 5de *Afdeeling* der begrooting voor 1884 is voor dezen dienst uitgetrokken eene som van *f* 971.940.

Op de 7de *Afdeeling* der begrooting voor 1870 daarentegen slechts *f* 400.585.

Ter juiste vergelijking moeten echter hierbij worden gevoegd: 1°. het bedrag van de traktementen der bij de korpsen ingedeelde officieren van gezondheid, die in 1870 op de 3de *afdeeling* werden berekend, doch thans allen op de 5de *afdeeling* voorkomen, *f* 107.800;

2°. de kosten der thans opgeheven garnizoensinfirmariën voor zoover die in 1870 eveneens uit de 3de *afdeeling* der begrooting werden bestreden (soldij en broodgelden) *f* 100.300. Totaal *f* 608.685.

De meerdere uitgaven voor 1884 bedragen dus $f\ 971.940 - f\ 608.685 = f\ 363.255$.

Deze vermeerdering ontstaat:

1°. door het toekennen van *hoogere rangen* (afschaffen van den rang van officier van gezondheid en apotheker 3de klasse) en door belangrijke *traktementsverhoogingen*. In 1870 bedroegen de traktementen enz. van: 132 officieren van gezondheid en 25 apothekers, totaal *f* 228.438.

Voor 1884 wordt echter voor 110 officieren van gezondheid, 29 apothekers en 20 apothekersbedienden, uitgetrokken de som van *f* 362.040.

alzoovoor: 22 officieren van gezondheid *minder*, 4 apothekers en 20 apothekersbedienden *meer* een *hooger bedrag* van *f* 133.602.

2°. door de aanstelling van *reserve-officieren van gezondheid*, ten getale van 54, waarvoor noodig is aan traktementen *f* 16.900.

3°. door de maatregelen in het belang van *de opleiding* van studenten tot officier van gezondheid. Op de begrooting van 1870 is voor de opleiding van studenten te *Amsterdam* gebracht *f* 14.835,

daarvan bedroegen de traktementen enz. der met de opleiding belaste officieren van gezondheid, welke som reeds hiervoren sub 1°. in rekening is gebracht, *f* 13.438; de verdere kosten waren dus *f* 1397.

Daarentegen is voor 1884 noodig: voor opleidingskosten der militaire studenten te *Amsterdam* *f* 25.050,

voor premien enz. aan de studenten aan de Universiteiten *f* 28.500.

Totaal *f* 53.550.

De hoogere kosten bedragen dus voor 1884 $f\ 53.550 - f\ 1397 = f\ 52.153$.

Al *de jaarlijks terugkeerende* meerdere uitgaven, sub 1, 2 en 3 besproken, zijn het gevolg van maatregelen die, in verband met de dringende eischen van den dienst en nadat ook van de zijde der Staten-Generaal herhaaldelijk daarop was aangedrongen, zijn genomen ter voorziening in het, ten gevolge van de geneeskundige wetten van 1865, ontstane belangrijk incompleet aan geneeskundig personeel, een doel dat thans ten volle is bereikt.

Voorts door:

4°. verhoogingen van traktementen en daggelden der geëmployeerden bij de militaire hospitalen, het magazijn van geneesmiddelen enz. De daggelden der geëmployeerden bij de hospitalen bedroegen bij voorbeeld in 1870:

van de geëmployeerden 2de klasse f 0,65; van de geëmployeerden 3de klasse f 0,45; terwijl die bedragen thans zijn:

van de geëmployeerden 2de klasse f 1,10; van de geëmployeerden 3de klasse f 0,85.

Dientengevolge bedroegen de kosten van bedoeld personeel in 1870 gezamenlijk ongeveer f 102.000; doch zijn die voor 1884 f 145.000; dus meer \pm f 43.000.

5°. De hoogere kosten der *ziekenverpleging*. De kosten van den verpleegdag werden in 1870 berekend op f 0,36^s, voor 1884 op f 0,45. Per man en per dag dus hooger f 0,08^s.

Deze verhooging is het gevolg van stijging van den prijs der levensmiddelen, van de verstrekking van grootere rations en van de vermeerdering der hospitaalsoldij. Eene juiste vergelijking van het aantal verpleegdagen in 1870 en in 1884 is bezwaarlijk te maken, aangezien de verplegingskosten voor de in 1870 nog bestaande garnizoens-infirmeriën grootendeels uit de artikelen der wapenkorpsen (3de afdeling) werden gekweten. Aangezien echter de militia thans langer onder de wapenen blijft en jaarlijks een grooter aantal miliciens voor herhalingsoefeningen wordt opgeroepen, zal het aantal verpleegdagen zeer waarschijnlijk thans *groot* zijn dan in 1870. Rekent men echter op *hetzelfde* aantal verpleegdagen in beide jaren, en wel op dat voor 1884, zijnde 367.000, dan bedragen de meerdere verplegingskosten voor 1884 f 367.000 \times f 0,08^s = f 31.195.

Voor verpleging in burgerhospitalen werd in 1870 geraamd f 23.200, en voor 1884 f 37.200. Alzoo meer f 14.000.

De kosten van den verpleegdag in deze hospitalen waren in 1870 f 0,55, thans f 0,85.

Daarenboven wordt voor 1884 nog uitgetrokken voor bezoldiging van burger-geneesheeren en burgerapothekers f 18.000.

De kosten van geneesmiddelen, chirurgicale en andere behoeften, bedroegen voor 1870 f 50.000; doch voor 1884 f 80.000. Dus meer f 30.000.

De kosten voor mobilair, nachtleger, hospitaalkleding enz. bedroegen voor 1870 ongeveer f 43.000; voor 1884 echter p. m. f 49.000; voor 1884 meer f 6000.

VI. Het onderwijs.

Op de begrooting voor 1870 komen als kosten van onderwijs voor, die van de Koninklijke Militaire Academie f 143.350, die van de hoofdcursussen (infanterie f 7600. Totaal f 150.950.

Voor 1884 echter is noodig behalve voor de *Krijgsschool*, waarover reeds gesproken is:

voor de Koninklijke Militaire Academie f 205.200; voor de Pupillenschool f 69.448; bovendien voor de na 1870 ingestelde inspectie van het militair onderwijs (Art. 4, Grootte staf) f 8280; de hoofdcursussen (infanterie en artillerie) f 51.596, totaal f 334.524; alzoo in 1884 meer f 183.574.

Wat de Koninklijke Militaire Academie betreft, in 1870 werden aldaar voor den dienst hier te lande opgeleid 122 cadetten, waarvoor de kosten per hoofd en per jaar bedroegen f 1175 (zonder de bijdrage in rekening te brengen). Voor 1884 bevinden zich aldaar 171 cadetten (hier te lande), die per hoofd en per jaar f 1200 kosten.

Eene *blijvende* verhooging van het cijfer der *gewone* uitgaven der begrooting wordt voorts teweeggebracht, doordien de bijdragen, welke ten behoeve van de cadetten worden betaald, thans als *baten* in de *schatkist* worden gestort, terwijl zij in 1870 in mindering van de uitgaven op de begrooting werden gebracht.

De begrooting voor 1884 is dientengevolge hooger, dan wanneer gehandeld werd als in 1870, f 45.950.

Daarbij komt nog dat voor het *onderwijs bij de korpsen* (schoolbehoeften, toe-

lagen, gymnastiek enz.) in 1870 slechts werd uitgegeven *f* 26.270; terwijl daarvoor voor 1884 is uitgetrokken *f* 46.625; dus meer *f* 20.355.

Ook dit onderwerp heeft dus een *blijvende* verhooging ondergaan.

VII. De pensioenen.

Het bedrag van de 15de *Afdeeling* Pensioenen enz., der begrooting voor 1870 was *f* 1.487.500; dat van de 13de afdeeling 1884, *f* 1.791.000; voor 1884 meer *f* 303.500.

Laat men nu de som van *f* 70.000, welke voor verhooging der pensioenen van onderofficieren en minderen is *aangevraagd*, buiten rekening, dan blijkt dat, hoofdzakelijk ten gevolge van de nieuwe pensioenwet van 1877, thans méér wordt betaald dan in 1870 *f* 223.500, welke som in de eerstvolgende jaren, al is het dan ook niet in even sterke mate, nog zal toenemen.

Daarbij valt nog op te merken, dat het aantal pensioen-genietenden *afneemt* door het uitsterven van vele oud-gedienden. Ware dit niet het geval, dan zou het verschil nog aanzienlijker zijn.

VIII. Het materieel der artillerie.

De *artillerie-inrichtingen* (constructie-werkpl.; pyrotechnie, draagbare wapenen en geschutgieterij); kostten voor 1870, te zamen *f* 218.275.

Doch vorderen voor 1884:

(Art. 26—29 *f* 445.108; voor 1884 méér *f* 226.833.

Voor aan te schaffen materieel is voor 1884 uitgetrokken *f* 428.170; voor 1870 slechts *f* 223.350; voor 1884 méér *f* 204.820.

Alzoo voor de inrichtingen en het aldaar aan te schaffen materieel te zamen voor 1884 méér *f* 431.653.

Dit belangrijk verschil is het gevolg van onderscheidene oorzaken. In de eerste plaats van den voortdurenden vooruitgang der techniek op artilleristisch gebied, waardoor nieuwe inrichtingen en werkplaatsen moesten worden opgericht, en andere, reeds vroeger bestaande, belangrijk moesten worden uitgebreid. De patroonfabriek bijv. is na 1870 tot stand gebracht; de geschutgieterij en de pyrotechnische inrichting zijn van aanmerkelijke grooter omvang en beteekenis dan toen. Al deze inrichtingen vorderen werktuigen, soms zeer kostbare, die— wederom in verband met nieuwe technische vindingen — nu en dan verbetering of uitbreiding noodzakelijk maken.

Jaarlijksche uitgaven zoo voor personeel als voor materieel, zijn van een en ander het onvermijdelijk gevolg.

Daarbij komt dat sedert 1870 met vrucht gearbeid is aan de verbetering van het bestaande en aan de aanschaffing van nieuw artillerie-materieel, tuigen, draagbare wapenen enz. Zoo worden, wat deze laatsten betreft, als de vizieren der geweren kl. kaliber thans voorzien van schuiven voor het *standvizierschot*, nadat de vizieren zelf eerst gewijzigd waren voor het gebruik der patroon met verzwaarde lading, ter verkrijging van een meer juist en ver dragend schot. Ook het onderhoud der draagbare wapenen is kostbaarder, ten gevolge van de veelvuldiger schietoefeningen enz.

De *constructie-werkplaatsen* en de *pyrotechnie* moeten voorzien in een veel grootere hoeveelheid projectielen, buskruitbuizen, pijpjes, enz., zoowel omdat daarvan bij de oefeningen meer dan vroeger wordt verbruikt, als omdat de voorraad, die als *uitrusting* voor oorlogstijd in de forten en magazijnen wordt opgelegd, bij de herziene bewapening grooter is dan vroeger. Daarbij komt dat alle munitien, zoo door inrichting als door het grootere kaliber der vuurmonden, thans veel kostbaarder zijn. Het meerendeel der projectielen bijv. is voorzien van kostbare juist afgewerkte *koperen banden*, voor geleiding in de trekken. Ook het

thans gebezigde *buskruit* moet aan andere en hoogere eischen voldoen en is daardoor kostbaarder dan vroeger.

Belangrijke uitgaven worden voorts gevorderd voor wijziging en verbetering van affuiten, bedieningsgereedschap, en vooral ook van *voertuigen* voor de troepen en de treinen van het veldleger, als: compagnieskarren, bagage- en transportwagens, patrooncaissons, enz. Deze voertuigen worden daarenboven veel door de troepen bij oefeningen gebruikt, zoodat er ook meer gelden voor *onderhoud* noodig zijn. Eerlang worden zij voor zooveel zij tot de korpsen behooren, in de onderscheidene garnizoenen *bij de korpsen* opgelegd. Daarvoor worden thans *bergplaatsen* ingericht, die niet alleen vrij belangrijke eerste uitgaven vorderen (+ f 60.000), maar ook weêr *onderhoudskosten*, dus jaarlijks terugkeerende uitgaven zullen teweegbrengen.

Op deze wijze zullen de troepen echter bij mobilisatie *onverwijd* zijn voorzien van de benoodigde voertuigen, zoodat het, in het *mobilisatie-verslag* veroordeelde euvel, dat er geruimen tijd moest verlopen alvorens de voertuigen bij de korpsen waren aangekomen, niet meer zal voorkomen.

De uitgaven voor den *torpedodienst* zijn sedert 1870 eveneens belangrijk toegenomen. Hoezeer de aanschaffing van het kostbare materieel voor dezen dienst, de torpedo's, ontstekings- en verlichtingstoestellen, vaartuigen, enz., hoofdzakelijk uit de *buitengewone uitgaven* geschiedt, zoo zijn daarvan en in het algemeen van de uitbreiding van dezen dienst, toch ook uitgaven het gevolg die *jaarlijks terugkeeren* en die dus tot eene *blijvende* verhooging van het cijfer der *gewone uitgaven* van de begrooting bijdragen. Zoo moet voor een zorgvuldig onderhoud van het materieel worden gezorgd; er zijn bewaarplaatsen en magazijnen noodig, die in behoorlijken toestand moeten worden gebracht en gehouden; er moet personeel zijn, voor den dienst en het toezicht in het magazijnen, enz.

Ook de toestand der werken in de verdedigingsliniën is, met betrekking tot het artillerie-materieel, sedert 1870 veel verbeterd. Het geschut, zoowel als het overige materieel, is steeds zooveel mogelijk aanwezig ter plaatse waar het moet worden gebruikt, wat in 1870 het geval *niet* was. Het geschut staat in batterij, de projectielen, het buskruit, enz. is in de magazijnen der forten opgelegd.

Van deze verbeteringen zijn echter eveneens voortdurende uitgaven het gevolg. Vooreerst voor meerder onderhoud der vuurmonden, slijtage van beddingen, transporten, enz. Voorts zijn voor het opleggen van het buskruit, de buizen, enz., kostbare luchtdichtsluitende kisten, bliken bussen, enz., noodig, dewijl anders het kruit in de veelal vochtige magazijnen spoedig zou bederven.

Ook het onderhoud van het op de forten verspreide materieel is kostbaarder, dan wanneer het in groote magazijnen bijeenligt, aangezien thans menigvuldig *detachementen* voor werkzaamheden aan dat materieel moeten worden uitgezonden, enz.

Ook deze verbetering van een in 1870 bestaande en in het *mobilisatie-verslag* geconstateerde leemte, kon dus niet zonder geldelijke offers geschieden.

Op de grootere uitgaven voor patronenverbruik, onderhoud van veldmaterieel en paardentuig, die eveneens van de gelden voor het artillerie-materieel moeten worden gekweten, is hiervoren bereids sub 4, *Oefeningen*, gewezen.

IX. Materieel der genie en kazerneering.

De uitvoering der vestingwet en de verbetering der kazerneering, waarvoor sedert eenige jaren telkenmale aanzienlijke sommen onder de buitengewone uitgaven worden toegestaan, brengen ook op den gewonen dienst jaarlijks terugkeerende uitgaven te weeg.

Wat de vestingwerken betreft, deze vorderen, nadat zij zijn afgewerkt (aangelegd of verbeterd) een zorgvuldig onderhoud; terwijl daaraan bij voortduring nog verbeteringen van ondergeschikt belang plaats hebben, om ze zooveel mogelijk in verdedigbaren toestand te brengen en te houden en de werkzaamheden,

die bij mobilisatie te verrichten overblijven, te verminderen. Zoo worden bijv. de lokalen in de talrijke bomvrije gebouwen ingericht voor de bestemming in oorlogstijd; de logieslokalen voorzien van mobilair, de keukens van fornuizen, enz. Bovendien zijn nu en dan werkzaamheden noodig in verband met het op te stellen geschut en artilleriematerieel (wijziging van emplacements, cementbeddingen enz.). De *bepantingen*, die sedert 1879 aan de werken worden aangebracht tot het verschaffen van gezichtsdekking, eischen voor 1884 een som van f 9500 voor aanvulling en onderhoud (Art. 41).

Ook het onderhoud der *inondatie-middelen*, die sedert 1870 belangrijk zijn verbeterd en thans in zeer voldoende toestand verkeerden, brengt meerdere uitgaven mede.

Heeft de uitvoering der vestingwet ons mitsdien over 't algemeen behoorlijk ingerichte verdedigingsliniën verschaft, en forten die voldoen aan de eischen des tijds, de toestand waarin deze worden *gehouden*, verschaft een waarborg dat zij bij een eventueele mobilisatie minder te wenschen zullen overlaten en spoediger aan de eischen voor de verdediging zullen voldoen, dan in 1870 het geval kon zijn.

Met betrekking tot het *in staat van verdediging* stellen der liniën en forten dient nog gewezen te worden op een verbetering in de *organisatie* van het korps genietroepen, waarvan in het mobilisatie-verslag de wenschelijkheid werd betoogd. De *uitbreiding* van dat korps tot 8 compagnieën en de aanwijzing van speciale compagnieën voor den dienst in de *liniën*, bij het *veldleger*, en voor den *spoorwegen telegraafdienst* — waardoor een doelmatige verdeeling van arbeid kan plaats hebben, — voorzien geheel in de eischen die in bedoeld verslag werden gesteld. Daar intusschen het onderhoud van genietroepen *kostbaarder* is dan van infanterie zijn ook hierdoor hoogere uitgaven ten laste van de 4de afdeling der begrooting veroorzaakt.

Er kan hier ook nog worden gewezen op het feit, dat voor de aanschaffing en het onderhoud van het *telegraaf-materieel* voor het veldleger, in de laatste jaren *telkenmale* een post op de begrooting moet worden gebracht, nu eens tot een hooger dan weder tot een lager bedrag. Voor 1884 is voor dit doel f 12.000 uitgetrokken. Ten gevolge van den eisch om dit materieel voortdurend, behoorlijk en in verband met nieuwe vindingen, aan te vullen en te verbeteren, is eene *bestendige* verhooging van uitgaven ook voor dit doel onvermijdelijk.

Wat de *kazerneering* betreft, hoezeer de belangrijke uitgaven voor aanbouw van nieuwe en verbetering van bestaande militaire gebouwen op den *buitengewonen dienst* der begrooting worden gekweten, zijn ook nog talrijke kosten noodig die onder de *gewone* uitgaven worden gerangschikt. Deze strekken enerzijds om te voorzien in de behoefte aan logiesruimte, bergplaatsen, magazijnen, (o. a. voor het grooter aantal miliciens dat bij herhalingsoefeningen onder de wapenen komt; bergplaatsen voor gedeponeerde goederen van miliciens, berging van voertuigen enz.), anderzijds zijn zij het gevolg van hoogere eischen voor de *verpleging*. Zoo wordt, wat de localiteit voor de manschappen betreft, op hygiënischen gronden, zooveel mogelijk gestreefd naar vervulling van den eisch, om per man 16 M³. ruimte in de vertrekken te houden; zoo zijn de kazernen in de meeste garnizoenen thans voorzien van *catinelokalen*, *reinigingslokalen* en lokalen voor de *waschvrouwen*. De *keukens* worden gaandeweg van betere *fornuizen* voorzien. In de hospitalen hebben vele kleine verbeteringen plaats (het inrichten van badlokalen, recreatiezalen, tuinen). De *bakkerijen* worden verbeterd, de kleedingmagazijnen in doelmatige lokalen gevestigd, enz.; de gehuwde militairen, welke noodwendig in de kazernen moeten gehuisvest zijn, krijgen aldaar betere woningen; de wijziging der *militaire strafwetgeving* veroorzaakte kosten voor de inrichting der *straflokalen* (aanbouw van cellen).

Ook in ander opzicht zijn sedert 1870 nieuwe bronnen van uitgaven der genie geopend. De artillerie-inrichtingen bijv., die, zooals reeds besproken is, ten gevolge van den vooruitgang der techniek zeer in omvang en beteekenis zijn toegenomen,

vorderen niet alleen ruimere en doelmatige gebouwen, waarvoor meer kosten van onderhoud en herstelling noodig zijn, zij eischen ook gedurig tal van voorzieningen, voor de opstelling van werktuigen, verbeteringen van localiteit enz., die de jaarlijksche uitgaven doen stijgen en tot bestendige verhooging van het eindcijfer der begrooting medewerken.

De kosten van onderhoud en die van verbeteringen van vestingwerken en kazernen bedragen, met inbegrip van uitgaven voor *storm- en waterschade* op de begrooting voor 1884, f 511.270, daarentegen voor 1870 f 346.850, dus voor 1884 meer f 164.420.

Hiervan komt echter slechts f 30.930 voor vermeerdering der eigenlijke *onderhouds*-werkzaamheden, zoo door verhooging van arbeidsloonen als van de kosten van brandstoffen.

Voor het overige is die vermeerdering het gevolg van de omstandigheid, dat door het voortdurend langer in gebruik houden van vele der oude gebouwen, tot kazernen en andere militaire doeleinden bestemd, die in 1861 van onderscheidene gemeenten des Rijks in voortdurend bruikleen overgenomen werden, de kosten van noodzakelijke herstellingen dier gebouwen steeds zijn gestegen. Bovendien is men er daardoor toe geleid, om, in 's Rijks geldelijk belang, aan die herstellingen hoe langer zoo meer het karakter van afdoende verbeteringen te geven. Vandaar dan ook dat de uitgaven voor die herstellingen gaandeweg onvermijdelijk belangrijk moesten toenemen.

Voorts moet in aanmerking worden genomen dat voor 1884 is uitgetrokken ten behoeve van *huur* van gebouwen, terreinen enz. f 137.000, waarvoor in 1870 slechts gevraagd werd f 11.000, alzoo voor 1884 meer f 126.000.

De hoogere uitgaaf op de begrooting voor 1884 ten behoeve van deze onderwerpen, bedraagt mitsdien totaal f 290.420.

De kosten voor *huur* over 1884 worden voor een bedrag van f 26.880 teweeggebracht door gebruik van exercitie-terreinen, die voor de oefeningen der troepen noodig zijn, voorts van gebouwen, magazijnen, loodsen, fourage-bergplaatsen, enz. Voor het overige bedrag, ad f 110.120, zijn zij echter het gevolg van het huren van *woningen* voor *gehuwde militairen*. Dat voor dit doel een zoo aanzienlijk bedrag noodig is, wordt veroorzaakt door:

1°. de omstandigheid dat men, om de gehuwde militairen uit de kazernen te weren — hetgeen in het belang van den dienst en ook in verband met hygiënische eischen noodzakelijk is te achten — vele eertijds in de kazernen bestaande woningen heeft opgeheven en voor andere doeleinden heeft ingericht (strafkamers gymnastiekzalen, bergplaatsen), terwijl ook een aantal ongezonde woningen zijn afgekeurd geworden;

2°. van de op veel ruimer schaal dan vroeger verleende *vergunning* om te huwen meer bepaald aan onderofficieren, waardoor men getracht heeft bij te dragen tot de oplossing der *kaderquaestie*;

3°. van de hoogere eischen die thans, ook uit een oogpunt der *hygiëne*, voor de inrichting der woningen voor gehuwden worden gesteld;

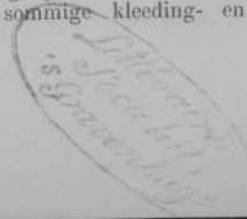
4°. van de algemeene rijzing der *huurprijzen*, een gevolg van maatschappelijke toestanden. De gemiddelde huurprijs b. v. der woningen voor gehuwde militairen te 's Gravenhage, bedroeg in 1870, per week f 1,50, terwijl die prijs thans is f 2,60, dus meer f 1,10.

Voor *verlichting* der *kazernegebouwen* werd in 1870 uitgetrokken f 11.000 voor 1884 zal daarvoor noodig zijn f 24.000; voor 1884 meer f 13.000.

Deze vermeerdering is het gevolg zoowel van zeer noodzakelijke verbeteringen ten aanzien der verlichting in de kazernen, als van het onder de wapenen houden der militie gedurende langeren tijd, enz.

X. *Kleeding en uitrusting.*

Ten aanzien van de in het mobilisatie-verslag geconstateerde leemte met betrekking tot den onvoldoenden *voorraad* van sommige kleeding- en uitrust-

tingstukken, tuigen enz., kan aangeteekend worden, dat ook daarin, door het vaststellen van nieuwe hoeveelheden voor den voorraad, die geleidelijk worden aangeschaft, wordt voorzien.

De uitgaven voor de aanvulling en het onderhoud van *nachtleger* en *kampements-effecten*, zijn zeker thans *blijvend hooger* dan in 1870. Die voor het nachtleger onder anderen door de ruimere vergunning om te huwen.

De uitgaven voor het nachtleger bedragen voor 1884 (Art. 46) *f* 138.000, terwijl voor dit onderwerp bij de begrooting voor 1870 werd toegestaan *f* 106.464; voor 1884 dus méér *f* 31.536.

Voor kampementseffecten wordt voor 1884 aangevraagd (Art. 46) *f* 37.500, voor 1870 (Art. 36b) *f* 27.000; voor 1884 meer *f* 10.500.

XI. Ten slotte zij aangeteekend, dat de *kosten van het Departement*, die in 1870 bedroegen *f* 87.625; voor 1884 zijn gestegen tot *f* 144.500, en dus zijn toegenomen met *f* 56.875.

Dat ook voor dit onderwerp thans vrij aanzienlijk hogere uitgaven worden gevorderd, kan geen verwondering baren, indien men let op de zeer belangrijke vermeerdering in de werkzaamheden, welke in 1870 aan het Departement moesten geschieden en die welke thans aldaar worden verricht. De uitvoering der vestingwet, die van het kazerneeringsplan, de talrijke regelingen op wetgevend gebied die moesten worden bewerkt, de onteigeningen die moesten worden voorbereid, de contracten — zoo voor de artillerie en de genie als voor de intendance — die moesten worden gesloten, de vele regelingen welke, ook in verband met de voorbereiding tot den oorlog op zoo verschillend gebied moesten worden tot stand gebracht, dat alles kon met de werkkrachten, welke in 1870 aan het Departement van Oorlog beschikbaar waren, onmogelijk behoorlijk worden verricht en een uitbreiding van het personeel was dus noodzakelijk. Overigens is in het vermelde cijfer der hogere uitgaven, ook de invloed in het spel van de traktements-vermeerdering der aan het Departement werkzame officieren, van de lotsverbetering der burgerambtenaren — gevolg van het Koninklijk besluit van 31 December 1874 (*Staatsblad* n°. 231) — van de vermeerdering van bureelbehoeften enz.

's Gravenhage, 26 November 1883.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

OVERZICHT van de begrootingen voor het Departement van Oorlog voor 1870 en voor 1884.

BEGROOTING 1870.

1ste AFDEELING. *Kosten van het Departement.*

Traktement Minister *f* 12.000, Personeel van het Departement *f* 64.875, Bureaubehoeften enz. *f* 10.750. Totaal 1ste afdeling *f* 87.625.

2de AFDEELING. *Staven.*

Groote staf *f* 57.094, Generale staf *f* 56.941, Administratie *f* 31.800, Provinciale en plaatselijke staf *f* 87.341. Totaal 2de afdeling *f* 233.176.

3de AFDEELING. *Wapens* (officiëren en troepen).

Infanterie *f* 4.839.686, Cavalerie *f* 1.687.793, Artillerie *f* 2.105.236, Genie *f* 337.527. Totaal 3de afdeling *f* 8.970.242.

4de AFDEELING. *Remonte.*

Remonte *f* 161.350.

5de AFDEELING. *Koninklijke Militaire Academie.*
Koninklijke Militaire Academie f 79.650.

6de AFDEELING. *Reiskosten.*
Reiskosten enz. f 28.000.

7de AFDEELING. *Geneeskundige dienst.*
a. Officieren van gezondheid enz. f 169.000, b. Opleiding studenten f 14.835, Ziekenverpleging f 216.750. Totaal 7de afdeling f 400.585.

8ste AFDEELING. *Vuur en licht in de wachten.*
Vuur en licht f 20.000.

9de AFDEELING. *Scheeps- en wagenvrachten.*
Transporten f 50.000.

10de AFDEELING. *Materieel der artillerie.*
Artillerie-inrichtingen f 218.275, Materieel, torpedo's enz. f 223.350, Zwaar kustgeschut f 200.000, Patroonhulzen f 90.200. Totaal 10de afdeling f 731.825.

11de AFDEELING. *Materieel der Genie.*
Onderhoud werken f 197.850, Kaarten en plans f 2000, Practische oefeningen mineurs en sappeurs f 2400, Nieuwe werken: a. Inundatie Nieuwe Hollandische Waterlinie f 108.000, b. Inundatiemiddelen bij Honswijk f 25.000, c. Verbeteringen werken Nieuwe Hollandsche Waterlinie f 28.000, d. Betaling reeds aanbestede werken f 2000

Buitengewone uitgaven. Vier forten bij Utrecht f 744.000, Fort bij Panmerden f 175.000, Betaling reeds aanbestede werken f 33.000. Totaal 11de afdeling f 1.317.250.

12de AFDEELING. *Kazerneering.*
a. Onderhoud kazernen f 204.900, b. Huur van gebouwen f 6000. Totaal 12de afdeling f 210.900.

13de AFDEELING. *Verschillende uitgaven.*
Amanuensis weduwen- en weezenkas f 1200, Eeredienst f 8400, Huur van terreinen enz. f 5000, Kleine tegemoetkomingen f 900, Drukwerk f 6000, Verlofgangers militie f 6000, Kleedingmagazijnen: a. Traktementen f 22.000, b. Kampeementseffecten f 27.000, c. Ledergoed schutterijen f 1000. Te zamen f 50.000. a. Militaire verkenningen f 3200, b. Topographische inrichting f 15.950. Te zamen f 19.150, Ommerschans en Veenhuizen f 19.200, Gratificatiën f 12.000, Processen *Memorie*, Invalidenhuis f 5000, Onderscheidingsteekenen f 1000, Kampeeren van troepen f 10.000, Telegraphische correspondentie f 100, Kosten examina f 100, Subsidie Roode Kruis f 1000. Totaal 13de afdeling f 145.050.

14de AFDEELING. *Marechaussee.*
Marechaussee f 235.300.

15de AFDEELING. *Pensioenen, enz.*
Overcomplete en nonactiviteits-officieren f 40.000, Pensioenen en onderstanden f 1.415.000, Tijdelijke idem idem f 4000, Pensioenen werklieden artillerie f 11.000, Graaf Bulow von Dennewitz f 5250, Weduwe Elberts f 300, Wachtgeldten f 12.000. Totaal 15de afdeling f 1.487.550.

16de AFDEELING. *Onvoorziene uitgaven.*
Onvoorzien f 52.897. Eindcijfer der begrooting f 14.211.400.

BEGROOTING 1884.

1ste AFDEELING. *Kosten van het Departement.*
Traktement Minister f 12.000, Personeel van het Departementen f 118.500, Bureaubehoeften enz. f 14.000. Totaal 1ste afdeling f 144.500.

2de AFDEELING. *Staven.*
Grootte staf f 80.265, Generale staf f 82.915, Intendance f 60.475, Provinciale en plaatselijke staf f 86.011. Totaal 2de afdeling f 309.666.

3de AFDEELING. *Staven en officieren der korpsen.*

Infanterie f 1.542.956, Cavalerie f 285.992, Artillerie f 805.255, Genie f 274.485, Detacheeringen Oost-Indië f 16.000. Totaal 3de afdeeling f 2.924.688.

4de AFDEELING. *Korpsen (verdere kosten).*

Infanterie f 4.145.045, Cavalerie f 1.526.084, Artillerie f 2.323.136, Genie f 238.165, Manoeuvres, kampen f 64.000, Remonte f 358.720. Totaal 4de afdeeling f 8.655.150.

5de AFDEELING. *Geneeskundige dienst.*

Personeel f 595.990, Ziekenverpleging f 219.950, Burgergeneesheeren f 18.000, Materieel f 138.000. Totaal 5de afdeeling f 971.940.

6de AFDEELING. *Studie en onderwijs.*

Krijgsschool f 9400, Koninklijke Militaire Academie f 205.200, Pupillenschool f 69.448. Totaal 6de afdeeling f 284.048.

7de AFDEELING. *Artillerie.*

Stapel- en constructie-werkplaatsen f 252.175, Inspectie draagbare wapenen f 89.983, Pyrotechnische school f 69.700, Geschutgieterij f 33.250, Materieel, torpedo's f 428.170, Patroonhulzen f 45.000, Practische oefeningen f 27.000. Totaal 7de afdeeling f 945.278.

8ste AFDEELING. *Genie en kazerneering.*

Onderhoud 1ste commandement f 92.460, Onderhoud 2de commandement f 135.900, Onderhoud 3de commandement f 148.680, Onderhoud 4de commandement f 119.230, Huur f 137.000, Storm- en waterschade f 15.000, Kaarten f 2000, Practische oefeningen f 9000, Beplantingen f 9500, Telegraafmaterieel f 12.000. Totaal 8ste afdeeling f 680.770.

9de AFDEELING. *Kleedingmagazijnen.*

Traktementen personeel f 137.000, Kampements-effecten f 37.500, Ledergoed, paardentuig f 34.000, Nachtleger f 138.000. Totaal 9de afdeeling f 346.500.

10de AFDEELING. *Verkenningen, topographische inrichting.*

Militaire verkenningen, topographische inrichting f 39.750.

11de AFDEELING. *Transporten.*

Permanente militaire spoorwegcommissie f 3000, Reiskosten f 50.000, Scheeps- en wagenvrachten f 85.000, Verlofgangers militie f 8000. Totaal 11de afdeeling f 146.000.

12de AFDEELING. *Verschillende uitgaven.*

Eeredienst f 10.000, Onderscheidingsteekenen f 2500, Drukwerk f 9000, Examina f 100, Verlichting, vuur en licht in de wachten f 35.000, Roode Kruis f 1000, Amanuensis weduwen- en weezenkas f 1200, Weduwen- en weezenfonds onder-officiëren f 2000, Gratificatiën f 11.500, Kleine tegemoetkomingen f 900, Invalidenhuis f 5000, Ommerschans en Veenhuizen f 9300, Telegraphische correspondentie f 100, Processen f 1000, Bureaukosten commandement liniën f 300. Totaal 12de afdeeling f 88.900.

13de AFDEELING. *Pensioenen enz.*

Nonactiviteitstraktement f 45.000, Pensioenen en onderstanden f 1.625.000, Verhooging pensioen onderofficiëren f 70.000, Tijdelijke pensioenen f 35.000, Pensioenen werklieden f 10.000, Bulow von Drenowitz f 5250, Wachtgeldten f 750. Totaal 13de afdeeling f 1.791.000.

14de AFDEELING. *Onvoorziene uitgaven*

Onvoorzien f 53.453.

15de AFDEELING. *Marechaussee.*

Officiëren f 24.600, Troepen f 267.307. Totaal 15de afdeeling f 291.907.

16de AFDEELING. *Buitengewone uitgaven.*

Torpedodienst f 7500, Vestinggeschut f 340.000, Kustgeschut f 490.000, Betaling reeds bestelde affuiten f 20.500, Geneeskundig materieel f 10.000, Genie,

toelagen, opzicht f 24.000, a. Verbeteringen 1ste commandement f 54.500, b. Nieuwe kazernen 1ste commandement f 214.300, a. Verbeteringen 2de commandement f 73.750, b. Nieuwe kazernen 2de commandement f 95.000, 3de commandement f 138.900, a. Verbeteringen 4de commandement f 27.200, b. Nieuwe kazernes 4de commandement f 385.000. Totaal 16de afdeling f 1.880.650.

17de AFDEELING. Vestingstelsel.

• Vestingbegrooting f 1.446.600. Eindcijfer der begrooting f 21.000.800.

RECAPITULATIE.

Voor 1870 komen als *buitengewone uitgaven* in aanmerking, niet alleen de bedragen van artt. 27 en 28 voor den aanleg van *nieuwe forten*, maar ook die van art. 21 voor de aanschaffing van zwaar kustgeschut, en van art. 26, voor belangrijke verbeteringen aan verdedigingswerken en inundatiemiddelen. Soortgelijke uitgaven toch worden *thans* als buitengewone beschouwd en om de vergelijking zuiver te maken, dient dit dus ook voor 1870 te geschieden.

Gewone uitgaven (inbegrepen marechaussee) in 1884 f 17.673.550, in 1870 f 12.996.400, voor 1884 méér f 4.677.150.

Buitengewone uitgaven. Artillerie, in 1884 f 858.000, in 1870 f 200.000, voor 1884 meer f 658.000; Kazerneering, in 1884 f 1.012.650, voor 1884 meer f 1.012.650; Geneeskundige dienst in 1884 f 10.000, voor 1884 méér f 10.000; Vestingstelsel in 1884 f 1.446.600, in 1870 f 1.015.000, voor 1884 méér f 431.600. Totaal in 1884 f 3.327.250, in 1870 f 1.215.000, voor 1884 méér f 2.112.250. Totaal (eindcijfer) in 1884 f 21.000.800, in 1870 f 14.211.400, voor 1884 méér f 6.789.400.

VERGELIJKEND OVERZICHT van de sterkte der korpsen van het leger op 1 Juli 1870 en op 1 Juli 1883.

		Inf.	Cav.	Art.	Gen tr.	Hosp.sold.	Marech.	Totaal.
Officieren	{ 1870	(a) 968	(c) 173	(e) 334	(g) 22	(i)	10	(k) 1507
	{ 1883	(b) 889	(d) 140	(f) 326	(h) 27	3	10	(l) 1395
Ond.off.	{ 1870	1903	280	584	57	(i)	29	2853
	{ 1883	2199	236	672	103	26	29	3265
Korporaals	{ 1870	1620	271	446	41	(i)	48	2426
	{ 1883	1485	356	450	75	14	48	2429
Tamboers en Hoorblazers	1870	650	71	120	10			851
	1883	588	68	94	24			774
Soldaten	{ 1870	37.949	3395	9464	901	(i)	250	51.959
	{ 1883	35.947	2723	11.267	1124	431	282	51.774
Totaal	{ 1870	43.090	4189	10.948	1031	(i)	337	59.595
	{ 1883	41.108	3524	12.809	1353	474	369	59.637
Paarden	{ 1870	66	2411	1290	1		192	3960
	{ 1883	71	2465	1945	1		199	4681

In 1883 méér: 412 onderofficieren, 3 korporaals; minder: 111 officieren, 77 tamboers, 185 soldaten. Totaal in 1883 méér: 42.

In 1883 méér: 721 paarden.

		Kol. werfdepot.	Kon. Mil. Acad.	Pupillenschool.	Totaal.
Officieren	{ 1870	35	6		41
	{ 1883	70	39	2	111
Ond.off.	{ 1870	83			83
	{ 1883	72	35	13	120
Korporaal	{ 1870	73			73
	{ 1883	37	5	2	44
Tamboers en Hoornblazers	{ 1870	10			10
	{ 1883	10	6	1	17
Soldaten	{ 1870	136	(k) 305		441
	{ 1883	428	409	255	1092
Totaal	{ 1870	337	311		648
	{ 1883	617	494	273	1384
Paarden	{ 1870	1	41		42
	{ 1883		18		18

Totaal-Generaal. In 1870: 1547 officieren, 2936 onderofficieren, 2499 korporaa's, 861 tamboers en hoornblazers, 52.400 soldaten, 60.243 totaal, 4002 paarden.

Totaal-Generaal. In 1883: 1506 officieren, 3385 onderofficieren, 2473 korporaa's, 791 tamboers en hoornblazers, 52.866 soldaten, 61.021 totaal, 4699 paarden.

In 1883 *méer*: 449 onderofficieren, 406 soldaten. Totaal 778.

In 1883 *minder*: 697 paarden.

In 1883 *minder*: 41 officieren, 26 korporaa's, 70 tamboers en hoornblazers.

Onder de officieren zijn begrepen:

(a) 113 officieren van gezondheid, kwartiermeesters en administrateurs van kleeding.

(b) 83 officieren van gezondheid en kwartiermeesters.

(c) 39 officieren van gezondheid, paardenartsen, kwartiermeesters en administrateurs van kleeding.

(d) 22 officieren van gezondheid, paardenartsen en kwartiermeesters.

(e) 38 officieren van gezondheid, paardenartsen, kwartiermeesters en administrateurs van kleeding.

(f) 42 officieren van gezondheid, paardenartsen en kwartiermeesters.

(g) 2 officieren van gezondheid en kwartiermeesters.

(h) 2 idem.

(k) 192 officieren van gezondheid, paardenartsen, kwartiermeesters en administrateurs van kleeding.

(i) 149 officieren van gezondheid, paardenartsen en kwartiermeesters.

(j) In de sterkte der infanterie begrepen: (1 compagnie).

(k) Onderofficieren en minderen.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

IIIde AFDEELING.

Artikel 10. Artillerie, wordt verminderd met f 700, en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 805.255.

Het totaal van de IIIde afdeeling wordt uitgetrokken op een bedrag van f 2.924.688.

IVde AFDEELING.

Artikel 17 te lezen als volgt:

»Kosten, vallende op het kampeeren van troepen, op het houden van veld-oefeningen, kadermanoeuvres en oefeningen in den strategischen velddienst, op het voor oefening bezetten van forten en versterkte plaatsen, — daaronder begrepen geldelijke tegemoetkomingen aan officieren van de schutterij, die aan het kampeeren en de oefeningen in deze bedoeld, deelnemen — op den postduivendienst en op het nemen van proeven met verduurzaamde levensmiddelen f 64.000».

Het totaal van de IVde afdeeling wordt uitgetrokken op een bedrag van f 8.655.150.

XVde AFDEELING.

Achter *artikel 79* te laten volgen een nieuw artikel:

»*Artikel 79bis*. Kosten, vallende op den laatsten termijn van betaling voor de aanschaffing van affuiten van 30,5 cM., stoomwerktuigen, vizierinrichtingen en toebehooren f 20.500».

Artikel 82. Verbetering van Rijksgebouwen enz., in het 1ste genie-commandement; bij onderdeel *a*, achter het woord »Utrecht» in de 4de alinea wordt ingevoegd: »(eerste termijn)» en het bedrag van dit onderdeel wordt verminderd met f 30.000 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 54.500, en het totaal van het artikel alzoo gebracht op een som van f 268.800.

Artikel 83. Als voren in het 2de genie-commandement; uit onderdeel *b* vervalt de voorlaatste alinea, en het onderdeel wordt verminderd met f 135.000 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 95.000.

Het totaal van dit artikel wordt alzoo gebracht op een som van f 168.750.

Artikel 85. Als voren in het 4de genie-commandement; uit onderdeel *b* vervallen de woorden »bouwen van woningen voor gehuwde militairen, op Rijksgrond te Kampen», en »bouwen van woningen voor gehuwde militairen, op Rijksgrond te Arnhem»; terwijl de voorlaatste alinea van gemeld onderdeel wordt gelezen als volgt:

»aankoop en inrichting van terrein voor den bouw van kazernen enz., voor een regiment infanterie en van andere militaire inrichtingen, te Amersfoort», en aan het slot van genoemd onderdeel van dit artikel wordt toegevoegd eene nieuwe alinea: uitbreiden van de stalling te Amersfoort.

Het totaal van de XVde afdeeling wordt uitgetrokken op een bedrag van f 1.880.650.

Het totaal van het VIIIste hoofdstuk wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 21.000.800, een en twintig millioen achthonderd gulden.

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1884.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

Het afdeelingsonderzoek van het wetsontwerp betreffende de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1884, heeft de volgende uitkomsten gehad:

§ 1. Met genoegen werd de verklaring van den Minister ontvangen, dat uit het feit der intrekking van het door de vorige Regeering ingediende wetsontwerp tot herziening der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), niet de gevolgtrekking moet worden gemaakt, dat de belangrijke werken, die alsnog tot voltooiing van het vestingstelsel vereischt worden, achterwege zullen blijven; maar dat de Minister daarentegen het voornemen heeft om aan de verschillende verdedigingsliniën en bepaaldelijk ook aan de stelling van Amsterdam, zoo krachtig te doen werken, als door het belang der zaak wordt gevorderd, en met den toestand van 'slands financiën slechts eenigszins is overeen te brengen. Na deze verklaring konden dan ook vele leden in de zienswijze van den Minister berusten; ook omdat naar hunne meening de bepaling omtrent den tijd van uitvoering, opgenomen in art. 3 der wet, niet zoodanig gesteld is, dat een wettelijke verlenging van dien termijn van acht jaren volstrekt vereischt wordt om verdere uitvoering aan de overige artikelen der wet te mogen geven. Daarentegen werd door vele andere leden een wijziging der wet noodig geacht. Volgens hen deed de vraag, of de Minister in 1874 recht had geen termijn te willen bepalen voor de voltooiing van het vestingstelsel, waaraan een groot gedeelte der Memorie van Toelichting is gewijd, minder ter zake dan het feit, dat de wet dien termijn heeft gesteld en dat het een onmogelijkheid gebleken is aan dit voorschrift der wet te voldoen.

Bovendien werd er op gewezen, dat door het vaststellen van eenen nieuwen termijn in de wet voorkomen kan worden, dat de jaarlijks te besteden sommen voor de voltooiing van ons vestingstelsel zeer laag worden geraamd, ten einde een laag eindcijfer voor de begrooting van het Departement van Oorlog te verkrijgen; een handeling die tot gevolg zou hebben, dat nog jaren zouden verlopen alvorens onze verdedigingswerken gereed zouden komen. En zoodanige vertraging in den gang der werkzaamheden ter voltooiing van het vestingstelsel, kon vooral niet worden goedgekeurd door hen die overtuigd zijn, dat juist naar mate de toestand der levende strijdkrachten meer te wenschen overlaat, de behoefte aan goede verdedigingswerken zich sterker doet gevoelen. Die leden drongen dus aan op het krachtig voortzetten der werken en vooral op het voltooiën van de stelling van Amsterdam.

§ 2. Onderscheidene leden hadden met instemming kennis genomen van het plan des Ministers, om, in strijd met de zienswijze van zijn ambtsvoorganger, verdedigingswerken aan onze verschillende rivierovergangen te doen aanleggen;

niet alleen omdat daardoor de zekerheid zal verkregen worden dat de bruggen ten allen tijde zoo noodig zullen kunnen vernield worden, maar ook omdat door die versterkingen een belangrijke steun zal kunnen worden gegeven aan het veldleger, indien het aan den IJsel opgesteld mocht worden, om den vijand tijdens zijnen opmarsch naar het hart des lands te bestrijden en tegen te houden. Gaarne zouden de leden, die dit gevoelen uitspraken, wat betreft den aard, de inrichting, de uitgebreidheid en de kosten der hierbedoelde werken eenige meerdere inlichtingen ontvangen en van den Minister vernemen of hij voornemens is reeds spoedig een begin van uitvoering aan zijne plannen te geven.

De leden, die daarentegen het aanleggen van verdedigingswerken bij de rivierovergangen afkeurden, konden zich niet met de hierboven medegedeelde beschouwingen vereenigen. Zij maakten de opmerking, dat de Minister, blijkens de Memorie van Toelichting, had afgezien van het aanleggen van bepaalde sperforten met groot wederstandsvermogen, omdat de aanleg van dergelijke forten te kostbaar is; en dat het oprichten van vrij onbeduidende versterkingen, zooals het voornemen bestaat, geheel doelloos zou zijn niet alleen, maar zelfs het gevaar zou opleveren, dat door het bestaan dier forten allicht zou worden overgegaan om het veldleger positie te doen nemen aan den IJsel, een besluit dat in vele gevallen dat leger aan een totale nederlaag zou blootstellen, aangezien het, in strijd met hetgeen voorgespiegeld was, toch geen noemenswaardigen steun van die onbeduidende forten zou ontvangen. Ook zonder forten achten zij bovendien bij het nemen van doeltreffende maatregelen de tijdige vernieling der bruggen op voldoende wijze verzekerd.

§ 3. Aangezien overigens in de Memorie van Toelichting met geen woord melding wordt gemaakt van de zienswijze des Ministers betreffende de overige wijzigingen, voorgesteld bij het thans ingetrokken wetsontwerp tot wijziging der wet van 18 April 1874 zou men gaarne vernemen, welke zijne plannen zijn ten aanzien van de stelling der Geldersche vallei met die in de Nederbetuwe, van de Zuider-Waterlinie en van de werken aan de Westerschelde, vermeld onder de letters *b*, *h* en *i* van art. 1 der wet van 1874, en op welke wijze naar zijn meening zal moeten worden voorzien in de bescherming van de brug over het Hollandsch Diep. Het ingetrokken ontwerp had dan ook de voordeelen dat èn een termijn gesteld èn een overzicht over het geheel gegeven werd.

§ 4. De bouw der forten werd in eene afdeling besproken. Men had vernomen, dat belangrijke herstellingen aan het fort bij Tienhoven noodig zijn, terwijl gezegd wordt dat de toestand van de forten bij Maarsseveen en bij Nieuwersluis te wenschen overlaat, voornamelijk wat het metselwerk betreft. Gaarne zou men dienaangaande volledige inlichtingen bekomen; ook ten opzichte van de maatregelen, die genomen zijn om de nadeelige uitwerking, die door den zijdelingschen druk van de gronddekkingen der gebouwen, op het metselwerk dier gebouwen, in verband met de geaardheid van den bodem, kan worden uitgeoefend, tegen te gaan of onschadelijk te maken.

Artikelen.

Art. 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie.

Naar men vermeende was het ook weder bij de oeteningen, die in den afge-loopen zomer op de forten gehouden zijn, duidelijk gebleken, dat het daarstellen der benodigde bomvrije ruimten te veel tijd vordert dan dat men dit zou kunnen uitstellen tot op het oogenblik, dat de oorlogstoestand is ingetreden. Men achtte het uit dien hoofde noodzakelijk daartoe reeds zooveel doenlijk in vreedestijd over te gaan, en daarom werd gevraagd, welke de plannen van den Minister dienaangaande zijn.

1. De verbetering der vesting Gorichem is, met het oog op het maken van het Merwedekanaal, slechts voor memorie uitgetrokken. Is de Minister van oordeel, dat Gorichem als vesting, zonder aanleg van nieuwe, alleen met verbetering der bestaande werken, aan het doel zal beantwoorden? Blijkens het verslag omtrent de vestingwerken worden de opmetingen immers voortgezet?

2. Met leedwezen had men uit de Memorie van Toelichting gezien, dat nog geen eenstemmigheid verkregen was met de betrokken dijksbesturen omtrent het doen opruimen van den hulpdijk vóór den bij het fort Everdingen gemaakten sluisbeer, alsmede vóór de nieuwe inundatiesluis beneden Tiel. Met het oog op het hooge gewicht dier opruiming, wenschte men er bij de Regeering op aan te dringen, dat zij al het mogelijke in het werk zou stellen om tot die eenstemmigheid te geraken.

Art. 4. De vraag werd gedaan of de Minister zich ten aanzien van de uitbreidheid en de inrichting van de stelling van Amsterdam geheel kan vereenigen met het plan van zijn ambtsvoorganger.

Door een lid werd gewezen op de lacune, die tusschen Diemen en Durgerdam in het reduit van ons verdedigingsstelsel bestaat. Wel werd er vroeger gezegd, dat de verdediging daarvan aan de Marine zou zijn opgedragen; maar waarom, zoo vroeg dit lid, worden onze zeehavens en de riviermonden dan wel versterkt, ofschoon deze evenzeer met behulp der Marine moeten verdedigd worden? Het werd geen afdoend argument genoemd, dat de verdedigingswerken voor die aanvulling vereischt te kostbaar zouden zijn, vooral nu de Minister van Marine zelf voorstelt een zeer duur schip te doen bouwen. Een fort op het Pampus zou deze opening kunnen sluiten.

Het door een lid geopperde denkbeeld om forten in het Vlie te bouwen, vond geen bijval.

2. Heeft men reeds een begin gemaakt met het bouwen der werken bij Abcoude en Velsen; worden hieromtrent de bestaande plannen gevolgd, of is daarin verandering gebracht? Dienaangaande bestaat twijfel, omdat voor den dienst van 1882 een aanzienlijke som werd aangevraagd, die echter niet verwerkt is.

d. Waarom wordt hier ter plaatse alleen van voorbereidende werkzaamheden gesproken?

Aldus vastgesteld den 14den November 1883.

SERET.
REUTHER.
VAN DER SCHRIECK.
FABIUS.
VAN DER HOOP.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

§ 1. Aangenaam was het den ondergeteekende te vernemen, dat zijne ophelderingen en verzekeringen er vele leden toe hadden gebracht, te berusten in de intrekking van het wetsontwerp tot herziening der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64). Dat er ook andere leden zouden wezen, die niet dezelfde meening zouden zijn toegedaan, was te voorzien.

De gronden nochtans van hen, die zich als zoodanig hebben doen kennen, moeten door den ondergeteekende, tot zijn leedwezen, volkomen onjuist worden genoemd. Men beweert m. a. w.: de wet had een termijn gesteld waarin de voltooiing van het vestingstelsel had moeten zijn volbracht, het is een onmogelijkheid gebleken aan dit voorschrift der wet te voldoen, en dus moet die termijn worden verlengd. Behalve dat hier de conclusie nog in geenen deele onvermijdelijk uit de gestelde praemissen zou voortvloeien, al waren zij ook beide juist, is het een door niets gestaafde en volkomen onbewezen bewering, dat »de onmogelijkheid zou zijn gebleken aan het voorschrift der wet te voldoen». Er is van dien aard niets gebleken, en de ondergeteekende is geheel overtuigd, dat wel degelijk aan het voorschrift der wet had kunnen zijn voldaan. Waarom dit niet is geschied, behoeft hier te minder onderzocht te worden, daar het onderzoek geen practisch nut zou hebben; wij staan nu eenmaal voor het »fait accompli».

De waarheid evenwel dat niet aan de wet is voldaan, in weerwil het tegen-deel alleszins mogelijk ware geweest, gevoegd bij de argumenten reeds in de Memorie van Toelichting te berde gebracht, geeft den ondergeteekendé het recht staande te houden, dat een verlenging van den gestelden termijn niet eens wenschelijk, veel minder nuttig of noodig zou wezen. Niet eens wenschelijk, dewijl het aan den ercbied voor de wet moet schaden, wanneer men wettelijke bepalingen in het leven roept, die men niet zeker is te zullen naleven, en die onzekerheid zou thans door den staat van 's lands geldmiddelen zonder twijfel aanwezig zijn.

De vrees dat, door het niet vaststellen van een nieuwen termijn, de jaarlijks te besteden sommen voor de voltooiing van ons vestingstelsel zeer laag zouden kunnen worden geraamd, ten einde een laag eindcijfer voor de begrooting van het Departement van Oorlog te verkrijgen, wordt door de geschiedenis niet gewettigd. Het is onbetwistbaar waar, dat van den aanvang af op een verplichte jaarlijksche uitgave van \pm 4 millioen was gerekend, om de voltooiing in acht jaren tijds te kunnen volbrengen.

Die 4 millioen zijn echter slechts eenmaal aangevraagd en toegestaan, en het is derhalve duidelijk, dat de bepalingen van art. 3 der vestingwet, hetzij deze al dan niet eenen termijn voorschrijven, niets gemeen behoeven te hebben met zeer lage ramingen voor de voltooiing.

Dat niettemin zoo krachtig met de voltooiing van het vestingstelsel zal worden voortgegaan, als 's lands geldmiddelen zullen gedoogen, is een verzekering, die de ondergeteekende opnieuw geeft.

§ 2. De leden, die het aanleggen van verdedigingswerken bij de rivierovergangen afkeurden, meenden, dat er bij het bestaan van dergelijke werken, allicht toe zou worden overgegaan, om het veldleger positie te doen nemen aan den IJsel. De ondergeteekende ziet het verband tusschen een en ander niet in. Hij herinnert er aan, dat zelfs aan de zeer sterke en zeer kostbare forten, die men aanvankelijk ook aan den IJsel wilde bouwen, rimmer de bestemming is toegedacht een stand houden van het veldleger aan of bij die rivier mogelijk te maken of te bevorderen.

Hunne voorname bestemming zou zijn geweest, tijd te winnen tot het in volkomen staat van tegenweer brengen der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, en hetzelfde wordt beoogd door de eenvoudiger werken, waardoor zij zullen worden vervangen.

Zij die het positie nemen van het veldleger aan den IJsel onvoorwaardelijk afkeuren, mogen bedenken, dat de rampen, die zij daarvan duchten, nog geenszins worden voorkomen door het niet bestaan van verdedigingswerken aan de rivierovergangen. Ook bij gemis van dergelijke werken blijft immer een handeling gelijk de bedoelde alleszins mogelijk, vooral voor hen, die meenen, dat men ook zonder forten steeds in staat zal zijn de rivierovergangen ongeschonden te behouden, tot wij zelf ze niet meer noodig zullen hebben.

De ondergeteekende wil aan de werken die hij aan de spoorwegbruggen wenschte aan te leggen, om daardoor de volkomen zekerheid te verkrijgen dat die bruggen ten allen tijde zoo noodig, zullen kunnen worden vernield, geen grooteren omvang of geen grootere betekenis geven, dan tot bereiking van dat doel bepaald wordt vereischt. Ten einde te dier zake zijne plannen volledig aan de Kamer te doen kennen en daarmede tevens al de ter zake gevraagde inlichtingen te geven, heeft hij aan zijn Departement een voorloopig ontwerp van een werk als de bedoelde doen opmaken, dat hij de eer heeft — doch uitsluitend ter kennisneming voor de leden der Kamer — hierbij over te leggen. De kosten daarvan worden — behoudens verschil, naarmate de gelegenheid voor den aanleg bij de verschillende bruggen meer of minder gunstig is — door hem, voor elke brug, door elkander, globaal, op omstreeks f 400.000 geraamd, terwijl de zoogenaamde sperforten die men vroeger aan den IJsel had willen bouwen en waarvoor door de beide Kamers reeds geld was toegestaan, ieder op f 1.200.000 waren begroot; een som, waarvoor ze waarschijnlijk thans niet meer zouden zijn te verkrijgen.

De ondergeteekende is voornemens de noodige definitieve ontwerpen voor de verschillende spoorwegbruggen te doen opmaken en van hetgeen daarbij blijkt te doen afhangen, welke nadere voorstellen door hem, voor de uitvoering dier werken, in overweging zullen moeten genomen worden.

§ 3. De ondergeteekende heeft geen aanleiding gevonden tot het treden in beschouwingen over een wetsontwerp dat, van het standpunt waarop de geachte voorsteilers zich hadden geplaatst, ongetwijfeld zijne verdiensten had, maar dat nu eenmaal was ingetrokken en derhalve zoowel voor de Kamer als voor hem had opgehouden te bestaan. Zijne denkbeelden over het verder uitvoeren der vestingwet komen in het algemeen op het navolgende neder:

De wet van den 18den April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) is, blijkens haar intitulé en de overwegingen die aan haren inhoud voorafgaan, een wet tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel, maar geenszins een wet ook tot voltooiing van al de vestingwerken, die, volgens haar art. 4, niet binnen drie jaren na afkondiging der wet aan het bestuur der domeinen moesten worden overgegeven om ze onschadelijk te maken en zooveel noodig te slechten. Het stelsel zal dus ook eenmaal zeer goed voltooid kunnen worden geacht, zonder dat al de onderdeelen er van dit in gelijke mate behoeven te zijn.

De werken aan de Wester-Schelde bijv. zijn in het stelsel opgenomen, maar daarom is het nog geen vereischte dat Terneuzen tot een model-vesting worde gemaakt, gelijk Naarden dat is. Dergelijke redeneering kan gehouden worden ten aanzien van de stelling in de Geldersche Vallei en van de Zuider Waterlinie op grond der waarde aan de een en de andere toe te kennen, wanneer men ze vergelijkt met de Nieuwe Hollandsche Waterlinie.

Doch er is meer; bij het vaststellen der vestingwet is veel behouden en in het stelsel opgenomen, dewijl het anders had moeten worden gebracht onder de bepalingen van art. 4. Van sommige werken achtte men destijds het behoud zoo al niet noodig, dan toch wenschelijk, dewijl er bij de defensie altijd nog partij van zou kunnen worden getrokken; en van andere, dewijl het later kon blijken dat men de terreinen, waarop zij lagen, wellicht voor de defensie zou kunnen benuttigen. Maar al dadelijk werd, of uitdrukkelijk gezegd, of duidelijk te kennen gegeven, dat er daarom nog geen sprake van behoefde te zijn, al het hierbedoelde te voltooien, en vooral niet dit te voltooien, gelijk met de hoofdlijnen en stellingen zou behooren te geschieden.

Zoo zeide de toenmalige Minister van Oorlog bij het verdedigen der vestingwet op den 7den Maart 1874, in antwoord op de vraag van den heer STORM VAN 'S GRAVESANDE, waarvoor de oude werken van Zutphen zouden dienen: »die buitenwerken hebben weinig waarde, maar de terreinen, waarop zij liggen, worden behouden, totdat te Zutphen voorzieningen zijn getroffen, die bij den overgang van den spoorweg aan de rivier noodig zijn» (1). Omtrent de bedoelde werken en omtrent de forten bij Lent en bij 's Hertogenbosch werd, in dezelfde zitting, door den Minister nog nader verklaard: »dat te dien aanzien voorloopig geen ander plan bestond, dan de terreinen eventueel te benuttigen.» Er werd zelfs bijgevoegd, dat ingeval die werken werden opgeheven, men ze na drie jaren aan het domein zou moeten overgeven, terwijl het zou kunnen gebeuren, dat men ze later weder moest terugkopen (2).

Met betrekking tot de Grebbe-linie, verklaarde de Minister van Oorlog in de zitting der Tweede Kamer op 9 Maart 1874 (3), na de zinswijze van de Regeering te hebben medegedeeld, omtrent de wijze waarop die Linie zou worden verdedigd: »aan de Grebbe-linie zal dus voorloopig niets worden gedaan; gelijk zij daar ligt reeds, kan zij door het veldleger en wellicht door wat geschut, opgesteld op belangrijke punten, worden verdedigd en dus zeer te stade komen».

Bij de beraadslaging over punt *h* van art. 1 der wet (Zuider Waterlinie), in

(1) Zie *Handelingen der Staten-Generaal 1873-1874*, bladz. 1008.

(2) » » » » » » 1019.

(3) » » » » » » 1032.

de zitting der Tweede Kamer van 10 Maart 1874 (1), werd de stelling van 's Hertogenbosch — zooals de Regeering zich voorstelde die in stand te houden — uitsluitend gekarakteriseerd als een stelling, geschikt tot *opneming van terugtrekkende troepen*, en dus geenszins als een gedeelte van een eigenlijke *verdedigingslinie*. „Niets meer en niets minder is bedoeld,” — zeide de Minister van Oorlog, — „als om van die werken (bij 's Hertogenbosch), hetzij in hun geheel, hetzij gedeeltelijk, hetzij alleen van de terreinen waarop zij liggen, partij te trekken, tot het maken van een opnamestelling voor terugtrekkende troepen.” In dezelfde zitting verklaarde de Minister (2), na de gronden te hebben uiteengezet, waarop het behoud van de werken aan de Westerschelde door de Regeering werd voorgesteld, en na de taak dier werken bij een handhaving onzer neutraliteit te hebben geschetst, dat voor Terneuzen — alleen te beschouwen als een stormvrije kustbatterij — *geene kosten behoeften te worden gemaakt*. Het lag dan ook bepaald in de bedoeling van de Regeering, die werken in hoofdzaak in den des tijds bestaanden toestand te laten.

En dat, bij het tot stand brengen der vestingwet, aan de uitdrukking *voltooiing van het vestingstelsel*, nimmer de beteekenis is gehecht van volstrekte volmaking, in gelijken zin, van *alle* onderdeelen van dat stelsel, dit kan nog nader blijken uit het verhandelde in de zitting der Eerste Kamer van de Staten-Generaal, op 15 Januari 1875 (3). Dezelfde Minister van Oorlog die de vestingwet had verdedigd gaf toen, bij de beraadslagingen over de eerste vestingbegrooting, uitdrukkelijk te kennen, dat in de eerste plaats de hoofdverdedigingsliniën in behoorlijken toestand moesten worden gebracht en dat, voor het overige, het betrekkelijk belang van de onderdeelen van het vestingstelsel den doorslag moest geven ten aanzien van de mate van verbetering of voltooiing.

Uit al het vorenstaande blijkt dus, dat, en ingevolge den inhoud der wet, en op grond van hare geschiedenis, wel het *stelsel* moet worden voltooid, maar dat men volstrekt niet gebonden is tot het in absoluten zin voltooien van alles wat, ook slechts zijdelings, geacht kan worden daartoe te behooren; en dat men zelfs sommige werken, die men wellicht als onderdeelen van het stelsel zou kunnen beschouwen, kan laten liggen in den toestand waarin zij zich bij het vaststellen der wet bevonden.

De brug over het Hollandsch Diep zal op soortgelijke wijze moeten worden beschermd als alle andere spoorwegbruggen over onze groote rivieren. Zij valt in dezelfde categorie.

§ 4. Voor zoover den ondergeteekende is gebleken, zijn alleen in de westelijke helft van de bomvrije kazerne in het fort Nieuwersluis eenige nadeelige werkingen ingetreden, waarvan men de juiste oorzaak evenwel nog niet heeft kunnen opsporen. Mochten deze werkingen niet spoedig ophouden, dan is de ondergeteekende voornemens de gronddekking van dat gebouw, althans aan de achterzijde, tijdelijk te doen wegnemen, en, zoo noodig, eenige voorzieningen te doen treffen, waardoor zij, nadat de grond weder tegen het gebouw zal zijn aangebracht, zullen worden opgeheven.

Onder anderen zou hiertoe het maken van een zoogenaamde *verlengde fundeering* kunnen worden in overweging genomen, als onder anderen bij het bomvrije gebouw in de batterij onder Poederrijen met gunstig gevolg in toepassing is gebracht.

Artikelen.

Art. 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie. Nog in den loop van dit jaar zullen, overeenkomstig de daarvoor op de loopende vestingbegrooting toegestane bedragen, de noodige aanbestedingen plaats hebben, tot het treffen der in het Ver-

(1) Zie *Handelingen der Staten-Generaal 1873—1874*, bladz. 1050.

(2) „ „ „ „ „ „ 1055.

(3) „ * * * „ 1874—1875, „ 163 en 165.

slag bedoelde voorzieningen, ter vermeerdering van de bomvrije ruimten in eenige der voornaamste forten in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie.

Ten einde deze verbeteringen met kracht te kunnen voortzetten, ook voor de overige forten dier linie, worden daarvoor op deze begrooting gelijke bedragen als op de loopende begrooting aangevraagd.

1. Naar het gevoelen van den ondergeteekende zal, om de vesting Gorinchem aan haar doel te kunnen doen beantwoorden, geenszins de aanleg van nieuwe werken worden vereischt, doch met verbetering en voltooiing — in den zin als boven ad. art. 2 bedoeld — der bestaande werken kunnen worden volstaan.

In dit jaar hebben echter geene verdere opmetingen tot dat einde plaats gehad.

2. De ondergeteekende kan tot zijn genoegen verklaren ten opzichte van de beide hier bedoelde punten diligent te zijn. Hij hoopt hiervan, te zijner tijd, aan de Kamer te kunnen doen blijken, ook omdat de medewerking van de Staten-Generaal waarschijnlijk niet zal kunnen worden gemist, om de door hem aangeknoopte onderhandelingen tot een inderdaad bevredigend einde te doen leiden.

Art. 4. Stelling van Amsterdam. In antwoord op de in het Voorloopig Verslag gestelde vraag, heeft de ondergeteekende de eer mede te deelen, dat hij zich in het algemeen zeer goed kan vereenigen met het plan van zijnen ambtsvoorganger, zoo ten aanzien van de uitgebreidheid als van de inrichting der ontworpen stelling van Amsterdam. Nochtans behoudt hij zich voor, bij de uitvoering, van bedoeld plan af te wijken, voor zooveel zulks bij het uitwerken van het ontwerp voor de onderdeelen der stelling, in 's lands belang nuttig of wenschelijk blijken.

Omtrent de wijze waarop, en de middelen waarmede het gedeelte der Amsterdamsche stelling tusschen Diemen en Dungenham moet worden verdedigd, wenscht de ondergeteekende vooralsnog geen beslissende uitspraak te doen. Hij acht het raadzaam te dien aanzien vooraf kennis te nemen van de beschouwingen en de conclusiën van de thans werkzaam zijnde commissie tot voorbereiding der samenwerking van land- en zeemacht bij de defensie. Evenwel wil hij reeds thans verklaren, dat hij slechts noode zou beslissen tot het doen van stappen voor het aanleggen van een fort op Pampus, een fort, dat van soortgelijken aard zou behooren te zijn als dat, 't welk in de stelling van den Helder op de Harsens is gemaakt.

2. De bouw van het fort bij Abcoude zal nog in dit jaar worden aanbesteed. De redenen waarom zulks niet eerder is geschied en waarom voor het fort bij Velsen nog geen aanbesteding kon plaats hebben, zijn uitsluitend gelegen in de groote moeilijkheden, welke bij de onteigening van den voor die beide werken benodigden grond zijn en worden ondervonden. In beginsel is voor beide werken vastgehouden aan de daaromtrent bestaande plannen, zooals die nader werden toegelicht onder art. 4 op blad 2 der Memorie van Beantwoording omtrent de loopende vestingbegrooting, waarnaar de ondergeteekende de vrijheid neemt ten deze te verwijzen.

d De omschrijving van dezen post werd aldus gesteld, ten einde daaruit zoowel den aankoop van grond, als de noodige vergunningen enz. te kunnen bekostigen, welke e. q. voor afkoop van rechten, omleg van wegen of wateren en dergelijke noodig zijn.

Immers deze voorbereidingen moeten noodwendig zijn afgeloopen, alvorens met den eigenlijken bouw van eenig werk kan worden aangevangen.

's Gravenhage, 29 November 1883.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

VERSLAG.

De Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp tot vaststelling der begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1884, is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld den 3den December 1883.

SERET.
REUTHER.
VAN DER SCHRIECK.
FABIUS.
VAN DER HOOP.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

Artikel 3. Nieuwe werken enz., ter verbetering van de stelling van den *Helder*, wordt vermeerderd met *f* 100.000, en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van *f* 125.400.

Het totaal der vestingbegrooting wordt alzoo uitgetrokken tot een bedrag van *f* 2.094.600 (*twee miljoen vier en negentig duizend zeshonderd gulden.*)

NOTA VAN TOELICHTING OP DE NOTA VAN WIJZIGINGEN.

Naar thans is gebleken zal, ten gevolge van vertraging in de uitvoering van het leveren van twee pantserkoepels op het fort op de Harssens, voor dit werk, op den dienst van 1882, ongeveer *f* 100.000 minder kunnen worden besteed dan aanvankelijk gedacht was.

Derhalve zal, ingevolge van het omtrent vermelde levering gesloten contract, op den dienst voor 1884 gelijk bedrag *meer* moeten worden uitgegeven, dan bij de raming der uitgaven voor de uitvoering der vestingwet voor 1884 aangenomen werd.

Deze begrooting zal mitsdien met *f* 100.000 moeten worden verhoogd, hetgeen echter, blijkens de hierbij gevoegde gewijzigde *berekening der middelen* (welk stuk strekt ter vervanging van stuk n°. 6 der begrooting van uitgaven ten behoeve van het vestingstelsel, dienst 1884, en verband houdt met den mede hierbij gevoegden gewijzigden staat der uitgaven over 1882, welke staat ter vervanging strekt van staat n°. 5), niet van invloed is op het bedrag van artikel 86 van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1884 en dus ook niet op het eindcijfer van dit deel der Staatsbegrooting voor dat jaar.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

VOORSTEL VAN WET VAN DEN HEER SCHEPEL, TOT
HET BEPERKEN VAN HET VESTINGSTELSEL TOT
DE STELLING VAN AMSTERDAM.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

§ 1. Met ingenomenheid zag de ondergeteekende, dat, bij het onderzoek van het voorstel in de afdelingen, zoomin de voorstanders van de bestaande vesting-wet als die van het voorstel, opkwamen tegen het betoog — in de Memorie van Toelichting op den voorgrond geplaatst — *dat alle leden der Tweede Kamer en alle deskundigen het eens zijn dat de stelling van Amsterdam de grondslag onzer verdediging is.*

Een onzer deskundigen echter, de oud-Minister van Oorlog, kolonel DEN BEER POORTUGAEL (uit wiens werk: Amsterdam in staat van beleg, in de Memorie van Toelichting eenige woorden tot steun van dat betoog worden aangehaald) zond een geschrift, waarin hij daartegen in verzet komt.

In dit boek: Grondwetsherziening urgent vooral voor de defensie, schrijft de heer DEN BEER POORTUGAEL, bladz. 40: *Voorzeker blijf ik bij hetgeen ik in 1879 schreef, dat in het oog van heel de wereld Nederland staat zoolang van de torentransen van Amsterdam de Hollandsche driekleur blijft wapperen; maar ik schreef er bij, dat de Amsterdamsche linie moet worden (Amsterdam in staat van beleg, bladz. 95) de laatste verschansing die wij of onze kinderen tot redding van het Vaderland geroepen zullen kunnen worden te verdedigen.*

Het spijt den ondergeteekende te moeten opmerken, dat de oud-Minister van Oorlog zich vergist.

Het eerste, in de Memorie van Toelichting aangehaald, staat er, het laatste, namelijk de *laatste verschansing* enz., staat er *niet*.

Doch als het er stond zou het al heel slecht overeen te brengen zijn met hetgeen hij bladz. 94 schrijft namelijk *dat het verlicht gedeelte des volks gelukkig zóóver is gekomen om te begrijpen dat FREDERIK DE GROOTE gelijk had, toen hij zijne generaals leerde:*

Les généraux peu expérimentés veulent conserver tout: ceux qui sont sages n'envient que le point capital.

Daarom, laat de heer DEN BEER POORTUGAEL er op volgen, *kunnen de buitenliniën desnoods verlaten, maar moet LE POINT CAPITAL, bij ons de stelling van Amsterdam, deugdelijk worden bevestigd.*

Dat is het juist wat het voorstel wil.

De leden, die hunne verwondering te kennen gaven, dat de ondergeteekende niet al kort na zijn optreden als lid der Tweede Kamer een voorstel tot beperking van het vestingstelsel indiende, zullen geen rekening hebben gehouden

het feit, dat, toen hij voor het eerst als lid werd toegelaten, de vestingwet nog slechts 14 dagen oud was.

Anders zouden zij zeker niet hebben beweerd dat *toen* zoodanig voorstel *veel* kansen zoude gehad hebben van door de Wetgevende Macht aangenomen te worden als *nu*.

Zij wisten immers, dat, nadat Koning WILLEM II het vroegere, zoo uitgestrekte vestingstelsel openlijk had veroordeeld, de Wetgevende Macht nog meer dan 30 jaren noodig had, om tot den eersten belangrijken stap op den weg tot beperking te komen.

Het is niet aan te nemen, dat die Wetgevende Macht, kort daarna, toen, behalve bij de vaststelling, nog slechts enkele afkeurende stemmen over de vestingwet waren opgegaan, al tot het doen van den tweeden stap te bewegen geweest zou zijn.

Thans nog zien vele leden daartegen op en komen sommige officieren, met al de kracht die in hen is, in verzet.

Nu moet erkend worden, dat het laatste ook werd waargenomen bij de beperking, welke de vestingwet wilde.

Niet lang voor de indiening van het eerste ontwerp der vestingwet verklaarde de Minister van Oorlog, generaal BLANKEN, in de Tweede Kamer:

Ik zou rekenen mij schuldig te maken aan landverraad als ik meer vestingen (dan Bergen-op-Zoom) ging afbreken.

En toen het ontwerp was ingediend, verdedigde kapitein HOOGBOOM in de Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap de stelling: *geen geconcentreerd vestingstelsel, maar verdediging van het land voet voor voet.*

Toch kwam de opheffing van de buitenliniën, de ontmanteling van een menigte vestingen tot stand.

§ 2. Het is te begrijpen, dat zij, die een vestingstelsel willen van meer omvang dan de stelling van Amsterdam, voor den dag komen met de bewering, dat de regeling van het vestingstelsel niet aan die der levende strijdkrachten had moeten voorafgaan.

Zij hebben gezien niet alleen dat zij, ook in de 9 jaren, sedert de vaststelling der vestingwet verlopen, de levende strijdkrachten niet vooruit hebben kunnen brengen, maar ook, dat deze in vergelijking met die der groote Mogendheden sterk terug gingen.

Doch dat daarom bij dit voorstel van *denzelfden verkeerden grondslag* zou worden uitgegaan, is niet te begrijpen, omdat wij over veel meer levende strijdkrachten beschikken dan de verdediging der stelling van Amsterdam vordert.

§ 3. De ondergeteekende staat van hen, die voorstanders van het voorstel zijn, mits de stelling van den Helder onaangeroerd worde gelaten, niet zóó ver als men uit het voorstel wel kan opmaken.

Bij het voorstel nam hij aan, dat indien de groote vaart daar blijft afnemen, als sedert de opening van de haven van IJmuiden, de havenwerken van Helder-Nieuwediep binnen enkele jaren hun belang voor die vaart zullen hebben verloren.

Hij erkent echter, dat, zoolang de vloot eener groote Mogendheid daar een ruime en diepe haven kan vinden, de bescherming er van niet zonder belang is.

Maar even goed als met een vestingstelsel van twee kringen een werk als het fort van Pannerden bestaande is, even goed is met een vestingstelsel van éénen kring overeen te brengen het behoud van een fort als het koepelfort op de Harssens, 't zwaarst bewapende van al onze verdedigingswerken, gebouwd om die havenwerken en de reede te beschermen en met weinig troepen te verdedigen.

§ 4. De bewering, dat door aanneming van het voorstel de verdedigingsmiddelen van Amsterdam *van geheel anderen aard moeten worden, omdat alsdan daarvoor geene verdedigingsmiddelen zullen zijn om den vijand op te houden*, kan betrekking hebben noch op de Noordzeezijde, noch op de Zuiderzeezijde der stelling van

Amsterdam, omdat die zijden geene vóórwerken hebben, omdat ze, zooals de heer DEN BEER POORTUGAEL te recht opmerkt, *in eerste linie liggen*.

Het moge tegengesproken zijn, dat een fort op Pampus tot de stelling van Amsterdam en niet tot hare vóórwerken behoort, zeker is het, dat het thans niet bestaat, zoodat het voorstel het niet kan opheffen.

Zij kan ook geen betrekking hebben op de derde zijde, de noordzijde der stelling, als de vijand geen gebruik kan maken van de havenwerken Helder-Nieuwediep.

De groote menigte liniën, stellingen, vestingen, forten, die het voorstel wil opheffen, kunnen bijna alle beschouwd worden als vóórwerken van de *zuidzijde* der stelling van Amsterdam.

Maar zij liggen over een breedte van meer dan 25 uren gaans verspreid.

Niemand ter wereld zal dan ook als zeker durven aannemen, dat bij een aanval, met snelheid en kracht ondernomen, het zoo verbazend uitgestrekt gebied reeds in zoodanigen staat van verdediging gebracht zal zijn, dat in elk geval de vijand er lang opgehouden zal kunnen worden.

Nu willen de oud-Minister DEN BEER POORTUGAEL en andere officieren, als de vijand spoedig over de rivieren, door de liniën, of van de zeezijde in Zuidholland komt, het verzet in Zuidholland voortgezet hebben, om den vijand afbreuk te doen en hem tegen te houden.

Doch zodoende zou het met opene steden en plaatsen als bezaaide Zuidholland wel eens *het tooneel van den oorlog* kunnen worden; bij overmacht van den aanvaller trekt de verdediger niet altijd terug, zooals hij het wenscht, maar zoo als de aanvaller het wil. Wijze en plaats van aanval kunnen hier een groote rol spelen.

Daarom mag de aard der werken van de zuidzijde der stelling van Amsterdam niet van dat verzet, niet van die vóórwerken afhangen.

Daarnaar moeten de werken en het terrein van de zuidzijde der stelling van Amsterdam ingericht worden, en men moet het daardoor ook in zijn macht hebben, bij lagere rivier- en polderstanden, Zuiderzeewater en, zoo noodig, Noordzeewater met groote snelheid te kunnen inlaten.

Echter neemt de heer DEN BEER POORTUGAEL dat bij een vóórterrein als dit *inundatiën geen volstrekt vereischte zijn*.

Nu moge door de aanneming van het voorstel de aanleg van die zijde wat meer moeten kosten dan bij de verwerping er van, die extra kosten zullen geen groot gewicht in de schaal leggen.

Het dagblad *Het Vaderland* heeft er reeds op gewezen, dat de op te heffen verdedigingswerken veel materiaal voor de nog te bouwen werken der stelling van Amsterdam kunnen leveren. Kanonnen komen bij honderden vrij en ook daaronder zullen nog wel bruikbare zijn.

Indien de bestrijders van het voorstel meenen kracht uit de financiëele zijde er van te moeten putten, dan moet de ondergeteekende zich de vrijheid veroorloven er op te wijzen, dat het onhoudbare van onzen toestand niet ligt in de 22 millioen, die sedert de aanneming der vestingwet, voor vestingwerken (de onderhanden zijnde werken in de stelling van Amsterdam inbegrepen) is betaald, maar in de 300 millioen, welke sedert dien tijd voor leger en vloot werd opgeofferd.

En met welk resultaat?

Met dit, dat zij — 't Voorloopig Verslag erkent het — niet verdedigen kunnen, wat de voorstanders der vestingwet verdedigd willen en moeten hebben, en dat de oud-Minister van Oorlog DEN BEER POORTUGAEL de zucht slaakt: *Nu is de vraag hoe wij, erkennende schier weerloos te zijn, weerbaar zullen worden?*

Daarbij komen de geldelijke lasten van hen, die zich lieten vervangen, hoewel de persoonlijke offers van hen, die daartoe niet bij machte waren.

En bij het handhaven der vestingwet zal het daarbij niet blijven.

De verdediging van de werken der vestingwet eischt *verhooging* der financiële *uitbreiding* en *verzwaring* der persoonlijke lasten; het voorstel laat *verlaging* van de eerste, *inkrimping* van de laatste toe.

Daarenboven opent het den Koning de gelegenheid om, mede in 't belang van meer samenwerking van leger en vloot, in plaats van de Departementen van Oorlog en Marine, een Departement van Defensie in te stellen.

Wat meer beteekent, wordt het voorstel aangenomen, dan zal bij mogelijke verwickelingen iedereen inzien, dat wij niet te overrompelen zullen zijn, en niet licht zal een vreemde Mogendheid besluiten haar leger naar hier te zenden voor een geregeld beleg op de moerasveenen ten Zuiden en ten Noorden van Amsterdam, benevens hare vloot voor de Oost- en de Westzijde.

Evenmin kan worden toegegeven, dat de kosten wegens het verplaatsen van sommige militaire en maritieme inrichtingen ten laste van het voorstel gebracht moeten worden.

Dat door die aanneming de geschutgieterij te 's Gravenhage in het belang der *verdediging* verplaatst zal *moeten* worden, zooals het Voorloopig Verslag wil, kan de ondergeteekende niet inzien; geschut zal tijdens den oorlog zeker niet gegoten worden.

Maar gedurende den oorlog moeten schepen gerepareerd, patronen gefabriceerd kunnen worden.

Nu liggen de marinewerven bij Helder en te Hellevoetsluis van de zeezijde onder het bereik van 's vijands geschut, — even als de Ministeriën van Oorlog en Marine te 's Gravenhage —, en de patronenfabriek is buiten den binnensten kring onzer verdedigingswerken geplaatst.

Daarvan spreekt het Voorloopig Verslag niet; alleen doet het 't voorkomen, alsof bij verwerping van het voorstel in den Haag alles veilig zal zijn.

Ook bij het behoud der vestingwet zou het uit een *financiëel* oogpunt hoogst wenschelijk zijn, dat de geschutgieterij der landmacht te 's Gravenhage, met die der marine te Amsterdam vereenigd werd; dat van de drie marinewerven te Amsterdam, den Helder en Hellevoetsluis de laatste twee werden opgeheven; dat gebroken werd met het hebben van 22 arsenalen, 74 kleedingmagazijnen en bij-behoorende administratiën, enz.

De bestaande toestand bewijst, dat wij op krijgskundig gebied òf zeer kortzichtig zijn, òf 's lands belang aan plaatselijke belangen opofferen.

Misschien doelde de oud-Minister van Oorlog, generaal REUTHER, óók daarop toen hij zeide: *men kwetst zoo licht de belangen der garnizoensplaatsen.*

Er is wel eens gezegd dat een groot leger een bron van welvaart is voor de steden; zeker is het, dat een groot leger een bron van uitputting is voor het platte land, dat men tevens den strijd tegen *het water* laat voeren.

De overige bedenkingen in deze § wenscht de ondergeteekende te beantwoorden aan het slot dezer Memorie.

Hier wil hij echter nog antwoorden op de vraag aan het slot van § 4, betreffende de levende strijdkrachten, die bij aanneming van het voorstel, de handhaving der onafhankelijkheid zal vorderen.

Naar zijne overtuiging zal alleen Zuidholland, enkel aan veldleger en bezetting, wel tweemaal zooveel manschappen vorderen als de stelling van Amsterdam.

De heer DEN BEER POORTUGAEL schrijft, dat de toelag van het ontwerp-SCHEPEL duidelijk is: *eerst alle bestaande vestingen en forten onder den moker, dan het snoei-mes aan het leger.*

De oud-Minister van Oorlog moet er wel diep van doordrongen zijn, dat in het leger een menigte zuigers, dorre en zwakke takken zitten, die de goede werking der overige belemmeren, anders zou hij dat niet hebben geschreven.

Worden die verwijderd en de overige behoorlijk ingekort, dan kan een krachtig gewas worden verwacht, dat vrucht dragen en storm weêrstaan kan.

Thans houden wij bij de korpsen er meer dan 1400 officieren op na.

Wordt het voorstel wet en van de daardoor mogelijk wordende vereenvoudiging en meerdere samenwerking partij getrokken, dan zullen 400 officieren meer kunnen doen dan nu die 1400.

Een kleiner getal zou voldoende zijn, maar bij aanneming van het voorstel zal het volk inzien dat wij verdedigen kunnen wat wij verdedigen willen, 't vertrouwen in de verdediging zal toenemen en daarmee de lust voor vrijwillige oefening in den wapenhandel.

De Staat moet die steunen o. a. door het beschikbaar stellen van officieren, het uitreiken van eeretekenen en het uitloven van vele en aanzienlijke prijzen in geld voor de best geoefende scherpsschutters en andere vrijwilligers.

§ 5. *Dat door bekwame deskundigen duidelijk is aangetoond en uiteengezet dat onze levende strijdkrachten zeer goed geregeld kunnen worden op zoodanige wijze, dat de krachtige verdediging der vesting Holland, zonder meerderen druk op de natie te leggen, voldoende verzekerd is en den ondergeteekende niet bekend.*

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT verklaarde in 1876 in de Tweede Kamer: *verhooging van het contingent of afschaffing der plaatsvervang- ing is in zeker gedeelte van onze militaire wereld een geloofsartikel geworden, zonder hetwelk men op militair terrein niet zalig wordt.*

Hij wilde de militia niet uitbreiden, liever inkrimpen, allereerst orde hebben gebracht *in den bajert van ons krijgswezen*; doch was te kort aan de Regeering en te lang lijdende om zijne denkbeelden nader uiteen te kunnen zetten.

Van de beide deskundigen, wier plannen in de laatste jaren meer op den voorgrond traden, wil:

de oud-Minister van Oorlog, generaal REUTHER, grooter contingent met behoud der plaatsvervanging voor de militia en algemeene dienstplicht voor de schutterij.

de oud-Minister van Oorlog, kolonel DEN BEER POORTUGAEL, persoonlijke dienstplicht gedurende 10 jaren, waaronder 5 reservejaren, voor de militia, en in plaats van schutterijen algemeene weerplicht.

Van de plannen van generaal REUTHER zegt het Voorloopig Verslag zelf, dat de verwezenlijking er van *ongetwijfeld een zwaren financiëelen en personeelen druk op de natie zou leggen*; terwijl ze in de Tweede Kamer door de militaire leden, de heeren KOOL, SERET en FABUIS, ten sterkste werden bestreden.

En kolonel DEN BEER POORTUGAEL heeft in het geschrift, waarin hij zijne jongste denkbeelden omtrent de regeling der levende strijdkrachten blootlegt, wel getracht aan te toonen en uiteen te zetten, dat onze schutterijen (die hij in 1879 wilde verbeteren) zijn als *het poppenspeelgoed* fil de grain: *van edel metaal, antiek, kostbaar en onbruikbaar*, doch niet, dat de verwezenlijking van zijne plannen de *financiëele en personeele lasten* niet verhoogden en tot *de krachtige verdediging der vesting Holland* tegen een overmachtigen vijand in staat stellen zal.

Door zijne regeling meent hij, dat wij in het bezit zullen komen van een veldleger van genoegzame sterkte, om althans één vijandelijk legerkorps van 30.000 man het hoofd te kunnen bieden, en van een voldoende macht voor de bezettingen.

In 1879, tijdens zijn ministerschap, rekende hij het veldleger op 30.000 à 35.000 man, nu op 35.000 à 40.000.

Nu wil de ondergeteekende het in 't midden laten of een veldleger van 35.000 à 40.000 man; als het in tijds gereed komt, in staat zal zijn een vijandelijk, krijgsvaren legerkorps van 30.000 man het hoofd te bieden.

Maar de heer DEN BEER POORTUGAEL neemt aan, dat zijn veldleger wonderen zal kunnen verrichten, dat het, evenals van hopbitter gezegd wordt, een middel tegen bijna alle kwalen zal zijn.

Als Duitschland bijvoorbeeld, hetwelk over een menigte zulke legerkorpsen, of, om met kapitein ROOSEBOOM te spreken, over een *uitmuntend, goed geoefend, goedgezind en krijgsvaren leger van bijna 1.300.000 strijders* (en over veel sterker

marine dan de onze) beschikt, ons land aan de landzijde en aan de zeezijde mocht aanvallen, dan zal dat veldleger den vijand overal op- en tegenhouden en afbreuk doen.

Zijn veldleger zal, volgens hem, kunnen zorg dragen, dat wij tijd en gelegenheid hebben om de forten in orde te brengen, de opruimingen te doen, de inundatiën te stellen, dat de verdedigers uit Noord en Zuid binnen de linie komen, dat de vijand langs de zoo uitgestrekte kust niet kan landen.

Maar het bewijs voor de waarheid van zijn bewering levert hij niet, ofschoon hij zegt: *de natie heeft recht de waarheid te vernemen, men mag haar geen zand in de oogen werpen.*

Hij kan het niet duidelijk maken, dat zijn veldleger daartoe in staat zal zijn, te minder, omdat hij de militie door het lot wil laten aanwijzen.

Voor al om de hooge eischen, die hij het veldleger stelt, is het middel van loting ongeschikt, om den rechten man op de rechte plaats te brengen.

Hoe men de brochure van den kapitein ter zee, nu schout bij nacht, BINKES kan aanhalen als bewijs, dat de beschouwingen van den ondergeteekende over onze marine te donker gekleurd zijn, is hem onverklaarbaar.

Blz. 47 zegt de heer BINKES met de rondheid den zeeman eigen:

Wanneer er een oorlog uitbrak zouden wij het materieel van onze zeemacht zien vernietigen en het daarop dienende personeel in den strijd zien ondergaan, zonder eenig nut voor het vaderland.

Uitdrukkelijk verklaart hij, dat wij weer 9½ miljoen aan onze marine moeten opofferen, buiten de kosten wegens het veranderen der riviervaartuigen, buiten de 16 miljoen voor de vier nieuwe oorlogsschepen, op bladz. 264 bedoeld; dat er een voor oorlogsschepen bruikbaar kanaal door Zuidholland moet komen; dat het personeel versterkt en de zoo kostbare oefeningen uitgebreid moeten worden.

Sommigen eischen voor de verdediging der Maasmonden, anderen voor andere punten, aan materieel nog meer dan hij, en de Minister van Marine, admiraal GEERLING, komt nu, omdat *de nood dwingt*, met een plan om het personeel nog met een marine-reserve te vermeerderen.

Het beroep op de brochure BINKES herinnert aan de gedachtenwisseling tusschen den Minister van Marine TAALMAN KIP en zijn opvolger en voorganger, de heer WICHERS.

In 1875 verklaarde die Minister in de Eerste Kamer, dat hij onze marine wilde doen strekken o. a. tot verdediging van onze kusten en zeegaten.

Na jaren lang in die richting gewerkt te hebben, herhaalde hij die verklaring in de Tweede Kamer:

Wij zullen dus, zeide hij, ten einde onze financiële krachten niet te boven te gaan, ons moeten bepalen tot eene zoo krachtig mogelijk defensieve houding, dat is binnengaats, en het beletten eener mogelijke landing op de kusten.

Doch nu stond de oud-Minister van Marine, afgevaardigde van Amsterdam, de heer WICHERS, op, en gaf dit antwoord:

Ongetwijfeld zou het bezitten van een materieel, geschikt om eene vijandelijke vloot van de kust te houden, hoogst wenschelijk zijn, ook met het oog op de verdediging onzer havens en zeegaten, maar daargelaten of Nederland in staat zou zijn het daarvoor noodige personeel te leveren, zou men toch niet in het bezit van dusdanige vloot kunnen komen, zonder eene uitgave, matig berekend, van 70 à 80 miljoen. (Handelingen 1882—83, II, blz. 746.)

§ 6. Tegenover de ongemotiveerde bewering in het Voorloopig Verslag dat de Nieuwe Hollandsche Waterlinie ten gevolge der verbeteringen in de laatste jaren in niet geringe mate in weerstandsvermogen is toegenomen, staat, dat de militaire ingenieur BEERMAN, bij een nauwgezet onderzoek omtrent de uitvoering der vestingwet (Tijdspeigel, 1882) tot dit resultaat is gekomen: *al is er verbeterd, er werd stelselcos gewerkt. Daardoor is onvoldoende waar verkregen voor veel geld. Maar erger dan eenige geofferde en slecht bestede millioenen is onvoldoende verhooging der weerbaarheid.*

Zij, die den toestand dier linie van nabij kennen, dringen dan ook, hoe langer zoo meer, aan op een zoo groot mogelijk veldleger *voor*, op een zoo sterk mogelijk reduit *achter* de linie.

Zóó de oud-Minister van Oorlog, nu Gouverneur der Koninklijke Militaire Academie, DEN BEER POORTUGAEL, in zijne aangehaalde werken.

Zóó de Directeur der Krijgsschool, overste ELAND, die alles, zooveel mogelijk, in vreedstijd voorbereiden en dan het te kort aan tijd met menschen betalen, voor het ophouden van den aanvaller een krachtig veldleger wil, dat zich *desgevorderd geheel kan opofferen*. (Verslag Krijgswetenschap 1881/82.)

Zóó de kapitein van den generalen staf ROOSEBOOM, die allerwege op het bouwen van sperforten en behoud der werken van Doesburg ten dienste van het veldleger aandringt.

Zóó de kapitein van den generalen staf KRAIJENHOFF VAN DE LEUR, die verklaarde: *Naar mijn bescheiden meening is er in ons land en in onze linie geen grooter waarborg mogelijk tegen de geweldadige aanvallen op de permanente versterkingen, dan juist het bezetten en taai vasthouden van vooruitgelegen punten*. (Verslag Krijgswetenschap 1881/82.)

De Nieuwe Hollandsche Waterlinie voldoet (de ondergeteekende blijft het volhouden) in geen enkel opzicht aan de eischen van onzen tijd.

Vooreerst het *voorterrein* niet. De bewijzen daarvoor in de Memorie van Toelichting aangevoerd bleven bij het onderzoek in de afdelingen onaangetast.

Ten tweede de *forten* niet.

Het Voorloopig Verslag erkent, dat de jongste uitvindingen op het gebied van het geschut ongetwijfeld van invloed zullen zijn op den toekomstigen fortbouw en nog *eenige voorzieningen* in de bestaande sterkten en forten noodzakelijk zullen maken.

Maar de Commissie van Rapporteurs heeft kunnen goedvinden te doen alsof *eenige voorzieningen* wil zeggen: *eenige kleinigheden*; zij geeft daarover niet de minste inlichtingen.

Eén harer leden echter, de heer KOOL, heeft, als lid der Vereeniging ter bevordering der krijgswetenschap, in zijne voordracht: *Fortenbouw contra moderne artillerie en fortverdediging contra moderne oorlogvoering*, mededeelingen gedaan, die over één van die *eenige voorzieningen* eenig licht hebben doen opgaan.

Om in het geval, dat de inundatiën *gesteld* zijn, *zekerheid* te hebben, dat het gebruik der vuurmonden onzer forten *niet van den goeden wil van den vijand afhankelijk zij*, verklaarde hij het wenschelijk te achten, dat, voor zoover mogelijk, op ieder der groote verdedigingswerken minstens een tweetal *zware vuurmonden* in *»gepantserde geschutstellingen* in *»draaibare koepels* geplaatst worden.

En zonder twijfel zal de eisch van het *sterk van boven* zich veel verder uitstrekken dan de inrichting van vele der bestaande forten toelaat in toepassing te brengen.

Zal in het geval, door den heer KOOL bedoeld, dat de inundatiën *gesteld* zijn, en het veldleger terugtrekt, de vijand niet langs de accessen binnen de linie kunnen komen?

Overste ELAND zeide er dit van:

Er zijn zelfs militairen genoeg die vreezen dat in dergelijke omstandigheden de aanvaller een poging zal doen om zich als het ware zoodanig met den aftrekkenden of vluchtenden verdediger te vermengen, dat de forten niet op hem zullen kunnen vuren, zonder gevaar te loopen de eigen troepen neêr te schieten, ten einde op die wijze tusschen en achter de duurzame werken te komen.

Ten derde de *inundatiën* niet.

Op de vraag in het Voorloopig Verslag, waar de heer STIELTJES, die wist wat er voor de inundatiën gebeurd was en wat er nog voor gebeuren zou, mededeelingen deed, waaruit de gevolgtrekking geput kon worden, dat hij voor

het stellen der inundatiën in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie veertien dagen noodig rekende, antwoordt de ondergeteekende: in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, bij gelegenheid der behandeling der vestingwet (*Handelingen 1873/74*, blz. 1003).

De heer STIELTJES noemde dien duur om op te komen tegen den heer NIERSTRASZ die (bladz. 984) gezegd had, dat hij de vroegere geheime opgave der Regeering, hoeveel tijd de inundatie der Nieuwe Hollandsche Waterlinie (Utrechtsche linie) zou vorderen, niet wilde mededeelen, omdat zulks *onze zwakheid al te zeer zou verraden*.

En het waren de heeren STIELTJES en NIERSTRASZ niet alleen, die er voor uitkwamen, dat die inundatie veel tijd zou vorderen.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT schreef toen in *De Gids*:

Een groote Mogendheid behoeft haar leger niet te mobiliseeren om ons land aan te vallen.

Eenige legerkorpsen op vredessterkte, die binnen weinige dagen ten oorlog kunnen zijn uitgerust, zijn daartoe voldoende. En die legerkorpsen kunnen vóór de Utrechtsche linie staan voor dat er nog een zweem van inundatie is.

De heer STIELTJES noemde het verlaten van den IJsel als verdedigingslinie dan ook eene *kolossale dwaasheid*. Hij wilde zelfs een inundatiekanaal langs den IJsel hebben gegraven.

Toen die linie losgelaten was drong hij, evenals de heer DE ROO VAN ALDERWERELT, ten sterkste aan, om van de Nieuwe Hollandsche waterlinie een Nieuwe Hollandsche *fortenlinie* te maken, natuurlijk niet rekenende op zoo vèr dragende veldkanonnen, en zulke getrokken mortieren met granaatkartetsen, als nu de aanvaller tot zijn dienst zal hebben.

Geheel ten onrechte dus wordt in het Voorloopig Verslag beweerd, dat de heer STIELTJES vertrouwen in de inundatie van die linie stelde, al is het waar, dat hij, later, toen hij zag dat hij zijne IJsellinie kwijt was en zijne zonder inundatie verdedigbare fortelinie niet bekwam, een poging deed, om over de inundatie in 't algemeen weer wat moed in te spreken.

Ook ten opzichte van de afleiding van het Rijnwater deed hij dat, ofschoon hij van het gevaar zóó doordrongen was, dat het schering en inslag is in zijne Militaire Studiën over inundatie.

De grootste troost, dien hij kon geven, was, dat als het rivierwater zeer laag is, het polderwater wel eens hoog kan wezen, en dat wij rivierstuwen en stoomgemalen kunnen bouwen.

De Minister van Oorlog, generaal WEITZEL, verklaarde tijdens zijn vorig ministerschap, dat bij middelbare rivierstanden over meer water kan worden beschikt dan voor de inundatie noodig zal zijn.

Doch men dient in het oog te houden; dat de rivierstanden dikwijls $\frac{1}{2}$ meter, soms 1 meter en ook wel eens $1\frac{1}{2}$ meter beneden middelbaren rivierstand zijn.

Te recht zegt de heer DEN BEER POORTUGAEL: *die tot vijandschap overgaat, doet dat, zoo mogelijk, als 't hem het best gelegen komt.*

Te *kunnen* inundeeren beteekent in onzen tijd, nu de vijand niet alleen als voetganger, maar ook wel eens als spoorwegreiziger over de grenzen kan komen, niet veel; op *zeer spoedig* inundeeren der linie, *zeer spoedig* opruimen in het vóórterrein, *zeer spoedig* in orde brengen der fortin komt het aan.

In 1787 stonden de Pruisen niettegenstaande *de wegen in den grond bedorven* waren, en zij *met zeer veel moeite 't geschut en de broodwagens meesleepten* in 5 dagen op vele plaatsen vóór de Utrechtsche linie, en hadden zij Gorkum reeds dermate *met gloeiende kogels* in brand geschoten dat het zich terstond overgaf. (1)

(1) *Pruisische veldtocht in Holland*, naar VON PFAU.

Litteraire
Sociëit,
's Gravenhage

En in de zitting der Tweede Kamer van 18 December 1883 waren de Minister van Oorlog, generaal WEITZEL, en kapitein SERET het eens, dat bij de oefeningen in den afgelopen zomer gebleken is *dat er 14 dagen noodig zijn om de sterkten van die linie in staat van tegenweer te brengen.*

De heer SERET voegde er bij: *wanneer in vollen vreedestijd nog 14 dagen noodig waren om een deel der Nieuwe Hollandsche Waterlinie in staat van verdediging te brengen, dan kan men het wel op zijne vingers aftellen dat voor het gereed komen der geheele linie bij dreigend oorlogsgevaar verscheidene dagen meer georderd zullen worden.*

De heer REUTHER trad als Minister op met de verklaring dat hij ernst en openhartigheid als onmisbaar beschouwde, om het gemeen overleg goede vruchten te doen afwerpen.

Toen de Tweede Kamer in ernst hem verzocht om een *door deugdelijke gegevens gestaafd betoog*, waarin antwoord werd gegeven op de vraag:

hoeveel dagen zijn er noodig om de Nieuwe Hollandsche Waterlinie in zoodanigen staat van tegenweer te brengen, dat men zonder vrees voor stoornis in den behoorlijken gang der verdediging de vijandelijke troepen voor de linie kan zien verschijnen,

toen gaf die Minister te kennen, die vraag bij voorkeur niet door opgaaf van bepaalde cijfers te beantwoorden.

Want men moest uitgaan van *onzekere gegevens, van onderstellingen die slechts onder voorbehoud als waarschijnlijk mogen worden beschouwd.*

Men moest maar voortgaan, zeide de Minister, met *uitbreiding en verbetering der inundatiemiddelen* enz. en zorgen een veldleger te hebben in staat om in het voorterrein der linie de nadering des vijands voet voor voet te betwisten.

Dan vertrouwde hij dat wij den strijd wel zouden kunnen aanvaarden *zonder buitengewoon nadeelige kansen.*

Hoe sterk ontwijkend dat antwoord moge zijn, toch is de houding van den Minister beter dan die van de krijgskundigen, die indertijd de linie Groningen-Delfzijl ophemelden en haar met hand en tand vasthielden tot dat in het bekende rapport van de heeren kapitein KOSTER, HOFMAN en VAN DER HOOP VAN SLOCHTEREN op onomstootelijke gronden werd aangetoond, dat de stelling Groningen-Delfzijl als inundatiestelling onbruikbaar was.

Wanneer de ondergeteekende nu de beschouwingen nagaat:

van kolonel DEN BEER POORTUGAEL over den toestand van onze levende strijdkrachten en over de rol, die het veldleger zal moeten vervullen;

van admiraal GEERLING, en van den schout-bij-nacht BINKES over het personeel en het materieel der marine;

van generaal REUTHER over de inundatiën aan de oostzijde en over den zwakken toestand van de zuidzijde van Holland;

van generaal WEITZEL over den tijd, die voor het in orde brengen van de werken der Nieuwe Hollandsche Waterlinie noodig is;

van majoor KOOL over fort en geschut;

wanneer hij overweegt, dat de vestingwerken om Zuidholland en hunne vóórwerken nog op verre na niet voltooid zijn en nog een groot aantal jaren en millioenen zullen vorderen;

dat vele werken, die voltooid zijn, op verre na niet aan de eischen van onzen tijd voldoen;

dat het aanschaffen van het noodige geschut, ten koste van de weerbaarheid, over een lange reeks van jaren moet worden verdeeld, om de begrootingen niet met te veel millioenen op te drijven;

dan aarzelt hij geen oogenblik om op de vraag van den heer DEN BEER POORTUGAEL: *Nu is de vraag hoe wij, erkennende schier weerloos te zijn, weerbaar moeten worden,* te antwoorden:

Zie af van het willen verdedigen van Zuidholland, dat hoe langer zoo kolos-

saler personeele en financiële offers zal eischen, en voer ten spoedigste de nog ontbrekende werken van de stelling van Amsterdam uit, dan zijn wij weerbaar.

Niet dat wij dan het grondgebied en de bevolking van 10 provinciën kunnen verdedigen; dat kunnen wij door het vasthouden aan de verdediging van Zuid-holland ook niet.

Maar weerbaar in dien zin dat wij, beter en zekerder dan bij het vasthouden aan de verdediging van die provincie, de Regeering en de hoofdstad des lands, de nationaliteit kunnen handhaven.

De heer DEN BEER POORTUGAEL zelf heeft het gezegd:

In het oog van heel de wereld staat Nederland, zoolang van de torentransen van Amsterdam de Hollandsche driekleur blijft wapperen.

En de Minister van Oorlog, generaal WEITZEL, heeft het bevestigd o. a. met deze woorden:

Zoolang de vlag nog van den toren van Amsterdam waait, zoolang blijven wij Nederlanders, zoolang tellen wij mede, zoolang hebben wij kans bondgenooten te krijgen en gehoord te worden om onze onafhankelijkheid te bepleiten en het behoud van ons volksbestaan te eischen.

§ 7. Na het boven aangevoerde kan de ondergeteekende met een enkel woord volstaan om de bedenkingen, in § 7, van het Voorloopig Verslag medegedeeld, te weerleggen.

Voor het gevoelen, dat hij tusschen de grenzen en de stelling van Amsterdam den vijand *nergens eenig opthoud in den weg gelegd* zou willen hebben, geeft het voorstel niet den minsten grond.

Geheel kan hij het denkbeeld beamen om, indien het om de eene of andere reden wenschelijk mocht zijn, spoor- en straatwegen, door het buiten gebruik stellen van rivierbruggen, door het laten springen van kanaalbruggen of op andere wijze, tijdelijk onbruikbaar te maken.

Dat middel is ook aan te wenden om de neutraliteit te handhaven.

Maar bij aanneming van het voorstel zou hij niet kunnen goedkeuren het plan, om, voor het ophouden van een aanvaller, die naar de stelling van Amsterdam wil, het veldleger stelling te doen nemen waar nu de Nieuwe Hollandsche Waterlinie ligt, *dáár, waar* zooals het Voorloopig Verslag zegt: *de hooge, voor den vijand over toegankelijke terreinen eindigen en het lage met slooten doorsneden en van weinige smalle wegen voorziene terrein begint.*

De Nieuwe Hollandsche Waterlinie ligt grootendeels op een voor den verdediger hoogst ongelukkige plaats.

Vóór de linie meestal een droog, weinig doorsneden en zeer breed terrein, waarop de aanvaller zich gemakkelijk kan bewegen en ingraven; *achter* de linie een vochtige, sterk ingedeelde bodem, die den verdediger als 't ware bindt, voor ingravingen ongeschikt is en voor het legeren der troepen zoo slecht, dat bij de behandeling der vestingwet de Regeering er van verklaarde, dat de troepen er maar moeten *ontberen en lijden.*

De aanvaller moet genoodzaakt zijn zich te begeven op een gebied, dat niets vooruit heeft, zoo mogelijk achterstaat bij dat van den verdediger.

Tusschen de meren, poelen, plassen *vóór* de stelling van Amsterdam zal een veldleger van eenige duizenden wellicht meer kunnen uitwerken, dan ter plaatse van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, een veldleger van 35.000 à 40.000 man, dat tevens voor de zoo uitgestrekte zuidzijde en voor de Noordzeezijde van Zuidholland moet zorgen.

De denkbeelden van VON SCHERFF en SCHEIBERT zijn door de Commissie van Rapporteurs minder juist teruggegeven.

Zij willen dat de aanvaller, meer dan vroeger het geval was, zal aannemen,

dat, bij een met snelheid en kracht ondernomen aanval, de werken van den verdediger nog niet in voldoende staat van tegenweer gebracht zullen zijn, als hij er voor verschijnt.

§ 8. De ondergeteekende denkt over de approviandeering van Amsterdam niet zoo licht als de »verschillende" leden, die verklaarden: *De vleeschvoeding zal de minste bezwaren opleveren, daar zich tal van weiden binnen de stelling bevinden.*

Al kan dit in één of in een paar etmaal wel geschieden, veel vee zal van buiten naar binnen de stelling gebracht moeten worden.

Ook durft hij niet aannemen *dat de voorraad (plantaardig voedsel) in Amsterdam nu reeds voldoende zou wezen voor een veel talrijker bevolking dan zij nu heeft.*

Veel graan en ander plantaardig voedsel zal binnen de stelling gebracht moeten worden.

Doch ook hierin is, vooral bij eenigen voorzorg, in korten tijd te voorzien, doordien wij over een groote menigte stoombooten, sleepbooten en schepen kunnen beschikken, om van spoorwagens en andere vervoermiddelen niet te spreken.

§ 9. De opmerking dat de aanneming van het voorstel het denkbeeld zou doen ontstaan, dat het met de verdedigbaarheid van ons land treurig gesteld is, is niet juist.

Dat denkbeeld bestaat sedert lang.

Bijna iedereen stemt in met het *schier weerloos* van den heer DEN BEER POORTUGAEL, bijna iedereen zal wel overtuigd zijn, dat zijn veldleger de verdedigbaarheid van het land niet zal brengen.

Door niemand is aangevoond dat eenige organisatie of regeling *in verband met onze krachten en middeelen* dat zal doen.

Eenige jaren geleden trok men bedenkelijke gezichten over de volgende woorden van het hoofd van het tegenwoordig Kabinet, Minister HEEMSKERK, toen lid der Tweede Kamer:

Ik behoor niet tot diegenen — de geachte afgevaardigde uit Amsterdam heeft ze, geloof ik, fantasten genoemd — die meenen dat wij door eene betere legerorganisatie of militiewet ons zouden kunnen meten met eene groote Europeesche Mogenheid, ja, met de grootste strijdkracht van het vasteland. Die dat gelooven verwijz ik naar de fabelen van Esopus.

Thans deelt bijna iedereen zijn opvatting.

De bestaande moedeloosheid zal zooveel mogelijk plaats maken voor vertrouwen, wanneer ons land tegen een groote Mogenheid kracht wil zoeken niet in het veld, niet op een gebied met een omtrek van 60 uren gaans, maar in de stelling van Amsterdam, zoo ruim gebouwd, dat de daar binnen gelegen hoofdstad niet gebombardeerd kan worden.

De Minister van Oorlog KRAIJENHOFF verzekerde aan Koning LODEWIJK, dat hij met *acht duizend* man de stelling van Amsterdam tegen de legers van den grooten Keizer van Frankrijk zou verdedigen.

Ook de deskundigen van onze dagen o. a. de majoor der genie, DRABBE, en oud-officier der genie, BEEKMAN, laten zich over de stelling van Amsterdam hoogst gunstig uit.

De heer BEEKMAN schreef er van, eerst: *eenig in hare soort en daarmede in sterkte*; later, dat het niet betwist werd: *dat de positie van Amsterdam door den exceptioneele toestand van het vóórterrein wellicht de sterkste is van de wereld.*

De majoor DRABBE: *dat voor den aanval haast geen ongunstiger terrein kan bedacht worden, dan dat onzer Amsterdamsche stelling, waar alle belegeringsarbeid haast hersenschimming wordt, waar men geen spade in den grond kan steken, zonder op water te stuiten — dat het klimaat, elders zachter en edelmoediger, reeds voldoende is den vijand, aan milder bodem en luchtstreek gewend, te midden dezer giftige dampen uitwasemende, met rottende organismen bezwangerde plassen, daarbij bloot-*

staande aan de ontberingen en vermoedenissen van het oorlogsleven, door koorts en ziekte te verstaan.

§ 10. Dat de bezwaren tegen twee kringen van verdediging, in het geval dat de aanval spoedig door den buitensten komt — 't zij van de zijde der Nieuwe Hollandse Waterlinie, 't zij van de zuidzijde tusschen de Merwede en den Hoek van Holland, 't zij van de zeezijde of van twee zijden te gelijk — *meer in de theorie dan in de practijk gelden* kan de ondergeteekende niet toegeven.

Als in dat geval door het verzet van den verdediger in Zuidholland, 't welk vele officieren willen, deze provincie tijdelijk *het tooneel van den oorlog dreigt* te worden, zal zeer zeker hare talrijke bevolking trachten naar Amsterdam te vluchten, zonder dat zij tijd en gelegenheid zal hebben het voor haar levensonderhoud noodige met zich mede te voeren.

Het andere bezwaar door sommige leden in de afdeelingen tegen het bestaande stelsel van twee kringen geopperd, namelijk *dat, wanneer de vijand zich van den buitensten kring heeft meester gemaakt, hij dien zal kunnen bezigen om zich bij eventuele aankomst van onze bondgenooten tegen deze te verdedigen* is door hetgeen de Commissie van Rapporteurs daartegen aanvoert niet weerlegd maar bevestigd.

Zij zegt: *ook dit bezwaar bestaat meer in schijn dan in werkelijkheid, omdat onze buitenlinie voor de verdediging naar buiten, niet voor die naar binnen bestemd en ingericht is.*

Juist daardoor zal de vijand, die voor Amsterdam ligt, onzen (door eigenbelang opdagenden) bondgenoot, die hem, 't zij van de landzijde, 't zij van de zeezijde in den rug wil aantasten, trachten te keeren.

Art. 1. Er bestaat geen bezwaar om in plaats van *omvat* te lezen *bestaat uit*.

Art. 2. Indien al de werken, die de afgetreden Regeering gemaakt wilde hebben, in 6 jaren gereed konden komen, dan zal men in minder dan 4 jaren de stelling Amsterdam wel in orde kunnen brengen.

Art. 3. De bedenkingen tegen art. 3 zijn in § 10 voldoende weerlegd.

Met het oog op het fort op de Harssens en om partij te trekken van de afbraak der op te heffen werken, kan eenige wijziging van dit artikel wenschelijk zijn.

Handhaving der neutraliteit.

Evenals in de Memorie van Toelichting wenscht de ondergeteekende ook in de Memorie van Beantwoording de handhaving der onzijdigheid aan het slot te behandelen.

De leden, die zich met het antwoord in de Memorie van Toelichting gegeven op de vraag: *hoe wij onzijdig moeten blijven, niet vereenigen, zien heil in verzet, in geweld* aan de grenzen; de ondergeteekende niet.

Gedwongen door de geheel veranderde toestanden liet Nederland het vroegere vestingstelsel los, en daarmee hangt het handhaven der onzijdigheid door geweldadige middelen nauw samen, al hebben de vier krijgskundige ontwerpers van het Voorloopig Verslag gelijk dat handhaving der neutraliteit en handhaving der onafhankelijkheid op verschillende beginselen steunen.

Alle grensvestingen, bijna alle buitenwaartsche liniën, stellingen en vestingen, die bij den oorlog van 1870 nog bestonden, zijn opgeheven.

Zelfs aan de Eems, den weg van zee naar Noord-Duitschland en voor groote oorlogsschepen van overvloedige diepte, werden de vestingwerken gesloopt, in plaats van verbeterd, wat men vóór 1870 van plan was te doen.

En aan de Wester-Schelde, den weg van zee naar Antwerpen, bleven slechts de werken van Neuzen en Ellewoutsdijk behouden, op grond van de meest uiteenloopende beweegredenen.

Terwijl toch sommige leden ze wilden behouden om de neutraliteit te handhaven, als bijv. Engeland die mocht willen schenden door zijn vloot naar Antwerpen te zenden om België bij te springen tegen een aanval van Frankrijk,

wilden andere leden ze behouden om Engeland daarin — alzoo in het schenden der neutraliteit — te kunnen steunen, omdat wij bij het zelfstandig bestaan van België veel belang hebben, en nog weér andere leden om Zeeuwsch-Vlaanderen tegen België te kunnen handhaven.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT beweerde dan ook, *Wij moeten aan de Wester-Schelde noch schepen, noch forten hebben; dan kan men, ja, onze neutraliteit schenden, maar men kan ons nimmer van eenige medeplichtigheid met een der beide partijen aanklagen.*

Krachtig werd hij door de heeren VAN ZUYLEN VAN NIJEVELT, VAN LYNDEN VAN SANDENBURG en VAN ECK gesteund, niettegenstaande de Minister van Oorlog, bij werkelijke en ernstige bedreiging der grenzen, zelfs naar het uiterste zuiden troepen gezonden wilde hebben.

In 1876, toen het gerucht liep, dat de Regeering, ter bereiking van het voorgestelde doel, te Neuzen en Ellewoutsdijk 7 zware stukken wilde plaatsen, verklaarde de heer VAN KERKWIJK bij herhaling in de Tweede Kamer: *ik geloof dat het niets anders dan komedie is.*

De vorige Regeering noemde de werken van Neuzen en Ellewoutsdijk: *voor de gewapende handhaving der neutraliteit geheel onvoldoende*; zij wilde ze opheffen; de kapitein der artillerie BOOGAARD sprak van *eene schijnvertooning, die ons belachelijk maakt*; hij wilde er voor f7.000.000 moderne forten voor in de plaats hebben.

Ons land werd alzoo hoe langer zoo meer een aan alle zijden open land.

En de legers en vloten der ons omringende groote Mogendheden werden hoe langer zoo grooter en sterker; Frankrijk beschikt thans reeds over meer dan twee millioen goed geoefende krijgslieden.

Dat voor oogen houdende, kan de ondergeteekende geen heil zien in gewelddadige handhaving der onzijdigheid op ver van de vestingwerken verwijderde punten, 't zij aan de grenzen, 't zij meer binnenwaarts, om 't even of wij wat meer of wat minder veldtroepen hebben.

Dat neemt echter niet weg dat onze mobiele strijdkrachten buiten de stelling van Amsterdam wel van dienst kunnen zijn, b. v. bij het stremmen van land- en waterwegen, of om, zooals in 1870 België deed, een verslagen troep, die tegen den wil van zijn land op ons gebied mocht willen vluchten, te ontwapenen.

Maar zij die er meer van willen vorderen, moeten beginnen met voor vele punten te willen wat kapitein BOOGAARD aan de Wester-Schelde wil: op elk punt voor zeven millioen moderne stellingen of forten bouwen.

Anders zal het waarschijnlijk op elk punt, waar een krijgsmacht eener groote Mogendheid op of over ons grondgebied wil trekken, van onze zijde uitloopen op een *schijnvertooning, die ons belachelijk maakt* en groot gevaar zal er dan bestaan, dat de neutraliteitstoestand overgaat in oorlogstoestand.

Het betoog in de Memorie van Toelichting, dat wij de groote Mogendheden geen *waarborgen* kunnen geven, dat wij hare legers van ons gebied zullen kunnen houden, werd bij het onderzoek in de afdelingen dan ook niet bestreden.

Doch nu kwam men weér met *volkenrecht* van schrijvers, die het voor ons land onmogelijke willen.

Van schrijvers over volkenrecht, aan wier eischen een land als het onze kan voldoen, wordt zonder omhaal van woorden verklaard, dat zij *uitsluitend op utiliteitsgronden* steunen.

Het behoud van het veldleger op voldoende sterkte, zoo werd beweerd, zal een vereischte zijn, omdat van Nederland *geëischt* zal worden, dat het met kracht zich er tegen verzet: *dat krijgoerende Mogendheden van zijn territorium gebruik willen maken voor hunne oorlogsoperatiën tegen elkander.*

Maar de meer practische zijde der zaak, de vraag, of dat verzet iets van eenig belang zal kunnen uitwerken, werd ook weér hier niet aangeroerd.

Blijkbaar doelde men op een nieuwen oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland.

Welnu, wat zal ons veldleger kunnen uitwerken, als Frankrijk — vertrouwend op de na 1870 breed uitgelegde en veel versterkte vestingwerken om Parijs — een aanzienlijke macht langs de Maas door Limburg naar Berlijn wil zenden?

In het Voorloopig Verslag wordt dat punt niet behandeld, maar een schrijver in de Militaire Spectator zegt er onder anderen dit van:

»Het veldleger, zegt men, moet dienen om de neutraliteit te handhaven».

Hoe men ten onzent aan het denkbeeld gekomen is, om de handhaving der neutraliteit zoo voorop te zetten, weten wij niet, maar zeker is het dat men daarbij aan het leger de zwaarste taak oplegt die men het geven kan.

Men stelle zich bijvoorbeeld eens voor hoe die neutraliteit wel in Limburg zal zijn te handhaven.

Zelfs voor een leger, veel sterker en beter geoefend dan het onze, zou het verdedigen van een open grens, ver van zijn operatiebasis, te bezwarend wezen.

Beginnen wij de dwaasheid, zulk een waagstuk te willen beproeven, dan zou ons leger Holland waarschijnlijk niet terugzien; want alle kansen zouden er bestaan, dat het op de bedreigde grens in een slag werd vernietigd of gevangen genomen.

Daarna haalt hij eenige beschouwingen over de handhaving der neutraliteit uit Duitsche werken aan, die hiermede eindigen, dat de Keurvorst FREDERIK WILHELM gezegd had dat hij er steeds door en bij bedrogen was en dat hij het niet weêr deed.

Deze woorden, zegt hij, geven wij als troost, ingeval het handhaven van de neutraliteit, zooals ten onzent, wanneer die werkelijk en ernstig bedreigd wordt, toch een onmogelijkheid is.

Winsum, Januari 1884.

SCHEPEL.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1885.

VIIIste HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILLEM III, enz.

Allen, die dezen zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 119 en 120 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1885, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

Iste AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art. 1. Traktement van den minister *f* 12.000.

Art. 2. Traktementen van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren, alsmede toelagen, door officieren, onderofficieren en mindere militairen genoten ter zake hunner plaatsing of detachering bij het Departement *f* 118.450.

Art. 3. Bureel- en lokaalbehoefden, drukwerk en kleine uitgaven bij het Departement *f* 14.000.

Totaal *f* 144.450.

IIde AFDEELING.

Traktementen, bureelkosten, toelagen en fouragegelden voor paarden, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstpaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van den grooten staf, de bevelhebbers in de militaire afdeelingen, de inspectie van het militair onderwijs, den generalen staf, de intendance en de provinciale en plaatselijke staven.

Art. 4. Grootte staf, bevelhebbers in de militaire afdeelingen en inspectie van het militair onderwijs *f* 71.602.

Art. 5. Generale staf *f* 83.482.

Art. 6. Intendance *f* 61.675.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 85.509.

Totaal *f* 302.268.

IIIde AFDEELING.

Traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstparden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van de staven der verschillende wapens en van de officieren der wapenkorpsen, daaronder begrepen de paardenartsen bij die korpsen, alsmede fougeregelden en bureelkosten van de bovengenoemde staven, en daggelden aan militaire wachters.

Art. 8. Infanterie f 1.536.081.

Art. 9. Cavalerie f 286.089.

Art. 10. Artillerie f 803.247.

Art. 11. Genie f 274.285.

Art. 12. Gratificatiën en kosten van vervoer van officieren, die bij het leger in Nederlandsch-Indië worden gedetacheerd f 16.000.

Totaal f 2.915.702.

IVde AFDEELING.

Soldijen en verdere kosten der verschillende wapenkorpsen, met uitzondering van de kosten, voor de officieren dier korpsen, in de IIIde afdeeling vermeld, maar met inbegrip van de kosten der instructeurs bij de schutterijen en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel, van gratificatiën te verleen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, van begrafeniskosten van militairen en van schadeloosstelling voor schutterlijke diensten, bij gemis van garnizoen.

Art. 13. Infanterie, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van andere wapens, tijdelijk daarbij in betaling f 4.195.486.

Art. 14. Cavalerie, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van andere wapens, tijdelijk daarbij in betaling f 1.505.916.

Art. 15. Artillerie, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van andere wapens, tijdelijk daarbij in betaling f 2.276.480.

Art. 16. Genie f 253.438.

Art. 17. Kosten, vallende op het kampeeren van troepen, op het houden van veldoefeningen, kadermanoeuvres en oefeningen in den strategischen velddienst, op het voor oefening bezetten van forten en versterkte plaatsen, — daaronder begrepen geldelijke tegemoetkomingen aan officieren van de schutterij, die aan het kampeeren en de oefeningen in deze bedoeld deelnemen, — op den post-duivendienst en op het nemen van proeven met verduurzaamde levensmiddelen f 64.000.

Art. 18. Remonte, daaronder begrepen prijzen en premiën tot aanmoediging van het fokken van voor den krijgsdienst geschikte paarden in den lande f 272.000.

Totaal f 8.567.320.

Vde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 19. Traktementen, bureelkosten, toelagen en schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren van gezondheid en de militaire apothekers, met uitzondering van die bij de Koninklijke Militaire Academie ingedeeld;

traktementen en daggelden van de ambtenaren en geëmployeerden bij het bureel van den inspecteur van den geneeskundigen dienst en bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen;

traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren-administrateurs, mitsgaders traktementen, toelagen en daggelden van de administrateurs (adjudanten-onderofficieren) en verdere geëmployeerden bij

de militaire hospitalen, alsmede gratificatiën te verleen en aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende hospitaal-geëmployeerden;

toelagen, premïen en verdere kosten van opleiding der militaire studenten voor den geneeskundigen dienst, aangenomen vóór het in werking treden der wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsblad* n°. 145);

premïen en tegemoetkomingen voor de studenten voor den militairen geneeskundigen dienst, die aan de Universiteiten hier te lande opgeleid worden;

traktementen der reserve-officieren van gezondheid, en

bijdragen voor de opleiding van leerlingen voor den militairen veterinaire dienst aan 's Rijks veeartsenijschool f 586.640.

Art. 20. Kosten, vallende op het verplegen van zieken, daaronder begrepen alle zoodanige personen, als op machtiging van het Departement van Oorlog in de ziekeninrichtingen worden opgenomen, alsmede begrafeniskosten van de in de ziekeninrichtingen overleden personen f 218.450.

Art. 21. Vergoeding aan burgergeneesheeren voor geneeskundige behandeling, en aan burgerapothekers, bij ontstentenis van militaire apothekers f 18.000.

Art. 22. Kosten, vallende op het aanschaffen van geneesmiddelen, chirurgicale, pharmaceutische en andere behoeften, waaronder de uitgaven voor 's Rijks magazijn van geneesmiddelen;

kosten wegens aankoop en onderhoud van ligging, kleeding, meubelen, stellingen en rakken en onderhoud der wandelplaatsen voor de zieken, voor den dienst der militaire ziekeninrichtingen;

advertentiekosten betreffende den geneeskundigen dienst in het algemeen f 118.000.

Totaal f 941.090

Vide AFDEELING.

Studie en Onderwijs.

Art. 23. Toelagen voor officieren, traktementen en remuneratiën voor burgerleeraren, kosten voor het gebruik van een laboratorium en verdere kosten van de krijgsschool en van den daaraan verbonden intendancecursus, na aftrek van het aandeel in die kosten, dat uit het 1ste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f 9.675.

Art. 24. Traktementen, toelagen, soldijen, schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstpaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten der Koninklijke Militaire Academie, na aftrek van het aandeel in die kosten, dat uit het 1ste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f 213.840.

Art. 25. Traktementen, toelagen, soldijen, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van de Pupillenschool f 69.715.

Totaal f 293.230.

VIIIe AFDEELING.

Artillerie-inrichtingen, materieel der artillerie, draagbare wapenen en pyrotechnie, alsmede practische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie.

Art. 26. Jaarwedden van beambten, daggelden voor hulpschrijvers, daggelden en soldijen voor burgerlijke en militaire werklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren, conducteurs en boekhouders, mitsgaders tegemoetkomingen bij de artillerie stapel- en constructiemagazijnen f 251.200.

Art. 27. Jaarwedden van beambten, daggelden en soldijen voor burgerlijke en militaire werklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en boekhouders, mitsgaders tegemoetkomingen bij de inspectie der draagbare wapenen te *Delft*, *Gorinchem*, *Dordrecht* of andere plaatsen f 90.300.

Art. 28. Jaarwedden van beambten, daggelden en soldijen voor burgerlijke en

militaire werklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren, mitsgaders tegemoetkomingen bij de pyrotechnische school en de inspectie der buskruitfabricage f 69.400.

Art. 29. Jaarwedden van beamtten, daggelden voor burgerlijke werklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en conducteurs, mitsgaders tegemoetkomingen bij 's Rijks gieterij van bronzen geschut f 33.350.

Art. 30. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's of watermijnen en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een en ander, betrekking heeft, benevens toelagen aan de magazijnmeesters der artillerie, die belast zijn met de waarneming van de functiën van officier voor het materieel der artillerie f 431.550.

Art. 31. Aanschaffing of aanmaak van patroonhulzen tot draagbare vuurwapenen, met inbegrip van de daartoe benodigde werktuigen en hetgeen daarbij verder behoort f 45.000.

Art. 32. Practische oefeningen en proeven der artillerie, met alles wat daartoe behoort f 27.000.

Totaal f 947.800.

VIIIste AFDEELING.

Materieel der genie en kazerneering met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren.

Art. 33. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, kazerne- en andere gebouwen, loodsen, exercitievelden, zweminrichtingen, dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen, beplantingen, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;

werkzaamheden betreffende het bouwen en planten binnen verboden kringen van vestingwerken;

werkgeldten voor militairen, gebezigd tot den arbeid aan fortificatiën en tot anderen arbeid voor de genie;

aanschaffing en onderhoud van gereedschappen en materieel voor de genietroepen; grensbepalingen;

aanbestedingskosten;

kosten en ongeldden betreffelijk het sluiten van koop- en andere overeenkomsten; afkoop van rechten;

verleenen van subsidiën voor uitvoering van werken;

koopen van perceelen;

opzichtkosten, grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen;

aanschaffing, onderhoud en schoonhouden van geniegoederen en telegraafmaterieel in vestingen en forten;

herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere benodigdheden in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd;

een en ander in het 1ste genie-commandement f 98.880.

Art. 34. Als voren in het 2de genie-commandement f 138.140.

Art. 35. Als voren in het 3de genie-commandement f 140.190.

Art. 36. Als voren in het 4de genie-commandement f 149.900.

Art. 37. Huur van gebouwen, daaronder begrepen de huur van kazerne- en andere gebouwen of gedeelten van gebouwen tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen (het wapen der marechaussee daaronder niet begrepen);

huur van oefeningsterreinen en loodsen f 150.000.

Art. 38. Herstellen van schaden, ontstaan door storm en water f 20.000.

Art. 39. Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten, plans, memoriën, boekwerken, tijdschriften, reglementen, meet- en waterpas- en andere instrumenten en teekenbehoefden *f* 2000.

Art. 40. Practische oefeningen der genietroepen met de daarvoor noodige voorwerpen *f* 9.400.

Art. 41. Aanschaffing van materieel voor de voltooiing van de uitrusting der spoorwegtroepen *f* 1.700.

Art. 42. Aanschaffing van materieel voor den telegraafdienst te velde *f* 11.000.

Totaal *f* 691.210.

IXde AFDEELING.

Kosten der Rijks centraalmagazijnen van kleeding, uitrusting, hospitaalgoederen en kampements-effecten en der garnizoensmagazijnen van kleeding en uitrusting, benevens van vernieuwing en wijziging van ledergoed en paardentuig en van vernieuwing en onderhoud van nachtleger.

Art. 43. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloonen *f* 128.000.

Art. 44. Magazijnsonkosten, vernieuwing en onderhoud van kampements-effecten en voorwerpen van velduitrusting; aanschaffing van ledergoed voor de schutertijen *f* 32.500.

Art. 45. Kosten voor het aankopen, vernieuwen en wijzigen van voorwerpen van ledergoed en paardentuig, met uitzondering van het paardentuig bij de artillerie in gebruik *f* 48.000.

Art. 46. Aankoop, vernieuwing, herstelling, onderhoud en wasschen van slaapfurnituren, aankoop en snijden van ligstroom, aanschaffing van stellingen en rakken, schrijfbehoeften en verdere kosten voor de nachtlegermagazijnen, toelagen en schadeloosstelling voor huishuur aan de administrateurs, daggelden en toelagen aan geëmployeerden bij die magazijnen *f* 138.000.

Totaal *f* 346.500.

Xde AFDEELING.

Militaire verkenningen en Topographische inrichting.

Art. 47. Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten, op de Topographische inrichting te vervaardigen;

kosten van de Topographische inrichting, aan: traktementen der ambtenaren, toelagen der officieren, daggelden en remuneratiën der geëmployeerden en andere kosten dezer inrichting, na aftrek:

1°. van hetgeen uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen, in kleurendruk, van de door de topographische opneming van *Java* verkregen overzichtskaarten der onderscheidene residentien, en

2°. van bijdragen van andere Departementen *f* 39.750.

XIde AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Art. 48. Toelagen, bureel- en verdere kosten ten behoeve der permanente militaire spoorwegcommissie *f* 3000.

Art. 49. Reiskosten, verblijfkosten en vacatiën, met inbegrip der restitutiën van ten dienste van het Rijk gedane uitschotten *f* 50.000.

Art. 50. Scheeps- en wagenvrachten, weg-, tol-, brug- en veergelden, daaronder begrepen bruggelden voor militairen buiten dienst, hunne huisgezinnen en dienstpaarden, verschuldigd voor het overgaan der brug over de rivier de *Dong* in de gemeente *Geertruidenberg* f 85.000.

Art. 51. Transportkosten, voeding, huisvesting en daggelden van in te lijven manschappen der nationale militie en opgeroepen verlofgangers, voor zooverre een en ander door de zorg van de gemeentebesturen in voorschot wordt betaald f 6000.

Totaal f 144.000.

XIIde AFDEELING.

Verskillende uitgaven.

Art. 52. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkoming aan predikanten, geestelijken en onderwijzers f 10.000.

Art. 53. Kosten van onderscheidingsteekenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van de daaraan verbonden gratificatiën en van eeretekenen, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* N°. 32) en bij Koninklijk besluit van den 8sten September 1877 (*Staatsblad* N°. 179) f 2.500.

Art. 54. Drukwerk van onderscheiden aard, ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken f 9000.

Art. 55. Lokaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht en andere benodigdheden voor te houden examina voor officiersrangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek f 100.

Art. 56. Verlichting en verwarming van de militaire wachten, schrijfbehoeften voor de commandanten en benodigdheden voor het schoonhouden van de lokalen dier wachten, alsmede verlichting van kazernen f 35.000.

Art. 57. Subsidie aan het hoofdcomité der Nederlandsche vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog en toelage aan den secretaris van dat hoofdcomité f 1000.

Art. 58. Defroyement van den amanuensis bij de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht f 1.200.

Art. 59. Subsidie aan het fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier f 2000.

Art. 60. Gratificatiën f 11.500.

Art. 61. Kleine tegemoetkomingen en reiseelden aan gewezen militairen en weduwen en kinderen van militairen f 900.

Art. 62. Subsidie aan het invalidenhuis te *Leiden* f 5000.

Art. 63. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te *Ommerschans* en te *Veenhuizen* verblijf houdende of tot de sterkte daarvan behoorende f 8.700.

Art. 64. Kosten, vallende op de telegraphische correspondentie f 100.

Art. 65. Kosten van exploten en processen f 1000.

Art. 66. Teruggave van uitschotten voor schrijf- en teekenbehoeften, gedaan door aangewezen commandanten van stellingen, van groepen en van forten, alsmede door officieren, belast met het opmaken van memoriën, betreffende de approviandeering van forten en versterkte plaatsen f 300.

Totaal f 88.300.

XIIIde AFDEELING.

Nonactiviteits-traktementen, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten en wachtgelden.

Art. 67. Nonactiviteits-traktementen f 40.000.

Art. 68. Pensioenen, gagementen en onderstanden *f* 1.650.000.

Art. 69. Tijdelijke pensioenen en onderstanden, volgens de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* N°. 429), laatstelijk gewijzigd bij die van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* N°. 114) *f* 25.000.

Art. 70. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht (wet van 24 Juni 1854, *Staatsblad* N°. 92) *f* 10.000.

Art. 71. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf *Bulow von Dennewitz* en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februari 1814, N°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815, N°. 4) *f* 5.250.

Art. 72. Wachtgelden *f* 1.550.

Totaal *f* 1.731.800.

XIVde AFDEELING.

Onvoorziene uitgaven.

Art. 73. Onvoorziene uitgaven *f* 53.226.

XVde AFDEELING.

Wapen der maréchaussée.

Art. 74. Traktementen, toelagen, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstpaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren van het wapen der maréchaussée *f* 24.800.

Art. 75. Soldijen, huisvesting en verdere kosten van het wapen der maréchaussée, met uitzondering van de kosten voor de officieren van het wapen, in het voorgaand artikel vermeld, maar met inbegrip van gratificatiën, te verleenen aan met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, en van begrafeniskosten van militairen van het wapen *f* 266.554.

Totaal *f* 291.354.

XVIdde AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. *Materieel der artillerie.*

Art. 76. Kosten, vallende op den aanmaak, de aanschaffing en de beproeving van kanonnen en getrokken mortieren voor vestinggeschut en daarbij behoorende affuiten, beddingen, projectielen, buskruit, ontstekingsmiddelen, kardoeszakken, benevens laad- en bedieningsgereedschappen *f* 450.000.

Art. 77. Kosten, vallende op de aanschaffing van kanonnen van 24 cM., op de beproeving, het vervoer en de opstelling van kanonnen en affuiten van 24 en 15 cM., zoomede op de aanschaffing en beproeving van bij de kanonnen van 30,5, 24 en 15 cM. behoorende projectielen, buskruit, kardoeszakken, ontstekingsmiddelen, werktuigen en gereedschappen tot bediening en tot aanvoer van munitiën, alsmede verder toebehooren *f* 320.000.

B. *Materieel voor den geneeskundigen dienst.*

Art. 78. Kosten, vallende op den aanmaak, de aanschaffing of wijziging van chirurgicale instrumenten, pharmaceutische ustensiliën, groote en kleine suppletiekisten met heelkundige ustensiliën, raderbrancards, handbrancards, veldhospitaaltenten met toebehooren en uitrusting, verbandmiddelen, verbandtasschen voor hospitaalsoldaten, tasschen met inhoud voor paardenartsen en diverse huishoudelijke behoeften, alles benoodigd voor de uitrusting van de ambulances en veldhospitaal *f* 10.000.

C. *Approviandeering van forten.*

Art. 79. Aanschaffing van levensmiddelen tot approviandeering van forten
f 6000.

D. *Dienst der genie.*

Art. 80. Toelagen en daggelden voor tijdelijke opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, bureel- en lokaalbehoefden; een en ander ook voor die nog in uitvoering zijnde werken, waarvoor bij vorige begrotingen van het Departement van Oorlog bij *Buitengewone uitgaven, dienst der genie*, geld is toegestaan f 24.000.

Art. 81. Verbetering van Rijksgebouwen en werken en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen en bakkerijen;

opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen;
aankoop van perceelen;
afkoop van rechten;
verleenen van subsidiën voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden;
kosten en ongelden bij het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;
aanbestedingskosten;
een en ander voor de navermelde werken in het 1ste geniecommandement:

a. voor den bestaanden toestand:
bouwen van een brugwachterswoning bij de Muidervaart te *Naarden*;
bouwen van een bergloods in het fort op den *Voordorpschen dijk* ter vervanging van de verbrande loods f 9000.

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:
bouwen van een geweermakerswerkplaats met woning, op het kazerneeringsterrein *Damlust* te *Utrecht*;
bouwen van een stal voor 44 paarden op het terrein *Damlust* te *Utrecht* f 34.300.

Art. 82. Als voren in het 2de [genie-commandement:

a. voor den bestaanden toestand:
bouwen van een stal voor 5 paarden te *den Helder*;
voorzieningen als gevolg van de bij de wet van 8 December 1883 (*Staatsblad* No. 214) bekrachtigde overeenkomst met de gemeente *Amsterdam*, gesloten den 5den Januari 1883;
bouwen van een privaat achter de kazerne *Oranje-Nassau* te *Amsterdam*;
aankoop van grond tot vergrooing van het exercitie-terrein der cavalerie te *Haarlem* en inrichten van dat terrein;
maken van een aanlegsteiger met grintweg bij het fort *Nieuwe-Meer*;
bouwen van nieuwe privaten bij de *Alexanderskazerne* te *'s Gravenhage*;
wijzigen der keukens in de *Alexanderskazerne* te *'s Gravenhage*;
leveren en stellen van een nieuwe stoommachine in de garnizoensbakkerij te *'s Gravenhage*;

maken van een gebouw voor de werktuigen tot het persen van looddraad, bouwen van een wachthuis en van een afdak tot berging van vormkasten bij de artillerie-inrichtingen te *Delft*;

aanbrengen van een leiding voor drinkwater en brandkranen c. a. in kazernegebouwen te *Gouda* f 72.200.

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:
maken van een gebouw tot verpleging van besmettelijke zieken te *Hoorn*;
bouwen van een geweermakerswerkplaats, een keuken, een badlokaal, een regenbak en een privaatgebouw te *Hoorn*;
bouwen van een kazerne voor een bataljon infanterie te *Haarlem* (1ste termijn):

verbeteren van de bestaande kazerne te *Haarlem* en verbouwing der daarbij gelegen stallen tot woningen voor gehuwden (1ste termijn);
 bouwen van tien woningen voor gehuwde militairen op het kazerneterrein aan de *Kleverlaan* te *Haarlem* (laatste termijn);
 bouwen van woningen voor gehuwde militairen, te 's *Gravenhage* (1ste termijn)
 f 147.500.

Totaal f 219.700.

Art. 83. Als voren in het 3de genie-commandement:

a. voor den bestaanden toestand:
 bouwen van een vaartuigenloods op *Verloren kost* bij *Brielle*;
 maken van een privaatgebouw bij de *St. Jacobskazerne* te 's *Hertogenbosch*;
 maken van een machinale waschinrichting bij de Koninklijke Militaire Academie te *Breda*;
 bouwen van een woning voor den adjudant-onderofficier, het wijzigen van de bestaande woning voor onderofficieren en het inrichten van de bestaande woning voor den adjudant-onderofficier tot wachtkamer en bureelen bij de Koninklijke Militaire Academie te *Breda*;
 verbeteren van de gebouwen op het *Nonnenveld* te *Breda*;
 verbeteren van de rioleering in stallen en maken van mestbakken bij de stallen op de *Gasthuisvelden* te *Breda*;
 maken van gasleidingen in kazernegebouwen te *Breda*;
 bouwen van een woning voor den waarnemend-conducteur en voor den magazijnknecht bij de torpedogebouwen te *Hellevoetsluis*;
 aanbrengen van een tweede hijskraan en het wijzigen van de sporen bij het torpedomagazijn op het fort de *Ruyter* bij *Willemstad* f 97.400.
 b. ter uitbreiding van het algemeen plan van kazerneering:
 bouwen van een hoefsmederij met beslagloods, van een apotheek met tisaneire bij de stallen te *Bergen op zoom* en het verbeteren van die stallen f 7000.

Totaal f 104.400.

Art. 84. Als voren in het 4de genie-commandement:

a. voor den bestaanden toestand:
 aanbrengen van bliksemalleiders op, maken van een regenbak bij en aanbrengen van goten langs gebouwen op de legerplaats bij *Oldebroek*, benevens het verbeteren van den waterafvoer van den *Woldberg* aldaar;
 aanbrengen van gasleidingen in de kazerne te *Deventer*;
 bouwen van een fouragemagazijn te *Amersfoort*;
 maken van een brug over de beek tusschen de nieuwe kazerne voor bereiden wapens en de stallen te *Amersfoort*;
 doen van voorzieningen betreffende de kazerneering en stalling te *Roermond* f 46.700.
 b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:
 voortzetten van den bouw van kazernes c. a. voor 1¹/₂ bataljon infanterie op Rijksgrond te *Arnhem*;
 aankoop en gedeeltelijk inrichten van terrein voor den bouw van kazernes enz. voor een regiment infanterie te *Amersfoort*;
 bestraten van het terrein vóór de kazerne van bereiden wapens te *Amersfoort* en het verbeteren van de afwatering tusschen dat terrein en de *Groote Nachtegaalstraat*;
 bouwen van een derde overdekte rijbaan en van een smederij met beslagloods te *Amersfoort*;
 uitbreiden van de gelegenheid tot stalling te *Amersfoort* f 241.000.

Totaal f 287.700.

Art. 85. Kosten van gereedschappen en materieel voor het vernielen van spoorweg- en andere bruggen in tijd van oorlog f 5000.

Totaal f 1.470.100.

XVIIde AFDEELING.

Voltooiing van het vestingstelsel.

Art. 86. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst 1885 f 1.663.900.

Totaal f 20.632.000.

twintig millioen zes honderd twee en dertig duizend gulden.

ART. 2. Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der artikelen 3, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70 en 72 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk, ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* N°. 40), door overschrijving uit artikel 73 van dat hoofdstuk worden aangevuld.

ART. 3. Op artikel 73 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangewezen de tot het dienstjaar 1885 behorende uitgaven, het vermeld Departement betreffende, die haar omschrijving niet vinden in een der andere artikelen van dat hoofdstuk.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

MEMORIË VAN TOELICHTING.

Bij het samenstellen van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1885, heeft de ondergeteekende er opnieuw naar gestreefd de gewone uitgaven, zooveel slechts enigszins mogelijk was, te beperken. Hoe noode hij zich onthoudt van het voorstellen van onderscheidene maatregelen, die hij in het belang van het krijgswesen wenschelijk en nuttig zou achten — bij den tegenwoordigen toestand van 'slands financiën heeft hij, ter vermindering van nieuwe uitgaven, gemeend ook thans nog daarvan te moeten afzien.

De ondergeteekende moet hier intusschen al dadelijk aantekenen, dat van een belangrijke inkrimping der gewone uitgaven van dit hoofdstuk bezwaarlijk sprake kan zijn. Bij de behandeling van de Oorlogsbegrooting voor 1884, heeft hij, bij herhaling, zoo mondeling als schriftelijk, de oorzaken aangewezen, die voor een aantal onderdeelen van dit hoofdstuk de bron zijn van voortdurende stijging; hij heeft toen echter ook aangetoond dat de weg die sedert het jaar 1870 door de Regeering, met instemming en medewerking van de Staten-Generaal, tot verbetering der krijgswinstellingen is gevolgd, noodwendig tot die uitzetting van uitgaven moest leiden; hij heeft tevens in het licht gesteld dat zonder die uitgaven de belangen van 'slands weerbaarheid niet behoorlijk verzekerd kunnen worden, en dat zij dus bij voortdurend als *onvermijdelijk* moeten worden beschouwd.

Terwijl hij de eer heeft dienaangaande beleefdelijk te verwijzen naar de ten vorigen jare door hem aan de Staten-Generaal overgelegde *Nota*, houdende vergelijking tusschen de cijfers der Oorlogsbegrootingen voor 1870 en voor 1884, veroorlooft hij zich tevens te herinneren aan de door hem geuite bewering, dat men in den tegenwoordigen tijd een Oorlogsbegrooting, waarvan het eindcijfer dat van de daaraan voorafgaande niet al te veel overtreft, een *zuinige* moet noemen.

En dan is het hem een voldoening er de aandacht op te kunnen vestigen, dat — hoezeer hij die bewering ook thans nog moet handhaven — het cijfer der *gewone* uitgaven van de ontwerp-begrooting voor 1885 dat van de overeenkomstige uitgaven over 1884 geenszins overtreft, maar integendeel, zij het ook slechts ten bedrage van ruim *f* 89.000, *lager* is dan het laatstbedoelde. Wanneer men in aanmerking neemt dat voor 1885 verscheidene artikelen aanmerkelijk hooger *moesten* worden geraamd dan voor 1884 kon geschieden — onder anderen ten gevolge van de aanzienlijke en zoo zeer gewenschte vermindering van het incompleet aan kader en vrijwilligers, van de toeneming der bedragen van de toegekende periodieke verhoogingen van traktementen en soldijen, en der pensioenen — dan blijkt afdoende, dat op andere artikelen der begrooting belangrijke besparingen zijn verwezenlijkt.

De ondergeteekende vertrouwt dan ook, dat de Staten-Generaal in dit feit een blijk zullen willen zien van zijn ernstigen wil, om bij de bestaande financiële moeilijkheden in het Staatsbeheer mede te werken tot bezuiniging.

Wanneer ondanks de besproken vermindering der *gewone* uitgaven, het eindcijfer van het ontworpen VIIIste hoofdstuk *f* 200.000 *hooger* is, dan het voor 1884 toegestane bedrag, zoo is dit het gevolg van een hooger raming der *buitengewone uitgaven* en der uitgaven voor de *voltooiing van het vestingstelsel*. De ondergeteekende veroorlooft zich in herinnering te brengen, dat het eindcijfer der ontwerp-begrooting voor 1884, aanvankelijk bedragende *f* 21.160.000, bij de behandeling met de Staten-Generaal aanzienlijk verminderd en teruggebracht is op *f* 20.432.000, hoofdzakelijk door het niet goedkeuren van verschillende aanvragen voor *buitengewone* uitgaven. De destijds door de Staten-Generaal genomen beslissing eerbiedigende, acht de ondergeteekende het evenwel noodzakelijk thans een enigszins hooger crediet aan te vragen, zoowel voor de verbetering der kazerneering als voor de uitvoering der vestingwet.

Zijn verantwoordelijkheid voor den toestand van het krijgswezen legt hem — ook bij erkenning van de daaraan verbonden bezwaren — den plicht op, van zijnen kant de voorstellen te doen, die naar zijn overtuiging worden gevorderd om de belangen der verdediging te verzekeren, en om onderscheidene, ook door de Staten-Generaal als *noodzakelijk* erkende maatregelen tot uitvoering te kunnen brengen.

Intusschen zij opgemerkt, dat het eindcijfer, zooals het voor 1885 is uitgetrokken, ruim *anderhalf millioen* gulden *lager* is dan het bedrag der over 1883 gedane uitgaven.

Ook de aanvragen van buitengewonen aard en die voor het vestingstelsel, zijn dus, in verband met den ongunstigen toestand der schatkist, zoo laag mogelijk gesteld, *lager* zelfs dan, bij betere financiële omstandigheden, in 's lands belang geraden zou mogen heeten.

IIde en IIIde AFDEELING.

Traktementen, enz.

De verschillen tusschen de raming voor 1885 en de toegestane sommen voor 1884 ontstaan door:

- 1°. de verschillen in de rangen van sommige titularissen;
- 2°. veranderingen in de getallen kapiteins en luitenants, die in aanmerking komen voor verhooging van traktement, wegens een zeker aantal dienstjaren in den rang van officier, naar het stelsel, goedgekeurd bij de begrooting voor 1881;
- 3°. wijziging in de getallen van officieren, die toelagen genieten wegens verblijf in de residentie;
- 4°. vermindering van het getal adjudanten bij den Grooten Staf met twee, ten gevolge van het overlijden van Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van Oranje;
- 5°. het schrikkeljaar 1884.

De in deze bedoelde verschillen zijn in de hierna volgende opgave gedetailleerd aangetoond.

Art. 4. Groote staf. Dienstjaren: $f1400$ meer; diversen $f10,038$ (a) minder; schrikkeljaar $f25$ minder; totaal $f8,663$ minder.

Art. 5. Generale staf. Dienstjaren: $f400$ meer; diversen $f200$ (b) meer; schrikkeljaar $f33$ minder; totaal $f567$ meer.

Art. 6. Intendance. Verandering in rangen: $f1000$ (c) meer; dienstjaren $f200$ meer; totaal $f1200$ meer.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staf. Verandering in rangen: $f600$ (d) minder; dienstjaren $f100$ meer; schrikkeljaar $f2$ minder; totaal $f502$ minder.

Art. 8. Staf der infanterie. Verandering in rangen: $f700$ (e) meer; schrikkeljaar $f11$ minder; totaal $f689$ meer.

Grenadiers en jagers. Dienstjaren $f2000$ meer; diversen $f3,604$ (f) minder; totaal $f1,064$ minder.

Regimenten infanterie. Dienstjaren $f2100$ meer; diversen $f200$ (g) minder; totaal $f1900$ meer.

Instructie-bataillon. Dienstjaren $f200$ meer; totaal $f200$ meer.

Depot van discipline. Dienstjaren $f600$ meer; totaal $f600$ meer.

Hospitaalsoldaten. Dienstjaren $f200$ minder; totaal $f200$ minder.

Art. 9. Staf der cavalerie. Schrikkeljaar $f3$ minder; totaal $f3$ minder.

Regimenten huzaren. Dienstjaren $f1300$ meer; totaal $f1300$ meer.

Art. 10. Staf der artillerie. Verandering in rangen $f1900$ (h) meer; dienstjaren $f400$ (i) minder; schrikkeljaar $f4$ minder; totaal $f1,496$ meer.

Commando bereden artillerie. Schrikkeljaar $f3$ minder; totaal $f3$ minder.

Veldartillerie. Verandering in rangen: $f800$ (k) minder; dienstjaren $f1400$ meer; totaal $f300$ meer.

Rijdende artillerie. Dienstjaren: $f200$ meer; totaal $f200$ meer.

Pontonniers. Dienstjaren $f200$ meer; totaal $f200$ meer.

Commando vestingartillerie. Dienstjaren: $f200$ meer; schrikkeljaar $f1$ minder; totaal $f199$ meer.

Regimenten vestingartillerie. Verandering in rangen: $f200$ (l) minder; dienstjaren $f1200$ meer; totaal $f1000$ meer.

Torpedisten. Dienstjaren: $f200$ minder; totaal $f200$ minder.

Instructie-compagnie. Dienstjaren: $f200$ minder; totaal $f200$ minder.

Art. 11. Staf der genie. Dienstjaren: $f400$ meer; totaal $f400$ meer.

Genietroepen. Dienstjaren: $f200$ meer; totaal $f200$ meer.

Totaal. Verandering in rangen: $f2000$ meer; dienstjaren $f10,800$ meer; diversen $f13,102$ minder; schrikkeljaar $f82$ minder; totaal $f384$ minder.

(a) Adjudanten van wijlen Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van Oranje.

(b) Residentie-toelage voor een kapitein, werkzaam gesteld bij de topographische inrichting.

(c) De hoofdintendant is thans als generaal-majoor uitgetrokken.

(d) Bij den provincialen en bij den plaatselijken staf is, voor elk, minder geraamd voor een luitenant-kolonel en meer voor een majoor ($f200 + f400$).

(e) Bij het Departement van Oorlog is voor een kapitein meer en voor een eerste luitenant minder geraamd.

(f) Residentie-toelage voor officieren bij de normaal-schietschool en de krijgsschool.

(g) Alloopende betalingen. Twee luitenants-adjudanten minder in het genot van $f100$ hooger traktement.

(h, k, en l). Meer geraamd $f1900 - (f800 + f200) = f900$.

Een luitenant-kolonel belast met het commando over een regiment..... $f500$

Een eerste-luitenant-magazijnmeester bevorderd tot kapitein (zie ook bij (i)).... $\gg 800$

$f1300$

Af: voor een luitenant-kolonel minder en voor een majoor meer geraamd..... $\ll 400$

$f900$

(i) Waaronder $f200$ die werden genoten door den tot kapitein bevorderden eerste luitenant-magazijnmeester.

IVde AFDEELING.

Soldijen enz.

Ad. arti. 13, 14, 15 en 16. Verschillende oorzaken dragen bij tot de noodzakelijkheid, om voor de kosten van sommige onderdeelen van enkele artikelen hoogere bedragen te ramen.

Met het oog op den toestand van 's lands geldmiddelen aarzelt de ondergeteekende eenigszins, hier de meening uit te spreken, dat enkele dier oorzaken een verblijdend karakter hebben, en toch is dit, zooals hierna blijken zal, het geval.

Om toeneming en zoo mogelijk voltalligheid van het kader te verkrijgen, bijv. zijn in de laatste jaren — onder medewerking der Vertegenwoordiging — maatregelen beraamd en ingevoerd. Dat nu blijkt, dat daarmede het beoogde doel bevorderd, zoo al niet bereikt wordt, kan niet anders dan verblijdend wezen.

Hetzelfde geldt ook voor de vermeerdering, welke de soldijverhooging wegens 3- en 6-jarigen dienst van onderofficieren noodzakelijk maakt.

Een groot gebrek in het kader onderofficieren en korporaals van het leger was en is ook nog, dat dit kader te jeugdig is, en dit gebrek neemt af, naarmate de hierbedoelde vermeerdering toeneemt.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat — bij het groot gebrek aan vrijwilligers — toeneming van de vrijwillige dienstneming bij het leger alleszins gewenscht is, te meer, omdat daardoor de druk, die op de miliciens rust, verminderd wordt; het $\frac{1}{4}$ der militie, dat onder de wapenen kan worden gehouden, toch kan naar evenredigheid minder worden, waarvoor dan ook minder geraamd is.

Ofschoon voor 1885 iets minder is geraamd dan voor 1884 is toegestaan, heeft de ondergeteekende toch gemeend, het vorenstaande in het midden te moeten brengen, als algemeene toelichting nopens de verschillen tusschen de geraamde en toegestane sommen.

Volkomen juiste raming is voor deze artikelen niet mogelijk, omdat de vele en verschillende oorzaken, welke op de uitgaven invloed uitoefenen, niet te voorzien, noch in vele gevallen te beheerschen zijn.

De oorzaken van de verschillen tusschen het toegestane voor 1884 en het geraamde voor 1885, ten behoeve van de korpsen dezer afdeling, zijn de navermelde:

- 1°. toeneming van het getal vrijwilligers;
- 2°. toeneming van het kader bij de infanterie.

Om de raming daarmede in overeenstemming te brengen, is het cijfer, dat wegens incompleet van de raming wordt afgetrokken, lager moeten gesteld worden. Dit cijfer is bij de artilleriekorpsen daarentegen hooger kunnen gesteld worden, omdat de uitkomsten der beide laatste jaren hebben aangetoond, dat de raming hooger was dan de behoefte;

3°. de verschillen in getalsterkte van onderofficieren, in het genot van soldijverhooging wegens 3 of 6 jaren dienst in hunnen graad, en van korporaals en soldaten wegens 6- en 12jarigen dienst;

- 4°. de getalsterkte der onder de wapenen te roepen en te houden miliciens.

Het getal manschappen der militie, voor de in 1885 te houden herhalingsoefeningen in dienst te stellen, wordt op 75 man minder geraamd dan waarop bij de begrooting voor 1884 is gerekend. Dit verschil vindt zijnen grond in de geringere getalsterkte der in 1885 voor bedoelde oefeningen op te roepen lichte, vergeleken bij die, welke tot dat doel te dezen jare moest worden aangewezen.

De toeneming van het getal vrijwilligers heeft wijders aanleiding gegeven om het cijfer der voor het blijvend gedeelte onder de wapenen te houden miliciens voor 1885 lager te stellen dan op de begrooting voor 1884 is geschied, en wel bij de infanterie van 1 Mei tot 14 September op 390 man minder.

Ongeacht deze vermindering zal, in verband met de grootere sterkte aan vrijwilligers, het aantal dienstdoende manschappen niet dalen beneden het cijfer, dat, volgens indertijd erlangde opgaven, noodig moet worden geacht om op zoodanige wijze in den inwendigen en den garnizoensdienst te voorzien, dat de oefening der jongste lichter ongestoord kunne geschieden.

Bij de overige wapens heeft, mede wegens de bovenvermelde oorzaak, eveneens een vermindering in de geraamde sterkte van het blijvend gedeelte plaats gegrepen, en wel:

bij de cavalerie van 1 Januari tot 30 April en van 1 October tot 31 December 270 man minder; bij de veldartillerie van 1 Januari tot 30 April 50 man minder; bij de genietroepen van 1 Mei tot 15 Juli 100 man minder;

5°. het schrikkeljaar 1884;

6°. de aflopende betalingen. Deze zullen langzamerhand verminderen en eindelijk geheel ophouden. Ze ontstaan doordat sommige, betrekkelijk jeudige, onderofficiëren in het genot zijn gebleven van hoogere soldij dan hun naar hunnen diensttijd en naar de nieuwe regeling der soldijen zou aankomen, en ook enkele adjudant-onderofficiëren nog genieten de verhooging wegens 6- en 12jarigen dienst, welke thans niet meer wordt toegekend.

De hierna volgende opgave geeft korpsgewijze een overzicht van de sommen, welke voor elk der bedoelde oorzaken voor 1885 meer of minder zijn geraamd dan voor 1884 is toegestaan.

Grenadiers en jagers. Toeneming van het getal vrijwilligers: 40, dientengevolge f 8176 meer; aftrek voor incompleet f 20.440 meer; soldijverhooging wegens dienstjaren f 1.003,75 meer; getalsterkte der militie: f 6.904,80 minder; het schrikkeljaar f 682,74 minder; aflopende betalingen f 98,55 minder. Totaal f 21.933,66 meer.

Regiment infanterie. Toeneming van het getal vrijwilligers: 100, dientengevolge f 19.345 meer; aftrek voor incompleet f 38.690 meer; soldijverhooging wegens dienstjaren f 456,25 meer; getalsterkte der militie f 23.638 minder; het schrikkeljaar f 5.335,53^s minder; aflopende betalingen f 730 minder. Totaal f 28.787,71^s meer.

Instructie-bataillon. Soldijverhooging wegens dienstjaren: f 438 meer; het schrikkeljaar f 407,22 minder; aflopende betalingen: f 36,50. Totaal f 5,72 minder.

Depot van discipline. Soldijverhooging wegens dienstjaren: f 346,75 minder; het schrikkeljaar 28,94 minder. Totaal f 375,69 minder.

Hospitaalsoldaten. Soldijverhooging wegens dienstjaren: f 219 meer; het schrikkeljaar: 117,03^s minder. Totaal f 101,96^s meer.

Cavalerie. Toeneming van het getal vrijwilligers: 90, dientengevolge f 23.487,75 meer; soldijverhooging wegens dienstjaren f 1003,75 meer, getalsterkte der militie f 40.926,60 minder; het schrikkeljaar: f 3.659,92 minder; aflopende betalingen: f 73 minder. Totaal f 20.168,92. minder.

Veldartillerie. Toeneming van het getal vrijwilligers: 60, dientengevolge f 16.169,50 meer; aftrek voor incompleet: f 12.866,25 meer; soldijverhooging wegens dienstjaren: f 730 meer; getalsterkte der militie: f 4.230 minder; het schrikkeljaar f 2.273,56^s minder; aflopende betalingen f 36,50 minder. Totaal f 23.225,68^s meer.

Rijdende artillerie. Aftrek voor incompleet: f 16.096,50 minder; soldijverhooging f 164,25 minder; getalsterkte der militie f 385,87^s meer; het schrikkeljaar f 469,16 minder. Totaal f 16.344,03^s minder.

Pontonniers. Aftrek voor incompleet f 6.898,50 minder; soldijverhooging wegens dienstjaren f 182,50 meer; getalsterkte der militie f 220,50 meer; het schrikkeljaar f 116,71 minder. Totaal f 6.612,21 minder.

Vestingartillerie. Aftrek voor incompleet f 32.302,50 minder; het schrikkeljaar f 1194,47 minder; aflopende betalingen f 54,75 minder. Totaal f 33.551,72 minder.

Torpedisten. Aftrek voor incompleet f 7884 minder; Soldijverhooging wegens dienstjaren f 830,37^s meer; het schrikkeljaar f 179,00^s minder. Totaal f 7.232,63 minder.

Instructie-compagnie. Aftrek voor incompleet f 6.460,50 minder; soldijverhooging wegens dienstjaren f 474,50 meer; het schrikkeljaar f 155,44^s minder. Totaal f 6.141,44^s minder.

Genietroepen. Toeneming van het getal vrijwilligers: 80, dientengevolge f 18.980 meer; soldijverhooging f 1.432,62^s meer; getalsterkte der miliciens f 4560 minder; het schrikkeljaar f 469,92 minder: aflopende betalingen f 109,50 minder. Totaal f 15.273,20. meer

Resultaat. toeneming van het getal vrijwilligers: f 86.158,25 meer; aftrek voor incompleet f 2.354,25 meer; soldijverhooging wegens dienstjaren f 6.250,75 meer; getalsterkte der militie f 79.653,02^s minder; het schrikkeljaar f 15.089,67 minder; aflopende betalingen f 1138,80 minder. Totaal f 1109,24^s minder.

Ad art. 17. Voor 1885 wordt een som van f 64.000 aangevraagd, welk bedrag ook voor 1884 op dit artikel is toegestaan.

Ad art. 18. Toegestaan voor 1884 f 358.720. Geraamd voor 1885 f 272.000. Voor 1885 minder f 86.720.

De oorzaak van het verschil ligt in de hoeveelheid paarden, die gerekend wordt noodig te zijn, om hun aantal te houden op de sterkte volgens de formatie, en in het thans aanvragen voor het eerst van f 2000 voor prijzen en premien aan inlandsche paardenfokkers

In 1884 zijn of worden aangeschaft:

Cavalerie 263, artillerie 40, totaal 303 Iersche paarden ad f 580 f 175.740.

Artillerie 150. Op contracten van aanbesteding, gemiddeld ad f 640,99 f 97.148.

Cavalerie 120, artillerie 50, totaal 170 Inlandsche paarden, gemiddeld bij raming ad f 600 f 102.000.

Cavalerie 383, artillerie 240, totaal 623 paarden, gem. ad f 601,74 f 374.888.

De in 1884 begonnen aanschaffing van inlandsche paarden voldoet aanvankelijk goed. Waarschijnlijk zal daarmede dan ook in 1885 worden voortgegaan. Van verschillende deskundige zijden (met name besturen van landbouwmaatschappijen) werd aangeraden — tot prikkel voor de fokkers — bij landbouwtentoonstellingen enz., prijzen en premien uit te loven voor de beste inlandsche, voor krijgsveld geschikte, trek- en rijpaarden.

Daarvoor is dan ook thans een bedrag van f 2000 uitgetrokken.

Vde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Ad art. 19 Toegestaan voor 1884 f 595.990, geraamd voor 1885 f 586.640, voor 1885 minder f 9350.

Dit verschil ontstaat als volgt:

Minder geraamd: voor 2 dirigerende officieren van gezondheid der 2de klasse (luitenant-kolonel) ad f 4000 f 8000; voor 5 officieren van gezondheid 1ste klasse (kapitein), ad f 2200 f 11.000; voor 2 apothekers 2de klasse (eerste luitenant), ad f 1400 f 2800; voor toelaag wegens verblijf in de residentie voor 2 subalterne officieren, ad f 200 f 400; voor aflopende betalingen f 200; voor bezoldiging van mindere geëmployeerden bij de hospitalen f 5000.

Voor studenten voor den geneeskundigen dienst, opgeleid wordende bij het militair hospitaal te Amsterdam:

Voor toelage f 4000; voor kosten van het onderwijs aan de Universiteit te Amsterdam f 5600; voor kosten van het afleggen van examen f 550; totaal f 10.150; waarvan af voor meer geraamd voor premie voor studenten die binnen den maximumtijd het examen hebben afgelegd f 4000; blijft minder geraamd f 9150; voor 2 reserve-officieren van gezondheid der 2de klasse, ad f 300 f 600 totaal f 37.150.

Meer geraamd: voor 2 dirigerende officieren van gezondheid der 3de klasse (majours) ad $f3500$ $f7000$; voor 4 officieren van gezondheid der 2de klasse (eerste luitenants), ad $f1600$ $f6400$; voor 2 apothekers der 1ste klasse (kapiteins), ad $f2000$ $f4000$; voor verhooging van traktement van officieren van gezondheid en apothekers, na een zeker getal dienstjaren in hunnen rang $f4000$; voor minder afgetrokken dan in 1884 voor 5 apothekersbedienden die aan het compleet zullen ontbreken, ad $f900$ $f4500$; voor toelaag wegens verblijf te Amsterdam voor 2 subalterne officieren, ad $f200$ $f400$; voor premiiën en tegemoetkomingen aan studenten voor den geneeskundigen dienst, die aan de universiteiten hier te lande worden opgeleid $f1500$; totaal $f27.800$, verschil als boven $f9350$.

Ad art. 20. Verpleging van zieken in burger- en militaire hospitalen en ziekeninrichtingen der marine:

Toegestaan voor 1884 $f219.950$; geraamd voor 1885 $f218.450$; voor 1885 minder $f1500$.

Dit bedrag is minder kunnen worden geraamd voor het verplegen van zieke en krankzinnige officieren.

Ad art. 22. Materieel. Toegestaan voor 1884 $f138.000$; geraamd voor 1885 $f118.000$; voor 1885 minder $f20.000$.

De uitkomsten van vorige jaren hebben doen zien, dat waarschijnlijk met het thans geraamde mindere bedrag zal kunnen worden toegekomen.

Vlde AFDEELING.

Studie en onderwijs.

Ad art. 23. Geraamd voor 1885 $f9675$; toegestaan voor 1884 $f9400$; voor 1885 meer $f275$.

Meer: Remuneratie aan een leeraar in de Staatswetenschappen $f375$.

Minder: Toelage voor een officier-leerling $f100$; meer als boven $f275$.

Ad art. 24. Geraamd voor 1885 voor Oorlog $f213.840$, voor Koloniën $f187.110$ totaal $f400.950$; toegestaan voor 1884 voor Oorlog $f205.200$, voor Koloniën $f182.400$ totaal $f387.600$; voor 1885 meer voor Oorlog $f8640$, voor Koloniën $f4710$ totaal $f13.350$.

Meer: Traktementen en toelagen van officieren $f9900$; waar tegenover staat vermindering van burgerleeraren $f5900$ totaal $f4000$; verhooging van traktement van kapiteins en luitenants, wegens dienstjaren $f400$; soldijverhooging voor onderofficieren, wegens dienstjaren (nieuwe regeling, in overeenstemming met die voor het overige gedeelte der landmacht, in 1883 ingevoerd) $f1.916,25$; vermeerdering van het personeel oppassers met 16 $f5.053,375$; verschil in het aantal cadetten (voeding, zakgeld, kleeding, uitrusting, boeken en instrumenten) $f2.864$; onderhoud en slijtingen van verschillende voorwerpen $f275,345$, totaal $f14.508,97$.

Minder: Bibliotheek en instrumenten $f1000$; schrikkeljaar 1884 $f158,97$ totaal $f1.158,97$, meer als boven $f13.350$.

Ad art. 25. Toegestaan voor 1884 $f69.447,85$; geraamd voor 1885 $f69.715,175$; voor 1885 meer $f267,325$.

Meer: Verhoogde soldij voor onderofficieren, wegens 3- en 6jarigen dienst $f219$; zitplaatsen in de kerken $f180$, totaal $f399$.

Minder: Schrikkeljaar 1884 $f131,675$; meer als boven $f267,325$.

Vllde AFDEELING.

Artillerie-inrichtingen, materieel der Artillerie, enz.

Ad art. 26. Toegestaan voor 1884 $f252.175$; geraamd voor 1885 $f251.200$; voor 1885 minder $f975$.

Minder: Aan toelagen voor den directeur $f500$; aan toelagen voor den magazijnmeester, chef de bureau $f200$; meer afgetrokken voor hetgeen uit de ver-

strekkingen beschikbaar zal komen en dus in het *mindere* der begrooting komt f275; verschil als boven f975.

Ad art. 27. Toegestaan voor 1884 f89.983; geraamd voor 1885 f90.300; voor 1885 meer f317.

Minder: Aan toelage voor een sergeant-schutter f183; minder afgetrokken voor hetgeen uit de verstrekingen beschikbaar zal komen en dus in het *meerdere* der begrooting komt f500; verschil als boven f317.

Ad art. 28. Toegestaan voor 1884 f69.700; geraamd voor 1885 f69.400; voor 1885 minder f300, welke som meer is afgetrokken voor hetgeen uit de verstrekingen beschikbaar zal komen en dus in het *mindere* der begrooting komt.

Ad art. 29. Toegestaan voor 1884 f33.250; geraamd voor 1885 f33.350; voor 1885 meer f100, aan toelage voor een boekhouder.

Ad art. 30. Toegestaan voor 1884 f428.170; geraamd voor 1885 f431.550; voor 1885 meer f3.380.

Meer: Voor aanschaffing van werktuigen, gereedschappen en velerlei behoeften f5000; voor aanvulling van den voorraad verwisselstukken tot samenstelling van geweren kl. kal. f10.760; voor aanschaffing van ijzer voor den geweerwinkel f200 totaal f15.960.

Minder: Voor aanschaffing van metalen f7000; voor aanschaffing van schuiven tot standvizier f3.430; vóór aanschaffing van kardoespapier, kardoessaai en kardoeszijde f1.650; meer afgetrokken voor verstrekingen, hetgeen dus in het *mindere* der begrooting komt f500, totaal f12.580, verschil als boven f3.380.

Ad art. 31. Ofschoon de voorraad messingplaat tot patronen kl. kal. vooralsnog geen aanzienlijke aanvulling behoeft, is hetzelfde bedrag uitgetrokken als voor 1884 werd toegestaan, aangezien ook in 1885 moet worden voortgegaan met den aanmaak van hulzen tot patronen G. kal., ter vervanging van zoodanige hulzen die onbruikbaar zijn geworden.

VIIIste AFDEELING.

Materieel der genie en kazerneering.

Een deel van de werken, voorkomende onder *b* der toelichtende staten: — »Belangrijke herstellingen en vernieuwingen», — vindt de vereischte toelichting in de omschrijving dier werken zelve. De ondergeteekende meent dus te kunnen aanzien te kunnen volstaan met daaraan deze algemeene opmerking toe te voegen, dat terwijl het gezamenlijk bedrag der artikelen 37 en 38 noodwendig f18.000 hooger gesteld is moeten worden — zooals uit de toelichting dier artikelen hierna zal blijken — het bedrag dezer afdeeling toch het cijfer, hetwelk op de begrooting van het loopend jaar daarvoor werd toegestaan, slechts met een som van nog niet f11.000 overtreft.

Overigens heeft hij ten opzichte der in deze afdeeling begrepen onderwerpen het navolgende mede te deelen:

Ad art. 33. In verband met het voortdurend bewonen van verschillende bomvrije gebouwen te *Naarden* is het noodig de bestratingen daarlangs en daartussen uit te breiden en gedeeltelijk te vernieuwen.

Het vergrooten van artillerieloodsen te Muiden, Uitermeer en Hinderdam is noodig, om daarin de blindeeringen, enz. te kunnen opleggen, die, tot het in staat van verdediging brengen dezer sterkten, thans worden aangemaakt en voortdurend ter plaatse aanwezig behooren te zijn.

De aangevraagde kachels voor de schoollokalen van de Pupillenschool te Nieuwersluis moeten zijn mantelkachels, die versche buitenlucht opzuigen, wat voor dergelijke lokalen als een bepaald vereischte is te beschouwen.

Daar reeds voor eenige jaren het voornemen bestond in tijds zoodanige maatregelen te treffen, dat tegen het jaar 1885 in nieuwe kazerneering voor het korps genietroepen zou zijn voorzien, meende men toen met het oog op dit vooruit-

zicht, bij de tijdelijke kazerneering van dit korps, in de loods bestemd tot op-
legging van voertuigen voor het veldleger, zich toestanden te mogen getroosten,
welke in permanente kazernen niet zouden mogen worden geduld.

Nu echter de toestand van 's lands financiën nog steeds niet gedooft gelden
aan te vragen, om al ware het ook slechts een begin te maken met pogingen,
ten einde bovenbedoeld voornemen te verwezenlijken en alzoo met voormeld tijde-
lijk hulpmiddel ter kazerneering nog gedurende de eerstvolgende jaren zal moe-
ten worden volstaan, acht de ondergeteekende het onmisbaar, voor verschillende
hoog noodige herstellingen aan dat gebouw, f 2.400 te besteden.

De schotbalken, in de inondatiesluis te Honswijk, zijn meerendeels slecht; de
ondergeteekende wenscht ze daarom, telken jare voor een gedeelte, in de drie
eerstvolgende jaren te vernieuwen.

Ten einde, ter bespoediging van het stellen der inondatiën van de Nieuwe
Hollandsche Waterlinie, te allen tijde het volle nut te kunnen trekken van de
bij Wijk bij Duurstede tot dit doel gebouwde inondatiesluis, wordt vereischt, het
buitendijks gelegen aanvoerkanaal tot die sluis, door uitbaggering op de volle
oorspronkelijke diepte terug te brengen.

Het aangevraagd bedrag van f 2.550 voor voorzieningen aan verschillende ge-
bouwen te Gorinchem zal hoofdzakelijk moeten strekken tot herstelling van
muren, kappen, goten, bestratingen, vloeren en tot levering van kazernemeubels.

De aangevraagde som van f 900 voor verschillende herstellingen en leveringen
te Woudrichem en te Loevestein is grootendeels bestemd voor herstelling van
bestratingen en metselwerk, aanbrengen van dakramen en levering van kazerne-
meubels.

Van de inondatiesluis te Woudrichem moeten de schotbalken nagezien en de
pakwerken hersteld worden; ook is het noodig, tot het voorkomen van het voort-
durend beschadigen der leuningen van de brug in het Postpad aldaar, deze brug
te verbreden.

Ad art. 34. Het aangevraagd bedrag van f 2.550 moet hoofdzakelijk dienen,
om de bomvrije kazerne van het fort Westoever tot logies voor een blijvend
detachement van het korps torpedisten in te richten — waaraan het voordeel
verbonden zal zijn dat bedoeld detachement in de onmiddellijke nabijheid der
torpedo-magazijnen, enz. te den Helder gehuisvest kan worden — en voorts, om
de dakbedekking van die magazijnen te herstellen, houten vloeren onder de
nachtlegers in de artillerieloods aldaar aan te brengen en een regenbak bij de
sloepenloods te bouwen.

Het bedrag van f 1.350 voor voorzieningen van verschillenden aard, aan gebou-
wen te Hoorn, is voornamelijk bestemd tot het aanbrengen van plafonds ter
betere afscheiding van de boven- en benedenverdiepingen in de hulpkazerne; voorts
tot het herstellen van vloeren en pleisterwerk in het hospitaal.

Ad art. 35. Daar tot verblijf der wacht bij de stallen, enz. op het Nonnen-
veld te Breda slechts een zeer klein en bouwvallig afdak beschikbaar is, hetwelk
tot dit doel, vooral des winters, geheel onbruikbaar moet worden geacht, en
genoemde stallen tegenwoordig weder bij voortdoring in gebruik zijn, is het
noodig in een beter en behoorlijk wachtlokaal bij die gebouwen te voorzien.

De aangevraagde som van f 1000 voor voorzieningen van verschillenden aard in het
hospitaal te Middelburg, wenscht men te besteden tot het herstellen der leidek-
king van en het maken van een badkamer in dat gebouw.

De bruggen te Neuzen en te Ellewoutsdijk eischen vrij belangrijke herstellin-
gen, welke geen verder uitstel gedooigen.

Het dak der affuitloods te Neuzen vordert herstelling, welke zonder schade
voor het daarin geborgen materieel niet kan worden uitgesteld.

Ter voorkoming van herhaalde stormschade, wordt een bedrag van f 1.400 aan-
gevraagd, tot het doen van voorzieningen aan de steenglooiingen van de forten
de Hel en Buitensluis.

Ad art. 36. Niettegenstaande herhaaldelijk de hulp der politie werd ingeroepen. hebben de militaire bakkerij en de afzonderingsstal te Arnhem veel te lijden van baldadigheid, zoodat van laatstgenoemd gebouw al de ruiten zijn ingeworpen, terwijl de deuren meermalen werden vernield. Voor het maken van afsluitingen bij beide gebouwen wordt daarom thans een som van *f*1.300 aangevraagd.

Ad art. 37. De redenen — vermeld in de Memorie van Toelichting van het ontwerp van wet tot wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1883 (gedrukte stukken, 1883—1884, 228, n°. 3) — voor zooveel zij betreffen de verhooging van het artikel dier begroting voor huur van gebouwen, (art. 41) hebben er ook toe moeten leiden, om, bij de begroting voor het dienstjaar 1885 op dit artikel *f*13.000 meer uit te trekken dan voor 1884 was toegestaan.

Ad art. 38. Hoewel men ten vorigen jare voor dit artikel met *f*15.000 meende te kunnen volstaan, heeft de ondervinding geleerd, dat de voorzichtigheid gebiedt, daarvoor geen lager bedrag dan *f*20.000 te stellen.

Ad art. 40. Het bedrag van dit artikel voor 1885 is *f*400 hooger dan voor het loopend jaar moeten worden gesteld, hoofdzakelijk wegens meer behoefte aan telegraafmaterieel in verband met de uitbreiding, aan dezen tak van dienst, in de laatste jaren, bij het korps genietroepen gegeven, en voorts ten gevolge van de noodzakelijkheid om dwarsliggers voor de oefeningen in het leggen van spoorwegen aan te schaffen.

Ad art. 41. Na het besteden van het thans bij dit artikel aangevraagd bedrag zullen de beide spoorwegafdeelingen van het korps genietroepen ten volle zijn uitgerust.

Ad art. 42. Met het aangevraagd bedrag zullen alle divisien van het leger van kleine kabelwagens c. a. voorzien zijn; zooals ten hoogste wenschelijk is, zal ook de laatste divisie, welke tot nu toe geen inrichting voor voorposten-telegraaf bezat, daarmede uitgerust worden, en zal elke divisie over een telefoon-inrichting kunnen beschikken.

IXde AFDEELING.

Kosten der Rijks Centraalmagazijnen.

Ad art. 43. Traktementen, toelagen, bureelkosten, daggelden aan mindere bedienden en arbeidslooonen.

Toegestaan voor 1884 *f*137.000; geraamd voor 1885 *f*128.000; voor 1885 minder *f*9000.

Dit verschil ontstaat:

Minder geraamd: voor een administrateur van kleeding (kapitein) *f*1800; voor een administrateur (eerste luitenant) *f*1200; voor verhooging van traktement van 1 administrateur van kleeding (kapitein) wegens 25 jaren dienst als officier *f*400; voor toelaag wegens verblijf in de residentie van 1 administrateur van kleeding (kapitein) *f*200; voor daggeld aan vaste en tijdelijke werklieden enz. *f*4.650; afgetrokken voor 1 kapitein-administrateur van kleeding (kapitein) geplaatst bij 's Rijks centraalmagazijn te Delft, die aan het compleet ontbreekt: voor traktement *f*1800; voor toelage *f*200, totaal *f*10.250.

Meer geraamd: voor toelaag aan gepensioneerde officieren en onderofficieren met het beheer der garnizoensmagazijnen van kleeding belast, door het benoemen van 2 gepensioneerde officieren in plaats van administrateurs van kleeding, en het in dienst stellen van een gepensionneerd onderofficier als beheerder van een garnizoensmagazijn van kleeding *f*1250, verschil gelijk *f*9000.

Ad art. 44. Magazijnsonkosten, vernieuwing en onderhoud van kampements-effecten en voorwerpen van velduitrusting, aanschaffing van ledergoed, enz. voor de schutterijen.

Toegestaan voor 1884 *f*37.500; geraamd voor 1885 *f*32.500; voor 1885 minder *f*5000.

Er is minder geraamd omdat in 1885 niet zooveel voor kampements-effecten noodig zal zijn als voor 1884 op de begroting is gebracht.

Ad. art. 45. Vernieuwing van ledergoed en paardentuig.

Toegestaan voor 1884 *f*34.000; geraamd voor 1885 *f*48.000; voor 1885 meer *f*14.000.

Met het bedrag ad *f*34.000 over het loopend jaar toegestaan, zal bezwaarlijk geheel in de behoefte kunnen worden voorzien, zoodat het moeilijk zal zijn, zonder op den voorraad in te teren, met die som toe te komen. De uitgaven over 1883 waren dan ook nagenoeg *f*10.000 hooger. Thans wordt *f*14.000 meer geraamd, zoo tot aanvulling van den noodigen voorraad in het algemeen, als om geleidelijk weder eenige cavalerie-zadels in de magazijnen te kunnen opleggen.

In 1869 is het tegenwoordig model van troepen-zadel bij de cavalerie, aanvankelijk alleen voor de veldeskadrons, ingevoerd. De aanmaak van die zadels is echter al spoedig gestaakt, omdat het bleek dat de zadels nog niet aan alle eischen voldeden. Vandaar dat de voorraad allengs geheel uitgeput raakte.

Herhaaldelijk zijn proeven genomen om een beter zadel te verkrijgen, doch deze hebben tot dusverre niet tot een afdoende oplossing van dit moeilijke vraagstuk geleid.

Thans zijn zadels van Oostenrijksch model in beproeving; met grond is te verwachten dat deze proef een gunstige uitkomst zal opleveren.

Dringend noodig is het, dat dan eindelijk, althans een gedeelte van den vastgestelden voorraad kan worden aangemaakt, ook om eventueel te kunnen voorzien in de behoefte, wanneer sommige der zadels die thans sedert jaren in gebruik zijn, onbruikbaar mochten worden.

Tot dat einde wordt op een bedrag van *f*10.000 gerekend, waarvoor vermoedelijk ongeveer 200 zadels zullen kunnen worden aangeschaft.

Ofschoon een bedrag van *f*14.000 voor een en ander op art. 45 meer is uitgetrokken, is toch, door bezuiniging op de andere artikelen, het voor de IXde afdeeling geraamd cijfer gelijk aan dat voor 1884.

XIde AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Ad artt. 48, 49, 50 en 51. De artt. 48, 49 en 50 zijn geraamd tot dezelfde bedragen als voor 1884 toegestaan.

Hoewel het waarschijnlijk is, dat — ten gevolge der bepalingen van het Koninklijk besluit van 5 Januari jl. (*Staatsblad* n°. 4) — de kosten van art. 49 over het algemeen minder zullen wezen, bestaat dienaangaande evenwel nog geen zekerheid, vooral door de verhooging welke de vergoeding voor verblijfkosten ondergaan heeft. En, wijl de som van *f*50.000 niet altijd voldoende bleek, en over 1883 zelfs met ruim *f*10.000 is overschreden, acht de ondergeteekende het niet raadzaam, minder te ramen dan in de laatste jaren is toegestaan.

Vermits de uitkomst der laatste jaren heeft aangetoond, dat met een minder bedrag dan *f*8000 kan worden volstaan tot dekking van de kosten, onder art. 51 bedoeld, is daarvoor thans *f*2000 minder geraamd dan voor 1883 is toegestaan.

XVde AFDEELING.

Wapen der Marechaussee.

Ad art. 74. Geraamd voor 1885 *f*24.800; toegestaan voor 1884 *f*24.600, voor 1885 meer (een kapitein ad *f*3000 bevorderd tot majoor, divisiecommandant, ad *f*3200), *f*200.

Ad art. 75. Geraamd voor 1885 *f*266.553,90; geraamd voor 1884 *f*267.306,71; over 1885 minder *f*752,81.

Minder: verhoogde soldij wegens dienstjaren f 410,62^s; schrikkeljaar 1884 f 639,18^s, totaal f 1049,81.

Meer: voor tourneekosten, uithoofde van de verhooging voor verblijfkosten, volgens de nieuwe bepalingen op dit stuk f 297, minder als boven f 752,81.

XVIde AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. Materieel der Artillerie.

Ad art. 76. In de Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag over het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1884 (bladz. 25 en 26), had de ondergeteekende de eer aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal eenige mededeelingen te doen, omtrent de som die alsnog voor de aanschaffing van het ontbrekende vestinggeschut met toebehooren noodig zal wezen, zoemed omtrent het gedeelte dier totaal benodigde som dat, tot dusverre, jaarlijks was aangevraagd geworden. Daaruit bleek, dat, wanneer op dezelfde wijze werd voortgegaan, nog 14 à 15 jaren zouden verlopen, alvorens het vestinggeschut met toebehooren, naar de tegenwoordige behoefte gerekend, aanwezig zou zijn.

Het behoeft geen betoog dat het, in beginsel, niet gewenscht is die aanschaffing over een zoo lange reeks van jaren te verdeelen, doch, hoe noodzakelijk de ondergeteekende het, eenerzijds, in het belang acht van 's lands verdedigingsvermogen om daarmede zoo spoedig doenlijk voort te gaan, kon hij anderzijds, in verband met den toestand van 's Rijks geldmiddelen, ten vorigen jare geen vrijheid vinden om de som, die voor aanschaffing van vestinggeschut werd aangevraagd, te verhoogen, omdat, nevens die som, een bedrag van f 510.500 voor aanschaffing enz. van kustgeschut met toebehooren op de begrooting voorkwam.

Zoals uit art. 77 dezer ontwerp-begrooting blijkt, is deze laatste som evenwel voor het dienstjaar 1885 slechts tot een bedrag van f 320.000 uitgetrokken, alzoo f 190.500 minder dan voor het loopende dienstjaar.

In verband met deze belangrijke vermindering, wordt het mogelijk, den aanmaak en de aanschaffing van het benodigde vestinggeschut met toebehooren eenigermate te bespoedigen, indien daarvoor f 110.000 meer dan voor het loopende dienstjaar kan worden bestemd.

De ondergeteekende heeft te meer vrijheid gevonden tot het aanvragen van die verhooging, daar, voor het volgende jaar, in het geheel voor de buitengewone uitgaven ten behoeve van het materieel der artillerie een som wordt aangevraagd, die belangrijk minder is dan de totale sommen, welke bij de begrootingen voor de jaren 1881, 1882, 1883 en 1884 voor dat materieel werden toegestaan.

Het ligt in de bedoeling van den ondergeteekende, de thans aangevraagde som te besteden op gelijke wijze als in het loopende dienstjaar geschiedt, door voort te gaan met den aanmaak en de aanschaffing van het materieel, vermeld in de toelichting tot art. 78 der begrooting voor het loopende dienstjaar en op blad. 25 der Memorie van Beantwoording, terwijl voorts eenige zware getrokken mortieren voor de kustversterkingen zullen worden aangeschaft, waarvan het kaliber zal liggen tusschen 24 en 30,5 cM. Dit kaliber kan evenwel eerst worden vastgesteld na kennisneming van de uitkomsten der proeven, die, vermoedelijk binnen korten tijd, bij de firma KRUPP, met een mortier van zwaar kaliber zullen worden genomen.

Ad art. 77. Voor de 2 in dit jaar bestelde kanonnen van 24 cM. voor het fort aan den Maasmond moeten in het begin van het volgende jaar de affuiten worden besteld, terwijl voorts de uitrusting der kanonnen van 30,5 cM. op het fort de Harssens en der kanonnen van 24 en 15 cM. voor de forten bij IJmuiden en aan den Maasmond ten deele moet worden gecompleteerd, en nog de noodige proeven omtrent de te bezigen buskruitsoorten en tot het samenstellen der schootstafels geschieden moeten.

Littéraire
Société
à Copenhague

Indien de thans aangevraagde som en voor 1886 nog een ongeveer gelijk bedrag worden toegestaan, zullen de gemelde vuurmonden op de drie bovengenoemde forten van hunne volledige uitrusting aan projectielen, buskruit, munitien, laaden bedieninggereedschap, bijbehorende werktuigen en inrichtingen en verder toebehooren voorzien zijn.

C. *Approviandeering van forten.*

Ad art. 79. Met het nemen van proeven met verduurzaamde levensmiddelen, waarvoor in de laatste twee jaren een kleine som op de begrooting van het Departement van Oorlog werd gebracht, is geëindigd kunnen worden, omdat thans voldoende gegevens voorhanden zijn om te weten:

welke soorten van levensmiddelen het meest voor den soldaat geschikt zijn;

welke eischen ten opzichte van qualiteit en bereiding kunnen en moeten worden gesteld;

welke voorzorgen bij de oplegging en het vervoer in acht genomen moeten worden; en eindelijk:

welke prijzen besteed moeten worden om levensmiddelen van voldoende hoedanigheid te ontvangen.

Thans is alzoo het tijdstip gekomen, om gedeeltelijk te voorzien in een reeds lang bestaande behoefte, namelijk het aanschaffen van eenigen voorraad verduurzaamde levensmiddelen, in de eerste plaats om te dienen voor de approviandeering van de forten die ingesloten kunnen worden, voorts om te kunnen voldoen aan mogelijke behoeften, wanneer de aanvoer van gewone levensmiddelen voor de bezettingen der verdedigingswerken niet geregeld kan geschieden, en ten laatste om te dienen tot reserve-ration, dat door de troepen bij het verlaten van het garnizoen wordt medegenomen en niet gebruikt wordt, dan wanneer dit — wegens gebrek aan gewone levensmiddelen — bepaald noodzakelijk is.

Alhoewel het zeer wenschelijk zoude zijn den geheelen voorraad zoo spoedig mogelijk te bezitten en alzoo dit jaar het noodige geld daarvoor op de begrooting te brengen, komt het bij de bestaande financiële omstandigheden beter voor, de aanschaffing geleidelijk te doen plaats hebben.

Volgens een gemaakte berekening zal daarvoor in het geheel ongeveer f 30.000 noodig zijn.

Om mogelijk bederf bij al te langdurig bewaren te voorkomen, om de verpleging bij de gewone jaarlijksche oefeningen gemakkelijk te maken en die meer in overeenstemming te brengen met den werkelijken oorlogstoestand, alsmede om de troepen aan het gebruik, de bereiding enz. niet vreemd te doen blijven, zal de bedoelde voorraad periodiek gedeeltelijk worden verbruikt en opnieuw aangevuld.

De kosten van het verbruikte worden alsdan uit de soldijen bestreden, zoodat het aanvullen van den voorraad tot geen verdere kosten aanleiding zal geven.

BUITENGEWONE UITGAVEN.

D. *Dienst der genie.*

Ad artt. 81—84. De buitengewone uitgaven voor den dienst der genie zijn, voor zooveel de artt. 81—84 betreft, evenals in de laatste jaren, in twee rubrieken *a* en *b* gesplitst, naar gelang zij betrekking hebben op werken ter verbetering van den bestaanden toestand of wel ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering.

Ad a. Voor den bestaanden toestand.

Omtrent eenige der werken, in elk artikel sub *a* genoemd, en wel omtrent die waarvan geen voldoende toelichting gevonden wordt in de omschrijving dier werken zelve, zij het volgende medegedeeld.

1ste Genie-commandement.

Art. 81. De bestaande houten brugwachterswoning bij de Muidervaart te Naarden vereischt wegens bouwvalligheid vernieuwing.

Met het oog op brandgevaar is het tevens zeer wenschelijk de houten woning door een van steen te vervangen.

In het voorjaar van 1884 is door een tot dusver onbekende oorzaak, een bergloods in het fort op den Voordorpschen dijk bij Utrecht door brand vernield. Aangezien de berggruimte die zij opleverde, niet kan worden gemist, worden thans op de begrooting van 1885 de noodige gelden voor den weder opbouw aangevraagd.

2de Geniecommandement.

Art. 82. De post ad f 2500 voor het bouwen van een stal voor 5 paarden te den Helder, welke ook op de ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1884 voorkwam, maar waarvoor destijds geen geld werd beschikbaar gesteld, is thans, als betreffende een blijvend zeer wenschelijke voorziening, in deze begrooting opgenomen.

De som van f 27.100, tot het nemen van voorzieningen, als gevolg van de bij de wet van 8 December 1883 (*Staatsblad* n°. 214) bekrachtigde overeenkomst, den 5den Januari 1883 met de gemeente Amsterdam gesloten, thans op deze begrooting aangevraagd, strekt ter vervanging van de som van nagenoeg gelijk bedrag, waarmede onder anderen het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting, dienstjaar 1883, werd verhoogd bij de wet van 8 December 1883 (*Staatsblad* n°. 215).

Wegens het late tijdstip van het jaar kon, toenmaals, tot de aanbesteding der bedoelde werken niet meer worden overgegaan en is dat geld dan ook niet gebruikt geworden.

De uitvoering van de uit die som te bestrijden werken, hoofdzakelijk het maken van gebouwen ter vervanging van het afgestane laboratorium en het anatomiegebouw bij het hospitaal, het maken van afscheidingen, het verplaatsen van voorwerpen en het, tot voorschreven bouw, zooveel noodig dempen van water is zooveel mogelijk verdaagd; thans is verder uitstel, in verband met de bepalingen van die overeenkomst, evenwel niet meer mogelijk, waarom meergenoemd bedrag dus opnieuw wordt aangevraagd.

De bij de kazerne Oranje-Nassau te Amsterdam bestaande privaten zijn gebrekkig en onvoldoende. Nu de Staat in het bezit is gekomen van een terrein achter die kazerne, is het mogelijk om in deze op een doeltreffende wijze te voorzien.

De post van f 18.000, voor aankoop van grond tot het vergrooten van het exercitieterrein der cavalerie te Haarlem en het inrichten van dat terrein, welke ook op de ontwerp-begrooting van 1884 voorkwam, maar waarvoor destijds geen geld werd beschikbaar gesteld, is thans, daar het een zeer wenschelijke regeling betreft, weder in deze begrooting opgenomen.

De privaten bij de Alexanderskazerne te 's Gravenhage zijn dermate bouwvallig en gebrekkig, dat zij dringend vernieuwing vereischen.

Het wordt wenschelijk geacht, om, evenals in vorige jaren in de Oranjekazerne te 's Gravenhage heeft plaats gehad, de oude fornuizen in de Alexanderskazerne door nieuwe, van een doelmatiger stelsel dan de bestaande, te vervangen; vooral ook omdat hierdoor groote besparing van brandstoffen zal worden verkregen.

In verband met de in den loop van dit jaar in uitvoering zijnde uitbreiding van de garnizoensbakkerij te 's Gravenhage, is het zeer wenschelijk te achten, de in genoemde inrichting bestaande stoommachine, welke door ouderdom vele herstellingen vordert, door een nieuwe, van verbeterd stelsel, te vervangen, waardoor tevens een groote besparing in brandstofverbruik zal worden verkregen.

De aangevraagde som van f 6.300, voor het maken van gebouwen bij de artillerie-inrichtingen te Delft, dient tot het verkrijgen van de noodige ruimte in de werkplaatsen en tot het behoorlijk beschutten van werktuigen; een en ander is dringend noodig te achten.

3de Genie-commandement.

Art. 83. De op Verloren Kost bij Brielle te bouwen loods is bestemd tot het opbergen der vaartuigen voor den torpedodienst, aangewezen voor de eventueel aan den Hoek van Holland te leggen versperring.

Nu het kanaal door Rozenburgs-Westpunt gereed is, waardoor bedoelde vaartuigen, binnen het uur, van Brielle naar den Hoek van Holland kunnen worden gebracht, acht men Brielle, mede daar dit de aangewezen garnizoensplaats voor het korps torpedisten is, de meest geschikte plaats om die vaartuigen op te bergen.

Het bouwen van de bedoelde loods gedooft, tot een behoorlijke regeling van dezen tak van dienst, geen uitstel.

Het bestaande privaat bij de St. Jacobskazerne te 's Hertogenbosch eischt, wegens bouwvalligen toestand, dringend vernieuwing. Daar dit privaat ook te klein is, is men, bij het ramen der voor dit werk thans aangevraagde som, behalve op vernieuwing, ook op uitbreiding van het te vervangen privaat bedacht geweest.

Het wordt zeer wenschelijk geacht op het terrein der Koninklijke Militaire Academie een machinale wasch-inrichting te maken.

De voordeelen aan een dergelijke inrichting verbonden zijn:

a. vooreerst betere behandeling en daardoor minder slijting van de te waschen goederen;

b. ten andere dat, als besmettelijke ziekten te Breda mochten heerschen, bedoelde goederen c. q., met inachtneming van bijzondere voorzorgen, onder voortdurend toezicht, binnen die terreinen zullen kunnen gereinigd worden; hetgeen alsdan, uit een hygiënisch oogpunt, noodzakelijk zal te achten zijn;

c. dat reeds dadelijk een groote bezuiniging op de jaarlijks thans voor bewasching bestede sommen zal worden verkregen, daar toch, ten gevolge van de geringe werkkrachten en van het spaarzaam verbruik van brandstoffen, bij zoodanige inrichting, volgens berekening binnen weinige jaren het geheele kapitaal, voor den aanleg gevorderd, zal kunnen teruggewonnen zijn; waarna, ten gevolge van dien aanleg, jaarlijks een vrij aanzienlijk bedrag blijvend zal worden bespaard.

De op deze begrooting voorgestelde wijziging enz. van de gebouwen der Koninklijke Militaire Academie is zeer gewenscht te achten, aangezien zij belangrijk zal bijdragen om den huishoudelijken dienst en het toezicht bij deze inrichting te vergemakkelijken.

De thans aangevraagde som tot het verbeteren van het gebouw, genaamd "den Korten Stal" op het Nonneveld te Breda, strekt om aan dat gebouw, hetwelk zoowel tot huisvesting van den troep als tot stalling der paarden dient, eenige dringend noodzakelijke verbeteringen en vernieuwingen, hoofdzakelijk aan dak en muren, te kunnen doen.

De torpedo-gebouwen te Hellevoetsluis, buiten de vesting gelegen, staan, vermits geen wachter bij die gebouwen woont, telkens aan beschadiging bloot.

Ter voorkoming hiervan, zoomede ter bevordering van een voortdurend nauwlettend toezicht bij de behandeling van het kostbare materieel, dat in die gebouwen is opgelegd, komt het zeer wenschelijk voor, zoowel den waarnemend conducteur der artillerie als de magazijnsknecht, met het dagelijksch toezicht over dat materieel belast, evenals te den Helder, in de onmiddellijke nabijheid van die magazijnen te doen wonen.

Ter bevordering van een snelle en doelmatige aanwending van het torpedo-materieel bij het fort de Ruyter, in de positie van Willemstad, aanwezig, is het aanbrengen van een tweede hijskraan noodig, benevens het doen van eenige voorzieningen aan de sporen tot het vervoer van het torpedo-materieel ter plaatse; daar, zonder deze voorzieningen, de thans in uitvoering zijnde verbetering van de Oud-Heyningsche haven gedeeltelijk doelloos zoude zijn, is dan ook de som van f 9.600, voor een en ander vereischt, op deze begrooting gebracht.

4de Genie-commandement.

Art. 84. De ondervinding heeft geleerd, dat het, met het oog op het zeer geaccidenteerde terrein van de legerplaats bij Oldebroek, noodig is alsnog eenige meerdere voorzieningen te nemen tot bevordering van een goeden afvoer van het regenwater, ten einde de thans dikwerf plaats hebbende beschadiging van wegen en paden te voorkomen.

De thans aangevraagde som van *f* 7.200 zal, behalve tot bovenvermelde verbetering, tevens strekken tot eenige andere voorzieningen te dier plaatse, welke, naar men vermeent, hare toelichting voldoende in hare omschrijving vinden.

Ten einde aan de vanwege de gemeente Amersfoort gemaakte bedenkingen, betreffende het voortdurend bestemmen van de voormalige Arsenaal-kazerne aldaar tot fouragemagazijn, te gemoet te komen en niettemin de voordeelen voor het Rijk te behouden, welke aan het bezit van een Rijks-fouragemagazijn verbonden zijn, wordt thans een som van *f* 25.000 voor den bouw van zoodanig magazijn aldaar, aangevraagd.

Het maken van een vaste brug over de wetering, welke het terrein der nieuwe kazerne te Amersfoort van dat der stallen scheidt, is, in het belang van den dienst, noodzakelijk.

De ondergeteekende heeft, na nauwgezette overweging, gemeend op deze begrooting een som van *f* 6000 te moeten aanvragen, tot het doen van voorzieningen, betrekkelijk de kazerneering en stalling te Roermond.

Deze som moet hoofdzakelijk strekken om de gelegenheid tot stalling ter plaatse zóóveel uit te breiden, dat aldaar de paarden van twee eskadrons cavalerie kunnen worden ondergebracht. Het voornemen van den ondergeteekende is, om daarna ter vervanging van de twee batterijen veldartillerie, welke thans te Roermond garnizoen houden, de twee nu te 's Hertogenbosch gevestigde eskadrons cavalerie naar Roermond over te brengen. Hij wordt tot voorschreven afwijking van het vastgestelde dislocatieplan genoopt door de navermelde overwegingen:

Bij de algemeene beraadslagingen over de loopende begrooting, in zake het algemeen plan van kazerneering, zijn, in verband met den toestand van 's Rijks schatkist, onderscheiden posten tot genoemde rubriek der begrooting behoorende, verminderd of uit die begrooting gelicht geworden, waardoor noodwendig aanmerkelijke vertraging in de voltooiing van dat plan is ontstaan.

Bij eventueele onverhoopte verdere verschuiving van die voltooiing zou niet alleen een spoedige doeltreffende garnizoensindeeling van het leger worden vertraagd, maar zouden daardoor tevens de oefeningen van de betrokken korpsen zeer lijden.

In dezen stand van zaken acht de ondergeteekende het van belang, dat een regeling kan worden getroffen, waardoor met betrekkelijk zeer geringe kosten, zoowel een verbetering in de garnizoensindeeling der troepen kan worden tot stand gebracht als de gelegenheid tot goede oefening kan worden bevorderd.

Met de thans voorgestelde uitbreiding van de stalling te Roermond kan dit doel alleszins worden bereikt.

Wat de belangen der garnizoensindeeling betreft, zij namelijk opgemerkt, dat door den voorgestelden maatregel het groote voordeel verkregen wordt, dat de 2 batterijen veldartillerie, thans zeer ondoelmatig verblijf houdende in een garnizoensplaats in de onmiddellijke nabijheid der grenzen, reeds dadelijk meer naar het binnenland (Breda of 's Hertogenbosch) kunnen worden overgebracht, terwijl de 2 eskadrons cavalerie meer op de plaats hunner bestemming in oorlogstijd zullen komen. De omstandigheid dat zodoende de 4 veldeskadrons van hetzelfde regiment cavalerie, te Venlo en te Roermond vereenigd zullen zijn, zal voorts, in verband met de uitgestrekte oefeningsterreinen bij en tusschen die plaatsen aanwezig, een doeltreffende oefening van dat regiment ten zeerste in de hand werken.

De ondergeteekende vertrouwt dan ook, dat tot de voorschreven regeling thans de medewerking van de Staten-Generaal zal worden verkregen.

Ad b. Uitvoering van het algemeen plan van kazerneering.

Bij het opmaken van dit gedeelte der begrooting heeft de ondergeteekende zich genoodzaakt gezien eenige van de posten, welke ten vorige jare bij de behandeling van de ontwerp-begrooting voor 1884 door de Tweede Kamer der Staten-Generaal bij amendement daaruit werden verwijderd, andermaal aan te vragen.

De reden daarvoor zijn van dringenden aard; ter aanvulling van hetgeen bij het debat over bedoelde ontwerp-begrooting door den ondergeteekende, bereids zoo schriftelijk als mondeling, dienaangaande werd aangevoerd, wordt hierna alsnog het noodige vermeld.

Met het oog op den toestand van 's lands financiën heeft de ondergeteekende echter ook voor deze categorie van uitgaven zooveel mogelijk naar beperking gestreefd. Het is hem dan mogen gelukken, een tweetal der belangrijkste posten, waarvan de uitgaaf aanvankelijk onvermijdelijk scheen, namelijk die voor het bouwen van een magazijn voor kleeding, wapenen en nachtleger, en die voor het bouwen van een kazerne voor een regiment vestingartillerie te Utrecht, alsnog te kunnen verdragen, zoodat daarvoor op deze begrooting geene gelden behoeven te worden aangevraagd. Immers, hoezeer het gemeentebestuur van Utrecht vroeger voor de teruggave der van die gemeente voor magazijnen en kazernen in gebruik zijnde gebouwen, den termijn van 1 November 1885 had gesteld, heeft de ondergeteekende thans een uitstel van enkele jaren voor die teruggaaf verkregen. Op grond van een door Gedeputeerde Staten van Utrecht goedgekeurd besluit van den raad der genoemde gemeente, is hem namelijk de toezegging geworden dat die gebouwen nog tot *uiterlijk* 1 Mei 1889 bij het Departement van Oorlog in gebruik kunnen blijven.

Met den bouw van het bovenbedoelde magazijn zal mitsdien eerst in 1887, met die van de bovenbedoelde kazerne eerst in 1886 een aanvang behoeven te worden gemaakt.

1ste Genie-commandement.

Art. 81. De posten van *f* 3.500, voor het bouwen van een geweermakers-werkplaats met woning op het kazerneeringsterrein Damlust te Utrecht, en van *f* 30.800 voor het bouwen van een stal van 44 paarden op genoemd terrein, welke ook op de ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1884 voorkwamen, maar waarvoor destijds geene gelden werden beschikbaar gesteld, zijn thans, als betreffende blijvend noodzakelijke voorzieningen, weder in deze begrooting opgenomen.

2de Genie-commandement.

Art. 82. Met de thans aangevaagde sommen voor de verbetering en aanvulling der militaire gebouwen te Hoorn, zal de kazerneering aldaar geheel kunnen worden voltooid.

De post ad *f* 50.000, als een eerste termijn voor het bouwen van een kazerne voor een bataljon infanterie te Haarlem, welke ook voorkwam op de ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1884, maar waarvoor destijds geen geld werd beschikbaar gesteld, is thans, ten einde de zoo noodzakelijke verbetering der kazerneering niet geheel te doen stilstaan, in deze begrooting opgenomen.

Ditzelfde is om gelijken reden geschied met de posten ad *f* 40.000 voor het verbeteren van de bestaande kazerne te Haarlem en het verbouwen der daarbij gelegen stallen tot wonirgen voor gehuwden, en ad *f* 40.000 voor het bouwen van woningen voor gehuwde militairen te 's Gravenhage, beide als eerste termijnen.

3de Genie-commandement.

Art. 83. Door de slechting der voormalige vestingwerken te Bergen op Zoom, aan de zijde der militaire stallen aldaar, is het benodigde terrein verkregen,

om, in de nabijheid van die stallen, een behoorlijk ingerichte hoefsmederij met beslagloods, benevens een apotheek met tisanerie te bouwen, waaraan ter plaatse dringend behoefte bestaat.

Voor apotheek en tisanerie wordt thans een afgeschoten vertrek in een der stallen gebruikt, hetgeen te minder wenschelijk is, omdat er op dit oogenblik te Bergen op Zoom gelegenheid tot stalling te kort komt, terwijl door het weder aantrekken van genoemd vertrek aan bedoelden stal in dat gebrek zal kunnen worden voorzien.

4de Genie-commandement.

Art. 84. Ook de voor de uitvoering van het algemeen plan van kazerneering zeer noodzakelijk posten voor aankoop en inrichten van terrein voor den bouw van kazernen, enz. voor een regiment infanterie te Amersfoort, voor het bouwen van een derde overdekte rijbaan en van een smederij met beslagloods, benevens voor het uitbreiden van de gelegenheid tot stalling te Amersfoort, welke posten mede voorkwamen op de ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1884, maar waarvoor destijds geene gelden werden beschikbaar gesteld, zijn weder in deze begrooting opgenomen.

Voor al de twee laatstgenoemde werken, ad f 35.000 en f 60.000, betreffende den bouw van een derde overdekte rijbaan, van een smederij met beslagloods en van stallen te Amersfoort, zijn van dringenden aard.

Ad art. 85. Het hier aangevraagd bedrag moet dienen ter volledige voorziening in de gelijksoortige behoeften, waarvoor bij de begrooting van 1883 gelden werden toegestaan.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

*Littéranie
Sackel
3 Groenhuys*

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

THE [illegible]

Main body of faint, illegible text, appearing to be several paragraphs of a letter or report.

WILLIAM

